KASIM 1990 SAYI 6 FİYATI 5000 TL. (KDV DAHİL)

AYLIK SİYASİ DERGİ

Demokrat!

MUHALEFET

90'lara girerken Türkiye kapitalizmi
'BÜYÜK TÜRK MUCİZESİ'

İKTİDAR AĞACI

Şeriatçı barbarlık,
resmi şiddet, ve
toplumsal muhalefet

Kürt sığınmacı
kamplarında
baskı, dayak, hakaret

Üç sendikanın
birliği MESS'i
dize getirecek mi?

MAHİR SAYIN:
Önderlik tartışmada
değil, mücadele
alanında kanıtlanır.

Kadın Sığınma Evleri

Yurtdışındaki Türkler Haftanın Türkiye'sini Cumhuriyet Hafta'da okuyorlar.

Cumhuriyet Hafta yurtdışında yaşayan Türkler için hazırlandı. Okurlar **Cumhuriyet Hafta**'da bir hafta boyunca Cumhuriyet'te yeralan haberlerden derlemeleri okuyacaklar. Ayrıca yurtdışında, özellikle Almanya'da çalışıp yaşayanları ilgilendiren önemli olaylar da **Cumhuriyet Hafta**'nın gündeminde yeralacak. Okurlar, **Cumhuriyet Hafta**'da Cumhuriyet'in köşe yazarlarını, siyaseti, yazı dizilerini, kültür ve sanat hayatını, Türk spor dünyasına ilişkin haber ve yorumları da izleyecekler.
Cumhuriyet Hafta her Cuma Almanya'da bayilerde.

Almanya'da ve yurtdışında yaşayan dostlarınızı Cumhuriyet Hafta'ya kolayca abone yapabilirsiniz.

Cumhuriyet Hafta abonelerine her hafta **Cumhuriyet Kitap** eki ücretsiz olarak gönderilecek. İlk altı ayda abone olanlar ise **Cumhuriyet Kitap Kulübü**'ne ücretsiz olarak üye olabilecekler. Ayrıca **Cumhuriyet Hafta** aboneleri **Bizim Almanca** dergisini yıllık 48 DM yerine 24 DM'a alabilecekler.

Abone Ücret Tablosu	
3 aylık	36 DM
6 aylık	72 DM
12 aylık	144 DM

Aşağıdakı k... doldurarak ... uzla birlikte Cu... Abone S... Almanya B... Türkocağı Cad. 39-41, Cağaloğlu İsta... ne gönderin. Tel: 90-1-512 05 05 Fax: 90-1-526 60 72

Abonenin adı: ....
Soyadı: ....
Adresi: ....
Abone süresi: ....

Seçtiğim abone süresi karşılığı olan .... DM tutarını, Türkiye İş Bankası
Kaiser Str. 3 6000/Frankfurt/M
Hesap no: 21005002, BLZ: 50230600
hesabınıza yatırdım.
İmza ....

Cumhuriyet HAFTA

Almanya'da İslamcı atağı

Almanya'da İslam partisi ve İslamcı işçi birliği kurma çalışmaları hızlandı

Demokrat!

Kasım 1990
Yıl:1 Sayı:6 Fiyatı:5000 TL.
Yurtdışı Fiyatı: 4 DM

BASSAN A.Ş. Adına Sahibi:
Hikmet KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Engin GÜNAY

Bu Sayıda Katkısı Olanlar:
Mehmet AÇAR, Mehmet Tanju AKAD, Cüneyt Akman, Fevzi ARGUN, Yılmaz AYSAN, Cemal BALCI, Adnan BOSTANCIOĞLU, Bahri ÇAKIR, Nurettin ÇALIŞKAN, İbrahim ÇEŞMECİOĞLU, Mustafa DEMİRKANLI, Tansel EMANET, Erdem GÜL, Arslan Başer KAFAOĞLU, Sevda KILIÇ, Akif KURTULUŞ, Devin KUZU, Ertuğrul KÜRKÇÜ, İlker MAGA, Nadire MATER, Hasan NECİP, Ayşe ÖKTEM, Hatice ÖZAKIN, Ömer ÖZGÜNER, Melih PEKDEMİR, İskender SAVAŞIR, Emre SENAN, Hayati SOYDAN, Ata SOYER, Ali ŞAHVERDİ, Ülfet TAYLI, L.Doğan TILIÇ, Çetin UYGUR, Mecit ÜNAL, Can YÜCEL, Hakkı ZABCI

Ofset Hazırlık:
Pano Grafik, Boyut Dizgi Ünitesi

Basıldığı Yer:
Serler Matbaası

Dağıtım:
Hürriyet Holding A.Ş.

Adres:
Çatalçeşme Sokak 50/3 Cağaloğlu
İSTANBUL
Tel: 528 15 90-91
Faks: 528 62 32

Yurtiçi Abone:
Yıllık: 50.000 TL.
Altı Aylık: 25.000 TL.

Yurtdışı Abone:
Avrupa Yıllık: 50 DM
Avrupa Altı Aylık: 25 DM
Amerika Yıllık: 30 $
Amerika Altı Aylık: 15 $

Adnan Bostancıoğlu adına
Akbank Türbe Şb. 0007381-7/A00/10
Döviz Hs.No: Akbank Türbe Şb.
0007333-8/BU6/01
Posta Çeki Hs.No: 650004

İ Ç İ N D E K İ L E R

Kudüs'te Katliam

Tüm dünyanın gözleri Körfez Krizi üzerindeyken, bölgede uzun süreden beri sesi çıkmayan İsrail bu kadar sessizliğe dayanamayarak 8 Ekim'de 22 Filistinliyi öldürüp, 150'den fazlasını yaralayıp bu suskunluğu bozdu. Yine bir çeşit din kavgası gibi gösterilen olaya, İsrail güvenlik güçlerinin müdahalesi gerçek mermiler, panzerler, göz yaşartıcı bombalarla oldu.

Aşırı dinci İsraillilerin, Müslümanların kutsal bölgesi Kubbet-Ül-Sahra'ya girmeye çalışmaları ve bununla yetinmeyerek burada bir Yahudi tapınağı inşa etme girişimleri Filistinli Müslümanların protestosuna neden oldu: Protestonun sonucu ise İntifada tarihinin bugüne kadar gördüğü en kanlı karşılıktı.

Saddam'a görece bir rahatlama sağlamış gibi görünen saldırı, tüm dünya kamuoyuna "Ortadoğu sorunu, Filistin sorunu çözülmeden son bulamaz"ı bir kez daha hatırlatmış bulunuyor. Ama katliamın asıl önemi Körfez kriziyle birlikte ABD'nin bölgede Irak'a karşı oluşturduğu Arap cephesini sarsma tehlikesi. Saddam'ın Kuveyt'i işgali üzerine askeri güçlerini Suudi Arabistan sınırına yığmakta tereddüt etmeyen Arap liderleri, İsrail'in bu katliamı ve ardından sertleşme sürecine giren politikaları karşısında, kendi konumlarını izah etmekte güçlük çekeceğe benziyorlar. Düşünseniże, Mısır ve Suriye askerleri Suudi Arabistan sınırında Amerikalı askerlerle birlikte Irak'a karşı mevzilenmişken İsrail askerleri Kudüs'te Filistinlileri katlediyor.

İsrail'in ABD'nin Ortadoğu politikasına en hafif deyimiyle "gölge düşüren" bu tavrı karşılıksız kalmadı. ABD, Birleşmiş Milletler'de İsrail'i kınayan bir kararı destekledi. Tabii bütün bu gelişmeler ABD'nin Ortadoğu'daki "en sevgili çocuğu"nu terkettiği/terkedeceği gibi yanılsamalara yol açmamalı. (Kudüs katliamından sonra bile, Amerikan Senatosu İsrail'e 1.8 milyar doları askeri, 1.2 milyar doları ise ekonomik bir ek yardım paketini 1'e karşı 97 oyla karar altına aldı) Ancak Körfez krizinin ardından ilişkilerin yeni bir boyut kazanacağı belli oldu.

Bütün bu gelişmeler bir yana, Filistin İntifadası artık son buldu diye düşünenler en çok yanılanlar oldu. Filistin'de İntifada sürüyor; Filistinli çocuklar, gerçek mermilere karşılık ülkelerinin taşlarını atmaya devam ediyorlar.Hatta taşla yetinmeyenler de var... Son günlerde Kudüs'te Filistinli gençlerin bıçaklı saldırıları gündemde.Bu saldırıların ardından Başbakan İzak Şamir'in "sert önlemler alınacağı " tehdidi geldi. Filistin direnişi Ortadoğu sahnesini yeniden dolduracağa benziyor. ■

Adı, Ömer Said Ebu Sirhan. 19 yaşında Kudüs katliamından birkaç gün sonra İsrail'li bir kadın askeri bıçaklayarak öldürdü. Ardından kendisine engel olmak isteyen bir başka İsrail'liyi...Bıçağın son hedefi kendisini yaralayan polis oldu

Diyarbakır Ve Bismil'de Sürgün

7 Ekim 1990'da akşam saat beş sularında 95 hükümlü ve tutuklu Amasya, Aydın, Bursa, Bartın , Çanakkale, Ceyhan, Nazilli ve Malatya cezaevlerine, 18 Ekim gecesi de Bismil Kapalı Cezaevi'nden Çankırı-Kurşunlu, Sivas-Yıldızeli, Tokat-Niksar, Yozgat-Akdağmadeni ilçe cezaevlerine 21 hükümlü ve tutuklu sürüldü.

Diyarbakır sürgününü Ceyhan Özel Tip'e sürgün edilen M. Şirin Tunç ve Remzi Avcı sürülenler adına yaptıkları açıklamada anlatıyorlar:

"Özel Tim, komando ve sivil polis ekipleri Diyarbakır 1 nolu Cezaevi'ni dışarıdan ablukaya aldı. Bir saat sonra Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı ve bir polis ekibi tutuklu temsilciliğini ve koğuş sorumlularını İdare bölümüne çağırdı. Cumhuriyet Savcısı 100 kişinin sürgün edileceğini, sürgün edilenlerin hazır olmasını istedi...

(...) Tekrar idare bölümüne çağrıldık. Burada bizleri sivil polis, özel tim ve komandolar zorla etkisiz hale getirip ağızlarımızı kapattılar. Daha sonra coplayarak, yerde sürükleyerek karga tulumba sevk arabasına attılar.

Bizleri arabalara bindirdikten sonra, yüzlerce vurucu tim elemanı ellerinde kalaslar ve coplarla gece yarısı koğuşları basıyor. Tutuklular yerlere yatırılarak amansız bir k[illegible] ve işkenceye tabi tutuluyor. (...) Sevk edilecek tutuklularla beraber orada kalan onlarca tutuklu ağır şekilde yaralanıyor. (...) gece boyunca süren işkenceler, atılan sloganlar, insan haykırışları arasında sabaha kadar süren operasyon tamamlanıyor.

Sürgün operasyonu esnasında orada kalan ve sürgüne gönderilen tutuklulara ait maddi değeri olan eşyalar operasyona katılan görevlilerce talan edilmiş, kalan eşyalar ise kullanılmayacak şekilde tahrip edilmiştir."

Diyarbakır'dan 8 ayrı cezaevine sürülen bu insanların kimlikleri konusunda İHD Diyarbakır Şube Başkanı Hatip Dicle şunları söylüyordu: " 86 sol siyasi tutuklunun hemen tümünün koğuş temsilcileri ve önder kadrolardan oluşması, sürgünün siyasal niteliğini açığa çıkarmaktadır. Bu sürgünün bir başka boyutu'da, sürülenlerin bir bölümünün halen tutuklu statüsünde bulunmasıdır; yani halen bu insanların duruşmaları devam etmektedir."

Diyarbakır sürgün-sevkine başta Diyarbakır 1 nolu Cezaevi olmak üzere pek çok cezaevinden ve dışarıdaki tutuklu yakınlarından protestolar yükseldi; açlık grevlerine gidildi. Bismil Cezaevi'ndeki 43 siyasi tutuklu da bir basın açıklamasıyla açlık grevine başlayacaklarını açıkladılar. Ne var ki; açıklamanın yapıldığı gün, 18 Ekim'de, 21 siyasi tutuklu da Bismil'den sürüldü.

O günden bugüne açlık grevleri yayılıyor; içerdekilerin eylemlerine Cizre'den 110 tutuklu ve hükümlü yakını destek veriyor, Diyarbakır'da altısı kadın 10 kişi ölüm orucunda. Adıyaman'da idam hükümlülerinin yakınlarının açlık grevi sürüyor; bu arada grevdekilerin hastaneye kaldırıldıkları, komada olduklarına dair haberler geliyor, resmi yetkililerce yalanlansa da. Ve en son Nusaybin'de, süren açlık grevlerine destek ve sürgün-sevkleri protesto etmek amacıyla esnaf kepenk kapatınca Özel Tim'e iş düştü; kazma, balyoz, levye ne bulunduysa kepenkler, kilitler parçalandı. ■

N.A ve Diğerleri

NA (adı yazılmayınca ne kurtarılıyorsa!) şimdi Bayrampaşa'da; DGM Savcısı da 20 yıl hapsini istiyor. NA onaltısında, Pendik Lisesi 3. sınıf öğrencisi (idi, artık değil, attılar) okulun duvarına "Savaşa Hayır" pankartı astı; okul müdürü Süleyman Yolcu da bu "ağır" suçun altında kalmaktan korkmuş olsa gerek ki, polis çağırmakta bir an bile gecikmedi. Polis pankartın asılıp asılmadığını bir haftada zor öğrendi; NA 7 gününü Gayrettepe'de geçirdi.

NA başına gelen onca işe rağmen "şanslı", çünkü, basından parlamentoya kadar birçok çevrede sahiplenildi. Ama sorun N.A. ile bitmiyor ki..

Ali Özdemir ve Serdar Özdemir 12, Mehmet Fincancı 15, M. Sabih Çakar, Berces Ergin, Erdal Aydın, Ahmet Çeliker ve Zeki Şakar 16 yaşındalar; hepsi de Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklu, hepsinin de TCK 125'e dayanılarak savcılar idamlarını istiyorlar. Onlar isimleriyle de yazılamadılar, basında tek satır yok onlarla ilgili. Yeni yayımlanmaya başlayan haftalık gazete ÜLKE'nin ilk sayısının manşetinde "Çocukları da asarlar" dendikten sonra Diyarbakır 1 ve 2 nolu devlet güvenlik mahkemelerinde yargılanmakta olan 105 çocuktan 28'ine idam, kalanlara da 5-25 yıl arası hapis istendiği haberi yer aldı. ■

Cumhuriyet 20.Ekim.1990

!

Ortadoğu cephesinde "şimdilik" yeni birşey yok. Kriz, savaş olasılığı ile diplomatik çözüm arasında bir sarkaç gibi gidip, geliyor. Ortadoğu'da sıcak bir savaş çıkmıyor ama, krizin Türkiye'ye yansıyan yüzü yalnızca "savaş hali" politikaları oluyor. Bu nedenle, son iki sayıdaki değerlendirmelerin ötesinde söylenecek yeni bir söz olmadığı için bu sayımızda Körfez Krizi'ne özel bir yer ayırmadık. Türkiye'de ise iktidar savaşçı bir çözümden yana, özellikle de içeride; toplumsal muhalefete karşı. Kararnameler, savaş hali, laik aydınlara yönelik cinayetler zinciri ile politik ortam iyice gerginleşirken, iktidar birdenbire mecliste bekleyen idam, dosyalarını gündeme getiriverdi. İktidar şimdi toplumsal muhalefeti darağaçları ile tehdit ediyor. Bu sayımızın kapak konusunu iktidar cephesindeki gelişmeleri simgeleyen İKTİ-DAR-AĞACI olarak belirledik.

Bu sayımızın ağırlıklı bir konusu da bu garip İktidar Ağacı'nın arka planını oluşturan "Büyük Türk Mucizesi!" Türkiye'deki yeni sömürgeci çarpık kapıtalistleşmenin 1990'lara girerken bir tablosunu çizmeyi amaçlayan bu araştırmanın ilginç sonuçlar verebileceğini düşünüyoruz.

Türkiye'nin gündeminde ciddi bir yer işgal eden laik aydınlara karşı cinayetler zinciri Cemal Balcı arkadaşımızın yazısında çeşitli boyutları ile değerlendiriliyor.

Diğer önemli bir konu da, önümüzdeki aydan itibaren önemli gelişmelere gebe olan işçi hareketine ilişkin gelişmeler. Çetin Uygur ve Ülfet Taylı'nın yazılarında değerlendiriliyor.

Bu sayımızın röportaj konusu ise; Yeni Öncü çevresinden Mahir Sayın ile DSB (Devrimci Sosyalist Blok) oluşumu içinde yer alan Demokrat! yazarlarından İskender Savaşır arasında yapılan söyleşi.

Demokrat'lı değişik ilgi alanlarına cevap verecek katkılarla zenginleştirmeyi amaçlıyoruz. Bu sayımızda Mehmet Açar'ın sinema yazısı ile Hasan Necip'in spor yazısı yeralıyor. Ekim sayımızda sosyalist dergilerin "Savaşa Hayır" kampanyalarına ilişkin görüşlerine yer verirken bazı teknik hatalar yapıldı. Bu görüşlerin yeraldığı sayfanın ikinci sütununda "Gelenek" dergisinin, üçüncü sütununda ise "Yeni Öncü" dergisinin logoları çıkmadı. Bu teknik aksaklıktan dolayı dergilerden özür diliyoruz.

Bu sayımızın altıncı sayı olması dolayısıyla altı aylık abonesi olan okurlarımıza aboneliklerini yenilemeleri gerektiğini hatırlatıyoruz.

Engin Günay

İ k t i

Ülfet Taylı

Argoda bir söz vardır. Bir kimse saçmaladığı zaman, "o senin dediğin gazoz ağacı, asfaltta yetişir" denir.

Şimdi de bir "ikti-dar ağacı" var. Türkiye'de yetişiyor. Türkiye'de saçmalayan bir iktidar var. Türkiye'de iktidar gücünü saçmalamaktan alıyor. Çağ atlıyoruz diyor; demokrasi var, diyor; insan haklarını Avrupa'da en çok biz savunuruz, diyor...

Saçmalamanın bu denli pervasızlaşması çok ciddi bir tehlike. Ama Türkiye'de "ciddi politika" ancak bu denli saçmalamakla yapılabiliyor. Ve hakkını teslim etmek gerek: Türkiye'de sözlük anlamına uygun politika sadece iktidar tarafından yapılıyor. İktidar, politikayı, yönetmek ZENAATI olarak başarıyor. Yönetme sanatı değil, yönetme zenaatı olan bir politika söz konusu... Çünkü, sanatta bir estetik aranır. Bunlar ülkeyi esnaf mantığı ile yönetiyor. Zenaatta iş bitiricilik yeterli. İktidar iş bitiriyor, işini biliyor.

Çünkü, başta ÖZAL var! Saçmalamak-zenaat-iş bitirmek-politika yapmak... Bütün bunlar, muhalefetin yergi sözleri olabilir, ama iktidar tam da bunlarla övünüyor. Her ne olursa olsun, ülke işte böyle yönetiliyor. Bu, POLİTİKA'dır. Ve böyle bir politika Türkiye'nin gerçeğidir.

Politikada gündemi belirleyen (saçmalasa da saçmalamasa da) kazanır, kazanıyor. Politikada en önemli kazanç inisiyatif sahibi olmaktır. Özal iktidarı bu kazanç ile ayakta duruyor.

Evet, son bir ay içinde pek çok gelişme oldu. Gündeme bir dizi önemli sorun doldu. Sonra? Gündemi gelişmeler değil, yine iktidar belirledi.

Körfez krizi, savaş hali, Kürt sorunu, toplu sözleşmeler, zamlar, şeriatçılık ve nihayet Bahriye Uçok cinayeti derken; iktidar bilinçli bir tercihle saçmaladı. Kendisine yönelen tüm eleştirileri, "gazoz ağacı" der gibi, "dar ağacı" diye yanıtladı. Gündemi yine iktidar belirledi.

Bu sayımızda "büyük türk mucizesi" bir başka açıdan ele alınıyor. Ama gündemi saçmalayarak belirleyen iktidarı da aynı kategoriden türk mucizeleri arasında saymak gerek. İkti-dar ağacı Türkiye'de yetişiyor çünkü... Türkiye'yi yönetmek bu denli kolay, politika yapmak bu denli saçma işte

Şimdi ne olacak?

Elbette hiç kimse, "asarsanız asın!" diyemez. Ama muhalefet, iktidarın bu saldırısını onun istediği mevzide, asardın-asamazdın silahıyla sınırlı olarak göğüslemekle yetindiği anda, yenilgiyi baştan kabul etmiş demektir.

Sorun, iktidarın kullandığı yönetim metodlarını geçersizleştirecek politikaları yaratmakta yatıyor. İktidarın yönetim metotları belli: asmak, kesmek, tehdit... Devlet terörü, Kürtlerin, işçilerin, başta cezaevlerindeki devrimciler olmak üzere tüm devrimci ve demokratların, tüm muhaliflerin üzerine çökmüş durumda.

Demokrasi, taviz gerektirir. Taviz, sorunların barışçıl bir zeminde çözümü ise eğer, bu iktidar demokrasi uygulayamaz. Taviz verebilmesi için kasalarının dolu olması gerekir; geniş bir toplumsal desteğin elde tutulması gerekir. Bunların hiç biri yok. O halde bu iktidar, sorunların çözümünü şiddete dayalı zeminlerde aramak zorunda, nitekim öyle yapıyor. (Ama o zaman, şiddet şiddeti doğurmaz mı?)

Kitleselleşme eğilimi gösteren toplumsal muhalefet karşısında çaresiz kalan iktidar, şiddetinin kitleselleştirmekten çekinmez!

Şiddetini kitleselleştirmenin bugüne dek çeşitli yöntemlerini kullanan iktidar, şimdi, rafta tuttuğu bir yöntemine daha el attı. İdamlar bu nedenle yeniden gündeme geldi. İdamlar, sadece, cezaevlerinde rehin tuttuğu devrimcilerden bir vesileyle öç almakla sınırlı bir politik tercih değil; toplumsal muhalefete çekilmiş bir kılıç: Ben devletim, asarımkeserim tehditi! Taammüden adam öldüren bir devletin yönetim metodu, politikayı şiddet eliyle uygulamaktır. Böyle bir politik tavır alıştaki amaç, kitlelerin politikadan korkmasını sağlamak, korkuyu kitleselleştirmektir. Evet, idamlar bu nedenle yeniden gündeme getirildi. Bu, iktidarın kendisine karşı çıkan herkesi sindirebileceği, korkuyu-şiddeti tüm topluma yaygınlaştırabileceği en kestirme yol olarak düşünülmüş olmalı. Ama artık,iktidar, bu dar ağacı tehditiyle gerçekten de saçmalamıyor mu? Bu silahın şiddetle geri tepeceğini hesaplamıyor mu?

Hesaplasın ya da hesaplamasın, şurası elbette çok açık: İdam tehditleri, cezaevlerinde yoğunlaşan saldırılar, Kürtlerin halen yaşamakta olduğu saldırıların bir devamı ve şimdi örneğin Zonguldak'taki işçilere yönelerek başlayacak genel saldırının ilk adımı... İktidar sahipleri öyle bir yolda yürüyorlar ki, her adımları şiddet, terör...

O halde, muhalefete düşen görev, tek tek adımları saymak olmamalı. İktidarın bu türden her adımı karşısında haykırmakla yetinmemeli. Herkesin idamlara karşı çıkmış olması elbette çok güzel. Ama bu, sadece idamlara, sadece savaşa karşı çıkmakla kalmamalı. İktidarın attığı her adımda irkilme yerine, bütün dikkat iktidarın üzerinde yürümekte olduğu şiddet yoluna çevrilmeli. Muhalefet güçleri, iktidarın peşpeşe attığı adımlar arasında bağlantıyı kurabildiği zaman, Kürtlere, cezaevlerindekilere, işçilere yaptıklarının bir ve aynı şey olduğunu görebildiği zaman, inisiyatifi ele alabilmenin imkanlarına da kavuşmaya başlar. Her saldırıyı, iktidarın istediği zeminde-zamanda göğüsleme çaresizliğinden kurtulabilir.

İkti-dar ağacı, idam tehditlerinin, toplu sözleşmeleri bastırma isteklerinin, tenkil-pasifikasyon uygulamalarının gelinen noktadaki bir simgesidir. İktidar, şimdiye dek olduğundan daha şiddetle vurduğu zaman, göreceği tepkinin de daha şiddetli olabileceği hesabıyla, toplumsal muhalefet ile her düzeyde kavgaya hazırlanıyor. İşçi hareketi, gündeme gelmeye başlayan toplu sözleşmelerle Türkiye genelinde ve ağırlıkla Zonguldak özelinde kitleselleşme potansiyeli taşı-

d a r a ğ a c ı

yor. Bunu herkesten önce elbette tepede duran iktidar sahipleri görebiliyor.Devletin şidetini kitleselleştirme politikası, Kürt hareketine ilave olarak harekete geçmeye hazırlanan bu potansiyeli de etkisizleştirme amacına yönelik geliştiriliyor.

Genel olarak, toplumsal muhalefet potansiyelindeki dinamikler ekonomik krizden kaynaklanıyor. Bu anlamda ekonomik yönelimli bir muhalefet var ve bu anlamda henüz siyasal rejim ile hesaplaşma bilincine ulaşabilmiş değil ve yine bu anlamda kendiliğindenci bir muhalefet... İktidar politikaları esas olarak bu eksikliği istismar etme üzerine kurulu. Ve düzen içi muhalefet odakları da (DYP ve SHP'sinden TBKP'sine dek) dinamikleri bu kanallarda hapsetme peşinde. İktidar bu muhalefeti bu düzlemde bastırmanın yollarını ararken, rakip düzen partileri bu muhalefet ile hükümet düşürme, erken seçimi gündeme getirme hesabında.

Ortadoğu'daki savaş krizi, beklendiği üzere, ekonomik krizi derinleştiriyor. Kasalar boşalıyor. Hükümet zam üstüne zam yapmak zorunda. İşbaşındaki hükümet, işçilerin istediği ücret artışını karşılayamayacağını görüyor. Bu nedenle şiddete dayalı zeminde adım adım ilerliyor. Muhalefetten önce davranmak, önceliği elinde tutmak gerektiğini görüyor.Savaş krizinin üstüne bir de ücret artışları bindi mi, zaten boşalan kasaları daha da boşalacak. Böyle bir isteği ne iş adamlarının, ne de bunların hükümetinin kabul edebilmesi mümkün değil. MESS, "işçiler çok para istiyor" diye haykırıyor. Ücret artışının kabul edilmemesi kesinleşince, sendikalarının tahammül edemeyeceği yerlerde işçiler adeta greve zorlanıyorlar. İşverenler çoğu yerde masaya bile oturmuyor. Ya sendikalar grev yükü altında ezilip pes edecekler, ya da greve zorlandıktan sonra tahammül gücü olan sendikalar sözkonusu olduğunda, gelsin hükümet eliyle grev ertelemeleri... Taviz yok! Tavizin olmadığı yerde şiddet var.

Özal yurtta şiddet, cihanda şiddet ilkesiyle, ülkedeki savaş alanını bile geçici terkedip Ortadoğu'daki savaş alanına koşmayı göze alabiliyor. Şimdilik savaşmak için değil. Düpedüz para bulmak için. Ekonomik kriz öyle bir noktaya geldi ki, kredi istemekten bile vazgeçebiliyor, petrol parası istiyor, ucuz petrol istiyor, bedelini bir başka biçimde ödemek üzere... Ortadoğu'da savaşa girerek, ülke içinde emekçilere savaş açarak. Memurlara ücret artışı yerine bir sadaka sunuldu bile. Dar gelirli tüm emekçiler savaş bahanesiyle yapılan zamların şokunu yaşıyor. Ve şimdi işçiler topun ağzında.bb

Ekonomik kriz işçilerde genel grev isteğini canlandırıyor. Ama bu istek henüz siyasal rejimle hesaplaşma güdüsünden kaynaklanmıyor. Ücret artışlarını sağlayabilmenin bir çaresi olarak algılanıyor. Bu nedenle işçiler gözlerini politik çözümlere değil, ekonomik çözümlere dikmiş durumda. Böyle bir durumda ise yalnızca kendi sendikalarını görebiliyorlar. (Aslında görmek isteseler de görebilecekleri bir politik odak yok!) Bukoşullarda da sendikalarının ilan edeceği grevleri ve giderek yine "sendikaların genel grevi"ni kabule hazırlar. Böyle bir hazırlığa girişmeye ise tek tek sendikalar yanaşmıyor ve topu Türk-İş'e atıyorlar. (Ve kuzu kurda böyle teslim edilmiş oluyor!)

Türk-İş şimdi "iktidar"a oynuyor! Hayır, şaka yapmıyoruz. Türk-İş misyonu gereği davranıyor. İşçi hareketinin düzeni sarsan boyutlara ulaşmaması için, ekonomik taleplerde sınırlı tutabilmek için, şimdi düzen içi muhalefetin yanında yer alıyor. İşçilerin rejime karşı yönelimini, hükümete karşı yönelimle frenleyerek bu misyonun gereğini yerine getirme telaşında davranıyor. Türk-İş'in "iktidara oynaması"nın anlamı, "bu hükümet giderse sorunlarımız çözülür" formülasyonunda ifade ediliyor. Bu formülasyonun doğal yandaşları ve/veya bunu formüle edenler DYP-SHP'den başkaları değil. Düzeni korumak ve kollamak bakımından en az hükümet kadar sorumluluğa sahip bu muhalefet partileri, Türk-İş denetimindeki işçi hareketleri ile hükümeti sarsma ve böylece bir erken seçimi çabuklaştırma hazırlığı içindeler. Dergimiz yayına hazırlanırken bu hazırlıklar kamuoyuna yansımaya başladı bile...

"Bu hükümet giderse sorunlar çözülür"hesabındaki şaşırtmaca bir yana, asıl soru, bu hükümet hemen öyle git deyince gider mi?

Bu sorunun karşılığında, hükümet yanlısı güçler bakımından, ABD, devlette kilit noktaları ele geçirmiş şeriatçılar, savaş yanlıları gibi bir dizi faktörün devreye gireceği belli. Bütün bu faktörlerin Ortadoğu'daki olası gelişmelerle birlikte azalan ya da çoğalan bir etkinlik kazanabileceğini unutmamak gerekiyor.

Doğal olarak akla ilk gelen sorular ABD faktöründen kaynaklanıyor. ABD kendisine en yakın bir zat'ın vesayeti altındaki bu hükümetin gidişini onaylar mı? Özellikle "Ortadoğu deresi'ni geçerken at değiştirmesi işine gelir mi? Diyelim ki ANAP'ın ayakta durma şansının kalmadığını gördü, at değiştirmeyi kabul eder mi? Süvarisi Özal olduktan sonra, bu atın DYP ya da SHP olması yoksa ABD bakımından pek önemli sayılmaz mı? Ya da böyle bir seçeneğe mecbur kalmadan önce, ANAP'ı (Mesut Yılmaz) eliyle "liberal"leştirerek ayakları üzerinde durabilmesini sağlayan bir çözümü mü zorlar? ABD'nin politika yapmak için çeşitli araçları kullanmaktan çekinmediği bilindiğinde, bu soruların yanıtlarının önümüzdeki aylarda nasıl belireceğini beklemek, görebilmek lazım.

Elbette politika sahnesinde örtük ve açık araçlarla etkili olan şeriatçıları da hükümetin gidişatı bakımından mutlaka hesaba katmak şart. Şeriatçılık olgusu bu sayımızda ayrı bir yazıda ele alındığı için, burada kısaca şu belirlemeler üzerinde durmakla yetinelim. Dinci kesimin ya da şeriatçıların, homojen bir bütünlük oluşturmamakla birlikte devlet düzeyinde kilit noktaları ele geçirdiklerini artık herkes kabul ediyor. Toplumda estirilen dinsel rüzgarlar, kimi zaman bu rüzgarları estirenleri bile (zamansız bir macera ya da erken bir kutuplaşmaya yol açacağı kaygısıyla) korkutacak şiddete erişebiliyor. Kendimizi komplo teo-

rilerinde uzak tutabildiğimiz ölçüde, "farklı" şeriatçılık rüzgarlarının siyasi atmosferde yarattığı anaforları algılayabilmemiz olanaklı hale geliyor. Geniş bir yelpazede yer alan şeiratçılar, devlette ve toplumda değişik düzeyde politika yapıyorlar. İki adım ileri bir adım geri taktiğiyle mevzi kazanıyorlar. Hep öndeler. Propaganda yapıyorlar, silahlı propaganda yapıyorlar ve örgütleniyorlar. Devlet düzleminde örgütlenmiş şeriatçılar bakımından, ANAP'ın işbaşından gitmesi geri bir adım. Bunlar, dinci-laik çatışmasına hemen girmeyi erken buluyorlar. Şeriatçılığın toplumda etkinleşmesi, bunların devletteki mevzilerini de pekiştirdiği için, bundan elbette hoşnutlar. Ama erken gündeme gelen bir dinci-laik çatışması ile zor duruma düşebileceklerini gördüklerinden, bu çatışmanın şimdilik üzerini örtmeye de çaba sarfediyorlar. Bu noktada, Bahriye Üçok cinayetinin hemen ardından "idamların infazı" tartışmasının Mehmet Keçeciler tarafından gündeme getirilmiş olmasını hayretle karşılamamak gerekiyor. Dinci-laik çatışmasının alevleneceği bir dönemeçte, Keçeciler idamları dayatarak, tartışmanın da eksenini değiştirebiliyor. Saçmalamaktaki ciddiyetin önemli bir boyutu da bu çıkar hesabında yatıyor elbette. Şeriatçılar (ve katilleri) aleacele ikti-dar ağacının gölgesine sığınmış oluyorlar. Devlette mevzilenmiş şeriatçıların ANAP'ı işbaşında tutma çabaları yanısıra, elbette ANAP'ın reorganize edilerek "liberalleştirilmesi" girişimlerine karşı da olanca güçleriyle direnmeleri gerekiyor. Ve şimdi en çok bununla uğraşıyorlar. Çünkü her iki girişim de dinci kesimin kaynaklarını bütünüyle kurutamasa bile oldukça kısıtlayacak bir tehlike özelliğini taşıyor.

Böyle bir tehlike şu ya da bu şekilde kapıyı çaldığı zaman devlet içinde örgütlenmiş şeriatçılarla devlet dışında kalan, özerk (ve hatta bir kısmı "radikal") olan şeriatçılar arasında kolay bir bütünleşmenin de yolu açılmış sayılabilir. İşte asıl o zaman dinci–laik çatışması bütün endamıyla sahneye çıkabilir. Benzerleri, Pakistan'da, Mısır'da ve en son Cezayir'de görüldüğü türden eylemler, savaş yıkımının "müslüman kitleler" üzerinde yarattığı hoşnutsuzlukları da istismar ederek, dinsizlerle hesaplaşmaya dönüşebilir mi? Bu sorunun kolay bir yanıtı yok. Ama böyle bir ihtimal devreye girdiğinde, yani savaş politikalarının ekonomik çöküntüyü dayanılmaz hale getirmesiyle, "ekmek isteyen müslümanların" bu isteklerini istismar edebilmek için pek çok şeriatçı örgütün ve çevrenin İran'da ve Cezayir'de olup bitenleri kendilerinin de yinelemeleri için aleste beklediklerini söylemek için fazla karamsar olmak gerekmez. Bu durumda 'Türkiye İran olmayacak!" diye haykırmak da yetmez. Çünkü olacaklar, artık, cuma namazlarından sonra türban için yapılan gösterilerin boyutlarını oldukça aşacaktır. Hele bir de savaşmadan savaş yıkımını yaşamakta olan kitlelerin hoşnutsuzluğu ile birleştiğinde, bu yöndeki bir gelişme ("laik ordumuzun cansiperane engellemeleri" nedeniyle!) kısa sürede bir islam devrimi boyutuna yükselemese bile, yağma ve çapul eylemleri şeklindeki patlamalara dönüşemez mi?

Elbette bütün bunlar, şimdilik yalnızca olasılıklar ya da sorulması pek de anlamsız olmayan sorular. Ama hangi noktadan bakılırsa bakılsın iplerin giderek gerginleştiği bir düzleme sıçrandığından kuşku duyulamaz. Hükümet ile düzen partileri arasındaki ipler gergin, herkes kendi kozlarını oynuyor, düzen partileri Türk-İş'i (ve böylece grev halindeki yüzbinlerce işçiyi) yanlarına alabildiği ölçüde, hükümeti erken seçime zorlamak için yumuşaklıklarından biraz vazgeçmeyi göze alabilecekler. Şeriatçılar, kendi varlıklarına yönelik her saldırıya aynı şiddette karşılık verme kararlılığı sergiliyorlar. Toplumsal muhalefet, örgütsüz, dağınık ve hali hazırda çaresiz, ama bıçak kemiğe dayanmış durumda iken, herhangi cüretkar ve atak bir muhalefet girişiminin zincirleme reaksiyon ile yaygınlaşabileceği bir zemin "kendiliğinden" hazır! İşçileri memurların, memurları gecekonducuların izlediği, sokağa döküldüğü bir tecrübeden sonra, işçilerin sadece sokağa dökülmekle kalmayıp üretimde de meydan okuyacağı bir gelişmede, toplumsal muhalefetin yeni açılımlara gebe olduğunu görmemek için kör olmak lazım.

Böyle bir gergin ortamda hükümet ne yapacak? Elbette başının çaresine bakacak, yani önce kendini düşünecek, düşmemeye çalışacak. Genel olarak toplumsal muhalefetin kitleselleşmesi eğilimi karşısında ne yapacağını gösterdi: Alın size dar ağacı! Düzen içi muhalefetin dayatması karşısında ise, Kürt sorununda yaptığı gibi, muhtemelen işi hükümet politikasından devlet politikası düzlemine sıçratmaya çalşacak. Parlamentodaki muhalefetini hizaya getirecek politikaları, yani işçi ayaklanmaları tehditi, terörizm, bölücülük tehlikeleri gerekçesiyle, olağanüstü hal ve giderek sıkıyönetim ilanı gibi henüz kullanabileceği etkili silahları var. Hele bir de Ortadoğu'daki krizin derinleşmesi imdadına yetişse, bunu kısa yoldan'savaş hali' ile hemen hallediverecek. Böyle bir düzlemde hükümet düşürmek öyle kolay değil. Bunu 'rakiplerine' gösterecek...

Bütün bu gelişmeler karşısında muhalif güçler, ya örgütsüzlüklerini bahane edip çaresiz oturmaya devam edecekler, ya da çelik tavında sertleşir inancıyla bütün bu gelişmeler içinde kendi örgütlenmelerinin de zeminini yakalayabilecekler. Ama bunun için önkoşul inisiyatif sahibi olabilmek.

İktidarın sunduğu gündemi reddetmek! Bu gün etkili muhalefet yapabilmenin mihenk taşı budur. Ne yazık ki, demokrat geçinen pek çok tatlı su solcusu, bu gündemi peşinen kabullenmekle de yetinmiyor, bu gündemin "edebiyatını" bie yazıyor. Günlük gazete manşetlerindeki terörizm kabusu, toplumun terörize edilmesinin, iktidarın her istediğini yapabilmesinin ortamını besliyor. Bu edebiyat manşetlerden köşe yazılarına aktarılıyor. Başta Uğur Mumcu gibi bir zamanların "saygın" yazarları olmak üzere terörizme karşı olmanın faziletleriyle avunmak moda halini almış

durumda. Avunmanın ötesinde, terörizme karşı olmanın nimetlerinden yararlanmış olmalarıyla da övünüyorlar. Gazeteciler hep birlikte Emniyet Müdürlüğüne giderek atış poligonlarında silah atışı talimi yapıyorlar. Korumaları yanlarında, silahları bellerinde çalım satıyorlar. Sonra kalkıp terörizme karşıyız diyorlar.

Bugün, "terörizme karşıyım" edebiyatı, taşları bağlayıp itleri salmaktan yana olmaktır.

Dağ başında korucuların ve özel timlerin tehditi altında yaşayan dağ Kürtlerine koruma ve silah verilmiyor. Politik özgürlükleri ve insan haklarını savunmak için sokağa dökülen göstericilere silah verilmiyor. Üstelik onlar köşe yazarları gibi korumalara sahip değil ve ateş hattında. Özerk üniversite isteyen öğrencilere copuyla, silahıyla çevik kuvvetiyle saldırıya geçildiği zaman öğrencilerin ne koruması ne de silahı var. İşçiler greve kalkışınca işten atılınca direnmek isteseler, karşılarına dikilecek silahlı kuvvetler hazır...

Ne terörü, ne şiddeti? Ya da hangi terör, hangi şiddet?

Devletin terörü karşısında, toplumsal muhalefet silahsız ve korumasız. Yalnızca, bu teröre övgü düzen bir avuç gazetecinin silahı ve koruması varsa, toplumsal muhalefetin de bu çarpıklıktan, bu "terörizm edebiyatı"ndan çıkaracağı önemli bir ders var: Terörizm kavramı, bugün devlet terörünü perdelemekten başka bir iş için kullanılmıyor.

Üstelik, ekonomik iflasın eşiğindeki bir hükümet bu terörü artık açıktan kullanıyor, pervasızca. Hükümet öyle bir noktada ki, teröründen başka kaybedecek bir şeyi yok. Emekçilere verebileceği taviz yok. Kasasında para yok...

Böylece, muhalefetin ne kazanabileceği ne kaybedebileceği de bu denklemden açığa çıkıyor. Böyle bir düzlemde, emekçiler, hükümetten ücret artışı talep ettiklerinde bir şey alamayacaklarsa, başka ne kazanacaklar? İşte bunu kendi özdeneyimleriyle yaşayacakları, görebilecekleri bir düzleme hızla girili yor. Sadece ekonomik düzlemde sürdürecekleri bir savaşı baştan kaybedeceklerini de görebilmeleri gerekiyor.

Şöyle bir düşünelim. Zonguldak'ta, onbinlerce işçinin kıpırdanmaya başladığı bir bölgede, işçiler karınlarını doyurmak için yeterli bir ücret istiyor. Türk-İş bu isteğin hükümet tarafından karşılanamayacağının farkında, ama bu isteği (DYP ve SHP ile birlikte) hükümeti düşürmek için değerlendirmek istiyor. Hükümet, ne bu ücret artışını karşılamayı ne de iş başından gitmeyi istiyor. Zonguldak'tan sonra sırada demir-çelik, Etibank, Sümerbank işçileri var. Greve giden ya da gitmek isteyen işçilerin sayısı yüzbinleri bulacak. İstekler üç taraf bakımından da hep aynı kalacak...

Sonra ne olacak?

Göreceğiz. Ama bugüne dek görebildiklerimiz sayesinde, hükümetin tercihi belli. Şiddet! Düzen partilerinin tercihi belli: Erken seçim!

İşçilerin bu ikileme sıkıştığı sürece kazançlı çıkamayacakları açık. Şiddet, karınlarını doyurmayacak. Erken seçim oldu diyelim, işbaşına gelen yeni hükümet de yine (işçiler için) boş bir kasayı gösterecek, işçiler yine aç kalacak...

İşçiler kendileri için ekonomik bir savaşa (ve kendileri için değil, SHP ya da DYP için bir "politik mücadele"ye) giriştikleri ölçüde yenik düşecekler. İşçiler, bu kavgayı sadece ücret artışı için değil, 12 Eylül rejimi ile üzerlerine konulan politik yasakların ve bu nedenle elde edemedikleri asgari ekonomik haklarının kazanılması için, anayasanın değiştirilmesi vb asgari demokratik hakları için dayatırlarsa, yeni kavgalarında kazançlı çıkabilmenin imkanını yakalayabileceklerini farkedebilecekler mi?

Burada, durmak ve Zonguldak'tan başlattığımız bir gelişmeyi genelleştirerek yeniden sorgulamak gerekiyor. Sadece Zonguldak'taki maden işçilerinin ya da sadece işçilerin ücret artış talepleri değil, savaşa hayır talebi, idamlara hayır talebi, doğudaki kirli savaşa hayır talebi, bütün bunlar tek tek elde edilebilir talepler mi? İktidarın zamanı ve zemini kendisi tayin ederek dayattığı bu saldırıları tek tek karşılamaya ve üstelik teker teker karşılamaya çalışmak, kazanma konusunda kararlı olmamak anlamını taşımaz mı?

Diyelim ki, hükümet köşeye sıkıştı ve erken seçim oldu. Ne değişecek? Başbakan'ın isminden başka?

Tam da bu noktada muhalefetin devrimci güçlerinin alternatif politikalara ve hiç abartmadan iktidar alternatifi araçlara sahip olması gerekiyor. Bunun için ne yapılması gerekiyorsa onu yapabilmek gerekiyor. Yoksa bütün enerji, yine yenik çıkılacak bir savaşla, DYP'nin ya da SHP'nin erken seçim değirmenine su taşımak için harcanmış olmaz mı?

Böyle bir zeminde, tüm devrimci muhalefet odakları, kendi "dosyaları" ile kendi sandalyelerinde aynı masa etrafında oturup alternatif politikalara ve bu politikaları uygulayacak araçlara sahip olmak için daha neyi bekleyecekler?

Son kez olduğu gibi, hükümet idamlar'dan söz edince, idamlara hayır diye bağırdıktan sonra yine kendi köşelerinde susmayı mı?

Evet, ikti-dar ağacı bu düzenin bir simgesidir. Karşımızda, saçmalamayı bilinçli bir tercih olarak kullanan, karşısına çıkan her sorunu tavizsiz bir şekilde şiddete dayalı zeminlerde çözmekten başka çaresi olmayan bir iktidar var ise, toplumsal muhalefetin de verilecek bir tavizin bulunmadığı artık görülmeli.

En kötü tavizin ise, beklemek ve inisiyatifi ele geçirmekten çekinmek olduğu anlaşılmalı.

Toplumsal muhalefetin güçleri inisiyatifi, alternatifi, herkesin kendi "dosyası" (çözüm önerisi!) ile kendi sandalyesinde yer aldığı aynı masa etrafında bulabilecektir.

Herkesin kendi alternatif çözümü var. Hükümetin, şiddet. Hükümetin muhalefetinin, erken seçim. Her ikisi de çözümü kendi meclisinde arıyor.

Toplumsal muhalefet de alternatif çözümleri üretebileceği kendi meclisine sahip olmalı.

Başka çözümü var mı? ■

DAMDAN DAMA DAMDAN İDAMA

Can YÜCEL

Alis Harikalar Diyarında adlı kitapta , Hampti Dampti diye bir tekerleme vardır. Hampti bir bebek, çocuk olmasa bile , çocuksu. Damdan düşer, kralın bütün askerleri toplanıp gelseler de onu yeniden yerli yerine koyamazlar... Bizim Harikalar Diyarı'nda ise, çocuklarımızı sadece damdan düşürmekle kalmıyoruz, dama/ düşürüyoruz, damdan dama atıyoruz oradan da idama. Adam etmesi iddiasında olduğumuz gençleri, on yıl damdan dama dolaştırıp, sonra idama pusula çıkartıyoruz. Bu idamlarla , yani infazıyla uğraşanlara ne denir, bilemiyorum ama, bunların başında Cumhurbaşkanımız geliyor. Ardından da, İçişleri Bakanı Aksu'nun açıkladığı üzre, baş işaretçinin işareti üzre hareket eden öbür zimamdarlar geliyor. Anlaşılmamıştır diye vurgulayalım, idam cezası yemiş de on yıldır infaz kararı B.M.M kararı bekliyen gençken girip de şimdi ölüme kartlaşmış yurttaşlarımızın infazı sözkonusu.

Bu elbet bilinmez birşeydir. Kodamanlarımız kendileri ne kadar sıkı olurlarsa olsunlar, bu işe kendilerini sıktıramayacaklardır... Kuşku odur ki, bu konunun ortaya atılmasının altında , Güney Doğu yöremiz de yavaş yavaş gündeme gelen idam cezalarının infazına kamusal bir şantaj hesabı yatmaktadır.

Aslında, nedeni ve bahanesi, ne olursa olsun, idam suçların en büyüğüdür, yasalar tarafından cevaz verilse, yasal mahkemeler tarafından karar alınsa, yasal temyizler tarafından temyiz edilse, Ulusal Egemenliğin merkezi Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanarak uygulansa bile, bir yurttaşın serinkanlılıkla öldürülmesi kararı, yanlışların en büyüğü sayılsa gerektir. Çünkü, bugünkü yasalar çerçevesinde idam gibi bir cezayı hak ettiren büyük suçlar ya sürekli, ya gelip geçen deliliklere yöneliktir. Ya da yasallığını , örneğin yakın tarihimizde üç kez gördüğümüz üzre başarısından alan siyasal girişimler sonucu işlenmiş suçlar içeriğindedirler. Bütün Hukuk otoritelerinin üzerinde sözbirliği ettikleri üzre, idam cezasının korkunçluğuyla bu suçlar cezalandırılamazlar. Ya da uyuşturucu ticareti gibi, büyük kazançları uclandıran konularda idamın caydırıcılığının söz konusu olmadığı deneyimlerinden de bellidir.

Demek oluyor ki, "ibret" özelliği zaten var değildir. Zaten böyle olsaydı, idam infazlarının açıkta, bütün korkutuculuğuyla infazından vazgeçilmezdi. Bugünkü günde, infazlar ya hapishane avlularında, yahut İmralı gibi uzak yerlerde gözden ırak yerine getirilmektedir.

İdam cezalarının, ceza hukukunun suçluyu islah ilkesiyle de zerre bir ilişiği yoktur. Adamı öldürerek islah edemezsiniz. Hani, bir idamlığa son sözünü sorduklarında o da "Bu bana iyi bir ders olacak" demişse, bu sadece mizahi bir fıkradır.Geçerliliği yoktur.

Birtek olumsuz meziyeti kalmaktadır idam cezasının; o meziyeti de , suçun kendisiyle ilgili değil, devlet tedhişinin işletilmesidir ki, o da insanlığa ve devlet saygınlığına uyan bir iş değildir. Devlet olan o devlettir ki, saygınlığını tedhişinde değil, işlediği hayırlı işlerde görebilsin... Onbeş yaşındaki çocukları bugün Diyarbakır'da D.G.M 'de olduğu gibi , idamla yargılamak iş değildir.Tedhiştir. Ama diyebilirsiniz ki, tedhiş de devletin işidir. Yok ben böyle işi kabul etmiyorum ne de bütün dünya milletleri kabul ediyor. Türkiye'den idamın kalkması, sadece suçlu suçsuz bir alay insanın , kellesini kurtarmasından öte bir anlam kazanmasıdır:

Türkiye, bütün çağ atlamışlık iddialarına karşın, müzelik bir ülke olmaktan da, böylece kurtulmuş olacaktır. ■

90'lara girerken Türkiye kapitalizmi 'BÜYÜK TÜRK MUCİZESİ'

İcraatın içinden programını seyrediyoruz. Fatih köprüsü, Atatürk Barajı, Urfa Tüneli, F-16'lar ve karayolları. Aman ne güzel. Yine icraatın içinden, yine köprü, baraj, F-16 ve karayolları. Otomobiller yolları dolduruyor, o kadar ki bayram günleri tatil yerlerine kuyruk kuyruğa zor ulaşabiliyor. Yer bulabilene aferin. Her köyde telefon, her evde televizyon. Tanrım mucize yoksa bu mu? Türkler birleşip yerden yükseliyor, yavaş yavaş yoksulluğun çemberini böyle mi kırıyorlar ? Dışa açılmanın böylesi iyi mi geliyor ? Gerçi şakşakçıların sesi son zamanlarda pek eskisi kadar çıkmıyor ama canım, gözle görünene laf ne gerek. Kasalarımız döviz dolu, artık evler dövizle kiraya veriliyor, herkes döviz hesabı açtırıyor. Hele zenginlerimiz biraz daha yatırım yapsın, o zaman sıra elbet size de gelecek. Sen!, itiraz eden münafık. Tanımadığımı sanma. Sen ne komünistsin sen. Modanız geçti ama herşey güllük gülistanlık olsa da kılçık atacak bir şey bulursun değil mi?

Vitrin De Dökülüyor

Alalım elimize kağıdı kalemi. Kardeşim bütün tatil yerleri senenin altı ayı yüzde yüz dolu olsa, buraların hepsini de Türkler doldursa zaten her on kişiden biri ancak tatil yapabilir. Madem dövizimiz bol o halde dış borçlarımız son on yılda niçin 15 milyardan 50 milyar dolara çıktı. Madem gelişiyoruz o halde niçin azgelişmişliğin en şaşmaz göstergesi olan gelir dağılımı bozukluğunda muz cumhuriyetlerinden sonra birinci sıradayız. Niçin, niçinler birbirini kovalıyor. O kadar iyi gelişiyorsak niçin 57 milyon vatandaşımız 4 milyon Norveçli veya Finlandiyalı kadar üretim yapamıyor?

Bırakın vatandaşlarımızın tümünü, sözümona en modern fabrikalarda ihracat için üretim yapan sözde gelişmiş kuruluşlarımız bile üretim ve verimlilikte dünya fakirleri arasından kurtulamıyor. Yani vitrinimiz bile pek düzgün değil ama elindeki kalemi gözümüze gözümüze tutup sorunları açık seçik ifade eden Sayın Yetkili bunu pekala pazarlayacak alıcılar bulabiliyor. Planlamada uzun yıllar emek vermiş olan Gazeteci Emin Çölaşan "Vitrin hiçbirşey ifade etmez. Gerçek görüntümüz ağlanacak düzeydedir. Batı toplumları da bunu en az bizim kadar biliyor" diyor.

Bir zamanlar bir Brezilya mucizesi vardı. Bunun uluslarası pazarlamasını da IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi emperyalizmin seçkin kuruluşları yapardı. İç piyasa dağıtımı ise TÜSİAD ve MESS'e kalırdı. Sonra Brezilya'nın yıldızı söndü, yıllardır gırtlağına kadar borçlu ve felç olmuş bir ekonomi örneği haline geldi. Son umutları Türk asıllı yeni Merkez Bankası başkanlarında. Eh!, sistemin hiç değilse bir başarılı örneğe ihtiyacı vardı ve bunun ardından G.Kore mucizesi paketlendi. Gerçi bu da son derece özel ilgilerle büyütülmüş, Japon ve Amerikan sermayesinin yedeğindeki bir örnek olmasına rağmen son yıllarda epey kuşkular uyandırmıyor değil, ama ne yapsınlar elde fazla birşey yoktu. Ve bu ortamda IMF yeni gözdesini sahneye çıkarmaya hazırlanıyordu : Özal'ın Türkiyesi. Hele hele tam da IMF'nin istediği gibi konvertibilitenin bir yılda ilan edilivermesi pek şık bir jest oldu. New York'taki yetkililer o kadar duygulandılar ki Türkiye'yi bir anda hızla gelişmekte olan ülkeler katagorisine soktular. Peki şimdilerde söz dinlemeyip mırın kırın eden ülkelere Türkiye'yi örnek mi gösterecekler ; Türkiye'nin yolundan gidin bakın herşey nasıl düzelecek mi diyecekler. Gerçi şimdilerde sadece azgelişmiş kapitalistler değil, eskinin "sosyalist"leri var sırada. Bakın şimdi; Türkiye'de başlangıçta özelleştirmeden sorumlu iki kişiden Bülent Gültekin'in Polonya'da, Cengiz İsrafil'in de Azerbeycan'da özelleştirmeden sorumlu görevli yabancı uzman konumunda olduklarını duyuyoruz. Türkiye'de kamu mallarını satacak burjuvazi bulamamışlarsa da belki oralarda vardır, kimbilir.

> **"Sen! İtiraz eden münafık. Tanımadığımı sanma. Sen ne komünistsin sen. Mucizeme inanmıyorsun öyle mi?"**

"Çağ Atlama" Masalı

Şimdi bu Türk mucizesi dışarda pek laftan öteye geçmese de içeride yıllardan beri önce Cunta'nın sonra da ANAP hükümetlerinin birinci siyasi propaganda malzemesi. Bunun sloganlaştırılmış ibaresi "çağ atlamak". Aslında bu tür kalkınmacı sloganlar Türkiye'deki sağ iktidarların geleneksel silahları. Sosyal adalet konusundaki açıklarını kendilerince böyle kapatıyorlar. "Biz pastayı büyütüyoruz. Pasta büyürse herkes kazanır, küçülürse herkes kaybeder"diyorlar. Böylece sınıf mücadelesi motifinin geriye atılma çabası Kemalist dönemden Demokrat Parti'ye, onlardan da günümüze kadar gelmiş en önemli ideolojik miras. İddianın taşıyıcısı eski tüccar yeni sanayici kartvizitli büyük şehir burjuvazisi. Tek parti döneminde imtiyazsız sınıfsız bir kitle olarak muasır medeniyet seviyesine ulaşmayı başaramayınca sonra emperyalizmin

yedeğine atlamış ve slogan bir ara "küçük Amerika" olarak şekil değiştirmiş. Enflasyon sayesinde her mahallede bir milyoner lafı da şaka haline gelince bir ara tüm ülkeyi bir plan tartışması sarmıştı. Ama bu da önce plan değil pilav istiyoruz gibi alaturka bir yaklaşımla dejenere edilmiş, Özal'ın başkanlığındaki "Takunyacılar" ekibi ile de devlet planlama teşkilatı bir teşvik dağıtma kurumu haline getirilmişti. Çölaşan bu dönemle ilgili sorumuzu şöyle yanıtladı: "Pasta özellikle 60'lı yıllarda yeterli olmasa bile büyüdü. 70'li yılların özellikle ikinci yarısında büyüme tamamen durmuştur. Son on yılın ekonomisi ise Türk toplumu açısından değil çağ atlama, bir yüz karasıdır....Turgut Özal'ın 1979'da Başbakanlık Müsteşarı olarak göreve getirilmesiyle birlikte 'plan' kavramı ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla plan şu anda ancak yasalarda ismi geçen bir husustur. Planlı kalkınma, ya da işlerin plana uygun yürütülmesi günümüze kadar sürseydi sonuç belki biraz daha farklı olurdu. Ancak ülkemizde yıllardan beri uygulanmakta olan vahşi kapitalizm, azınlığı zengin ederken, çoğunluğu sefalete itmiştir."

Sosyalistler Ekonomik Görüşlerinden Vazgeçmezler

Bir süredir Türkiye'deki pek çok sosyalist kendi ekonomik görüşlerini unutmuş, hatta bunlardan vazgeçmiş bir görüntü içerisindedir. Onlara üretim, kalkınma, teknolojik atılım, işverimliliği,ekonomik planlama gibi kavramları açınca bir acaip bakıyorlar size.. Hemen değilse bile tartışmayı biraz ilerletince "Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da olanlardan sonra da mı bunları ileri sürebiliyorsun?" diyorlar. Onlara göre artık önemli olan üretim değil, üretim sonuçlarının insanlar arasında dağıtılmasıdır. "Üretimin piyasa ile düzenleneceğini Sovyetler Birliği bile kabul etmiştir" diyorlar.

Aslında sosyalizm piyasayı inkar etmek değildir. ama piyasaya esir olmak da değildir. Hele egemen metropol ülkelerin dünya piyasa güçlerini bildikleri gibi parmağında oynattıkları günümüzde, özel sektörcü piyasaya uymanın azgelişmiş bir ülke için intihar olduğunu bilenlerin iktisadi görüşü sosyalizm olması gerekir.

Sovyetler Birliği'ne biz sosyalizmin bayragını taşıdığı sürece saygılıyız. Ama piyasa ekonomisini hiç yaşamam ve görmemiş-hatta incelememiş kişilere hazırlttığı "plan"larda piyasa ekonomisini tek kurtuluş yolu gören Sovyetler Birliği'nin yaptıkları sadece kendilerini ilgilendirir. Onlar siyasal intihar içindeyseler biz de aynı yolu tutacak değiliz.

Sosyalizmin iddiası ilk planda ekonomiyi kapitalist yöntemlerin, liberalizmin savurganlığından kurtarıp üretim güçlerini daha verimli ve daha insan yararına kullanmaktır. Ve bir sosyalist olarak inancım bu iddianın doğruluğudur. Üretim güçlerini kapitalist yöntemler daha verimli kullanıyorsa zaten sosyalizme gerek yoktur. Çünkü üretim güçlerine egemen bir kapitalizm üst yapı kurumları olan kültürel ve sosyal yaşamı zaten kendine göre belirler. Kapitalist bir üretim yöntemiyle, kapitalizm ilkeleri dışında bir kültürel moral ve sosyal yapıya varılabileceğini zannedenler sosyalizmin üretim, verimlilik gibi konularla uğraşması yolunda etkili olmalıdırlar, bu yeter diyenler yani üretim güçlerinin sosyalistçe düzenlenmeden, insancıl bir sosyo-kültürel yapıya varılabileceğini sananlar, sosyalizmin ana ilkeleriyle tam çelişki içinde olduklarını kabul etmelidirler.

Hele üretimi hızlı biçimde arttırmadan, gelir dağılımı reformu yapılabileceğini değil sosyalistler, Avrupa sosyal demokratları bile kabul etmiyorlar. Ünlü dergilerde çıkan yazılarda, Avrupa'da yüzde 4-5 kalkınma hızını sağlayamayan sol partilerin hiçbir reform yapamayacakları, gelir dağılımını değiştiremeyeceklerini belirttiler. Bunları hep okuduk. Çünkü gelir dağılımı artan milli gelir mağdurlara dağıtılarak düzeltilir. Yani bir sosya-kültürel harcama dağılımına da böyle varılabilir. ■

Arslan Başer Kafaoğlu

Bazılarımız Sehpaya

Menderes'ten günümüze kadar uzanan genel çizgide, Demirel'in nurlu ufuklarından, %7'lik muazam büyümelerden, müreffeh Türkiye'lerden, kalkışa geçmelerden elimizde kalan üç darbe ve bir avuç dışa bağımlı büyük şirket. 60'ların nisbeten hızlı kalkınması kısa sürede batağa saplanıp da diri bir sosyal muhalefetle karşılaşınca gelsin 12 Mart. İşte başta TÜSİAD olmak üzere tüm işveren kuruluşlarının Brezilya mucizesinden söz etmeye başlamaları tam da bu günlere rastlamıştı. Tezleri özetle şuydu : "Efendim, ithal ikamesi bizi böyle darboğazlara sokuyor. Bunun yerine Brezilya gibi ihracata yönelik kalkınma stratejisi uygularsak nurlu ufuklara varırız." Hafıza-ı beşer nisyan ile malül, ama arşiv asla unutmaz; bu konuda en çok bağıran kişi Turgut Özal, bu sayede burjuvazinin gözbebeği olmuş (tabii MESS'teki hizmetlerini esgeçmemeli). Ama işin ilginç yanı Özal bey o kadar şikayet ettiği ithal ikamesi stratejisini (böyle bir strateji de varsa tabii) DPT'de bizzat uygulayan kişi idi. Sonra, sonrası onlar erdi muradına... Biz kerevete falan çıkmadık. Bazılarımız idam sehpalarına çıktı.

Bugünlerde işveren kuruluşları yine şikayetçi. Gazetelerin yazdığına göre TÜSİAD "Türkiye'nin Kader Planı" adını verdiği yeni bir plan yapmaktaymış. Bu program 2010 yılına kadar Türkiye'nin kaderini çizmeye adaymış. Eski planlarını, hele 24 Ocak ve bunun sonuçlarını hatırlayınca "insan allah beterinden saklasın" demekten kendini alamıyor. Bizim kapitalistler ikide bir strateji yapıp sonra kendileri de beğenmemek hususunda ancak Nasreddin Hoca ile yarışabilirler.

Yeni Sömürgeci Sanayileşme

Şaka bir yana aslında tüm bu stratejilerin biribirlerinden farkını bulmak zordur, çünkü ekonomi tek bir mantık içinde hareket etmektedir, o da dışa bağımlılığı artıran yeni sömürgeci sanayileşme stratejisidir. Bu stratejinin ilk aşamalarında, sermaye birikimi ve üretimin cılızlığı ister istemez daha fazla döviz kontrolünü gerekli kılar ve yapılan her yatırım ister istemez bir ithalatın yerini dolduracağı için ithal ikamesi varmış gibi görünür. Sermayedarlar biraz palazlanınca iç pazarın yetersizliği ihracatı doğal olarak gündeme getirir ve dışa bağımlı her üretimin aslında ithalatı da artırması döviz kontrollerinin gevşetilmesi talebini gündeme sokar. Ayrıca

Çarpık Gelişmenin Ezici Estetiksizliği

20. yüzyıl kendine ait kuralları getirirken, geçmiş yüzyıllardan süzülüp gelen insana saygılı estetik anlayışlarının da büyük bir kısmını yok etti. Bunda kuşkusuz kitlevi üretimin büyük payı vardır. Eskiden her yapı ve imalat tekil bir olaydı, ve gereken önemi görüyordu. Her yapının ustası emek verdiği ürünün insani boyutlarda ve kullanılan malzemeye göre çevreyle uyumlu bir biçimde olmasını sağlıyordu. Böylece fonksiyon ile göz zevki ve çevre arasında belli bir bağ kurulabiliyordu. Kitle üretimi ise bu bağın kopması için uygun koşulları getirdi. Gerçi bir çok kitle üretiminde de mimar veya mühendis veya desinatör tarafından uygun estetik tasarımlar pekala yapılabiliyor. Kuşkusuz ki, biz, gelişmiş bir toplumda bulunabilecek sanayi zenginliğinin çirkinlikleri belli ölçüde giderebildiği bir ortamı ülkemizde görmeyi umamayız. Ayrıca, 'biz çok daha fakirken bile bu kadar çirkinlikler içinde yaşamıyorduk" demenin de fazla anlamı yok. Çünkü, o yıllarda çoğu kırsal kesimden kopmuş onmilyonlarca insanımızı belli kriterler içinde kasaba ve kentlere yerleştirmek, eğitmek gibi sorunlarımız yoktu. Ama şimdilerde eğitimsizliği de aşan bir çirkinlikler ortamında yaşıyoruz.

Belli bir üretim sürecinde yaşayan insanlar tasarım ve plan yapma, kaynakları daha iyi değerlendirme ve iş organizasyonu konularında birikim sahibi olurlar. Bu birikim, kaçınılmaz olarak kültürel ve estetik kazanımları da getirir. Kaldı ki bunların fiziki maliyeti de çok fazla değildir. Örneğin, işçiler için yapılan blok evleri illa da çirkin yapmak gerekmez. Ne var ki, Türkiye'deki işçi bloklarının hepsi çok çirkin projelendirilmiş; adeta "boşver, ne de olsa işçiler oturacak' denmiştir. Halbuki aynı veya çok az ekstra maliyetle bu konutları çok daha insanca yaşanabilir tasarlayabilmek mümkündür. Burada esas sorun maddi olanaktan çok anlayışla ilgilidir. Yapsatçılık da bu ortamda felaket ürünlerle şehirlerimizi çirkinleştirmektedir. Bu sistemde sıradan alıcıların birey olarak ürün üzerinde bir söz hakkı olmadığı gibi, taşeronların da ürüne zevk katmak gibi bir endişeleri yoktur. Esasen çoğu da böylesi bir kapasiteye sahip değildir. Kaldı ki, hemen hepsi mimara veya kaliteli bir tasarımcıya beş kuruş vermeyi en büyük israf addederler, beton labirentlerle çevirdikleri kentlerimiz insanı ezen köşeli yapılarından da rahatsız olmazlar. Daha doğrusu böylesi bir problemin bilincine varmazlar. Bu zevksizlik ve aldırmazlık, zaten hep kötü şeyler görmeye alışmış insanların ruhlarını, onlar farkında olsun-olmasın daha da köreltir, ezer. Zevksizlik örneği tüm yapılar ve mallar, sadece giderdiği barınma veya kalori alma gereksinimini karşılar. Köyleri hiç saymadan büyük kentlerin ve kasabaların, sıra sıra toplu konutları, birbiri üzerine yığılmış dükkanları, pis sanayi çarşıları ve yeşilliksiz kanyon misali sokaklarıyla şöyle bir gezmek bile Türklerin ezici çoğunluğunun nasıl yaşadığı hakkında yeterli fikri verir. Buralarda yaşayan insanların, gelecekteki güzel şeyleri hayal edip, bunlar için mücadele edebilmeleri çok zordur - ve bu da çok ciddi bir sorundur. Bunların ezici çoğunluğunun her akşam TV'de seyrettikleri rüya aleminin, günlük hayatlarıyla tezatları ise daha olumsuz bir faktördür. Her bireyi tek tek odasına ve kendi hayal dünyasına hapseden bu alet toplu taleplerin oluşması önünde bir engeldir. Bütün dünyayı seyircinin önüne getirmekte ama onun etrafına bir duvar örmektedir.

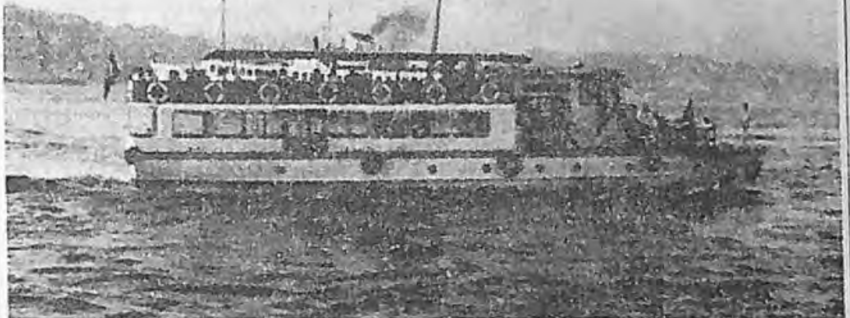
Önemli bir diğer faktör de, dışa bağımlı medyaların - tıpkı şahsiyetsiz eğitim sistemimiz gibi - yabancılar karşısında belli bir aşağılık duygusunu körüklemesidir. Belki de bunun için bir kısım Türkiye insanı kendine iyi şeyleri layık görmemektedir - ve bunun parayla asla ilgisi yoktur. Çünkü parası olan çoğu kimse de buna iyi yaşamak için değil, silik çevresinden edindiği belli normlara uymak için kullanmaktadır.

Sayfadaki ilk fotoğrafta korkunç bir dolmuş teknesi görülüyor. Adeta yapsatçı evlerinden birisini kutu gibi teknenin üzerine yapıştırmışlar. İçine de turistleri koymuşlar, gezdiriyorlar. Halbuki bizim yüzyıllardan gelen deniz tekneleri inşa geleneğimizde, seyretmeye doyamayacağımız, son derece latif çizgiler vardır. Böylesi motorların etrafa salıverilmesi insana yapılmış, nedense pek kimsenin alınmadığı büyük bir hakarettir.

İkinci fotoğrafta ise İstanbul'un Maltepe muhitinde yapılmış, ortaçağ kalesine benzetilmiş bir işhanı görülüyor. Burada inşaatın sahibini veya projeyi çizeni suçlamıyorum. Nihayet herkes istediğini çizer. Ama bu inşaata ruhsat veren belediye mimarı ya da mühendisini affetmek mümkün değil. Çünkü, çevreyle uyum halinde olmayan her projeye müdahale etmekle görevli ve zevksizliği paylaşma hakkına sahip değil.

Çevremizde gördüğümüz pek çok insani kötülüğün nedenleri arasında çevresel çirkinlikler içinde yetişen insanların aldırmazlığı vardır. Kötü kentler her zaman kötü insanlar da üretir. Batakhaneler, gettolar, serseri yatakları, külhanbeyleri, mafiosiler, Şikago ve Hamburg'dan Şanghay'a kadar her kentte varlık bulmuşlardır. Türkiye de berbat kentleşmesiyle bu alandaki özgün katkılarını sunmaya hazırlanıyor. ■

Mehmet Tanju Akad

Baş Parayı Aç İşportayı

Zabıta en çok onlara gariban denmesine içerliyor; "ne garibanı seni beni ikiye üçe katlar, öyle kazanıyorlar!" Zabıta ile işportacı, savaşları tarihe geçmiş ezeli düşmanlar olduğundan, elbet böyle söylenecek! Oysa, size göre sahiden garibanlar değil mi?
Adı yok, mesleği işportacı! Eminönü'nün en jeo-ekonomik bölgesinde, alt geçitin tam köşesinde... Sürüm öyle gidiyor ki, üç beş laf etmek mesele...
Halinden memnun, haftada üç beş gün çalışıyor olsa olsa. Kalanında evinde dinlenmek, çoluk çocuk birlikte olmak güzel! Kazancı, "haliyle iyi". Öyle diyor kendisi. Pek rakam vermekten yana değil, 84'de bir fason atölyesinde işçiyken, evin kirasını bile ödeyemez duruma düşünce, basmış istifayı, ver elini Eminönü. Şimdi, "gül gibi" geçiniyor, her ay da 400-500 bin atıyor bir kenara. Enflasyon onu da etkiliyor doğrusu. Ne var ki, sürüm azalsa da karlılık oranı arttığından, eline geçen de pek bir azalma olmuyor.
İlle de bir rakam verse! Dayanamadı: "Günde onbin kazanan da var, 300 bini götüren de..." Onunki de işte bu arada bir

şey. Sigortayı da bir yerlerden ayarlamış, keyfi keka!
Bu noktada zabıta giriyor devreye! Onun işi zor; işporta sosyal bir gerçeklik, ondan beklenen ise, bu gerçekliği "elbisesi"nin havasıyla iptal etmek. Oysa ne mümkün! O durumu idare ediyor. İşportacının işini kıskanıp da "sert yapan" meslektaşlarına kızıyor. (Bu sert yapmayı işportacı şöyle açıklıyor: "Gelirler eserler buralarda, üç dört gün biz de toz oluruz. Sonra gene eski düzen") Öfkeyle, "yasak değil ya, sen de istifa et. İşportacı ol!"
Doğru söze ne denir? Basarsın hava parasını -evet öyle istediğin yere tezgah açmak yok, bunun da raconu ve milyonlarla konuşulan masrafı var- kaparsın işportayı! ■

eden ülkeler bizi fersah fersah geçerken biz hala kişi başına 1300 dolarlarda sürünüyor,hatta fakirleşiyoruz. Peki bu nasıl oluyor ? Öncelikle şuna bakalım : Milli gelirimiz doların enflasyonun altında değerlenmesinden ötürü diyelim ki 100 milyar dolar olsun. Bundan 5 milyar dolar net dış boç ödemesini çıkartıp % 2.2 oranında nüfus artışını eklersek zaten %7.2 büyüdüğümüz zaman ancak yerinde saydığımız ortaya çıkar. Gerçi bazı dış alem gelirleri ile bu küçük bir ölçüde telafi edilmektedir ama büyümenin (şayet varsa) son derece küçük olduğu uluslararası göstergelerden pek güzel bir şekilde anlaşılıyor.

Uluslararası karşılaştırmaları biraz daha anlamlı kılabilmek için durumları Türkiye'ye nisbeten benzeyen 17 ülke arasında bir karşılaştırma yaptık. Mümkün olduğu kadar doğal kaynaklar, nüfus yoğunluğu, yüzölçümü ve gelişmişlik düzeyi açısından benzeyen ülkeleri ele aldık. Türkiye'nin hiç değilse azgelişmişlerin üst sıralarında ciddi bir performans gösterip gösteremediğine baktık. Bu ülkeler Avrupa'nın nisbeten fakir bölgesi olan güneydeki ülkeleri İtalya, İspanya ve Yunanistan; Ortadoğu'dan Mısır, Pakistan ve Suriye ile Latin Amerika'dan Meksika, Arjantin, Brezilya ve Kolombiya. Ayrıca Güney Afrika, Güney Kore, Polonya, Macaristan, Filipinler ve Yugoslavya. Türkiye'yi de katarsanız eder 17. Gerçi bu ülkelerin herbirisi için farklılıklar öne çıkarılabilir ama 40 yıllık bir karşılaştırma için uygundur. Veri olarak hepsi için OECD'nin yıllar içinde nisbeten standartlaştırılmış rakamları kullanılmıştır.

Türkiye bunlar arasında nüfus büyüklüğü açısından 6. yüzölçümünde de 7. sıradadır. Milli gelirde ise 14. sırayı alıyor. 1960'tan 1985'e kadar olan büyümesi ise hiç de denildiği gibi yıllık % 7'lerde dolaşmıyor. Türkiye bu alanda % 2.9 ile 10. sırada yer alıyor.

Biraz da Türkiye'nin iddialı olduğu alanlara bakalım. Tarımda kendini besleyen iki elin parmağı kadar az ülkeden biri olduğumuz söylenir durur. Ama Türkiye saydıklarımız arasında elde veri olan sadece 14 ülke arasında 8. sırada. Yine iddialı olunan sanayi alanında ise yine aynı 14 ülke arasında 9. olmuş. Kaldı ki sanayiinin milli gelir içindeki payı açısından da 16 ülke arasında 11.lik gibi geri bir sırada.

Yukarıdaki ölçütlere birer kulp takılsa bile, en şaşmaz ölçütlerden biri olan enerji tüketiminde 14. sıradan yukarı çıkamamışız.

Pekiy, ya "çok tüketiyoruz, israf var" laflarına ne demeli. Türkiye 20 y

örneğin Türkiye gibi dış ticaretin milli gelirdeki payı dünya ortalamasının çok altındaysa, bunun artırılması da uluslararası sermaye çevrelerinin doğal talebidir. Kendisi devrimini tamamlamadan emperyalizme yanaşan Türk burjuvazisinin yarattığı çarpık kapitalizm de her komaya girişinde IMF'nin acı ilaçlarıyla bakıma alınıyor. Kendi gücüyle kendisini yeniden üretebilmekten aciz olduğu için bu sık sık tekrarlanıyor. Her seferinde sözümona bir başka strateji, bir başka plan, bir başka istikrar tedbirleri paketi. Türkiye halkı da eski tecrübelerine dayanarak her istikrar paketi lafını duyduğunda şartlı refleks misali darbe beklemeye başlıyor.

Şimdi 1990 yılının sonlarını yaşıyoruz. Menderes'i baz alırsak tam 40 yıl, Demirel'i baz alırsak 25 yıl geçmiş. Özal ise 10 yıldır ekonominin direksiyonunda. Azgelişmişlerin üst sıralarına tırmandığımız, yakında nurlu ufuklara ulaşıp gelişmişlerin kuyruğuna ekleneceğimiz türünden iddiaları gözden geçirmek için iyi bir süre. Artık kalkınma ve pastanın büyümesiyle ilgili edebiyatın, daha doğrusu bundan beslenen ideolojik silahların etkisizleştirilmesi gerek. Buna ne gerek var. Zaten aşikar demeyelim. Burjuvazinin neyi başardığı ve neyi başaramadığı hem emekçi sınıfların ekonomik mücadelesi, hem de ülkemizin tümünde uygulayacağımız siyasi stratejiler açısından genel olarak değil detayında değerlendirilmeli. Çünkü siyasetin hangi ekonomik ve sosyal zeminde uygulanacağı hayati önem taşır. Kaldı ki son on yılda burjuvazinin propagandası herzamankinden daha etkili oldu. Bir kere batılılar Türk Mucizesi dedikleri şeyi iyice abarttılar. Bir nevi sömürge psikolojisini paylaşan ve batılıların her dediğinde keramet var sanan çoğu Türkiyeli sözde okumuş da dışa açık kapitalizmin evrenselliği propagandasına karşı kalkanlarını indirdi. Devrimci sosyalistlerin buna karşı tepkilerini kapsamlı bir kampanya haline getirmelerinin zamanı ise çoktan gelmiş bulunuyor. Zaten ideolojik mücadele hasımların birbirlerini ikna etmek için değil, geniş kesimlerin taraftarlığını kazanmak için yaptıkları bir eylemdir.

Türkiyenin Yeri Ne ?

Türkiye'nin yıllardır % 7'lere yaklaşan bir kalkınma hızı elde ettiğini ileri sürerler. Bu bazen % 4'ler, bazen de % 5'ler düzeyinde resmen ilan edilir. Ama bizden çok daha az kalkınma hızı ilan

boyunca özel tüketim artışı sıralamasında yine 14.'lüğü kimseye bırakmamış. Şehirleşme oranı gibi bir başka önemli göstergede bir basamak yukarı çıkarak 13.'lüğü kazanmış. Bu sıra ortaokul öğrenimi yapmış nüfus oranı için de geçerli.

Bir de kaynaklarımızı kötü kullandığımızı ispat eden göstergeler var. Brüt yurtiçi yatırımların ortalama yıllık artışı açısından Türkiye ilk üçe giriyor. Ama kişi başına milli gelir sıralamasındaki kötü durumumuz hatırlandığında bu kaynakları ne kadar verimsiz kullandığımız ve israf ettiğimiz anlaşılıyor. Yatırımların pek azı ürün artışına dönüşüyor, önemli bir kısmı ise batıyor, toprağa gömülüyor.

Bir de enflasyon konusu var. Latin Amerika'daki yüzde binlere varan enflasyona bakıp da içimizden "beterin de beteri var" demeyenler pek azdır herhalde. Ama sıkı durun, bütün bu felaket enflasyonlara rağmen bu alanda büyük bir atak yaparak 1965-1973 yılları arasında yerleştiğimiz 6. sıradan 1973-1884 arasında 3.'lüğe fırlamışız. Demek ki onlar ara sıra % 1000'lere çıksa da, biz istikrarlı bir şekilde fiyatları katlayarak çoğunu geçmişiz.

İleri olduğumuz bir diğer husus da devletin pahalı ve verimsiz çalışması. 1972 yılında Türkiye devletinin (savunma,eğitim,sağlık,konut,sosyal güvenlik ve her türlü refah artırıcı harcamaları hariç) sadece bizi yönetmek için harcadığı para toplam devlet harcamasının % 17.9'u imiş. 1980'lerin ortasında ekonomide devletin büyüklüğü (bu alanda sözkonusu 15 ülke arasında 8.'yiz.) ve etkinsizliği konusundaki bütün yakınmalarına karşı yönetim masrafları toplam harcamaların % 38.7'sine çıkmış. Böylece en verimsiz çalışan devletler arasında 3.'süne sahip olmuşuz da haberimiz yokmuş. Yöneticiler durumu düzeltmek şöyle dursun halkın eğitiminden, sağlığından, konutundan sigortasından çalıp polis panzerlerine ve helikopterlere yatırmakta. Türkiye burjuvazisi ucuz hükümet şiarını dilinden düşürmüyor ama iş sınıf egemenliğini savunma araçlarının maliyetini kısmaya gelince iş değişiyor. Bir de silah satınalımları var. İsveç'teki Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün raporuna göre Türkiye 1985-89 yılları arasında 5 milyar dolar harcayarak, sadece sözkonusu 17 ülke arasında değil, tüm dünya ülkeleri arasında 10. sırada yer almayı başarmış bulunuyor.

Tüm bu verilere toplu olarak bir göz atıldığında Türk mucizesinin ne menem bir şey olduğu meydana çıkıyor. Türkiye dışa bağımlı kalkınma stratejisinin tüm varyasyonlarını uygulamış, ancak bırakın azgelişmişlerin en ilerlemişleri arasına girmeyi, en temel ekonomik ve sosyal göstergelerin çoğunda sadece Pakistan ve Filipinler'i geride bırakabilmiş ve genel olarak tüm alanlarda en sonlarda yer almıştır.

Son Derece Az Üretiyoruz

Doğrusu bu ya, T.C. vatandaşı olarak, nasıl olup da bu kadar az üreterek yaşadığımıza hep hayret etmişizdir. Başımızdaki birçok belayı üretimsizliğimizin doğrudan veya dolaylı sonucu olarak açıklamak kolaydır ama genel tabloya baktığımızda, Büyük Türk Mucizesi'nin bu kadar az üretimle yaşayabilmekten başka bir şey olmadığını düşünebiliriz. Gerçi gelir dağılımının çarpıklığı bu noktayı açıklamamıza yardımcı oluyor. Nüfusun her beşte birlik dilimi milli gelirin sırasıyla yüzde 60,20,10,7 ve 3'ünü alıyor. Yani üretemeyen veya az üreten büyük çoğunluğun gelir durumu da kendini biraz açıklıyor.

Üretim konusunu biraz daha irdeleyelim. Tarımda çalışan 12 milyon kişiyi, esnafı ve zanatkarları ve inşaat ile madenciliği bir kenara bırakalım. İmalat sanayiinde çalışanların sayısı 2 milyonun altında. Bunların yarısı da üretkenliği son derece az olan küçük işletmelerde çalışıyor. Yani sonuç olarak nüfusun çok çok % 2'si ülkenin sınai mal ihtiyacını karşıladıktan sonra ihracatın da % 70'ini yapıyor. İşte Türkiye ekonomisinin en büyük çarpıklığı budur. Rakamları ister tersten alalım, ister toplayıp ister çıkartalım, ister sağdan, ister soldan sayalım, bulacağımız acı sonuç budur. Türkiye'nin neden başarısız olduğunu sergileyen bundan daha açık bir gösterge olamaz.

Bu rakamların manidarlığı şuradan da belli ki; uluslararası karşılaştırmalarda imalat sanayiinde çalışan nüfusun oranı bizdekinden ne kadar çoksa, kişi başına düşen gelir de yaklaşık o ölçüde fazladır. Sanayileşmiş ülkelerle karşılaştırıldığında bu fark 10 katına yaklaşmaktadır.

Yine bir başka önemli husus. Dünyada faiz, kar ve rant gelirlerinin milli gelirin % 60'ını geçtiği başka bir ülke düşleyebilmek çok zor. Ama Türkiye bu alanda gerçek bir rekoru elinde tutuyor. Tarım kesimi yaklaşık milli gelire katkısı kadar, yani % 20'ye yakın bir pay alırken, emek gelirleri de (çeşitli hesaplamalara göre) % 15 ile % 20 arasında bir pay almaktadır ki bu başka bir utanç

Diriler Hep Helva Yemiyor...

Tatlı Şoruç 50 yaşında, Kars'ın Porsulu'sundan; 23 yıldır İstanbul Güneşli'de oturuyor. Çeyrek yüzyıllık İstanbulluluğunu anlatıyor:
Sene 1967, köyde kocamla birlikte ağanın işini yapardık, ne aldığımız belli, ne alacağımız, öyle işte söyleneni yapa ede günler geçerdi. Birgün amcaoğlu, İstanbul'da bekçiydi, gelin dedi, burası daha iyi, kalktık geldik, çocukları köyde bıraktık. O yıl ne iş bulduksa saldırdık, ben ev işlerine gidip gelmeye başladım, hala da gidiyorum ya...
Ertesi sene bir arsa aldık, o zamanlar gündelik 20 lira mıydı, öyle bir şeydi, aldığımız yetiyordu. Ne bulsak onu yerdik, sonra köyden çocukları da getirdik. Kocam, bir çalıştı, bir çalışmadı, ne zaman işten çıkarılacağını hiç bilemedik, okuma yazma da bilmediği için, hep zorlandı iş bulmada.
Mesela dün yemeğe misafir vardı, pilav, çorba, sulu köfte yaptım, dün kazandığım 35 bin gitti. Etin fiyatını takip etmiyorum, ayda yarım kilo yağlı kıyma ya da biraz tavuk kanadı alırım. Eskiden hiç almazdık et, şimdi çocuklar iyi yemek istiyorlar, eskiden ne olsa yerdik. Herkes çalışsa biraz rahat edeceğiz ama, olmuyor iste. Kocam fabrikada çalışıyordu, kurban kesmeye gelmedin deyip bayramda bir milyon lira eline verdiler, işten attılar onu, şimdi gene işsiz. Hani iş bulunsa, herkes çalışsa... Şimdi göçmenleri işe alıyorlar, ev veriyorlar... Özal Özalsa, bizim mahaleye bir gelsin de...
En çok patates yiyoruz, televizyon, buzdolabı, bir de çamaşır makinası var. Yemekten başka masrafımız yok, ayakkabı hiç almayız, gittiğim evlerden verirler, giyim de, palto manto da öyle. Şimdi eskisi kadar vermiyorlar da. İstanbul'un hiçbir tarafını görmedim daha. Sinemaya tiyatroya hiç gitmedim, bu kadar yılda deniz kenarına gidip hiç oturmadım. Oğlanlar bazen denize giderler tabii. Eve gazete girmez. Bankada hesabımız da hiç olmadı. Haftada bir iki kilo elma alırım, bazen de üzüm.
Kazandığım boğaza. Çok ağır olunca da doktora para. İki yıl önce öyle bir özel doktora gittim, sonra oğlandan sigortalıymış, sigorta hastanesine.
O bir yıl çalışarak aldığımız arsanın üzerine evi 20 yılda tamamladık, televizyon da işte iki yıl önce alındı, iyi ki var.
Ölüler bilir ki, diriler hep helva yiyor, köydekiler de bizi öyle sanıyor. ■

Prof.Dr.İzzettin Önder:

Devleti Bir Çeşit Borsaya Dönüştürdüler

Sayın Önder, son yıllarda Türkiye devletinin bütçelerinde genel eğilimler nelerdir ?

Genel olarak 80 li yıllara ağırlık verirsek , bu dönemdeki temel felsefenin devletin hacmini küçültmek olduğunu söyleyebiliriz. Bu, ABD'de çıkan arz yönlü ekonomi politikasından esinlenerek gündeme getirilmiştir ama Türkiye'de başarılamamıştır. KİT'lerin ekonomideki büyüklüğü 10 yıldır %20'nin altına inmemiştir. Bunun nedeni devletin yatırım alanlarını halka göre değil belli kesimlere göre örgütlüyor olması ve verimsiz bir sanayi yaratmasıdır. Montaj sanayii dövizleri kurutmakta, yeterli ihracat da yapılamadığı için ücretler üzerinde enflasyon yoluyla baskı yapılmaktadır. Tarım sektörüne yapılan baskılar da devletin hacmini küçültmedi. Devleti bir çeşit borsaya dönüştürdüler. Devlet vergi indirimi yaparak özel sektöre iki kere kazanç sağlıyor. Ortaya çıkan açık da halkın üzerinden kapatılmaya çalışılıyor. Bu yılki bütçe açığı son 36 yılın en yüksek açığıdır.

Türkiye'de hiçbir zaman servetten ciddi bir vergi alınmadı. Böylesi bir tedbir ekonomik ve siyasi olarak mümkün müdür, şayet mümkün ise bunun ekonomik sonuçları neler olabilir ?

Zengin ülkeler sermayenin ağır vergilendirilmesinin karşısındalar. Ücretliler ise zaten belli bir refah içerisinde. Bunlar servet birikiminin vergilendirilmesini önlemekle artan paranın yatırıma dönüşeceğini umuyorlar. Türkiye ise yabancı sermayeyi korkutmamak için sermayeyi vergilendirmez. Ancak Türkiye'de artan gelir yatırıma değil lüks tüketime dönüşüyor. Dar bir çevrenin vergileri affedildikçe bunlar palazlanıyor. Türkiye'de servetin vergilendirilmesi politik olarak olanaksız hale gelmiştir.

Türkiye Anayasası sosyal bir refah devletinin varlığından sözediyor. Devletin bu hukuki yükümlülüğünü ne ölçüde yerine getirdiğini söyleyebiliriz.?

İngiltere'de anayasa yok ama bilinçli baskı grupları var. Bizde ise anayasa devlet tarafından ihlal edilse dahi ses çıkaracak baskı grupları oluşmuş değil. Sosyal refah devleti ancak demokrasiyle oluşur. Halkla, baskı gruplarıyla devletin saydam bir ilişki içinde olması gerekir. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim : Devlet halka karşı beyan ettiği yükümlülükleri hiç yerine getirmemiştir. ■

tablosunu teşkil ediyor. Kaldı ki emek gelirleri 12 Eylül öncesinde milli gelirden şimdikinin iki katı, yani % 35 dolayında bir pay alıyordu ve bu dahi felaket bir rakamdı. Çünkü gelişmiş kapitalist ülkelerde bile emek gelirlerinin milli gelirdeki payı % 50'nin üzerindedir. Gerçi 1975 sonrası etkisini iyice hissetiren muhafazakar dalga emeğin milli gelirdeki payını her ülkede düşüren politik atmosferi yarattı ama hiçbir yerde Türkiye'de olduğu kadar değil. Böylelikle çeşit açısından çok, ama miktar olarak hiçbir önemli doğal kaynağa sahip olmayan Türkiye en önemli varlığı olan işgücünü giderek niteliksizleştirmekte,yoksullaştırmaktadır Yetişkin insan gücünün yok edilmesi, üniversitelerin de kalitesiz meslek okullarına çevrilmesiyle birleştirilince söylenebilecek tek şey bunun uzun vadeli bir intihar olduğudur. Türkiye'nin ekonomik düzeninin bir özelliği de çok eskiden beri üretimi ve üreticileri değil tüccar ve rant sahiplerini mükafatlandırıyor olmasıdır. Şimdi Türkiye'de üretimin zayıflığını bir başka şaşmaz göstergeyle, elektrik enerjisi incelemeleriyle ele alalım.

Elektrik Yalan Söylemez

Türkiye'nin üreten bir ülke olmadığının en iyi göstergelerinden birisi elektriğin üretim miktarı ve kullanım tarzıdır. Böylesi somut gerçekler tonla makyajı siler ve gerçekler ortaya çıkar.

Bilindiği gibi elektrik yükü 24 saat boyunca değişik değerlere sahip olmaktadır. Bir gün içinde tüketimin en fazla olduğu değere ise maksimum yük, puant veya pik adı verilir.

Sanayileşmiş ülkelerde puantın genellikle sabah 11.00 civarında, yani üretimin vargücüyle yapıldığı saatlerde olduğu görülmektedir. Türkiye'de ise puant tamamen güneşin batışına ve televizyonun açılış saatine göre oluşmaktadır TEK Yük Tevzi Dairesi Başkanı Yalçın Balcı tarafından Elektrik Mühendisliği 3. Ulusal Kongresi'ne sunulan "Ulusal Sistemde Elektrik Enerjisinin Saatlik Tüketim Değişimi" adlı tebliğde,1989 yılına kadar yapılmış değerlendirmeler yer alıyor.

Türkiye'de TV seyredilen saatlerde üretim yapılan saatlerden daha fazla elektrik yükü vardır. Gelişmiş ülkelerdeki pik saat olan sabah 11.00'de elektrik yükü tipik bir kış gününde 6690 MWh iken televizyonun açılış saatinde bu 7410'a çıkmaktadır. Yine 1989'un tipik bir yaz gününde rakamlar 7040 ile 7500'dür. Bu da birkaç milyon kişinin yaptığı üretimi paylaşmaya çalışan 5[illegible] milyonluk Türkiye tesbitimizle uyum halindedir.

Başka Çarpıklıklar

Türkiye'de gelir dağılımındaki büyük eşitsizliğin yanısıra toprak sorununun devrimci hatta reformcu bir tarzda dahi çözülmemiş, iç pazarı geliştirici b[illegible] burjuva devriminin yapılmamış olması çok önemlidir. Böylece yeni ilişkiler pazarla bütünleşilen bölgelerde bile derinleşememekte, tüm ekonomi buna para[illegible]

"IMF modelinin marjinal bir parçası olan Borsa'da yeni fon yaratılamıyor. Sadece el değiştiren fonlar var..."

lel bir cılızlık içinde kalmaktadır. Bu iki temel sorunun birarada işlemesi Türkiye kapitalizmini artık hemen hemen başka hiçbir ülkede karşılaşılmayan ölçüde kısıtlamaktadır. 57 milyonluk Türkiye'nin iç pazarı Avrupa'nın 5 milyonluk ülkelerinden büyük değildir. Bu durumda hiçbir sanayi kuruluşu uygun ölçekte ve dolayısıyla uygun maliyetlerle, uygun fiyatlarla üretim yapamaz. Bu yüzden içeride ve yurtdışında satış yapabilmek için gümrükler, ithalat yasakları ve işgücünün aşırı sömürülmesi gerekir. Bu halkın bir kez üretici, ikinci kez de tüketici olarak katmerli bir biçimde soyulması demektir.

Köysel Çarpıklıklar

Önce hayvancılığa kısaca bir bakalım. 1950'den 1960'a kadar tarım alanları 14.5 milyon hektardan kalkıp 23 milyon hektarın üzerine çıktı. Neredeyse iki misli artış. Bunlar nereden geldi.Gerçi bir kısmı drenaj ve bataklık kurutma çalışmalarıyla kazanıldı ama çoğu mera ve orman arazilerinin tarla olarak açılmasından kaynaklandı. Bunun doğal sonucu olarak da bütün dünyada verimliliği hızla artıran tekniklerin geliştirilmesine ve üstelik bunların Türkeye'ye getirilmesine rağmen bu alanda gelişme çok cılız kaldı. Hayvansal ürünlerin üreticiden çıkış fiyatlarıyla tüketinin ödediği fiyatlar arasındaki uçurum ise bu sektöre büyük zarar verdi. Burada biraz rakam vermek zorundayız. 1938 100 kabul edildiğinde; 1960'larda tarla alanları 181'e çıkarken meralar 64'e kadar inmişti. 1980'lere gelindiğinde mera alanları daha da düşmüş ve 1938'deki alanların yarısına inmiştir. Hayvan varlığı da 1980 ile 1990 arasında 87 milyondan 55 milyona düşmüştür. İstatistiklerdeki bütün yanılma paylarına karşın bu rakamlar mutlak bir azalmayı ifade etmektedir.

Bir de tarım alanına göz atalım. Hayvancılığın tarım lehine kurban edildiği anlaşıldığından hiç olmazsa tarımın kendini kurtardığı düşünülebilir. Ancak durum pek de bunu göstermiyor. Yeni toprak kazanımları 1960'larda yavaşlayıp 1970'lerde ise durmuş olduğundan artık ekilen alanları genişletmek ancak nadasa bırakılan alanları azaltmakla, bu da pek küçük miktarlarda sözkonusu olabiliyordu, çünkü esasen bu fazla bir rezerv değildi. Bu arada traktör ve gübre kullanımındaki tüm artışları da gözönüne alarak, 1965 ile 1985 arasında tarımsal (hayvancılık dahil) nüfusun yalnızca % 1 arttığını görüyoruz. Doğal nüfus artışı % 3 olduğuna göre bu alanda her yıl nüfusun önemli bir bölümünün mülksüzleşmekte olduğunu görüyoruz. Tarımdan kopan büyük kitlenin hiç değilse bir kısmı sanayileşmede istihdam edilebilseydi bu olumlu bir gelişme sayılabildi. Ama bu olmadığı için geniş yoksul kitleler marjinal bir yaşantının kucağına atılmış bulunuyorlar.

1950'den bu yana peşpeşe gelen sağ iktidarlar görünüşte küçük köylünün koruyucusu olarak geçinirler. Nitekim bu görüntü ile yıllar yılı kırsal kesimden iyi oy almışlardır. Ancak buna rağmen kırsal kesimdeki sorunlar nasıl birikmiştir? Pazar ilişkilerinin 1950'lerden itibaren kırsal kesime hızla girişi, eski ezilen köylülerin bir kısmının küçük çiftçi hüviyetinde bir ara sınıf olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Eğer normal bir kapitalistleşme süreci yaşanıyor olsaydı bunlar ekonomik ve sosyal olarak nisbeten istikrarlı bir küçük çiftçi kesimi ortaya çıkacaktı. Ancak bunlar kredi ve fiyat politikalarıyla sıkıntı çekerken devletin tarımsal alandaki kurumlarının büyük işletmelerin nisbi rantını artıracak bir uygulamalar dizisi geliştirmesi, tefecilerin ve tüccarların ek bir pay almalarını mümkün kılmaktadır. Şöyle ki, sermayesi olan büyük işletme-

Prof.Dr.Öztin Akgüç:
"Kaynaklar Verimli Kullanılmıyor"

Sayın Akgüç, Türkiye bugüne kadar kah gelecekteki gelirlerini ipotek ettirerek, kah kaynaklarını yağmalattırarak, çoğu zaman da işgücünü ucuza satarak bugünlere geldi. Ancak bunların da kuşkusuz bir sınırı var. Türkiye önümüzdeki yıllarda yeni kaynak bulabilecek midir ?

Türkiye son 10 yılda dış borçlanma ile tüketimini, bir ölçüde de yatırımlarını artırmıştır. 1980'den bugüne dış borçlar 15 milyardan 42.8 milyar doalara çıkmıştır. Buna askeri krediler ve döviz tevdiat hesaplarını da eklersek 50 milyar doları bulmaktadır. Dış borçların artma sınırına gelinmiştir. Türkiye iç kaynaklarını geliştirmeden ve iç tasarruflarını artırmadan yeni dış borçlanmaları kolayca artıramayacağı noktaya gelmiştir. Ayrıca Türkiye sanayiine derinlik kazandıramamış, montaj düzeyini aşamamıştır. Kaldı ki kaynakların verimli kullanılmadığı da bir gerçek. Pek çok gösteriş yatırımı yapılıyor, ikince veya üçüncü yazlık evlere para yatırılıyor. Hem özel hem de kamu işletmelerine ciddi bir israf var. Bir diğer nokta da sanayi yatırımlarının toplam içindeki payının % 30'lardan % 15'lere düşmüş olması. Hizmet yatırımları artarken üretimde ithalata bağlı bir yapı kurulmuştur. Satışlar arttıkça ithalat artıyor ama katma değer artmıyor.

Bu arada kısaca bir de milli gelire değinsek...1200 dolardan 4000 dolara kadan çıkan tahminler için ne diyorsunuz. Böyle şey olur mu ?

Milli gelirle ilgili abartılı iddialar satınalma gücü olan azınlığın tüketiminin gözlemlenmesinden kaynaklanıyor. Halbuki nüfusun büyük çoğunluğu çok az tüketim yapıyor. Bir de doların düşüşüne göre milli gelir artmış görünüyor. Bu nedenle dolar pek iyi bir ölçü olmayabilir. Kanaatimce kişi başına gelir 1300 $'ın pek üzerinde değil ama doların durumu dolayısıyla 1600-1700 $ olmuş görünüyor.

Biraz da Türkiye ekonomisindeki temel çarpıklıklara değinsek. Özellikle nisbi fiyatların yapısındaki çarpıklıkların, Türkiye ekonomisinin daha fazla dışa açılmasıyla herhangi bir değişikliğe uğrayıp uğramadığı konusundaki görüşleriniz nelerdir ?

Gerek enflasyon gerekse de sosyal haklar üzerindeki kısıtlamalar ücretlerin milli gelirdeki payını azaltmıştır. İkinci bir çarpıklık ise milli gelirin aşırı eşitsiz dağılımından ötürü yüksek gelir gruplarının yöneldiği mal ve hizmetlerin fiyatlarının çok yükselmiş olmasıdır. Öte yandan mal fiyatlarındaki nisbetsizlik de temeldeki gelir dağılımdaki eşitsizlikten kaynaklanmaktadır. Ayrıca döviz kurlarının enflasyonun altında yükselmesi de bir makas yaratıyor. Bunlara ilaveten vergi ve kamu harcamaları politikaları da dengesizliği artırıyor.

Sayın hocam biraz da dış etkilenmelere değinsek. Bilindiği gibi İkinci Dünya Savaşı sonrası tüm azgelişmiş ülkelere belli bir sistematik içerisinde kalkınma bankacılığı empoze edilmişti. Şimdi de, yani 1985 sonrasında sıra borsalarda mı ?

Borsaların biraz pompalandığı doğrudur. Borsanın gelişmesi öngörülmüş, vergi kolaylıkları vs. gibi yapay özendiriciler sağlanmıştır. Yani gelişimi kendiliğinden değildir. Dünya Bankası ve IMF-modelinin bir parçasıdır ama marjinal bir parçadır. Burada yeni fon yaratılmıyor. Sadece el değiştiren fonlar var. Yeni girişler çok sınırlıdır. Zaten ciddi bir işlem gören senet sayısı 60-70 civarında. Halka açılma oranı da bazı kuruluşlarda % 30'larda olmakla birlikte ortalama % 10-15'ten ibarettir. ■

Çay Bile Veresiye

Hasan Kocaer Manisa'nın Gülbahçe köyünde tütün üreticisi. 55 yaşındaki Kocaer yaşadıkları sorunları Demokrat!'a anlattı.

25 seneden beri buralarda çok büyük değişiklikler oldu. Bi kere, işte açıp telefonu konuşabiliyoruz. Tabii çevre köyler köyümüz kadar ileri değil. Hele dağda yörük köyleri var ovaya gündeliğe gelir ki... 76 yıllarında drenaj yapıldığından beri araziden yılda iki mahsul alıyoruz. Ençok tütün ekiliyor Gediz'in kıyısında, üzüm, pamuk ve domato da çok ekilir. Bi de darı, siz mısır dersiniz... En iyi yılımız 78'de Ecevit zamanıydı. O yıl tütünün de pamuğun da fiyatı iyiydi. 60'da 70'de ve 80'de ihtilal olduğunda burada işler hep kötüledi. Tanklar şehirde yürüse de...

Bu sene yine yürüyüşler olur burada. Üzüm, pamuk, buğdayın fiyatları açıklandı. Buğdaya yüzde 10-15 vermişler geçen seneye göre... Tütünde yüzde 35 diyorlar, halbuki en az 50 olmalı. Devlet bizi tüccara itiyor, tüccar da düzenbazlık ediyor. Çekide şu kadardan alırım diyor, 20 gün sonra mağazasına gidiyorsun, "seninki 80 randıman değil 70 randımanmış ona göre veririm" diyor, o arada piyasa kapanmış... En büyük dert sattığımız malın aldığımız malı karşılamaması.... Burada insanlar bu sene çayı bile veresiye içmeye başladılar. Zaten yıllardır her işimiz veresiye. Tütün parasından tütün parasına ödüyoruz. Esnaf malı aldığımızda deftere yazıyor ama fiyatını parayı ödediğinde koyuyor, o zaman fiyat neyse ondan ödüyoruz. Bir de kredi var. Son senelerde Ziraat yeter kredi vermiyor. Köylü artık özel bankalardan kredi alıyor aylık yüzde 10'dan. Halbuki Ziraat yıllık 45'ten verir ama vermiyorki. Bi de şarktan gelenler var başkasının yanında hizmekar çalışır, toprakları yoktur. Hele onlar tefeciden alır, yüzde 150 faiz var diyorlar; ama adam aç, mecbur. Burada paran olursa büyük çiftçi isen yine de iyisin. Bak ben geçen sene tütünü 11 binden verdim. I.K., aynı gırat tütünü 13 binden verdi. Parası var tabii iyi pazarlık eder. Şimdilerde köyün gençleri hep Sanayide, Vestelde çalışmaya başladılar da biraz düzeldik. Bi de işten çıkarmalar olmasa... ■

ci tüccara ve diğer kurumlara daha yüksek fiyatla satış yapabilmekte, küçük köylü ise senede birkaç kez aldığı geliri dahi düzenli olarak temin edemeyince tefeci ve tüccara daha muhtaç hale gelmektedir. Tüketim mallarını da hem veresiyeden dolayı faiz ağına düşerek hem de esasen şehirden daha fazla fiyata almaktadır. 1980'den sonra buna bir de merkez bankası kredilerinin kısılması, taban fiyatlarının düşürülmesi ve girdi fiyatlarındaki sübvansiyonların kaldırılması eklenince köyler yangın yerine çevrilmiştir. Kırda ve kentte emekçilerin ittifakı için Türkiye'nin yakın tarihinde bu kadar olgun koşullar hiç olmamıştı.

Kentsel Çarpıklıklar

Kentlerin en büyük trajedisi kırlardan buralara gelen yığınların işçileşememeleridir. İşsizlik sigortasının olmadığı bu memlekette bütün işsizler birşeyler yapmak zorundadır. Ama ayakkabı boyacılığı, ama seyyar satıcılık ama minibüs muavinliği. İşte tüm bunlara bir sektör derseniz marjinal sektör budur. Gerçi marjinal lafı haksızlık sayılır, çünkü esasta bu sektör yanında işçi sınıfı marjinal sayılır. Çeşitli hesap yöntemleriyle bunların kentteki çalışan nüfusun % 57'sine kadar varan bir bölümünü oluşturabildiği ortaya çıkmıştır. Genellikle gecekondularda yaşayan bu kitle klasik tanımlarıyla ne esnaf, ne proleter ve ne işsizdir.

İşçi sınıfı ise kentsel çarpıklıktan en çok nasibini almış sosyal sınıftır. Kapitalizmin çarpıklığı yüzünden işçileşme oranı çok az olduğundan sayı olarak yetersiz olması bir yana başlıca iki kompartımana ayrılmıştır. Benzer bir olay batıda da bir ölçüde gözlemlenmiş, buna has teoriler ortaya atılmıştır. Emek segmantasyonu teorileri denilen bu çalışmalarda işçi sınıfı birincil sektörde çalışanlar ve ikincil sektörde çalışanlar olarak ikiye ayrıldığından biz de bu terimleri kullanalım. Birincil sektör işgücü verimliliğinin ve sendikalaşma oranının yüksek olduğu modern fabrikalarda çalışan işçileri kapsar. İkincil sektör ise bu oranların pek düşük olduğu küçük imalathaneleri ve fason iş atelyelerini. İkincisinde daha çok çocuklar, kadınlar, (dışarıda zenciler, müslümanlar, araplar, burada kürtler) azınlıklar çalışır. Çarpık kapitalizmde büyük şirketler bile dünya ölçeğinde birer cüce sayıldığından birincil sektör Türkiye'de son derece zayıftır. Bu kesimin en kuvvetli olduğu sanayi alt sektörü imalat sanayiidir. Burada 10 işçiden fazla işçi çalıştıran işyerlerindeki işçi sayısı 900.000 kadardır. 250-300 bin arası da küçük işyeri çalışanı mevcut. Aslında birincil sektör tanımına tam olarak girebilmesi için 100 işçiyi baz alacak olursak oranın tam tersine dönüşeceği görülebilir. Zaten toplu sözleşme rakamlarına bakacak olursak bunlara dahil tüm işçi sayısı 1987'de 900 bin, 1988'de 600 bin kadardır.Bunların ne hepsi birincil sektörden, ne de hepsi imalat sektöründendir.

1990'lara Doğru

Böyle bir panaromanın önümüzdeki günlerde getirecekleri ne olabilir. Bu tartışmanın anlamı bu konuda aydınlatıcı olabilmesine bağlı.

1990'lara girdiğimiz bugünlerde, Özal otoyollar, barajlar ve sonuna kadar borçlanma ile ikinci bir Menderes olmaya çalışıyor. Ama eksik olan şey reel faktörler. Otoyol politikası ve elektrik enerjisindeki artış bugünün sanayiisini atağa kaldıracak türde ve oranda şeyler değil. % 100'e yaklaşan enflasyon hercai bir ithalat politikasıyla finanse ediliyor. Bunun için gereken para da dış borçla bulunuyor. 50 milyar doları bulan dış borçları ve Türkiye aletacele ge-

Devlet Kağnısının Gölgesinde Adam Olmak

Aziz Nesin'in Zübük romanı bir özdeyişle başlar:"it kağnı gölgesinde yürürmüş de hele bana bakın ne iri gölgem var! dermiş" Devletin en üst makamlarına kadar yükselen üçkağıtçı bir kasaba politikacısının haleti ruhiyesini tüm bir toplumla özdeşleştirerek anlatmak için kullanır Nesin bu özdeyişi..

Şöyle bir siyasi tespit klişesiyle başlayalım: "ülkemiz bir..." devlet gölgesinde yürüyen küçük adamlar ülkesidir.. Doğru değil elbette ama doğru ne ki? İşte bu da doğrunun bir tarafı.

Bu toplumda insanlar ya okulda,ya askerde,ya hapiste adam olur. Olmayanlar için "iktidar ağaçları" mevcuttur..

1984 te bir üniversitede asistan olarak çalışırken hukuk anfisinde ders vermeye gitmiştim.Mikrofon bozuk,500 kişininbirarada konuşmasının yarattığı uğultudan sesimi duyurmaya imkan yok. Beni farkedip susmalarını umarak oturup bekliyorum. O sırada bir hademe elinde sopayla sınıfa girip,elindeki sopayla duvara vura vura merdivenleri çıkmaya başladı. Bir taraftan da" susun, susun" diye bağırıyor. İlk şaşkınlığım geçince müdahele ettim:"napıyorsun sen öyle kardeşim!" Ne dese beğenirsiniz:"hocam burda ne profesörler ders verir.Bu çocukları böyle hep ben susturyrum" Şimdi kime kızarsınız?İnsan haklarına, insana saygıyı öğretmekle yükümlü olduğu öğrencilerine böyle bir muameleyi reva gören koca koca profesörlere mi, yoksa bir vizenin kaldırılması için yiğitçe mücadeleye hazır öğrencilerin böyle bir muameleyi içlerine sindirebilmelerine,üstelik susarak bunu başarılı kılmalarına mı? Şaşacak bir şey yok ; 80 li yılların bu üniversite öğrencileri 7 yaşında küçük insanlar olarak girdikleri okulun son kademesinden 20 yaşlarında "adam"lar olarak mezun olmak üzereydiler.

Devlet kadınları saymaz, çünkü onların adam olmaları zordur. Adam olmak için devletin gölgesine girmek onunla özdeşleşmek gerekir."Ben devletim"demez mi en küçük polis memuru bile.. Bir zamanlar kadınların kaymakamlığı tartışılıyordu da, belki hatırlarsınız bir yüksek bürokrat ağzından kaçırıvermişti:"Olurmu canım,kaymakam devleti temsil eder , işi bitip gece kocasıyla yatağa girdiğinde adam devleti mi"

Devlet baba her halta karışır. O kadar çok yasağı vardır ki kendi de sayısını bilemez. Hepimiz onun bir kaç yasağını günlük hayatta çiğner dururuz. Devlet bizle "yüz göz olmayı" sevmez.Sadece gerekli olduğunda gücünü gösterir. Ama fazla da sıkmaz.Bütün yasakları birden uygulayamayacağını bilir zaten.Yasak çiğnerken duyduğumuz tedirginlik ve dolayısıyla devlete karşı ezik kalma duygusu ona yeter.Hangimiz bir trafik memuru karşısında masum olmanın verdiği güvenle başımız dik durur ki? Biz çocuklar devlete karşı gelmeyiz ama onu saymayız da..Babasının yanında sigara içmeyip tuvalette için delikanlı gibiyizdir. Kimse devletin yasaklarına inanmaz çünkü. İnansa da ne farkeder atasözü demezmi ki "Osmanlı yasağı üç gün sürer ." diye.

Çoğumuz hiçbir üretici işle uğraşmayız. Toplum, gelirinin büyük kısmını devletin kollaması,desteği yahut "idare"si sayesinde yapabildiği tufeyli işlerle kazanır. Bunun günlük hayatta yansımasını bir vecize"dünya üç şeyin üzerinde durur:idara, müdara(yüze gülme, riyakarlık), dübara (üçkağıtçılık)" diyerek ifade eder. Hepimiz birbirimizi devlet de hepimizi"idare" eder.Böyle bir toplumda biz de devletin ilkelliğini, beceriksizliğini idare ederiz. Zabıta işportacıyı, belediye trafiği tıkayan yanlış parketmiş araçları ya da çevreyi kirleten sanayiciyi idare eder. "İdare" toplumun her hücresine sinmiştir.

Tufeyli işlerle uğraşan "adam olmuş" kişi ruhen ezilmiş , özgüveni olmayan, üretimin verdiği disiplin ve tatmine erişememiş bir insan olup çıkar. Bu toplumda riyakarlık, köşedönücülük, sadistlik, korkaklık, baseğicilik, kültürsüzlük ve zevksizlik mikropları sıtma mikrobunun bataklıklarda bulduğu uygun ortamı bulurlar. Tüm bu hastalıkların belirtileriyle her gün o kadar çok karşılaşırız ki gelebilecek en kötü şey gelir başımıza: Artık onları yadırgamayız.

Böyle bir toplum bir türlü yönetilemeyen anarşik bir toplumdur ama çok da kolay idare edilir. Karşımızda bütün bunların müsebbibi olarak otoriteyi görüyorsak eğer bu da bir yanılsamadır. Otoritenin kaynağı onun arkasında onu da yöneten hepsi de birbirinden türedi bir egemen sınıflar kumpası yatmakta. En yüksek bürokratı satın alabileceğini özel sohbetlerinde söyleyen ve üstelik buna inanan büyük burjuva, o bürokratın karşısına çıktığında yaltaklanmaktan yine de kendini alamaz.

Tarihsel görevlerinden hiçbirini yerine getiremeyen yeni sömürge burjuvazisi kendi kendine yaşayamayan çarpık bir kapitalizm, çarpık bir toplum ve çarpık bir iktidar yaratabilmiş. Ve şimdi tüm toplumu da kendisiyle birlikte çürütmekte... Böyle bir toplum birileri kendini idare ettikten sonra köleciliğe, feodalizme, kapitalizme, herşeye, bunları da çarpıtmak suretiyle uyum gösterebilir. Hatta sosyalizme bile. Bu toplumda iktidarı ele geçirmek zordur ama daha zor olan çürümeyi durdurabilmek, toplumu yeniden diriltmek, ezcümle adam olmuş toplumumuzu kendini yönetebilecek insanların toplumu kılabilmek... ■

Cüneyt Akman

Emek gelirlerinin Milli Gelir'den aldığı pay, bir başka utanç tablosunu teşkil ediyor: % 20

çilen konvertibiliteli kambiyo düzeni ile yeni oyuncağımız borsayı kullanıp, şirketleri yabancılara satarak biraz daha borçlanabilir ama genelde denizin suyu bir kez daha tükenmek üzere. Küçük çiftçilerin huzursuzluğu büyük çiftçilerin hakim olduğu Ziraat Odalarınca frenlenmeye çalışılıyor. İşçi sendikaları ise kentlerde ikinci bir cepheyi oluşturmaya çalışıyor. Ama olmuyor. Her iki kesim de büyük olaylara gebe ama bir türlü örgütlü tepkisini etkili bir şekilde ortaya koyamıyor. Son yıllarda gerçek değer üretimi azalmaya yüz tutarken ortada yine de parasal değerlerle durmadan şişen bir gelir artımı mevcut. Kaynağı da kaçakçılık, hayali ihracat ve ithalat, borsa spekülasyonu, tefecilik ve bu tür işler. Sirkecide tefecilik yapan Ayhan A. 1978-79'ları özlüyor : "Üüüf, ne iş yapardık. İpotek, icra muameleleri için gece yarısından sonra noter çalıştırırdık" diyor. O zamanlar Karaköy'deymiş. 1980'de Sirkeci'ye taşınmak zorunda kalmış. "Burada işler durgun" diyor. Piyasada talep mi yok ? "Yoo" diyor, "Birader bu piyasada herkes tefeci, bize iş düşmüyor." Maamafih işler yeniden açılıyormuş. Velhasıl azalan artık değeri kapmak için bütün sosyal sınıflar birbirine girecek ve belki bu arada Türkiye tarihinde belki ilk kez gerçekten kapitalist bir bunalım yaşanacak. Devletin elinde bu kez sınıf mücadelesini yumuşatacak araçlar yok. Onun yerine bastıracak araçlara para harcıyor. İstanbul'a yeni polis kadroları gibi.

1980'lerde iyice palazlanan taşralı sanayiciler şimdiden iyice telaşlandı. Öyle ya, ilk batacak onlar. Şimdiden Bursa, Manisa gibi organize sanayii bölgelerinde boyuna işçi çıkartılıyor. Kapalı kapılar ardında yüksek ücretlere sebep olduğu için tekelleri suçluyor, işçilere karşı cezri tedbirlere başvurulmasını istiyorlar. Aslında tekeller de aynı fikirde yalnız şimdi kuzu postundalar. Toplu sözleşme döneminde ne kadar uzlaşıcı olduklarını göstermek için bir zamanlar aleyhine ilanlar verdikleri Ecevit ile görüşüp gazetelere işi duyuruveriyorlar. İşçiler de biraz makul olmalı değil mi ya. Asıl niyet ise başka. AT işi suya düştüğünden beri bu takım sınıf içgüdüsüyle kendi dertlerini uzun bir dönem için çözebilecek tek ilacın klasik faşizme yakın bir rejim olduğunu her gün biraz daha kavrıyor. Birbiri ardından gelen cinayetler ve islamcı bir faşizmin beslenmesi bu kavrayışın belirtileri.

Ya halk ? Onun bu oyunda şimdilik adı yok.

1975-80 arasında devrimciler yenilgilerine rağmen büyük bir başarı göstermişler, faşist hareketin birçok yerde mevzilenmesini önleyebilmişlerdi. Buna rağmen faşist kesim devletle daha içiçe, kurumsal zeminleri daha fazla kullanarak, ve islami gericilikle yeni ilişki biçimleri geliştirerek mücadelenin yeni perdesini açtılar. Devrimciler bunun karşı hamlelerini geniş emekçi kesimlerle birlikte hazırlamakla yükümlüdür.

Mehmet Tanju Akad
Cüneyt Akman

350 Bin Lirayla Çağ Atlama

Şükrü Dinçer ve Sebat Yüksel uzun yıllardır KAVEL'de çalışıyorlar. "Çağ Atlama"yı Demokrat!'a anlattılar.

Ş Ükrü Dinçer
Türk mucizesi var mı, yokmu? Varsa da bu mucizeyi işçinin elindeki altın bilezik yaratıyor. Türkiye'nin sanayisi denildiği gibi gelişmiş olsa bu kadar pahalılık bu kadar devalüasyon bu kadar işsizlik olur muydu? Çağ atlanıyor deniyor, 22 yıllık işçiyim 350 bin lira alıyorum böyle çağ atlama mı olur? Elbet ülke yerinde duracak değil ya gelişecek ama bu gelişme hiç bize yansımıyor.
Amerika bizi ambalaj sanayine itmiş, bağlandık göbekten bi defa.
15 sene önce 2000 lira gibi bi para alırdım, başımı sokacak bi gecekondu yapabildim; şimidiki ücretle bunu yapmak imkansızdır. Bu fabrikada eskiden DGM boykotu yapıldı, kimse işten atılmadı. Şimdi olsa..Zaman bir kara bulut gibi çöküyor!
Bir taraftan MESS bir taraftan Cumhurbaşkanı bu kadar fazla ücret istemeyin enflasyon olur diyor, işte bizimkisi böyle mucize...
Yönetim geçen ay 10 milyon metre üretmiştiniz, bu ay 9 milyon olmuş, dikkat edin diyor, hani olası bir greve karşı...
Ama ücret, dediğimizde biz karışmayız gidin MESS'le anlaşın diyor. Bir de anlamadığım niye bizim ücretler ekonomiye zarar da milletvekillerinin 10 milyonluk aylıkları değil.

Sebat Yüksel
Yaşım gereği yalnız 60 sonrası için konuşabilirim. O zamanın anayasası biz işçiler için daha uygundu. Demirel de ta o zamandan bu anayasa bol geliyor demeye başlamıştı. O zaman işçiler daha örgütlüydü, işte DİSK filan vardı. Biz ozaman "Demirel istifa" diye bağırırdık. Demirel gitti, işte 12 Eylül geldi, şimdi Özal var. Bu kez Özal gitsin deniyor. Bu iş şuna benziyor, bir genel müdür vardı bu fabrikada, işçiyle diyaloğu iyi gitmiyordu. Bütün işçiler şu genel müdür bi gitse işler düzelir derdi. Gitti. Ne değişti? Yine yönetim formene baskı yapıyor o da işçiye.. ■

Nevzat Bölügiray Ve Hasan Fehmi Güneş'e Açık Çağrı:

SORULAR ORTADA YANITLAR NEREDE?

Ekim 1990 **DEMOKRAT!**'ta 12 Eylül öncesinin önemli olaylarından Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul'un öldürülmesine ilişkin, üzerinde durulması gerekli, es geçilemeyecek bir tanıklık yayınladık: 11 Yıl Sonra Cevat Yurdakul Cinayeti/KARANLIKTA KALAN SORULAR. Tanık, Cevat Yurdakul ile birlikte çalışmış komiser Reşat Uğur Öncan'dı. Bu tanıklığın ortaya attığı soruların asıl muhatabı dönemin sıkıyönetim komutanı Nevzat Bölügiray'dır; duruma açıklık getirecek ikinci kişiyse dönemin içişleri bakanı, o günün CHP'li, bugünün SHP'lisi Hasan Fehmi Güneş'tir.

Biz **DEMOKRAT!** olarak Komiser Öncan'ın yönelttiği sorulara yanıt gelmesini bekledik, gelmedi. General Bölügiray "milletine" karşı son görevini "hatırında kalanları" yazarak yaptığını hiç düşünmesin! Bu ülkede yaşananlar generallerin hatıralarıyla aktarılmayacak; insanları belleksizleştirmeyi kimse başaramayacak; gençlere yaşananı tek taraflı belletmeye kimsenin gücü yetmeyecek. Çünkü, gerçeğin aynası çoktur. Bu aynalar bir diğerinin yansıttığı görüntüyü güzelleştirir de, bozar da...

Cevat Yurdakul olayındaki suskunluk son aynanın ilkini bozmasından mı yoksa? Bölügiray'ın hatıra yazması yetmez! Güneş suskunlukla bir yere varamaz; konuşması gerek.

Komiser Öncan'ın tanıklığından yola çıkarak, soruları yeniden yayınlıyoruz. Bölügiray ve Güneş'in açıklamalarını, gönderirlerse, yayınlayacağız. Göndermezlerse, yeni görüntüye diyecekleri bir şey yok besbelli, diyeceğiz. Sükut ikrardan gelir!

Komiser Reşat Uğur Öncan'ın Cevat Yurdakul cinayeti üzerine yaptığı açıklamalar yeni sorular ortaya çıkardıysa da, ses veren olmadı. Oysa söz sırası dönemin Adana Bölgesi Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Nevzat Bölügiray ve İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş'te idi. Bekliyoruz!

Bu Sorular Bölügiray'dan Yanıt Bekliyor

- Cevat Yurdakul'un öldürüldüğü 27 Eylül 1979 günü Adana'ya ne zaman geldiniz? Anılarınızda bu noktada iki farklı anlatım var; neden, arada telsiz bağlantısı olduğu halde, olayı geç öğrendiniz?

- Size Emniyet müdürünüzün öldürülüşünü anında bildirmeyen sorumlular hakkında neden soruşturma açmadınız? Geç duyum bir temayül müdür?

- Yoksa, o gün Adana'da mıydınız? Telsiz bağlantılarını siz mi kestirdiniz? Karargah telefonları neden cevap vermiyordu?

- Komiser Uğur Öncan ve ekibine katil zanlılarının gittiklerini düşündükleri Nevşehir'e gitme iznini neden vermediniz?

- Cinayeti soruşturan ekibi neden açığa aldınız? Açığa almakla da kalmayıp, neden gözaltına aldırıp tutuklattınız?

- Komiser Öncan'ın Ferhat Tüysüz'ü yakalamasından sonra, devleti aldatma gerekçesiyle hakkında soruşturma açma emri verdiniz mi? Neden?

- Dönemin İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş'in "aşağıdaki isimler açığa alınmıştır" imzalı kağıdının ekini siz mi değiştirdiniz? Neden? Değiştirmedinizse, kim değiştirdi? Asıl açığa alınması gerekenleri neden kolladınız?

Son Sorunun Kaynağı da Kitabınız

675 sayfalık SOKAKTAKİ ASKER adını verdiğiniz Adana bölgesinde sıkıyönetim komutanlığı yaptığınız 31 Ağustos 1979-10 Ekim 1980 tarihleri arasını anlatan anılarınızda Cevat Yurdakul olayına ayırdığınız "Adana Emniyet Müdürü Şehit Ediliyor" adını taşıyan 3. bölüm 56 sayfa tutuyor.

Bu bölümde cinayet sonrası ilk hafta boyunca sizi olayın soruşturulmasıyla sorumlularının yakalanmasından çok güvenlik görevlilerinin ilgilendirdiği görülüyor. Öyle ki, bölüm sonunda açığa alınan görevlilerin sonraki yaşamlarını da izleyip ne olduklarını öğrendiğiniz anlaşılıyor. Yurdakul cinayeti konusunda en az bu kadar duyarlı davrandığınızı düşünüyor musunuz? Bu bölümde duyarlılığınıza ilişkin belirti yok da...

Bu Noktalar Hasan Fehmi Güneş'ten Açıklama Bekliyor

- Yurdakul cinayetinin soruşturması için Komiser Uğur Öncan ve arkadaşlarına Nevşehir'e gitme izni verdiniz mi?

- Bu izinden sonra, soruşturmayı yürütecek ekibin açığa alındığından neden haberiniz olmadı?

- İstifanızdan sonra evinizde komiser Uğur Öncan ve 2 arkadaşıyla yaptığınız konuşmada, "Ben boş bir kağıda, aşağıda isimleri yazılı memurlar açığa alınmıştır, şeklinde bir cümle yazıp, imzaladım. Bu kağıdı bana verdiğiniz isim listesiyle birlikte Sıkıyönetim Komutanına verdim ve o isimlerin (Baskomiser Ertan ve diğerleri) benim emrimi içeren kağıdın altına yazılarak işlemin yürürlüğe konmasını söyledim. Fakat Bölügiray benim imzam olan kağıda sizin isimlerinizi yazmış ve sizleri açığa alıp tutuklattırmış" demişsiniz, eğer böyleyse, neden olayı soruşturmadınız?■

JAPON İŞİ, TÜRK İŞİ... BUNU YAPAN BİR KİŞİ

Sene'86, bilemedin '87.. Ankara'dan bir telefon. Özel hattan aranıyoruz. Aşina ve dost bir ses o akşam gizlice İstanbul'a geleceğini söyleyip, buluşmamızın mümkün olup olamayacağını soruyor. O anda başlayan ve yükseldiği Sultanahmet semalarını çınlatarak üzerimize sağanak bir şekilde yağmaya koyulan Ezan-ı.Muhammediye'nin ulvi nağmeleriyle birlikte tüylerimiz diken diken oluyor. Allah'ın adı geçiyor dudaklarımızdan. Lahzada silkeleniyoruz... Sorusuna cevaben; ahizeden solukları duyulan muhterem zat'a, bu buluşmadan şeref duyacağımızı naçizane beyanla, zaman ve mekanın takdiri ve tayini efendim hazretlerinindir diyoruz.

Nazlı ve yaldızlı bir yaz gecesi. Artık bahçelerinde sazların çalınmadığı Çamlıca'dayız. Randevu yeri olarak kararlaştırdığımız viran köşkün bahçesindeki çalılar arasında "Ankara misafiri"nin gelmesini bekliyoruz. Erken davranıp yerimizi alalı kırk dakika olmuş. Bir hışırtı. "Toplan, Rauf Ekşiciva" diyorum. "Geldi"..Ve fakat bu bir kedi. İki kez rektifiyeden geçmiş kalbimiz hırçın dalgalar gibi göğüs kafesimize saldırmakta. Dil altına bir trinitrin alıyoruz. 9. Hariciye Koğuşu'nun veremli kahramanı gibi ter boşalmakta gövdemizden. Neyse, hap tesirini gösteriyor, sakinleşiyoruz. Şimdi tabiat ve gazeteci memnun; memnunuz. Boğaz'da ışık oyunları. Boğuk bir şilep düdüğü. Nafia Nazırı Bahri Şefik Paşa'nın ortanca kızı Dilruba. Caanım nar şerbetlerdi.. Çaaat! Dur, nooluyor? Ensem!.. Dönüyorum.Karanlıkta gözüme sıkılan bir elfeneri.Tamam, bu o: "Ankara misafiri"..'Naber Ekşiciva?" diyor. Ensemde pehlivan tokadının sızısı,"Elhamdürillah" diyorum. Gevrek gülüyor. Yanıma bağdaş kuruyor. Tam bir halkadamı. Bir müddet susuyoruz.

Orta yerinden söze giriyor.."Allah'ın izniyle, ihraç ettiğimiz mallar arasında sanayi mallarının nispeti üçte ikidir. Daha da artacak. Yeter ki, birlik ve beraberliğimizi muhafaza edelim. Allah'ın ipine sımsıkı sarılalım..Saat kaç? Rolex'in yok mu senin? Adını yazdır da bir tane hediye edelim. Dediklerimi iyi düşün. Şom ağızlılara itibar etme..Şimdi işim var. hadi eyvallah".. Cüssesinden beklenmeyecek bir hareketle fırlayıp ayağa kalkıyor. Belini kütürdetiyor. Değirmi baldırlarının sert ve savruk pompalamasıyla, vücudu az sonra gözden kayboluyor. Sağ tarafımda bir bakır sini büyüklüğündeki alanda ezilmiş çimenler kalıyor geriye. İntibam şu: Samimi, muzip,zeki, çevik, ekonomiyi hatmetmiş ve mucit. Buna mim koyun!

Bir önceki paragrafta zikrettiğimiz sözler bize, "Ankara misafiri" tarafından "yazılmamak şartıyla" söylenmişti. Ama artık söylenenlerin gizli bir tarafı kalmadı. Zira, söylenenler hakikat oldu ve Mısır'daki Sağır Sultan bile duydu...Neden bahsediyoruz? Hadi, Arif olmayanlar için biraz daha faş edelim.Baylar, bayanlar, merdivenden kayanlar, bozuk para sayanlar, bahsettiğimiz, bugün milletlerarası teşkilatların bile methiyelerine maruz olan, ekonomideki "Türk mucizesi"dir. Boru değil!

"Ankara misafiri"nin ağzından literatüre giren "şom ağızlılar", "sol amigolar", bedbahtlar, her halta burun kıvıranlar, uyuz sinamekiler elbet şimdi yine hep birağızdan ulumaya başlayacaklardır..."Ne mucizesiymiş o?" diye. Bağırsınlar bakalım. Beykoz Çayırı da kalmadı ki, bırakasın orada otlasınlar.

Biz şimdi kör gözlere Türk mucizesini onluk çivilerle bir defa daha mıhlayalım da, isteyen kulaklarını tıkasın. Değil mi ki kararı tarih verecek? Münafıklar derdini Marko Paşa'ya anlatsın. Atı alan Üsküdar'ı geçti evelallah.

Ey ahali, bu memleket Süleyman Bey zamanında 70 cent'e muhtaç mıydı? El hak muhtaçtı. Pekala, elan vaziyet nedir? Vaziyet gayetle güzeldir. Merkez Bankası kasası aşırı dövizle dolu olduğundan çatırdamakta ve çıkan sesler yüzünden semt sakinleri uyuyamamaktadır. Diyecekler ki, bu bir söylentidir... Ateş olmayan yerden duman çıkmaz, cici beyler. Uyanın babaya geldik. Hah hah...

Bugün Rauf kulunuz bir şarküteriye uğradığında (ayda yılda bir sefer canım efendim) görmektedir ki, vitrinlerde herşey bulunabiliyor. Bendeniz de, nefis körletmek maksadıyla, 50 gram sırt pastırması, 100 gram Danimarka peyniri, birkaç dilimlik Fransız ekmeği , bir miktar Yunan konyağı(astıma iyi gelir) , bir miktar Rus havyarı, vesair şeyleri temin edebiliyorsam,ekonomide Türk mucizesinden bahsetmek tabii değilmidir, ey cemaati müslimin? Haksızsam söyleyiniz. Şeriatın kestiği parmak acımaz.

Allah'ın bildiğini kuldan saklamak olmaz. Hele ki, bu kalem sahibine hiç yakışmaz. Her daim bizim edebi tarafımız kuvvetli olagelmiştir. Ama hesapla, kitapla pek işimiz olmadığı gibi, fazla alakamız da olmamıştır. Aritmetik, cebir, murabba bizden bir nebze ırak düşmüştür. Hatta, beybabamızın elimizden tutup gö-

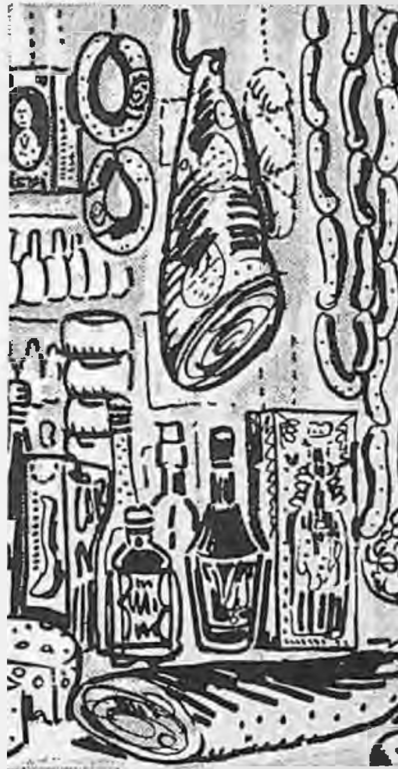

BAŞ KÖŞE

Rauf Ekşiciva

türdüğü vaktin en kuvvetli kalemlerinden, romancı Alim Tahir Efendi, yazdıklarımıza bir bakıp, "Bu velette istidat var" deyivermişti, babayani üslubuyla.. Konuyu niye dağıttın Rauf Ekşiciva, diye soranlar olacaktır.Şu sebepledir ki, edebiyattan anlarız ama rakamlardan pek hazetmeyiz. Hal böyleyken, ekonomik mucizenin en mühim işaretlerinden biri olarak kabul edilen büyüme hızındaki devasa gelişmelerin aynasından akseden rakamlar bizi bile hayrete düşürecek cinstendir. Senelik istatistiklere göz attığınız vakit, büyüme hızları yüzde 6'dır, 7'dir, 8'dir, 9'dur, böylece de devam eder. Bir bakana açıp sorduğunuzda, bunun bir emsalinin daha yedi cihanda olmadığını teyid ettirebilirsiniz.. 6, 7, 8, 9, yarabbi ne büyük rakamlardır ki bunlar, kağıt destelerinin ortasında bir inci kol düğmesi gibi parlarlar. Ne güzel rakamlardır ki bunlar, bir milletin alınyazısı olabilmektedirler...1, 2, 3. Zavallı 1,2,3, ne kadar da çaresiz ve mini miniciktir bizim büyüme hızlarımız yanında. Büyümek kaderimiz olmuştur.Büyüyelim arkadaşlar!Yıldırımlar yaratan bir ırkın ahfadı olmakla kalmayıp, mucizeler yaratan bir ırkın da mensubu olmak ne kadar da bahtiyarlık verici.Oooooh.

Fakat o derece hızla büyümüşüzdür ki, birtakım muvazenesizlikler de ister istemez meydana gelmiştir. Yani bölgelerarası dengesizlikler. Bugün baktığınız zaman , en ufağından bir misal vereyim. Ankara'da 250 kişiye bir polis düşerken , İstanbul'da 390 kişiye bir polis düşmektedir. Öyleyse, evliyalar şehri, Osmanlı'ya asırlarca başkentlik etmiş olan İstanbul'un günahı neydi diye sormak gerekir. Nitekim biz sorarız da, cevap verebilecek çıkar mı?

El insaf diyelim ağalar, beyler.. Bu memleketin gerçekleştirdiği ihracata dayalı sanayileşmeyi hareket merkezine oturtmuş bir ekonomik mucize değil ise, Allah aşkına söyleyiniz, şimdi tekrar gözümüzün içine bakan, "iyi" gün müttefiki Amerika ve Avrupa ülkeleri, niçin korkuyla Türk tekstil ürünlerine kota üstüne kota koymaktadır? Türk gömleği, afedersiniz bitli midir? Pireli midir? Onların başına bela olmuş AIDS mikrobuna mı bulanmıştır? Hayır, bin kerre hayır! Korkmaktadırlar. Zira Türk mucizesinin on arşınlık dalgaları Atlantik'i aşıp onların kıyılarını dövmektedir artık birkaç senedir.. Türk gömleği korkusuyla varacakları yer, deli gömleği giymek olmaz inşallah, dostlarımızın!

Mucize emareleri ve kanıtları yalnız bunlar mıdır? Haşa.. Saymaya kalksak bu dergi dolar..Münakaşası bitmeye bir konu var. Bir de ona bakalım. Anladınız, kellebaşına milli gelir hesabı. Yok şu kadar dolar, yok bu kadar dolar.. Mızmızların hesabını doğru farzedelim.Ne diyor bu zevat? Kişibaşına milli gelir bin dolar civarındadır..İyi, hoş ta, bu kayıtlarda görünen, vergisi ödenen kazanç. Adamın bir de işten çıktıktan sonra yaptıkları var, ona ne buyurulur? Kimi gidiyor umumhane kapısında tatlı satıyor, kimi gidiyor gidiyor trafiğin tıkandığı yerde arabalara toz bezi satıyor, kimi gidiyor karısının evde pişirdiği çiğbörekleri satıyor. Ev kirası desen zaten yok. Adam dikmiş hazine arazisine gecekonduyu. Su kuyudan, elektrik bir çengelle yandaki Rauf Efendi'nin villasından, turşu, erişte, dut kurusu, kayatuzu vesair köyden bedava..E, o halde? Şimdi bunun geliri bin dolar demek hakkaniyet ölçülerine sığar mı, a iki gözüm? Adam hala daha ağlıyorsa, gelmesin o vakit İstanbul'a .. O da mı zor? Elbette bedelsiz mucize olmaz. Ya kendi yağında kavrulacaksın, ya da petrol zammını sineye çekeceksin. Yok öyle, on paraya pamuk helva! Varsa birlikte çökelim iman tahtasına. Pilavdan dönenin de kaşığı kırılsın. Yiyor mu?

Türk mucizesi için hala, yok öyle bir şey diyenlere son bir lafım olacak. Vergi iadesi işine ne diyorsunuz? Bizim gibi yaşı kemale ermişlerin her ay oya gibi inceden inceye nakşederek doldurduğu, doldururken karınca kararınca mutluluk duyduğu, eline birkaç kuruş geçince de, bayram harçlığı almış gibi sevindiği vergi iadesi hadisesine ne diyeceksiniz?.. Evet, duyamıyorum. Cevap yok mu? Cevap yok. Ama, takvimli Rolex saatime bakıyorum da, 20. Yüzyılın son on senesinde bile inadım inat diyenler, cümle alemin önünde şapka çıkardığı bir ekonomik mucizeyi görmeyenler var... Allah onları terbiye etsin.Biz elimizden geleni yaptık. Her koyun kendi bacağından asılır. Unutmayalım ki, insanoğlu bir zamanlar Hz. Musa'nın Kızıldeniz'i ikiye ayırdığına da inanmıyordu..'Ankara misafiri" de bu mucizeyle makus talihimizi ikiye ayırdı. "Ankara misafiri" kim mi? Orada durunuz.Bazı sırlar vardır ki, bizimle mezara gideceklerdendir. İşte bu da onlardan biri. O mucit, mucit diyorum, çünkü bu inceden inceye hesaplanarak, önü arkası düşünülerek gerçekleştirilmiş bir mucizedir. O tarafıyla diğerlerinden ayrılır. Aynı zamanda da bir keşiftir...Alemin ne dediğini bırakın da, bu mucizeyi doya doya yaşamaya bakın. Ne mutlu Türküm diyene!.. ■

Cinayetler Sürerken...

ŞERİATÇI BARBARLIK, RESMİ ŞİDDET VE TOPLUMSAL MUHALEFET

Cemal Balcı

Muammer Aksoy'la başlayan katliamlar zincirine bir yenisi daha eklendi. Bundan bir süre önce Hürriyet gazetesinde yeralan bir anekdotta, ardarda gelen cinayetler sıralandıktan sonra,"şimdi sıra kimde?" diye soruluyor ve cevabı veriliyordu: 'O kendisini bilir!" Bahriye Üçok, sanki kendisini biliyormuşçasına, gönderilen paketi açmadan önce kızına uzaklaşmasını söylemekle kalmıyor, garip bir güdüyle, paketi açmak için evinin girişine gidiyordu...

Anarşi ve terör yaygaraları altında artık bir pasifikasyon ve sindirme operasyonuna dönüşen gerici katliamlar, ilk bakışta, Türkiye toplumunun pek de yabancısı olmadığı malum senaryolardan birinin daha sahneye konmaya başlandığı izlenimini veriyor. İnsanlar 'tevekkül içinde' sıranın kendilerine gelmesini beklemeye alıştırılıyor. Seyirci olarak kalmakla yetinildiği sürece oyun, eski oyun; yalnızca oyuncular değişik. Ama oyuna müdahale etmek için kalkıldığında, aslında senaryonun oldukça değişik ve karmaşık olduğu görülebiliyor.

Önce şu kabul edilmeli: Şeriatçı hareket, organize bir güç olarak, Türkiye siyasal arenasının ihmal edilmez taraflarından birisi haline getirilmiştir. Şeriatçı hareketi Türkiye'nin siyasal gündemine 'rejimin bir müdahalesi' olarak düşünmek, ilk analizde pek yanlış görünmüyor. Çünkü sınıf mücadelesinin kendine özgü taraflarıyla (proletarya-burjuvazi) yükselme eğilimi göstermeye başladığı her dönem, bu mücadeleye sahte karşıtlıklar, yapay taraflar atfeden (üreten) müdahalelere tanıklık ediyor. Türkiye'de son yaşananlar fazlasıyla bu tür hesapları çağrıştırmaktadır. Toplumsal gerilim önlenemeyince sınıfsal polarizasyon önlenmeye çalışılıyor. Din eksenli bir toplumsal kutuplaşma yaratılarak, sınıfsal gerilim, gerçek öznelerine yabancılaştırılmak istenmektedir. Şeriatçı hareket, ilerici çevreleri bir hayli tedirgin eden pervasız saldırganlığı ile sanki solun belli kesimlerini kendisiyle sıcak bir savaşa çekmek ister gibidir.

İşte bu noktada, şeriatçı hareketin, eylemlerinin toplumsal pratik üzerindeki nesnel etkisi açısından, rejmin talepleriyle örtüştüğünü söylemek mümkün. Toplumsal mücadelenin sınıfsal adlandırmalara olabildiğince uzak taraflar arasında, sınıfsal yükü boşalmış motiflerin mücadelesi olarak yaşanması sermayenin -ve devletin- hep gözettiği bir olanak olmuştur. Çünkü bu olanak, sermaye ve devlet için, kendilerini muhtemel bir toplumsal sıcak savaşın dışında tutabilecekleri ideolojik bir manevra alanı "taraf-sız'mış gibi davranabilme" şansı anlamına gelmektedir. Böylece bu savaşı kim kaybederse kaybetsin, kazanan sistem olmaktadır. Bu durumda, toplumsal çelişkilerin şiddetli bir çatışmayı kaçınılmaz kılacak denli keskinleştiği koşullarda, hiç olmazsa tarafların bu çatışmaya sınıfsal kimlikleri ve talepleriyle katılmasını önlemeye çalışan sermayenin, toplumu şeriatçılar-laikler, dinciler-dinsizler arasında bölecek eylemlerle öne çıkan İslamcı şiddete pek soğuk bakmayacağı düşünülmelidir. Hele hele ezilen, sömürülen yığınların büyük ölçüde din ideolojisinin çekim alanı içinde olduğu, dinsel fanatizmin, yobazlığın ciddi bir toplumsal güç olduğu bir ülkede, gerici şiddet öne çıkmış unsurlarına yönelik bir 'sol' misillemeyle karşılaşırsa, 'bir cuma namazı çıkışında' olabilecekler her halde sosyalizmin artı puan hanesine yazılmayacaktır.

Şeriatçı hareket siyasal bir olgudur; iktidar talepleri var. Bu nedenle, ideolojik mücadelenin olmaktan çok siyasal mücadelenin nesnesi olarak görülmelidir

Öte yandan, gerici katliamlar, demokrasi güçlerinin yeni mevziler kazanabilmek koşullarını ortadan kaldıracak baskıcı önlemlere zemin hazırlayan sonuçları açısından da değerlendirilmelidir. Rejim artık halkı yeni demokratik ' feda'larda bulunmaya ikna etmeden hiçbir ekonomik özveriye ikna edemeyecek durumdadır. Tam bu noktada devreye giren dinci barbarlığın rejim için önemli bir işlevi yerine getirdiği düşünülebilir. Böylece, demokratik hakları askıya alabileceği koşulları iştahla bekleyen iktidarın, barbarlıkta gerici eylemlerden hiç de geri kalmayan önlemlerine, örneğin hükümlülere rehine muamelesi yapmasına şaşmamak gerekir. Toplumsal muhalefetin demokrasi mücadelesinde attığı her ileri adım baskıcı rejimi bir meşruiyet bunalımına sürükler. Bunun tersi de doğrudur ve bu yüzden, her türlü siyasal olasılığı mümkün kılan güvensizlik ve tedirginlik koşulları rejimin baskıcı ögeleri için bir meşruiyet zeminidir. Bu nedenle, toplumsal muhalefet bu zemini bir bütün olarak sarsan çıkışlarıyla siyasal gündemi belirlemediği sürece, özellikle Çetin Emeç gibi, "neden" sorusunu da-

ha çok sorduran 'kaotik' cinayetlerin şeriatçı katliamların arasına serpiştirilmesi güçlü bir olasılıktır.

Nihayet dünyanın siyasal-iktisadi coğrafyasını değiştiren son uluslararası gelişmeler bağlamında, Türkiye'deki İslami canlanışın bir başka boyutu ortaya çıkıyor. Uluslararası işbölümünün global düzeyde siyasal-iktisadi çerçevesini çizen güçlerin Türkiye'yi ağırlıklı olarak Ortadoğu sınırları içinde düşünmek istedikleri ortadadır. Ortadoğu'da din kartını oynamaktan başka çaresi olmayan emperyalizmin müslüman bir Türkiye'yi daha 'çağdaş' bulacağını düşünmek hiç de abartılı değil. İslam radikalizminin anti-emperyalistliği, bugüne kadar Ortadoğu'yu emperyalizmin müdahalesine açan asli faktörün din olgusu olması gerçeğini hiç değiştirmedi, bundan sonra da değiştirmeyecektir. Bugün emperyalizm Ortadoğu'daki kontrol yeteneğini, bu bölgedeki çatışmaların Emel, Hizbullah, Müslüman Kardeşler, Dürziler, Şiiler, Afgan Mücahitleri, Hristiyan Falanjistler, vs. vs. ,türünden aktörler arasında yaşanmasına borçludur ve kendisine Ortadoğu'da rol biçilen Türkiye'de tam bu dönemde benzer aktörlerin, dublörlerin sahneye çıkması raslantı olamaz.

Egemen Çıkarların Din'i Din'in Egemen Çıkarları

Bu noktada ortaya çıkan iki problem üzerinde durmak gerekiyor. Birincisi şu: Buraya kadar şeriatçi şiddet, toplumsal pratik üzerindeki nesnel etkileri açısından değerlendirildi. Oysa islami akımların bir de öznel varoluşları var. Bu düzey önemli, çünkü ihmal edildiğinde yukarıda söylenenlerden hareketle şeriatçı akımlarla egemen çıkarlar arasında dolaysız bir bağlantı kurulabiliyor ve şeriatçı akımlar rejim tarafından çizilen bir senaryonun edilgin figüranları düzeyine indirgeniyor. Buradan da Türkiyeli sosyalistlerin tüm varyasyonlarıyla tanıdığı 'komplo' ya da 'provokasyon' teorilerine uzanmak hiç de zor olmuyor. Oysa özellikle böylesi koşullarda toplumsal muhalefet için 'oyuna gelmemek' adına demokratik taleplerden herhangi birisini pazarlık konusu etmek, sonu teslim olmakla biten bir akıntıya kapılmak anlamına gelecektir. Şu halde , gerici akımlarla devletin ilişkisini doğru kurmak önemli. Nesnel düzlemde örtüşen çıkarlar öznel düzlemde çatışabiliyor. Konu din olduğunda, ne devletin ne de şeriatçi hareketlerin ideolojik açıdan monolotik bir yapıya sahip olmadıkları düşünülürse, bu iki güç arasındaki ilişkinin oldukça karmaşık bir dolaylanma sürecinden geçtiğini kabul etmek gerekli oluyor. Devlet açısından bu dolaylanma süreçleri çok önemli, çünkü hukuksal meşruiyetini ve tarafsızlık görünümünün sürekliliğini bu süreç içinde /sayesinde güvence altına alıyor. Öte yandan, mevcut rejimin bu günkü ideolojik dokusu üzerinde Kemalizm, Türk-İslam Sentezi ve Şeriatçılık eşzamanlı bir etkide bulunuyor. Bu olgunun somut görünümlerini bir tarafta, örneğin ordu ve yargı organları ile diğer tarafta yasama, yürütme ve idari organlar arasındaki ilişkilerin çatışmalı karakterinde yakalamak mümkündür. Aynı şekilde gerici akımların da gerek ideolojik, gerek örgütsel açılardan önemli farklılıklar gösterdiği açıktır. Şu halde ne dinci akımları ne de devlet üzerindeki egemen çıkarları kendi içlerinde ve karşılıklı konumlanışları açısından indirgemeci yaklaşımların dolaysızlık zinciri içinde düşünmemek gerekiyor.

Devlet ideolojisi, egemen ideoloji, kırılmak isteniyorsa, bu ideolojinin temel besinini aldığı dolaylanma süreçleri özenle deşifre edilmelidir; bu ise, anılan süreçleri yok sayarak başarılamaz.

Bununla birlikte bu süreçlerin mutlaklaştırılması halinde, yukarıda sözü edilen problemlerden ikincisi ortaya çıkmaktadır. Aslında bugün bunun hala bir problem olup olmadığı bile tartışılabilir, çünkü Aksoy, Dursun ve Üçok yaşamlarıyla olmaktan daha çok ölümleriyle bu problemi çözmüş görünüyorlar. Sözkonusu problemi doğuran anlayış, kimi çevrelerin mevcut rejimle islamcılar arasındaki pürüzleri mutlaklaştırarak, dinci akımlarda düzen karşıtı muhalif tonlar keşfetme, hatta, bunları toplumsal muhalefetin potansiyel ögeleri olarak tanımlama yanılgısında ifadesini buluyordu. Aynı yanılgı şimdi kendisini, müslümanların büyük bir kesiminin bu cinayetleri onaylamadığını ileri sürerek savunabiliyor. Oysa dinci basının çok büyük bir bölümü katliamların arkasından adeta alkış tuttular. Buna rağmen Aksoy, Dursun ve Üçok'un katledilmeleri müslümanlarla laik aydınların arasını açmak, ya da, 141-142 ve 163'e karşı yükselen muhalefeti bölmek için yapılmış provokatif eylemler olarak tanımlanabiliyor. Yanılgı sürüyor.

Oysa herşey bir yana, dinci akımların, ister radikal ister reformist olsun, bir bütün olarak rejimin provokatif girişimlerine bu denli elverişli bir zemin sunmaları bile, tek başına, anılan yanılgıyı sona erdirebilmeliydi. Böylece ne din ideolojisinin kendi başına bir konspirasyon kaynağı olduğundan, ne dinci çevrelerin sermaye ile girdikleri dirsek temasından, ne de, '80 öncesinin sivil faşist çetelerinin

bugün büyük ölçüde dinci akımların militan tabanlarını oluşturduklarından söz etmeye gerek kalmazdı belki.

Evet. dinci akımların bugün, '80 öncesinde MHP'li faşistlerin oynadığına benzer bir rolü nesnel olarak üstlendiklerini söylemek de mümkün. Ancak. MHP baştan itibaren düzenle daha doğrudan bir ilişki içinde olmuştu: büyük ölçüde devletin denetimi al- [illegible] tarafından. özellikle kontrol dışı unsurları hemen tümüyle törpülendi. Oysa islami hareket daha baştan itibaren devletin kendi üzerindeki kontrolüne karşı tavır almış durumdadır. Mevcut sistem sınıfsal-ideolojik dokusunun yapısal güçsüzlüğünden dolayı, kendisine ne kadar hizmet ediyor olursa olsun, denetimi dışında gelişen bir militan güce uzun vadede tahammül edemeyecektir. Bu yüzden devletle şeriatçı akımlar arasında sürekli bir kontrol alanı mücadelesi gündemde olacaktır. Bu durumun toplumsal hayatı aralıksız olarak terörize etmek dışında bir başka ilginç sonucu, kimi ilerici-sol çevrelerin, sözü edilen çatışma laik devlet-şeriat görünümü aldığında birincisinde; devlet-radikal dinciler görünümü aldığında ise ikincisinde bir potansiyel müttefik görmeleridir.

Bütün bunların sonucunda iki nokta vurgulanmalıdır. Bir: Devrimcileri "dört kitapta katli vacip" unsurlar olarak gören müslümanlık ya da radikal islam, düzen ve devrimci toplumsal muhalefete eşit uzaklıkta durmuyor; her zaman ilkine daha yakındır. Bu nedenle devrimci toplumsal muhalefet ile düzen arasındaki paylaşım savaşının nesnesi olarak görülmemelidir. İki: Şeriatçı hareket siyasal bir olgudur; iktidar talepleri var. Bu nedenle ideolojik mücadelenin olmaktan çok, siyasal mücadelenin, iktidar mücadelesinin nesnesi olarak görülmelidir. Siyasal bir taraf haline gelmiş ya da getirilmişlerdir. Mesele, bir 'inanç', 'dini inanca saygı' ya da 'din bir afyondur' vs.nin çok ötesinde bir bağlama oturmuş bulunuyor.

Türkiye solu için bir ideoloji pratiği olarak din olgusu bugüne kadar pek de önemsenmeyen bir etik handikaptı. Şimdi bir siyasal sorun olarak daha ciddi açmazlara kaynaklık etmesine izin verilmemelidir. ■

Ankara'da Bir "İslami Getto"

HACIBAYRAM SAVUNMADA

Erdem Gül

Hacıbayram... Ankara içinde bir başka Ankara... Ençok 50 tane eski Ankara evinden oluşan bir din panayırı sanki. Daha sokağa adımınızı atar atmaz. bir başka havayı solumaya başlıyorsunuz. Mekke kökenli envai çeşit hacıyağı kokusu çöküyor, bir anda üzerinize. Dükkanların önünde biraz dolaşınca, hemen her dükkan sahibinin müşterilerine hem girerken hem de çıkarken koku püskürttüğünü görüyorsunuz. Hacıbayram'dan ayrıldıktan saatlerce sonra bile o koku, yakanızı bırakmıyor.

Hacıbayram, şimdilerde başka bir ruh hali içinde. Tedirgin. Artık sokağa giren yabancı bir yüz, dikkatle gözleniyor

Sokak boyunca sürekli Kuran, dini şarkılar ve şiirler okunan kasetler çalıyor. Sanki kasetçiler çarşısından geçiyorsunuz. Bütün vaazlar, şarkılar, şiirler ve Kuran, en yüksek perdeden birbirine karışıyor.

10 yaşlarındaki boyacı çocuk da bu genel havayla bütünleşiyor. Boya sandığında Arapça yazılar, Kabe'nin fotoğrafları, yüzünde her insanda gözlenen durgun bir ifade...Boyacının bir metre yakınında, hiç konuşmadan satış yapabilen, bir tür işportacı. Tezgahında, üzerinde niteliği yazan küçük poşetler içinde 100'e yakın okunmuş ot var. "Mide ağrıları için", "Saç dökülmeleri için", "uykusuzluk için", "Başağrısı için". Tıp literatüründe ne kadar hastalık varsa, o kadar şifalı-dualı ot yani... Satıcı hiç konuşmuyor. Tezgahın başına insanlar, bildikleri bir adrese hiç sormadan gidercesine üşüşmüşler. Poşeti alan parasını uzatıyor. Sadece Ankara'nın gecekondularından değil, dışarıdan Ankara'ya gelenlerden de var, dualı ot müşterisi. Bilmem ne köyünden, kasabasından Ankara'ya işi düşüp gelenlere "gitmişken, Hacıbayram'dan şifalı ot al." siparişleri verilmiş.

Hacıbayram, sonuçta bir ticaret merkezi olduğundan, kendine özgü bir de vitrin süslemesi var. Çoğu dükkanda hem kitap-kırtasiye, hem incik boncuk, tespih, işleme, hem de müslümanlara özgü giysiler satılıyor. Bu üç farklı şeyi satanlarla, sadece dini kitaplar satan kitapçılardan oluşuyor Hacıbayram. Dükkanların vitrinleri, hat sanatının bütün inceliklerini yansıtan tabelalarla süslenmiş. Ama neler? "Şehıt....'nin beklenen eseri geldi", "İmam...'in kendi mübarek sesinden son kasedi bulunur" vb. Dükkanların içi arı kovanı gibi. Hepsinde sahibi ve çalışanlarıyla birlikte oturup sohbet eden 5-6 kişi sabit zaten. Sokak da sürekli tıklım tıklım. Sokağa her giren, öbür baştan çıkana kadar hemen her dükkana uğruyor. Satıcının da çok birşey yapmasına gerek kalmıyor. İnsanlar, ne istediklerini biliyor ve gidip tezgahtan alıp parasını satıcıya ödüyorlar. Hacıbayram'da, özellikle dükkanların önlerindeki kaldırımlarda ancak ite kaka yol bulabiliyorsunuz.

Hacıbayram'ın yalnızca dini eşyalar satan dükkanlardan başka birşey olmadığını sanmamak gerekiyor. Örneğin adam, dini eşya ve dini mekan ihtiyacını Hacıbayram'da karşılayacak, ama yemeğini gidip başka bir yerde yi-

Refah Partisi'nin son kongresinde partililer yine "Milli Görüş" etrafında kenetlendiler. Hacıbayram'da görüştüğümüz 'radikal' müslümanlar "milli" kelimesinden de rahatsızlar. Hatta "milliliği" RP ile MÇP'nin yakınlaşma zemini olarak görüyorlar.

yecek. Öyle şey olur mu? Çok çok 50 tane işyerinden oluşan sokakta, en az 5 tane de lokanta, özellikle öğlen vakti sürekli ağzına kadar dolu. İnsanlar, oraya yalnızca alışverişe gitmiyorlar yani. Sabah geliyorlar, şöyle vitrinlere bakıp, envai çeşit kokuları üzerlerine sindirip, o dükkan senin bu dükkan benim akşamı ediyorlar. Tam öğlen vakti, hangi dükkanda rastgeldiyse orada abdestlerini alıyorlar. Zaten sokağa adını veren Ankara'nın en ünlü camisi yanıbaşlarında. Yemeklerini yiyecekleri lokanta, aşçıları ve yemekleriyle, hemen ayaklarının dibinde. Hacıbayram'da herşey, adeta sudan ucuz. Piyasada 10 bine satılan kitapları, 3-4 bine satın alabiliyorsunuz. Son zamlar da hiç etkilememiş. Mağazadaki eşyalar da, lokantadaki yemek fiyatları da piyasanın altında.

"Muhterem..." Hacıbayram'da ençok işitilen sözcüklerin başında geliyor. "Hocam" gibi birşey. Esnaf da, sokağa gidip gelen insanlar da birbirine çok benziyorlar. Tam bir erkek sokağı Hacıbayram. Sakallı erkekler sokağı. Tespih de ençok rastlanan aksesuar. Her yaştan insanı görebiliyorsunuz. Ancak ilginçtir, burada herkes birbirini hemen tanıyor. Hacıbayram'a yolu düşen bir yabancı hemen ayırt edilebiliyor. Bu, aynı mekanda, yüzyüze olmaktan olduğu kadar, görünüş ve tip olarak birbirlerine benzemelerinden de kaynaklanıyor. Gerçekten de Hacıbayram, kokusuyla,dükkanları bütün oluşturuyor. Hacıbayram'a bakan, burada yaşayanların kurmak istedikleri Türkiye'yi görüyor.

Hacıbayram Kendini Kapatıyor

Hacıbayram, şimdilerde başka bir ruh hali içinde. Tedirgin. Artık sokağa giren yabancı bir yüz, dikkatle gözleniyor. Hele gazeteciye benziyorsa hiçbir hareketi kaçırılmıyor. Fotoğraf çekmeye kalkışan olursa, hemen müdahale ediliyor. Ne için fotoğraf çektiği soruluyor. Her zamanki gibi öbek öbek sohbet grupları yok. İnsanlar, dükkanlarının içine çekilmiş, alçak seslerle gelen geçen yabancının duyamayacağı şeyleri konuşuyorlar. Hacıbayram, açığa çıkarak zarar vereceğini düşündüğü bir sırrı saklıyor gibi.

Röportaj yapmak için girdiğimiz dükkan, Hacıbayram'ın en büyük kitapçılarından biri. Dükkanın olağanüstü büyüklüğü yetmemiş olacak ki, kapısına da kitaplardan sergi yapılmış. Dükkanda tüm islami eserler mevcut. Ama islam dışında bir tek esere bile raslamak mümkün değil. Kitapçı, sakallı bir genç. Onunla masasında konuşuyoruz. Ama, dükkan hiç boş kalmıyor. Kitabevine gelenler, bizim konuşmamızı bozmamak için kitapçıya zorunlu şeyler dışında hiçbir soru sormuyorlar. Ama, her gelen, en az yarım saat kalıp, dikkatli biçimde konuştuklarımızı dinliyorlar. Ara sıra bana yönelik bir şeyler söyleme gereğini de duyuyorlar.

"Şimdi Hacıbayram'ın hedef gösterilmesi, bir komplodur. Ara ara böyle komplolar ortaya atılır ve gazeteler bunu hemen çarşaf çarşaf yazarlar. Tamamen uydurmaca ve düzmedir. Müslümanlara karşı kurulan bir tuzaktır." Fikri Sağlar'ın Meclis'e verdiği önergede belirttiği "Muammer Aksoy'un katilleri Hacıbayram'da bir kitabevinde kaldılar" şeklindeki açıklamalarına, kitapçının doğrudan yanıtı bu. "Gerçekte bu kitabevi yok muydu" diye soruyorum. "Vardı. Ama, dükkanı kapatıp kaçar gibi gitmediler. İflas ettiler. O yüzden

dükkanı kapattılar ve buradan ayrıldılar" yanıtını alıyorum. Oysa burada aynı tür dükkanları satan onca kitabevi açıkken, birisinin iflas etmesine pek akıl ermiyor.

Genel islami konularda bir sohbet sürdürmeye çalışıyoruz. Sorulara savunma psikolojisi içinde yanıt veriyor. Somut ve özel konulara girmekten kaçınıyor.

"Arzu ettiğiniz islami düzen nasıl olacak? Nasıl kurulacak? Örnek modeliniz var mı?" sorusunu kısaca geçiştiriyor. "İslam bir siyasettir. Evet. İran bir örnek. Ama esas örnek değil. Esas ve önemli örnek Peygamberimizin dönemindeki yönetimdir." "Lider" diyorum. "Lidersiz olur mu?" "Müslümanların her kesim kadar, belki de diğerlerinden daha çok lidere ihtiyacı vardır. Müslümanların acil olarak ülke yönetimini almak, kendi aralarındaki birliği, bütünlüğü sağlamaları lazımdır. Yani, öncelik iç meselelerdedir. Gerek farklı ülkelerden etkilenerek, gerekse takip edilecek metod hususunda İslam, en çok yayıldığı günümüzde, en çok da farklılaşmayı yaşıyor. Uyanış arayışı da beraberinde getiriyor. Arayış sürdükçe de birliğe ve bütünlüğe gidiş hızlanacaktır. Liderin olması, kuşkusuz bu bütünlüğü daha çabuklaştırıcı bir şeydir. Ama zamanı gelince, müslümanların birliğini sağlayacak lider ortaya çıkacaktır. Kim önceden İran'da Şah'a karşı mücadele sürerken, Humeyni'nin lider olacağını biliyordu ki?"

"Cinayetleri Mit Yapıyor"

"Aksoy, Emeç, Dursun, Üçok... Kim öldürdü bu insanları? İşte İslami Hareket Örgütü üslendi bu cinayetleri." Yanıt, bu kez uzun ve net. "Bu insanlar, Atatürkçü olabilir, laik olabilir, Marksist olabilirler. Tamam hepsi din dışı dinin karşısında insanlar. Ama böyle olmaları onların müslümanlar tarafından öldürüldükleri anlamına gelmez." Yanıtta adres de gösteriliyor. "Bu cinayetleri MİT yapıyor. Yüzde 80 MİT. En azından devlete bağlı karanlık kuruluşlarca yapılıyor ve müslümanlara yamamaya çalışılıyor. Din tartışmalarına girmiş tanınmış biri öldürülünce, kime yıkacaklar? Elbette müslümanlara.

Mesela iki yıl önce Tuzla'da 4 kişi öldürüldü. Solcular onları MİT'in öldürdüğünü söylediler. Ve MİT hiç sesini çıkarmadı. Hiçbir zaman yalanlanmadı. Yani MİT her zaman bu provokasyonları yapar, zaten. Her ölümden sonra gazeteleri arayıp birileri "Filanca örgüttenim...... " biz öldürdük" diyor. Soruyorum, nerede bu İslami Hareket Örgütü? MİT, önce o örgütü bulsun. Ondan sonra, "İslamcılar öldürüyor, şu bu öldürüyor" demeye hak kazansın. Ellerinde hiçbir delil yok." Araya girip, "Ama islamda insan öldürme var" diyorum. Üstelik bu insanların öldürülmelerinden sonra İslamcı gazete ve dergilerde, "iyi ki geberdi" şeklinde yazılar çıktığını hatırlatıyorum. Beni sadece onaylıyor.

"163. madde kaldırılsa bile müslümanların hak aramaları bitmez. Zaten seçimle de bu düzeni değiştirmek mümkün değil"

İslamda öldürmenin olduğunu reddetmiyor. "İyi ki öldü demek, öldürmek anlamına gelmez ki. " diye de ekliyor. Yani Hacıbayramlı, işlenen son cinayetleri kınamıyor ama, cinayeti işleyenlerin kendilerinden olduğunu kabul etmiyor.

"MİT müsteşarının son açıklamalarını reddediyorum. Hem ne diyor? 'İslami örgütlerin çok parası var' diyor. Ben örgütleri bilmem, ama müslümanlar fakir insanlardır. Her zaman ezilmiş ve parasızlık çekmişlerdir. Mustazaflardır. Amaç, ihtilal provası veya insanların müslüman-laik cepheleşmesi içine sokmak olabilir. Türkiye'nin Ortadoğu'da bu kadar direkt yer almasıyla da alakalı olabilir. Ama, en önemlisi, müslümanları pasifize etmek. İslamın kendi kontrolleri dışında politize olmasının önüne geçmektir."

"İyi de" diyorum. "12 Eylül'den beri İslamcılar açısından bir hayli kolaylık sağlanmadı mı? kuran kurslarının ve bu kurslara gidenlerin sayısında görülmedik artışlar olmadı mı? televizyonda kuran okunmuyor mu? yönetimin en tepesindekiler müslüman olduklarını her fırsatta dile getirmiyorlar mı?" 12 Eylül'den sonra buldukları olanağı reddetmiyor. Söyleşiye bir başka Hacıbayramlı katılıyor. "12 Eylül'den sonra müslümanlar, ilme ve gerçek hedefine ulaşma yollarının fırsatını buldular. Ve islami uyanış, büyük bir ilerlemeye geçti." Kitapçı sözü tekrar alıyor. "Özal, müslümanları kandırma engelleme misyonunu yerine getiriyor. Amerikancıdan müslüman olmaz... İslamın gelişmesinin engelidir. Gerçek müslümanlara darbe vurmaktadır."

Suudi Arabistan, bugün kutsal toprakları koruması gerekirken Amerikan askerlerini davet etmek gafilliğini gösteriyor. Zaten Suudi Arabistan, Türkiye gibi gerçekte müslüman olmayan bir devlet. İslamın gelişmesinin önündeki en büyük engel, müslüman olduğunu söyleyip, başka türlü aslında yönetimle kolkola davrananlardır. İşbirliği içindekilerdir."

Hacıbayramlılar, 163. maddenin kalkmasıyla yetinmeyeceklerini de belirtiyorlar. "163. madde kalkarsa, inananlar rahatlar. Ama yönetim, 163'ü kaldırsa bile, İslama yaklaşmış olmaz. Müslümanların hak aramaları bitmez. Şu eski yönetime dur! diyecek gücümüz, örgütlülüğümüz yok. Seçimle de bu düzeni değiştirmek mümkün değil."

MÇP Hakkında Kafalar Karışık

Söyleşiyi dinleyen ve ara sıra bir şeyler söyleyen herkes , bu konuda benzer şeyler söylüyor. Bir tek konuda iki farklı görüş ortaya çıkıyor. Refah partisi Kongresi'nde protokolde adları okunan MÇP'liler, yoğun olarak alkışlanmışlardı. Ortaya soruyorum, "MÇP-Ülkücüler hakkında neler düşünüyorsunuz?" Yanıtlar peşpeşe geliyor.

- "Ülkücülerde 12 Eylül sonrası değişiklikler var. İslama yaklaştılar."
- "Ülkücülerde cana kıyma var. Bu sebebten dolayı islama yaklaşımları da mümkün değil. Samimi değiller."

Son olarak da kitapçının görüşü: "Gerçek islamı yaşamak isteyen müslümanlar, ülkücüleri, MÇP'yi yanlarına alamaz. Onların yakınlaşması RP iledir. Çünkü ikisinin de 'milli'si var."

Röportaj bitiyor. Çıkarken kitapçıya Hacıbayram'ı genel olarak alan bir kare fotoğraf çekip çekemeyeceğimizi soruyorum. "çekin ama esnaf arkadaşlara göstermeden çekerseniz daha iyi olur."

Hacıbayram savunmada... Ama saldırıya da hazır. ■

Kadın Sığınakları

DAYAK GİZLİ, SIĞINAK AÇIK OLMAZ

Hatice Özakın

Kadın Sığınma Evi", "Kadın Sığınağı", "Kadın Evi"... Artık Türkçede de varolan bu kavram, genel olarak şiddet ve baskıya maruz kalan kadınların sığınabileceği, başka kadınların destek ve dayanışmasıyla, örselenen kişilik ve bedenini yeniden kazanabileceği "kadın" mekanlarını ifade ediyor. 1800'lerin sonlarında Danimarka'da Kontes Danner tarafından kurulan, yersiz kadınların kalabildiği (dul ya da yalnız olmaları koşuluyla) Vakfı saymazsak, ilk kadın sığınağı 1970'li yılların ortalarında Londra'da kurulup kısa bir süre içinde tüm dünyaya yayılmış. Tüm dünyaya derken yanlış anlaşılmasın, ABD, Hollanda, Danimarka, Fransa, Almanya, Kanada gibi ileri batı ülkeleri kastediliyor. Bu sığınakların en belirgin ortak özellikleri doğrudan doğruya kadınlar tarafından kurulmuş, konunun uzmanı veya olayları yaşamış kadınlar tarafından yönetilmeleri, hiçbir otoritenin denetimine tabi olmamaları ve sığınak adresinin kesinlikle gizli kalması.

Resmi istatistiklerin dünyada ve Türkiye'de kadınların üçte birinin dayak yediğini söylemesine karşın, bu oranın daha yüksek olduğu kesin. ABD'de evlilik içi şiddet olaylarına "sessiz suç" denmesinin nedeni kadınların çoğunun toplum ve aile baskısıyla dayak yediklerini, değil polise en yakınlarına bile söyleyememeleri. 9 Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi ile İzmir Devlet Hastenesi'nin 1988'de yaptığı ortak araştırmanın sonuçlarına göre, Türkiye'de dayak kırsal kesimde daha seyrek görülüyor. Kentlerde geleneksel ailelerde dayak daha sık ve kurumlaşmış bir olgu. Gene aynı araştırmaya göre, kocalarının aylıkları 80-200.000 TL. arasında olan, en az okuma yazma bilen, en fazla orta okul bitirmiş en az bir çocuklu kadınların yüzde 75'i kocalarından dayak yiyor.

Türkiye'de ilk kez 1987'de Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası'nı başlatan ve yürüten kadınlar tarafından fikri temeli atılan kadın sığınağı projesi 1990'da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın resmen kurulmasıyla somutlaştı. Yani, kadın sığınağı fikri tepeden zembille inmedi, ya da bazı sosyal demokrat belediye başkanlarına vahiy yoluyla gelmedi. Ancak, kurulan Vakıf, sığınak binası için yerel yönetimden yardım görmedi. İşin acıklı yanı ise, katılımcı belediyecilik örneği vermeye canatan sosyal demokrat belediyelerin kadınların projesine baştan sıcak bakıp sonradan el koyma yöntemini benimsemeleridir. Sürekli uzmanlaşmış hizmeti öngören kadın sığınakları hiçbir siyasi partinin yönetim ve denetiminde yürütülemez. İktidarlar değişebilir. Her yeni gelen partinin bir öncekinin yaptıklarını yıkmayı icraat saydığı Türkiye'de bir siyasal partiye bağımlı olan kadın sığınağının ömrü tartışılır. Ayrıca bu, son derece ciddi projeyi hafife almak, seçim malzemesi yapmak ve hitap ettiği kitleyi aptal yerine koymak diye de tanımlanabilir.

Şu an Türkiye'nin en büyük kenti İstanbul'da resmi açılışı basının katılımıyla yapılmış 2 kadın sığınağı var. Bakırköy Belediyesi'nin alelacele açılan "Sığınak Evi"nde belirtilen kapasitenin çok altında kadın bulunuyor. Yine, yerel yönetimin tüm olanaklarından yararlanılarak kurulan diğer sığınakta ise henüz prosedür tamamlanmadığından başvurular geri çevriliyor. Kadınların hazırladıkları sığınak projesi ve yönetmelik taslağına rağmen yönetim ve denetimi elinde tutmakta ısrar eden Anakent ve Şişli belediyeleri, kadınları dışlamakla doğru yaptıklarını hala inanıyorlarsa bunun göstergesi olarak bir dahaki yerel seçimleri bekliyor olmalılar.

Üç yıllık bir emeğin ürünü olan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın merkezi 3 Kasım 1990 günü bir basın toplantısıyla açılıyor. Aile içi şiddete maruz kadınların başvurabileceği, ilk aşamada gerekirse tıbbi, psikolojik ve hukuki desteğin sağlanacağı merkezde yalnızca kadınlar görev alıyor. Hiçbir resmi kurum ve kuruluşun yardımı alınmaksızın kurulan Vakıf Merkezi'nde psikolojik ve hukuki bilgilerle donatılmış gönüllüler ağını oluşturan kadınlar tarafından karşılanan müracaatların değerlendirilmesinde, başvuran kadınların kimlikleri tamamen gizli kalmak koşuluyla kaydediliyor. Adresi gizli bir sığınak binası henüz gerçekleşememiş olan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı kalacak yere de gereksi-nimi olan kadınları barındırabilme olanağından şimdilik yoksun. Ancak hiçbir altyapı ve bilgiyi içermeyen bir sığınmaevinin uzun vadede kadınlara getireceği yarar ve işlerliğinin sürekliliği de tartışılabilir. Yaklaşık yirmi yıldır batı ülkelerinde uygulamaları süren kadın sığınaklarında olduğu gibi burada da asıl amaç şiddet gören kadınların özgüvenlerini kazanmaları, içinde bulundukları kıskacı kırabilmeleri, kısaca bir başlarına da olsa ayakları üzerinde durabilmek için yeterli gücü kazanabilmelerini sağlamaktır. Bu yoldaki ilk adımı kadınların ve kadın örgütlerin maddi ve manevi destekleriyle atmış olan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın şimdi bir binaya gereksinimi var, şimdiye kadar kendi olanaklarıyla bu işin üstesinden gelen kadınlar konuya duyarlı ve sağduyulu kişi ve kuruluşlardan yardım bekliyor. ■

Kürt Sığınma Kampları

DAYAK, BASKI, HAKARET

İlker Maga

Eylül 1988 başlarında trajedik olaylarla yüklü Kürt tarihine bir trajedi daha ekleniyordu. Yaklaşık on yıl süren İran-Irak Savaşı'nın son bulmasıyla, günümüzün Hitler'i Saddam Hüseyin ağustos başlarında kimyasal silah kullanarak Güney Kürdistan'a saldırdı. Köyler yakıldı, doğa tahrip edildi. Bu saldırılarda, aynı yılın mart ayı ortalarındaki Halepçe katliamından iki kat fazla çoluk-çocuk, kadın ve yaşlı insan öldürüldü. Yüzbinlerce insanın cesedi topluca gömüldü. Onbinlerce insan yaralandı ya da sakat kaldı, Yine yüzbinlerce insan, uğruna yüzyıllardır savaş verdikleri, kan akıttıkları yurtlarını kimyasal silahın ölümcül etkilerinden kurtulabilmek için terk etti. Bu insanlar sığınacak yer arıyorlardı.

Kimyasal silah saldırılarından kaçıp sınıra dayandıklarında kendilerine "Kürt" demekten kaçınıldı, TRT yaptığı yayınlarda "Irak vatandaşları" ifadesini kullandı.

Aç, Susuz, Yorgundular...

Geride binlerce şehidini bırakmış, biçimlendikleri topraklardan ayrılmak zorunda kalmıştılar. Günlerce tampon bölgede çalı diplerinde yaşadılar. Ancak 29 Ağustos 1988 günü "içeri" alınmalarına izin verildi. 100 bin insandılar... Büyük bir bölümünün İran'a geçişleri sağlanınca sayıları 47 bine indi.Sınırda da günlerce zor şartlarda bekletilen Kürtler üç gruba ayrıldı. Bunlar, kamyonlarla Yüksekova,Diyarbakır ve Silopi'ye taşındı. Silopidekiler daha sonra Kızıltepe"deki çadırkente, Diyarbakır Dicle'deki Kürt sığınmacılar Lice depremzedeler için yaptırılan konutlara, Yüksekovadakiler ise Muş Geçici Barınma Merkezi'ne yerleştirildiler.

Bunlar yaşanırken dönemin İçişleri Bakanı Mustafa Kalemli, 2 Eylül 1988'de Kürt sığınmacılarla konuşurken PKK'yı kastederek "Türk devletine zarar veren bir tek kişiyi bile aranızda barındırırsanız, davranışlarımız değişir" dedi.

Kürtlerin yereleştirildiği kamplar hemen dikenli tel örgülerle çevrildi. Tecrit edildiler...

Bu arada Güney Kürdistan'da kimyasal silah kullanılıp kullanılmadığı tartışması başladı. Birleşmiş Milletler kendisine yapılan başvurular üzerine "sadece araştırma yapmak" amacıyla Irak'a başvurdu. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü İnal Batu ise Irak'a yapılan teklifin Türkiye'ye yapılması durumunda kabul edilmeyeceğini açıkladı. Bu açıklama kimyasal silah gerçeğini gizlemenin resmileştirilmesiydi. Türkiye bu konudaki tutumunu o günden bu güne kadar hiç değiştirmedi. Birleşmiş Milletler de yayınladığı "Irak-İran Raporları"nın hiçbirinde kimyasal silah olayına değinmedi, bundan kaçındı. Oysa Halepçe, sonrasında Süleymaniye, Ninova,Dihok'ta kimyasal silah kullanıldığı toprak örnekleri, fotoğraflar, filmlerle kanıtlanmıştı. Hatta, dönemin Irak Savunma Bakanı Adnan Hayrullah Tılfah, 15 Eylül 1988 günü Bağdat'ta düzenlediği basın toplantısında, "Kimyasal silahlar da kullanmak hakkımızdır" açıklamasını yapmıştı. Ne ilginçtir ki kimyasal silah olayını gizleyen Türkiye, olaydan aylar sonra yüzü kimyasal silah saldırıları sırasında yanmış Muş Kampı'nda barınan dokuz yaşındaki Hacar'ı Ankara'ya tedaviye göndermişti.

Aç, susuz, yorgundular... Geride binlerce şehit bırakıp ülkelerini terketmek zorunda kaldılar. Siyasi mülteci statüsü istediler. Hükümet "Hayır" dedi

Kürtler'e karşı kimyasal silah kullanılması dünya gündemini pek fazla meşgul etmedi. İnsan haklarına saygılı olduğunu açıklayan Batılı devletler bu acı olay karşısında sessiz kalmayı tercih etti. Örneğin İngiltere ve Fransa, Irak'a uçak ve diğer silahları satmayı sürdürdü. Irak'ın kimyasal silah fabrikalarını kuran Alman şirketi ise bu olaylardan sonra da yedek parça satımını sürdürdü, Alman Hükümeti bu olaya müdahale etmedi.

Kürt sığınmacılar sınırı aştıkları ilk günden 3 mayıs 1990 gününe dek "siyasi mülteci " statüsünün tanınmasını beklediler. Türkiye, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, 1951 Cenevre Sözleşmesi, sığınmacılara ilişkin 1967 tarihli protokollere imza koymasına karşın bu statüyü Kürtlere karşı uygulamaktan kaçındı, gerekçe olarak da "Avrupa dışı ülkelerden gelen mültecileri Türkiye'nin kabul etmeme hakkı saklıdır, Ortadoğu'dan gelebilecek insanlar için bu sözleşme uygulanamaz" deniyordu. Oysa "Ortadoğu'dan gelebilecek insanlar"dan kasıt Kürtler'den başkası değildi. Çünkü Türkiye, Kürtlerden başka gelen bütün Ortadoğulular'a o dönemde bu

statüyü tanımıştı. Kürt sığınmacılar, kötü yaşam koşullarında umutla bekledikleri hakkın tanınmayacağını 3 Mayıs 1990 günü Dışişleri Bakanı Ali Bozer'in açıklamasıyla öğrendiler. Bakan Bozer, "Bu hak tanınmayacaktır" diyordı. Kamplardaki kötü yaşam koşullarını gören Kürt sığınmacılardan 12 bini 11 Ekim 1988'de İran'a geçirildi. Bu arada bin kadar sığınmacı da gruplar halinde Irak'a hiçbir resmi protokol yapılmaksızın teslim edildi. Kamplardaki Kürt liderler, bu teslim edilme sırasında birçok arkadaşlarının Irak resmi makamları tarafından Türk yetkililerin gözü önünde kurşuna dizildiklerini açıkladılar. Kamplardaki sığınmacı sayısı 34 bine indi. Diyarbakır, Kızıltepe ve Muş kamplarındaki sorunlar ise günler ilerledikçe büyüyordu: Beslenme, barınma,sağlık... Saydığımız bu üç kampta nüfusun yüzde 60'ı eğitim çağındakiler ve altındakilerdi.

Çocuklar denince ilk akla gelen eğitimdi. Kürt sığınmacıların yoğun isteklerine rağmen eğitimin türkçe olması Türk makamlarınca diretilince çözümsüz kaldı. Oysa sığınmacılar Kürtçe-Türkçe ortak eğitimi önermişlerdi. Buna rağmen Kürt sığınmacıların çocuklarına Kürt öğretmenler tarafından illegal dersler verildi. Bu çaba çoğu kez kamp yönetimleri tarafından engellendi. Çocuklar bunca zamanı eğitimsiz geçirdiler.

Sağlık ise kamplarda en başta gelen sorunlardan birisidir. Kamplarda bir yabancı heyet inceleme yapacağı sırada doktor ve hemşire sayısı normale ulaştırılıyor, diğer günlerde ise bütün kampın sağlık gereksinimi bir doktor ve iki hemşireyle gideriliyor. Kamplarda kış aylarında soğuktan, yaz aylarındaysa salgın hastalıklardan birçok sığınmacı etkileniyor. Çoğu hastalıklar nedeniyle kamplarda toplam 350 kişi yaşamını yitirdi. Bunların onda sekizi 0-7 yaş grubunda. Su ise sorunların bir başkası. Kamplarda yeteri kadar su bulunmuyor. Bağlanan çeşmelerin bir çoğu bozuk. Sığınmacı kadınlar ana çeşmelerde ancak saatlerce kuyruk bekleyerek su elde edebiliyorlar. Foseptik çukurları da Diyarbakır ve Muş'ta evlerin bodrum katlarına taşmış, Kızıltepe'de ise çadırların önünden akıyor.

Barınma sorunu üç kampta da çözümlenebilmiş değil. Diyarbakır

kampında 60 metrekarelik dairelere yaklaşık 30 kişi yerleştirilmiş. Kızıltepe'deki çadırlar ise iyice yıprandığından sığınmacılar kerpiç evler yaparak barınak sorununu çözmeye çalışıyorlar. Yani Kızıltepe Çadırkent, "Kızıltepe Kerpiçkent"... Kamplarda kışın gereksinilen odun da yeterli verilmemektedir.

Kürt sığınmacı liderleri kamplarda yaşadıkları sorunları raporlar haline getirerek Cumhurbaşkanı, Başbakan, muhalefet partileri ve insan hakları savunucularına ulaştırdılar. Son olarak Temmuz 90 tarihli raporu yazan Kızıltepe Kampı Kürt liderleri ilginç açıklamalarda bulundular. Kamptaki mahalle muhtarlarının da imzaladığı raporda özetle şöyle deniliyor:

"Mardin Kampı'nda halkımıza çok baskı yapılıyor. İşkence, dayak ve hakaret gündelik olaylardan oldu. 11.500 kişiden sadece 150 kişi çarşıya çıkabiliyor. Bazı arkadaşlarımız tutukludur. Çalışmak bile yasaktır. Onlara telefon, dışarı çıkmak, kampın içi bile yasaktır.

Bize baskı yapılıyor. Irak'a dönmeye zorlanıyoruz. Her gece kamp taranıyor, mermi izleri çadırlarda vardır.

Tüm dünyada doktorların görevi, insanlığa hizmet etmektir. Ancak Mardin Kampı'nda hastane hapishanedir. Doktor polis gibi kadın ve çocukları dövmektedir. Onlarca hasta kadın ve çocuklarımız ilaçsız ve çaresizdir. Devletten ve Kızılay'dan sağlık heyetini yollamalarını diliyoruz. Temizlik ve alt yapı işlerinden idare el çekmiştir. Sinek ve sivrisinekten geçilmiyor.

Bu planlar Türkiye Devleti'nin misafirperverliğine pek yakışmıyor. Irak'a dönmemiz birşey değildir. Eğer Irak'taki durum değişir haklarımızı elde edersek Türkiye bize milyarlarca para verse de burada kalmayız, baskılarla yönetilmekten hoşlanmayız.."

Buraya kadar anlattıklarımız Kürt sığınmacıların 29 aylık tarihinin kısa bir özeti. Bu insanların geleceği ise belirsizliğini sürdürüyor. Yaşamlarını nerede sürdürebilecekleri kararı KDP'den gelecek çağrıya bağlı. Eğitim göremeyen çocukların, özgürlüklerini seven peşmergelerin, yaşlıların, herkesin... ■

TRT'NİN K............ YIĞINAĞI

GAP televizyonunun yayına başlaması ve hemen ardından yayın saatini uzatması... Diyarbakır Radyosu'nun yayınına 15 saat eklemesiyle "normal radyo" düzeyine ulaştırılması... Diyarbakır'a TRT'nin dördüncü büyük "Prodüksiyon Merkezi"nin yapımına baslanması... Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin "her köye bir renkli televizyon" kampanyası ve bu amaç için para toplanması... GAP Televizyonu'nun ve diğer kanallarının izlenebilmesi için yeni verici istasyonları...

TRT'nin yukarıda sıraladığımız "K........ yığınağı" Milli Güvenlik Kurulu'nun 1988'de "Türkçenin yaygınlaştırılması" kararının hemen ardından başladı. MGK'nın bu kararı aldığı sıralarda ise "Olağanüstü Hal"de "olağanüstü olaylar" yoğunlaşıp yaygınlaşıyordu. "Türkçenin yaygınlaştırılması" kararıyla başlayan "TRT'nin yığınağı"nda dikkati çeken bazı konular, GAP Televizyonu ve Diyarbakır Radyosu'ndaki "milli birlik ve beraberliği koruyan, millet olma duygusunu güçlendiren", milliyetçilik propagandasıyla yüklü yayınlar oluyor. Yine bu yayınlarda, çatışma, operasyon ve gözaltı gibi olaylar, hiç zaman yitirilmeden, "sıcağı sıcağına" bir tek Olağanüstü Hal Bölge Valiliği açıklamalarına dayanılarak, çarpıtılmış bir şekilde halka ulaştırılıyor.

TRT, MGK'nin "Türkçenin yaygınlaştırılması" kararından sonra şu yığınakları yaptı:

GAP Televizyonu: Bu kanala "GAP Televizyonu" denilmesi bir kılıf. Asimilasyonu hedefleyen programlarla donatılmış bu televizyona "GAP" denilmesi, sadece "GAP illeri"ni kapsıyor izlenimi veriyor. Oysa televizyon, GAP için değil, Kürtler için hazırlanmış, "Kürt Asimilasyonuna Hizmet" televizyonu. Çünkü bu televizyon sadece GAP bölgesinde değil, bütün Kuzey K.......'ı kapsıyor. . Yayınına 1988 sonbaharında başlayan bu televizyon, 1990'da 14.00-17.30 arasındaki yayınını bir saat uzattı. Kış aylarında "Türkçe kursları" verilen bu kanalda, en çok "Devletin bölgeye yatırımları", "tarihte ne oldu", "resmi haber bültenleri", "bölgenin 'düşman' işgalinden kurtuluşu"nu içeren "Anadoludan Görünümler" (Bu program büyük çatışmalar meydana geldiğinde bir kaç gün üst üste gösteriliyor) gibi olaylar dikkat çekiyor. "Efsanelerimiz" de GAP televizyonunun ilginç bir programı.

Diyarbakır Radyosu: MGK'nin kararından önce sadece üç saatlik "kuşak programlar" yapan Diyarbakır Radyosu, karardan sonra yayın saatini 18'e çıkardı ve 04.55-01.00 arasında yayın yapmaya başladı. Yayın saatinin uzatılmasında "bölgedeki sıcak gelişmelerin önemli etken" olduğunu söyleyen radyo yetkilileri, programların da "bölgenin özellikleri ne ve insan yapısına göre hazırlandığını" belirtiyorlar. 1990'la birlikte atağa geçen radyonun programları arasında "Ya İstiklal Ya Ölüm", "İyi İnsan, İyi Vatandaş,", "Atatürkçülük ve Devletçilik" gibi milliyetçilik propagandası yapan yayınlar "ana konular" olarak gösteriliyor.

Diyarbakır Prodüksiyon Merkezi: TRT'nin en büyük dördüncü prodüksiyon merkezi olacak bu tesis çalışmaları yine MGK kararından sonra başladı. 1990 sonuna kadar bitirilmesi planlanan bu merkezin işlerlik kazanmasıyla Diyarbakır Radyosu, GAP Televizyonu ve hatta diğer kanal programları burada hazırlanabilecek. Bu merkezin arazisi ise Diyarbakır Belediyesi tarafından veriliyor.

"Her Köye Bir Renkli Televizyon Kampanyası": MGK'nin aynı kararı doğrultusunda, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nce başlatılan bu kampanyada şimdiye dek 950 televizyon ve bu çerçevede açılan hesap numarasında 200 milyon lira toplandı. İlk önce Adıyaman, Siirt, Bitlis'e bir kısmı dağıtılan televizyonlar, yakında diğer illere ulaştırılacak. Bölge Valiliği'nden kampanyayla ilgili valiliklere gönderilen bir yazıda, "Televizyonların halkın 'eğitim ve kültür' gelişimi" için kullanı-

İnsan Hakları Günlüğü

24 Eylül 1990 Pazartesi

Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesindeki kepenk kapatma ve gösteri eylemleriyle ilgili 349 kişi hakkında açılan davaya Erzincan DGM'de başlandı. Yapılan ilk duruşmada 49 tutuklu sanıktan 46'sı serbest bırakıldı.

Türkiye Hemşireler Derneği'nin İstanbul Şubesi, İstanbul Valiliği tarafından süresiz kapatıldı.

25 Eylül 1990 Salı

Aydın Cumhuriyet Savcılığı, kanserli hükümlü Sedat Karaağaç için yapılan tahliye isteğini, Adli Tıp Kurumu'nun "hayati tehlike var" raporuna karşın reddetti.

26 Eylül 1990 Çarşamba

Hakkari Milletvekili Cumhur Keskin, Diyarbakır Cezaevi'nde bulunan Bedrettin Avcı isimli tutuklunun gördüğü işkenceler nedeniyle felç olduğunu bildirdi. Keskin, Adalet Bakanlığı'na başvurarak sözkonusu tutuklunun serbest bırakılmasını istedi.

28 Eylül 1990 Cuma

İstanbul'da öldürülen MİT eski Müsteşar Yardımcısı Hiram Abas için düzenlenen cenaze törenini izlemek isteyen gazeteciler tartaklandı.

1 Ekim 1990 Pazartesi

Tek kişilik hücrelerden oluşacak biçimde yeniden inşa edilen Eskişehir Özel Tip Cezaevi Adalet Bakanı Oltan Sungurlu tarafından gazetecilere gösterildi. Geniş tepki uyandıran Cezaevinin yeniden inşası için 2 milyar liradan fazla para harcandı.

2 Ekim 1990 Salı

Kanserli hükümlü Sedat Karaağaç, yapılan itirazın kabul edilmesi üzerine 3 aylık bir süre için serbest bırakıldı.

3 Ekim 1990 Çarşamba

İHD şube yöneticileri ve bazı demokratik kitle örgütlerinin yetkilileri tarafından hazırlanan "Botan'da İnsansızlaştırma Operasyonu" isimli rapor kamuoyuna açıklandı. Raporda bölgedeki halka görülmemiş ölçüde baskı uygulandığı belirtildi.

Ankara'da oluşturulan "Savaşa Hayır" platformunun hazırladığı savaş aleyhtarı bildirinin dağıtılması yasaklandı.

4 Ekim 1990 Perşembe

EĞİT-DER İzmir Şubesi yönetim kurulu üyeleri yaptıkları bir basın açıklaması nedeniyle 450'şer bin lira para cezasına mahkum oldular.

5 Ekim 1990 Cuma

Ankara'da bazı derneklerin polis tarafından basılması sonrasında aralarında TAYAD Ankara Şb. Bşk. Nuran Askeri'nin de bulunduğu 20 kişi gözaltına alındı.

6 Ekim 1990 Cumartesi

TTB Merkez Konseyi Başkanı Dr. Selim Ölçer, Temmuz ayı içindeki memur eylemleri nedeniyle 28 doktor ve sağlık personelinin sürgün edildiğini, 15 sağlık personelinin ise açığa alındığını bildirdi.

8 Ekim 1990 Pazartesi

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki 93 tutuklu çeşitli cezaevlerine sürgün edildi. Sürgün öncesinde cezaevinde tüm tutukluların dövüldüğü bir operasyon yaşandı.

Yurt dışında politik göçmen olarak yaşayan Doğan Özgüden ve İnci Özgüden'in yeniden Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına dönmek için yaptıkları başvuru Danıştay tarafından reddedildi. Helsinki İzleme Komitesi başvurunun reddedilmesini Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a gönderdiği bir mektupla kınadı.

11 Ekim 1990 Perşembe

İHD Tunceli Şubesi Başkanı Ali Özler, yaptığı konuşma ve açıklamalar nedeniyle yargılandığı Erzincan DGM'de 6 yıl 8 ay cezasına mahkum oldu.

1 Mayısla ilgili afiş astığı için Ankara DGM'de yargılanan Murat Koçak isimli işçi bir yıl hapis cezasına mahkum oldu.

Üniversiteler de düzenlenen alternatif açılışlar da 70'den fazla öğrencinin gözaltına alındığı belirlendi.

12 Ekim 1990 Cuma

Türkiye Ziraatçılar Derneği yöneticileri hakkında Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından "memurlara sendikal haklar tanınması" için yaptıkları faaliyetler nedeniyle soruşturma açıldı.

13 Ekim 1990 Cumartesi

Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler, TBMM'de bekleyen idamların onaylanarak infaz edileceğini açıkladı. Mehmet Keçeciler'in son dönemde yoğunlaşan bazı eylemlere "misilleme" anlayışıyla yaptığı açıklama geniş bir tepki zinciri oluşturdu.

15 Ekim 1990 Pazartesi

1 Mayıs 1989'da İstanbul'da yapılan 1 Mayıs gösterilerine katıldıkları için haklarında dava açılanlardan 35'i birer yıl üçer ay hapis cezasına mahkum oldular. Belediye İş Sendikası İstanbul Beyoğlu Şube Başkanı Hıdır Bal ise 1 Mayıs 1990 öncesindeki açıklamaları nedeniyle 2 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu.

Deng ve Yeni Demokrasi dergilerinin son sayıları ile Yalçın Küçük'ün yazdığı "Kürtler Üzerine Tezler" isimli kitap ve Devrimci Gençlik Yayınları'nın çıkardığı "Merhaba Üniversiteli" isimli broşür İstanbul DGM tarafından toplatıldı.

16 Ekim 1990 Salı

Baskılar sonucu yayınına ara veren Özgür Gelecek Dergisi'nin Yazıişleri Müdürü Bekir Kesen 18 yıl 9 ay, Genel Yayın Yönetmeni Mehmet Bayrak ise 6 yıl 3 ay hapis cezasına mahkum oldu. Bekir Kesen'in cezası, para cezasına çevrildi.

17 Ekim 1990 Çarşamba

Öğrenim gördüğü Pendik Lisesi'ne astığı savaş aleyhtarı duvar gazetesi nedeniyle okul yönetimi tarafından polise teslim edilen 16 yaşındaki N. A. DGM tarafından tutuklandı. Daha sonra okuldan da atıldı.

18 Ekim 1990 Perşembe

Eruh'un Bayramlı Köyü İmamı Mehmet Polat, gözaltında sürekli işkence gördüğünü ve kendisine zorla içki içirildiğini bildirerek Uluslararası Af Örgütü ve Helsinki İzleme Komitesi'ne başvurdu.

20 Ekim 1990 Cumartesi

Yılbaşından bu yana sürekli kadrolu ve sendika üyesi toplam 34 bin 183 işçinin işten çıkartıldığı belirlendi. En fazla işten çıkarma tekstil işkolunda yaşandı. ■

İnsanlık Onuruna Sahip Çıkalım

ESKİŞEHİR'DE ÖLÜM HÜCRELERİ

Nadire Mater

Adalet Bakanı Oltan Sungurlu! Hemen yarın, telefonu fişten çekin, seti devreden çıkarın. Televizyonu iptal edin, kapıyı kilitleyin, evde kimse kalmasın! Banyoya geçin, yanınıza "İman ve Küfrün Sınırı" kitabını alın (Sizde yoksa, Eskişehir Cezaevi kütüphanesinden isteyin), bir günlük yemeğinizi de Merkez Kapalı'dan getirtin. Kapanın şimdi, yalnızca 24 saat.

Konuşma, Duyma, Seyretme!

Siz Eskişehir hücreleriyle ilgili her kimlerseniz; orayı çizen mimarlar, inşa ettiren mühendisler, Eskişehir Cumhuriyet Başsavcısı Uğur Hakkıibrahimoğlu (sahi siz Hüseyin Hüsnü Eroğlu ve Mehmet Yalçınkaya'nın ölümleriyle sonuçlanan Eskişehir-Aydın ölüm yolculuğuyla ilgili soruşturma açıp sorumluları buldunuz mu, ya da sizin için soruşturma açtılar mı?), hepiniz, aynen Bakan gibi 24 saat kapanın!

Geçen Yılı Unutmadık!

Oğullar Eskişehir Cezaevi'nde ölüm orucundaydılar; analar çığlık çığlığa sokakta... Kızılay'dan gelip geçenler seyretmekle yetindiler, birkaç cılız alkış dışında

"Aydın'da bir ölü!"

"Aydın'da bir ölü daha!"

İnsanlar birden irkildi, içerdekilere sahiplendiler. Kalan 330 kişi o günlerin işkence izleriyle Aydın'da, Nazilli'de yaşıyorlar şimdi.

Eskişehir Cezaevi ise, boşaltıldığından bu yana geçen bir yılda bugünlere hazırlandı, hiç unutulmadı, hep akılda tutuldu. Adalet Bakanlığı da , Eskişehir ve Aydın'da olup bitenle ilgili soruşturma (neden açılsın ki, gerekendi yapılan) açacağına, Hazine'nin ağzını açtı, milyarlar saçtı, Avrupa tipi cezaevi ile kamuoyunun karşısına çıktı. Öncesinden tek satır bile sızdırmadılar, nasıl bir "eser" ortaya koymakta olduklarına dair. Söylenti gerçeğin kendisinden daha öldürücü olmaz mıydı?

Adalet bakanı aklına estikçe birbirini tutmaz açıklamalar yaptı; "Orayı kullanıp kullanmayacağımız belli değil" de dedi. . "Kullanacağız" demektense, "bak kullanırım ha" tehdidi daha işe yarar diye düşündüler besbelli.

Eskişehir hücreleri, ne hukuk, ne de içerdekilerin direnerek elde ettiği kazanımlarla bağdaşıyor

Oysa... "Oğullarımızı canlı tabutlara koydurtmayacağız! Ölümse ölüm! Şimdiye kadar işkencelerde, açlık grevlerinde oğullarımızı öldürtmeleri yetmedi. Şimdi de canlı tabutlara koymak istiyorlar. Buna müsaade etmeyeceğiz!." Aydın Cezaevi'nden Ersin Ergün'ün annesi Mirinur Keleş geçen yıl Kızılay'da "Cezaevlerindeki İşkencelere Son!" pankartı açan on anadan biri. Bugün biliyor ki; yalnız değil.

9 Metrekarelik Tabutlar

Eni iki, boyu dört buçuk metre hücreler, iki metre boyunda bir metre ensizliğindeki havalandırmaya açılıyor, gökyüzü de telörgüye tutuklu, onu içerdeki milim milim özgürleştirecek. Tuvalet yarım duvarla çevrili; bir başına olunmak istenen tek yere izin yok; onca yalnızlıkta. Gardiyan, tünel münel olursa görecek!

Hücrelere birer yatak, birer plastik masayla sandalye koymuşlar, lise mezunu 180 de gardiyan almışlar. Cezaevi 550 kişi için planlanmış, toprağın altında 13'er hücrelik bölümler halinde 252, üstlerde ise tek kişilik ve 60 tane de dörder kişilik hücreler var. Hücrelerin koridora bakan kapıları görüş ya da hastalık durumunda, isterlerse, revire gidilmesi için açılacak. Yani hücre ancak bu şartlarda terkedilecek. . Görüş kalın ve aralıklı iki camın ardında, ses de telefonda; avukat görüşü de böyle.

Cezaevi kütüphanesinde, "Anglikan Kilisesi'ne cevap", "İslam Ahlakı" gibi kitaplar ya da 30-40 yıl öncesi basılmış teknolojik eserlerden seçmek pekala sözkonusu.

Esasen hayli uğraşıldığı anlaşılıyor; bakan DPT ve Bayındırlık Bakanlığı'nın bir süredir bu "eser" uğruna koordine çalıştıklarını açıkladı. Sonra, Avrupa'yı da gezmiş, görgülerini " bugünkü ihtiyaçlarımızla" bütünleştirmişler; salt kopye değil.

Avrupa standardı üzerine, İHD Ankara Şb. Bşk. Muzaffer İlhan Erdost, ölçünün BM asgari standartları olduğunu vurgulayarak konuşuyor:

"Bu standartlar, yönetimin ve dolayısıyla devletin tutuklu ve hükümlüye karşı uymakla yükümlü olduğu asgari kuralları içerir. Devletin tutuklu ve hükümlünün maddi ve manevi varlığını korumak, geliştirmek hakkını sağlamakla yükümlü olduğunu vurgular." Erdost, anlayışın terki çağrısı da yapıyor.

İşkenceye Hayır!

Bu ülkede Mamaklar, Diyarbakırlar, Metrisler, Eskişehirler yaşandı; artık yaşanmayacak. Tecrit dendi, insanlar hücreye kapatıldı, karıştır barıştır dendi, insanların kişiliksizleştirilmesi hedeflendi, başarılamadı.

Üstelik, Eskişehir öyle bir olay ki; hem politik, hem psikolojik hem de hukuk yönünden karşı çıkılmayı gerektiren her türlü aykırılığı içeriyor; "mimarların" tutunacak dalları yok!

"Sosyal ilişki ihtiyacı yemek yemek, su içmek gibi fizyolojik ihtiyaçlar kadar temeldir. İnsanı yemekten yoksun bırakmak, nasıl belli bir süre sonra onu ölüme götürürse, psikolojik sorunlar çıkaran sosyal ilişkiden yoksunluk da işkenceden başka bir şey değildir."

Bunlar İ.Ü. Tıp Fakültesi Nörolo-ji Kliniği psikologlarından Dr. Öget Öktem Tanör söylüyor. Adalet Bakanı'nın "bizim insanlarımızın tek kişilik hücrede mutlu olabileceğini sanmıyorum, bu yaygınlaştırılmayacak" sözleri üzerine sormak gerekiyor, peki kasıt ne?

Yanıt, Aydın E Tipi'nden Kurtuluş davası tutsakları adına yapılan Mustafa Kahya'nın açıklamasında:

"İktidar artık cezaevlerinde 12 Eylül'le birlikte denenen tüm yöntemlerinin iflas ettiğini bilmekte, ileride için hazırlık yapmaktadır. "Olağanüstü" koşullarda bu tip cezaevleri rejim karşıtlarının toplu imha yerleri haline getirilecektir. Ayrıca insan ilişkilerinden soyutlanarak psikolojik çöküntü de hedeflenmektedir."

Hukukçular İnanmıyor

Hücre uygulamasının hiçbir yasada yeri yok, bu biliniyor. Gene de hukukçulara sormak gerek. Tam da düşünülebileceği gibi, Prof. Dr. Sulhi Dönmezer verilen bilgileri o kadar inanılmaz buldu ki; kendi bildiği hukuka göre hücre gerçeğini açıkladı:

"Hücre ancak disiplin cezası olarak uygulanır, bunun süresi de yasa, tüzük ve yönetmeliklere göre belirlenir. Müebbet ya da idam alanların yeni bir suç işlemesi durumunda da hücre cezası uygulanır; gene yasa, tüzük ve yönetmeliklere göre. Bir de, ilk girildiğinde müşahade var. Hepsi de yasa, tüzük, yönetmeliklerle belirlenir ve belli bir süreyi aşamaz. Onun dışında hücreye kapatma mümkün değildir."

Bunca hukuk dışılığa karşın, yalpalayarak da olsa direten anlayış neyi hedefliyor? Bartın'dan yapılan açıklamada yeni bir infaz sistemine geçiş işaretlerine dikkat çekiliyor:

"Eylül rejimine (...) karşı direnmeyi ve insan onurunu korumayı, en değerli arkadaşlarımızı kaybetme ve bedenlerimizin yıpranması pahasına, varlık nedeni saymış biz devrimci tutsakların, Eskişehir tabutluklarına diri diri gömülmeyi kabul etmeyeceğimizin; kazanımlarımızın gaspedilmesi girişimleri karşısında sessiz kalmayacağımızın bilinmesini istiyoruz. (...) Kendimizi ve eylemliliğimizi ortak tepkinin bir parçası sayıyoruz. Eskişehir tabutluklarına hayır diyoruz."

Kimse Gitmeyecek

Bakan Eskişehir'e kimleri göndereceklerini açıklıyor:

"Tek kişilik koğuşlarda (not: sözlükler koğuşu, 'tutukevi gibi kalabalık yerlerde, içinde bir çok kimsenin yattığı ya da barındığı büyük oda' diye tanımlıyor. İnşa etmekten korkmadığınız hücrenin adından neden korkuyorsunuz?) kalmak istediğini bildirenlerle, tek kişilik koğuşlarda kalmayı diğer davranışlarıyla arzu ettiklerini anladıklarımızı barındırmayı düşünüyoruz."

Kim bu insanlar? Bakan açıklıyor: "Başlangıçta bu cezaevinin tehlikeli (yasalarda böyle bir tanımlama da yok) tip suçlular için yapıldığı doğrudur. Ama bugün için burada işlediği suç itibariyle tehlikeli değil, cezaevindeki hayatı itibariyle uyumsuzluk yapanları buraya getirmektir."

Bu uygulama, öykünülen Batı'nın neresinde var; ve de TC yasalarının hangisinde? Prof. Yenisey, "Ne için ceza veriliyor? Acı ve işkence çektirmek için mi? Kişinin tek başına tutulması sosyal tedaviye aykırıdır" derken, Dr. Psikolog Ögüt Öktem Tanör de" Sorunlu kişilerin tek kişilik hücreye konması, zatürreli bir hastanın buzda tedavisine benziyor. Ayrıca insanların sorunlu, uyumsuz olup olmadıklarına da uzmanlar karar verir ki, belirttiğim gibi bunun da tedavi yeri hücre değildir." şeklinde bir açıklama getiriyor. Oğlu Şerif, Aydın'da yatan Ayşe Simen'in sözleri bu açıklamayı tamamlıyor: "Oğullarımızı ta-

Eskişehir'den Aydın'a "Kanlı Sürgün"... Sonuç iki ölü. Kalan 330 kişi dayaklardan, işkencelerden geçtiler. O günlerin izleriyle Aydın'da, Nazillide yaşıyorlar şimdi.

noktaya gelinmesi kolay olmadı; haklar can pahasına kazanıldı. Şimdi onlardan vazgeçmek geri vermek?

Ceyhan Cezaevi'nden 15 grup adına yapılan açıklama şöyle:

"Tek havalandırma, tek hücrede cezaevi statüsünün amacı, devrimci tutsakların yıllardır kanıyla canıyla direnerek elde ettiği hakları boşa çıkarmak... Hiç kuşkusuz cezaevlerindeki saldırılar karşısında direnen, ölümü kucaklayan, günlerce açlığa yatan, her türlü dayatma ve yoksunluğa aldırmadan insan onuruna sahip çıkma tutumu, bu son saldırı karşısında geri durmayacaktır... Kendisine insanım diyen herkesi, bütün demokratik kurum ve kuruluşları, son olarak da cezaevleri üzerinde oynanan tek havalandırma/tek hücre oyununu bozmaya, geri püskürtmeye, uygulatmamaya, bunun için de etkin çaba gösterme ve girişimlerde bulunmaya çağırıyoruz."

Eskişehir hücrelerinin tanıtımının ne günlere rasladığına bakmak gerekiyor. Turan Dursun ve Bahriye Uçok öldürüldü; faillerin ve bağlantılarının üzerine gidileceğine Meclisteki 287 dosyanın "asarız ha" denerek rehin statüsü açıklandı. Savaş krizi, ABD pazarlıkları, dayanma sınırını aşan hayat pahalılığının müsebbibi sürekli tırmanan enflasyon, sessiz sedasız ve de açıklamasız yapılan Diyarbakır sevkleri ve derken Eskişehir hep birlikte bir mozaiğin parçalarını oluşturuyor. Biri birinin önüne geçecek, kimi önemini gözardı ettirecek ve istenen yapılacak mı? Bunlar alternatif politikalar mı? Sözgelimi idamı meclisten geçiremezsen, Eskişehir tabutluklarından, Diyarbakır'dan Çanakkale'ye Bartın, Malatya, Bursa, Nazilli, Amasya, Aydın ve Ceyhan sevk-sürgünlerinden mi yararlanacaksın.

Hayır! Ayşe Simen'in sözleriyle tabutluklara kimsenin yollanmaması için ne gerekirse yapılacak! İnsanım diyen herkes buna karşı çıkacak; çıkmalı!

Eskişehir Boş Kalacak! ■

Hücre İnfaz Bilimine Ters Düşüyor

Ceza hukuku infaz biliminde cezaevleri, mimarileri, personelleri ve en önemlisi cezaevinde bulunan mahküm ve tutukluların içine sokuldukları rejim bakımından özel bir nitelik kazanmışlardır. Günümüzde mahküm ya da tutuklunun cezaevinde ve tutukevinde bulundurulması anında yalnız ve yalnız işlediği suçu çekmesi, kefaret ve ibret teşkil edecek şekilde muameleye tabi tutulması aranmamakta. Bunun daha ilerisinde suçlunun yeniden sosyal topluma uyarlı, toplumla bağdaşık bir insan haline gelmesi amaçlanmaktadır. Erem'in dediği gibi, "suçluyu kazırsanız, altından insan çıkar" ilkesi yani insanın cezaevinde dahi hor ve alçaltıcı şartlar altında değil, kendi benliğine uygun bir sistem içersinde tutulması ana hedef olarak amaçlanmıştır. Bu çerçevede cezaevleri tasnife tabi tutulmuş, çeşitli cezaevi biçimleri ortaya atılmış ve infaz rejimi ayrı bir önem kazanmıştır. Kapalı cezaevlerinin yanında yarı açık ve açık cezaevleri sistemleri geliştirilmiştir. 1830'lu yıllardan 1900'lu yıllara kadar uygulanan "Pensilvanya ve Auburn" sistemleri terkedilmiş, yani hücreyi öngören, mahkümün diğer mahkümlardan ayrılarak apayrı bir bölümde cezasını infaz etmesi, cezasını çekmesi sistemi terkedilmiş, bunun yerine önce İrlanda sistemi ya da dereceli ve gelişmeci sistem gerçekleştirilmiş ve bu sistem de daha sonra aşılarak modern sistem yani suçluyu eğiten, sosyalleştiren ve bu uğurda her şeyin yapılmasını öngören sistem geliştirilmiştir.

Türkiye'de çeşitli dönemlerde Adalet bakanları bile cezaevlerindeki korkunç rejimi açıkça söylemektedirler, esas sorun bu rejimi düzeltmek, yani cezaevleri ve cezaevlerindeki kişileri marjinallikten kurtarmaktır. Bunun yerine ne kadar modern, ne kadar teknik yönden ileri olduğu söylense de hücre sisteminin değişik bir görüntüsü niteliğindeki bu yeni uygulama infaz bilimine, infaz biliminin ilkelerine ters düşmektedir. ■

Prof.Dr.Köksal Bayraktar

butluklara koydurtmamak için ne gerekiyorsa yapacağız!"

Peki Neden?

Hukuk açısından olamayacağı kesin; insan yaşamı açısından da. Peki neden Eskişehir hep gündemde? Gaziantep Cezaevi'nden Coşkun Üsterci yanıtlıyor:

"İçeriye giremiyoruz gibi bahaneler ileri sürüldü, 89 yazında 300 kişiyi bir gecede Eskişehir'den Aydın'a sevk eden bakanlığın bunca şeye muktedirken içeri girebilmek ve denetim kurabilmek için hücre tipi cezaevine ihtiyaç yoktur. Şimdilerde ise firarı önlemek ve iflah olmayanlar için bu cezaevinin oluşturulduğu söyleniyor. Islah faaliyetleri üzerine yapılacak bir tartışma bir yana hiçbir güvenlik önlemi ve ıslah faaliyeti insanları toplumsal yaşamdan tümü ile tecrit etmenin, uzun yıllar sağlıksız koşullarda yaşayarak fizik ve moral olarak taciz etmenin gerekçesi değildir.

Bu rejimde keyfiyet ve hukuka saygısızlık egemen. Eskişehir cezaevi özelinde de rejim pekiştiriliyor. Salt Eskişehir özelinde iyileştirmelere yönelmek ya da onu kullanımdan alıkoymaktan çok "hücre esasına dayalı infaz sistemi"nin kendisine yönelik bir mücadele sürdürmek bizce en doğru yol olacaktır."

12 Eylül'den bu yana cezaevlerinde yalnızca açlık grevlerinde 13 kişi can verdi; sakatlananlar ve her türlü hastalıkla birlikte yaşamak zorunda kalanlar da artısı. Ama, direnmek yaşamaktır. Öyle de oldu; eğer bugün içerisi nisbeten iyiyse, bu

Hastalıkların Nedeni Sistemli Baskı

CEZAEVLERİ VE SAĞLIK KOŞULLARI

Dr.Ata Soyer

12 Eylül 1980 sonrası, ülkemizde binlerce insan cezaevlerine konulmuşlardır. Genel politikanın bir parçası olarak, cezaevlerinde sistemli uygulanan baskı fiziki zorun yanı sıra, cezaevlerindeki insani olmayan yaşama koşullarını da içermektedir. 10 yıldır uygulanan cezaevi politikası, tutuklu ve mahkumların sağlığını bozan en temel etmendir. Bugün, cezaevleri hasta mahkum/tutuklularla doludur.

Ülkemizde cezaevlerinde sağlığı etkileyen en temel etmenlerin cezaevlerinin fiziksel-sosyal koşulları ve gerek cezaevinde gerekse cezaevi dışı sağlık kurumlarında sunulan sağlık hizmetlerinin düzeyi olduğunu söylemek mümkün. Ayrıca cezaevi öncesi süreçte bireyin gördüğü fizikselruhsal tahribatın önemi ihmal edilemez.

Cezaevlerinin fiziksel-sosyal koşulları üzerine çok şey yazıldı, söylendi. Koğuşların havalandırma, ısınma, aydınlanma, temizlik açısından yeterli olmadığı, beslenme ve su konusunun doğrudan "hastalık nedeni" olabilecek düzeyde sorun oluşturduğu bilinmeyen gerçekler değildir.

Burada, asıl tartışmak istediğim konu cezaevindeki tutuklu ve mahkumların sağlık durumları ve bunlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzeyi.

Cezaevlerinde yaygın olarak rastlanan hastalıklara genel olarak baktığımızda (bu hastalıklar yaygınlık sırasına göre, mide, üriner sistem, eklem, akciğer, kalp rahatsızlıkları, görme bozukluğu, üst solunum sistemi rahatsızlığı. ruhsal sorunlar vd.) cezaevindeki yaşam koşulları ve bu koşulların yarattığı ruhsal sorunların temel etmen olduğu göze çarpıyor. Söz konusu hastalıkların büyük bölümü, tıpta "psiko-somatik hastalıklar" olarak adlandırılan hastalıklardan. Gerek cezaevi öncesi, gerekse cezaevindeki yaşam sürecinde, en belirgin etmen olan stress, bu hastalıkların oluşumunda başrolü oynamıştır. Ayrıca, özellikle beslenmenin oldukça yetersiz ve dengesiz olması, mide ve barsak hastalıklarının oluşumunda önemli paya sahiptir. Yetersiz beslenme diğer hastalıklar üzerinde de önemli etkiye sahip olmakla birlikte, hemoroid, diş sorunları, anemi vb. gibi hastalıklarda daha doğrudan belirleyici olmuştur. Böbrek rahatsızlıklarında, o bölgeye yönelik travmaların, yetersiz ve niteliksiz suyun, ısınma durumunun; akciğer rahatsızlıklarında yetersiz havalandırmanın, zamanında gereken tedavinin yapılmamasının, özellikle beslenme sırasında gerekli hijyenik önlemlerin eksikliğinin; eklem rahatsızlıklarında hareketsizliğin ve soğuğun; görme bozukluklarında uzun süre kapalı yerde kalmanın ve beslenmenin etkisini kim inkar edebilir?

Koğuşlar, havalandırma, ısınma, aydınlanma, temizlik açısından yeterli olmadığı gibi, beslenme ve su sorunu doğrudan "hastalık nedeni"dir

Dikkat edilirse, çok önemli hastalıklar da göze çarpıyor. Örneğin kalp hastaları, böbrek hastaları, astım bronşial, ruhsal hastalıklar, felçler, damar hastalıkları, kitleler vb. hiç de azımsanmayacak düzeyde. Bu hastalıklardan muzdarip mahkumların herşeyden önce tam teşekküllü hastanelerde ve/veya bu konuda yeterli sağlık olanaklarına sahip cezaevi revirlerinde tedavi edilmeleri ve kontrol altında bulundurulmaları zorunluluğu var. Hatta bir bölümünün cezalarının ertelenmesi gerekli. Hem de gecikmeden! (İnkilap Dal, Felemez Aydın gibi değil, tabii ki).

C.M.U.K.'nun 399. maddesine göre bu yasal bir hak zaten. Ancak bu hakkın kullandırılması konusunda özellikle yönetimden gelen bürokratik engellemeler sözkonusu.

Bu mahkumların tedavisi konusunda en önemli engellerden biri de, tedavinin yapılabileceği hastanelerin, "mahkum koğuşu olmadığı" gerekçesiyle hastaların tedavilerini yapmamalarıdır. Güvenlik gerekçesi, tıbbi gerekçenin önüne geçmektedir. Bu noktada, özellikle önemli tedavi ve tetkik olanaklarına sahip (Yüksek İhtisas Hastanesi, Koşuyolu Hastanesi, Üniversite Hastaneleri vb.) hastanelerde Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı'nın birlikte mahkum koğuşu açma zorunlulukları vardır. Bunun yanı sıra, güvenlik gerekçesini tıbbi gerekçeden önde tutma alışkanlığından vazgeçerek, ilgili hastanelerin yöneticilerinin gereken tetkik ve tedaviyi yerine getirme sorumlulukları vardır. (Hem yasal hem ahlaki).

Bunların dışında da, hastane-mahkum hasta ilişkisi çok sevimli bir görünüm arzetmemektedir ülkemizde. Cezaevlerinin bulunduğu kentlerde sağlık kurumları, sunduğu genel

sağlık hizmetlerinin yetersizliğinin yanı sıra, mahkumlar/tutuklulara yönelik sağlık hizmetleri anlamında daha da olumsuz bir yapıya sahiptir. Hastanelere sevk, muayene ve tedavi öncesi bekletilen yerlerin niteliği, hasta muayene ve tedavisi sırasında içeride güvenlik güçlerinin-güvenlik gerekçesiyle- bulunmak isteği ve sağlık personelinin b u konuda genellikle sessiz kalması, hasta-mahkum ile sağlık personeli arasında genel olarak varolan iletişimsizlik, mahkum koğuşlarının yetersizliği-niteliksizliği vb. herkesin bildiği, ama istenildiğinde kolayca çözümlenebilecek gerçeklerdir.

Cezaevlerinde Sağlık Hizmetleri:

Cezaevlerinde sağlık hizmeti veren revirlerde, genellikle sürekli olmayan ya da zorunlu hizmet ile gelen bir hekim bulunmaktadır. Bu revirlerde hekimle birlikte çalışacak sağlık personeli eksikliği sözkonusudur. Ayrıca, gerekli tıbbi müdahalelerin yapılabileceği tıbbi alet, malzeme, ilaç eksikliği had safhadadır.

Cezaevinde çalışan hekimler,bu konuda gerek Tıp Fakültesinde, gerek cezaevine atanmadan önce çalışacakları bu kuruma ilişkin özel bilgilenme-deneyim edinememektedirler.

Bu bilgi eksikliğinin yanı sıra, cezaevindeki hiyerarşik yapı bilinmeyen ortam hekimin mesleğini yapmasında en önemli engeli oluşturmaktadır. Bu noktada, cezaevi hekimlerine yönelik bir eğitim programını, meslek örgütü olarak Türk Tabibleri Birliği hazırlamalı ve cezaevinde maruz kaldığı tıp-dışı baskılara karşı hekimi korumalı, ama tüm bunlara rağmen tıbbi etiğin zedelendiği durumların engellenmesi amacı ile denetimi de yapmalıdır.

Bu arada, büyük reviri olan cezaevlerinde, kronik hastaların yatması nedeniyle tek bir pratisyen hekim yeterli olmamaktadır. Bu tür cezaevlerinde, sürekli olmasa bile, konsültan olarak dahiliye uzmanı, sürekli bakıma muhtaç hastalar için sağlık personeli istihdam edilmesinin gereği vardır. Yine cezaevlerinde, diş hekimi bulundurulması ya da en azından belirli süreler için anlaşmalı olarak çalıştırılması önemlidir. BM kurallarında mevcut olan kadın mahkumlara yönelik sağlık hizmetlerinin, cezaevlerinde hiçbir izi yoktur. Bu konuda özel bir sağlık hizmet birimi ve olanakları yaratılmalıdır.

Tüm bunların yanı sıra, cezaevlerinde bulunan mahkum ve tutuklular, diledikleri hekime muayene ve tedavi olma hakkına sahip olmalıdırlar. BM kurallarında var olan bu hak şimdilik ülkemizde mahkum ve tutukluların, hekimlerin meslek örgütlerinden bu talebi yapmaları ile mümkün kılınabilir. Özellikle, idari baskının tıbbın gereklerini yerine getirme konusunda önemli bir engel olduğu ülkemizde böyle bir önerinin çok yadırganacak yanı olmasa gerek.

Eskişehir Hücre Tipi Üzerine

Bitirirken son günlerde gündeme gelen Eskişehir'deki hücre tipi cezaevleriyle ilgili de birşeyler söylemek istiyorum.

Eskişehir'de tek kişilik tecrit hücrelerinin olduğu bir cezaevinin "hizmete sokulacağı" haberleri önemli bir tartışma gündemi oluşturdu. Türk

Eskişehir'deki hücre sistemi ile yapılmak istenene, "ikili tecrit", yani "hem toplumdan hem de cezaevindeki diğerlerinden tecrit"

Tabipleri Birliği İnsan Hakları Kolu olarak, Adalet Bakanlığı'na bu cezaevini incelemek amacı ile başvuruda bulunduk.

Ülkemizde cezaevlerinin temel işlevi, "suçluyu" toplumdan tecrit etmektir. "Suçun toplumsal değil, bireysel olduğu" anlayışının ürünü olan bu işle... bugüne değin-koşulların elvermemesi nedeniyle -"istenildiği" gibi yerine getirilememiştir. Koğuş sistemi nedeniyle...

Aslında, hücre sistemi ile yapılmak istenen, şimdiye değin becerilemeyen "ikili-tecrit" anlayışının yaşama geçirilmesidir. Yani, "hem toplumdan, hem de cezaevindeki diğerlerinden tecrit".

Bu çerçevede bir fikir verebilmesi amacı ile, Cezaevi İdaresi (*) adlı kitaptan birkaç alıntı yapmak istiyorum:

"Terörist ve anarşistler, yani devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü bozmak ve hür demokratik rejimi ve devleti yıkmak amacıyla suç işleyenler, diğer hükümlü ve tutukluları zehirleyebilirler veya rahatsız edebilirler. Bu yüzden ayrı tutulmaları gerekir. Teröristlerin sağ ve sol görüşlü olanları bir arada tutulabilir. Ancak kemikleşmiş lider durumundaki teröristler, diğer sempatizanlardan ayrılırlar." (s. 97)

Teröristler birbirleriyle haberleşmemelidirler. "Çünkü terörist, haberleşemediği zaman sudan çıkmış balık gibi ölür. Başka bir ifade ile teröristi ruhen ve fikir bakımından bekleyen kaynaklar veya kanallar kesilip kurutulunca, onun devrimci yanı yıkıcı yönü olur. İşte bu ihtiyaçtandır ki, teröristler çevreleri ile, dünya ile, yandaşı örgütlerle haberleşebilmek için bütün dünyada çırpınır dururlar." (s. 110)

"Hükümlü ve tutuklularla, ilgili cezaevi görevlilerinin teke tek görüştürülmesi usül haline getirilmeli ve bu durumda kitle psikolojisinin dışına çıkartılan suçlunun korkak, ürkek, aciz ve zayıf halinden istifade edilerek, onu tanımaya çalışmalı, problemleri öğrenilmeli ve daha sonra ikna ve telkin metodlarıyla suç ve suçluluktan kendisini arındırmaya gayret edilmelidir." (s. 269).

Ayrı hücrelerden amaç, özünde mahkumların otoriteye başeğmelerinin en iyi şekilde sağlanabileceği bir yalnızlık psikolojisi yaratmaktır. Suçun toplumsal olmadığını kabul etmeyenler, cezalandırmanın da - sonuna kadar- bireysel olduğunu vurgulamak istemektedirler. Cezaevi otoritesine karşı, kolektif tepkilerin oluşmasını engellemek bahanesi altında, insanın en doğal ihtiyacı olan birlikte yaşama olanağını elinden alma girişimidir, bu! ■

(*) Aktaran: Murat Taşdemir, Birikim Sayı 5, Eylül 1989.

Suçlu Ayağa Kalk!

NECMETTİN ÇOBAN'IN HESABINI KİM VERECEK?

Nadire Mater

Hükümlünün adı Necmettin Çoban, mesleği muhasebecilik, yaşı 35, suçu bir mükellefle anlaşmazlık, cezası 70 gün, yer Siirt Cezaevi.

Necmettin 29 Mayıs'ta Siirt'te askerliğini bitirdiği gün, birliğinden alınarak Siirt Cezaevi'ne kondu, tahliyesine 20 gün kala ağır bir bunalıma girdi; yemekten içmekten kesildi, dünya ile arasında bir set çekildi; ne konuşuyor, ne duyuyor ne de kimseyi tanıyordu. Şuur bütünüyle kapalı.

Böyle bir durumda yapılması gereken iki şey var; ilki derhal hastayı hastaneye sevk etmek, ikincisi cezaevinde ne olduğunu araştırmak. Müdür Halit Öztekin hastane doktoru Atilla beyin sevk vermemesi üzerine, nasılsa tahliyesine az kaldı diye bir şey yapmadı (1721 sayılı yasaya göre, tutuklunun sevk edileceği yer kent dışında ise, acil durumlarda iki doktor imzasıyla sevk yapılabiliyor, ayrıca vilayet savcısı da bu gibi durumlarda yetkilidir), cezaevinde olan biten bir şey var mı diye de araştırmadı. Çünkü, kendi ifadesine göre, cezaevinde kurduğu istihbarat servisi (cezaevleri nasıl yönetiliyor?) kanalıyla ne olsa zaten haberinin olduğunu belirtti. Bu açıklama, Necmettin Çoban'ı kanlı pantolonu ve bölük pörçük "yapmayın, yeter, çatladım artık, görmüyor musunuz kanıyor" sayıklamaları nedeniyle ailenin tecavüzden kuşkulanmasına bir yanıt olarak yapıldı. . Olayın nedeninin de ağır uyuşturuculara bağlanabileceği belirtildi. Uyuşturucu İstihbarat servisinin görev kapsamına girmiyor olsa gerek.

Gene de müdür Halit Öztekin Çoban'ın ailesine haber vermek gibi bir 'iş' yaptı. Nasıl olsa, tahliye olacaktı ya, gelsinler kardeşlerinin durumuyla

ilgilensinlerdi. Gittiler, göremediler Necmettin'i, çünkü bu onların Necmettin'i değildi, zaten Necmettin de onları tanımadı. 80 kilodan 46'ya inmişti. Müdür bir "iyilik" yapıp, her gün görüş izni verdi. Canan Deş'in Siirt'teki dördüncü gününde Siirt Devlet Hastanesi nörologu Dr. Figen Seyhan izinden döndü, Necmettin'i Adana'ya sevk etti. Ama, bu sevk onun yalnızca dört günü kalmış "ceza"sının Adana Cezaevi'nde çekmesi doğrultusunda yorumlanıp uygulandı. Adana Cezaevi Müdürü ve Cezaevi doktoru "genel durumu iyi" deyip hastaneye sevketmedi.

Necmettin Çoban 10 Ağustos'ta tahliye oldu. O günden sonra sırasıyla Mersin Devlet Hastanesi, Ankara Hacettepe, Ankara Numune, derken Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne Psikiyatri ve Nöroloji Kliniği'nde yattı, şimdi de asıl hastalığının önüne geçen, uzun süre yatmanın yol açtığı yaraların tedavisi nedeniyle Çapa Acil Cerrahi'de.

Necmettin'de organik bir şey yok; az az çevreyle ilişki kurmaya, uyaranlara tepki vermeye başladı. Nöroloji Kliniği şefi Doç. Dr. Baki Arpacı olayı iki aşamalı düşünmek gerektiğini belirtiyor, "emosyonal travma"ya bağlı olarak bir psikolojik kapanma, ardından onunla ilgili verilen ilaçlar nedeniyle (ki bu ilacın dozuyla bağlantılı değil, normal dozda bile kimi insanlarda böylesi sonuçlar doğurabiliyormuş), Nöropleptik Maliğn Sendrom (kötü seyreden sinirsel hastalık).

Doç. Dr. Arpacı, bu hastalıkta iyileşmenin gecikebildiğini, hiç sağlanamayabileceğini, hatta ölüme bile varabildiğini ekliyor.

Çoban'ın kardeşi Canan Düş, olayla ilgili olarak Siirt Cezaevi hakkında Adalet Bakanlığı ve Siirt Cumhuriyet Savcılığı'na 15.10. 1990 tarihinde suç duyurusunda bulundu. Bekliyor:

35 yaşında bir hayatı ölüme sürükleyen olayın sorumluları kimler? Cezaevi müdürü Halit Öztekin, Siirt Devlet Hastanesi doktorları ve halen olayla ilgili soruşturma açmayan Adalet Bakanlığı yetkilileri sorumlular arasında da, başka? Necmettin Çoban öyle görmezden gelindi ki; Güneş gazetesinde Fuat Uğur'un haberinden başkasına basında raslan-madı.■

Zonguldak: Bir Kıvılcım?

KORLAŞAN KÖMÜRLERİN TAVLADIĞI METALİ KİM DÖVECEK?

Çetin Uygur

Toplu sözleşmelerin birbiri ardına uyuşmazlıkla sonuçlanması Türkiye'yi grevler ülkesi olmaya götürüyor.

İşçiler daha 12 Eylül'ün yarattığı ekonomik açığı kapatmadan yeni ekonomik yüklerin altına sokulmuş olmanın tepkisini yaşıyorlar. Bu nedenle toplu sözleşme masalarına giden sendika yönetimlerini zorluyor, genel grev çağrıları çıkarıyorlar. Bu durum sendika yönetimlerini daha duyarlı hareket etmeye iterken işverenler uzun vadeli hesaplarla masaya oturdu.

Maden, metal, kağıt, tekstil işkollarındaki görüşmeler 60 günlük sürelerini doldurduğunda masalardan uyuşmazlık tutanakları tutularak kalkıldı. 1991'de başlayacak sözleşme görüşmelerinin de süren görüşmelerle aynı seyri izleyeceği ortada. Ve önümüzdeki yılın ilk çeyreğinde yaklaşık 600 bin işçi grev pankartlarının altında toplanmış olacak.

İşverenler Sendikaları Greve Zorluyor

Gerek kamu işyerleri adına sözleşme masalarına oturan T. Kamu-Sen ve gerekse özel sektör işyerleri adına masaya oturan MESS, işçi sendikalarını greve zorladılar. Bunun somut göstergesi ise işverenlerin karşı önerilerini yasal 60 günlük görüşme süresinin bitimine birkaç gün kala sözleşme masalarına götürmüş olmalarıdır. Tartışmak için süre bile tanımayan bu tavır işverenlerin uzun süreli bir programa dayalı olarak işçilerin karşısına çıktıklarının da göstergesi olmaktadır.

İşverenlerin, işçilerin haklı ve kararlı tavırlarına dayanan taleplerine karşı programları işyerlerinden başlatıldı. Özellikle tekeller işyerlerinin panolarına yıllık bilançolarını asarak; ya zararda olduklarını ya da çok az karlarla çalıştıklarını işçilere duyurdular. İşçilere dağıttıkları ücret fişlerinde ilk kez işçilik maliyetlerini, devlet kesintilerini gösterdiler. Bu, psikolojik olarak işçilerin taleplerinde ısrarlı olmamalarını hedeflerken, dikkat ve taleplerin devlet kesintileri üzerine çevrilmesini amaçlıyordu. Ancak bilançolar istenen sonucu doğurmadı, aksine işçilerin bilançolarda gizlenenleri öğrenmesini getirirken taleplerdeki kararlılığı artırdı.

Körfez krizine bağlanan son zamların işçilerin taleplerindeki kararlılığı arttırdığı, genel grev sloganının öne çıkmasına yolaçtığı ortada

Üst düzeyde sürdükleri gizli ve açık zirveler de, uyuşma / uzlaşmalar da sonuç vermedi. Çünkü görüşmelere katılan işçi sendikalarının temsilcileri işçilerce bilinen kişilerdi, ve onlar da böyle bir riskin altına girmekten kaçınıyorlardı.

TİSK gerek yaptığı açıklamalar ve gerekse üyesi işverenlere gönderdiği broşürlerde işyeri eylemlerine karşı yapılması gerekenleri bildirirken ilk uygulamalarını da ücret kesintileri olarak gerçekleştirip çok sayıda işçi işten çıkartıldı. Bu, işverenlerce işçileri ve sendikaları bir sınama olarak atılan ilk adım oluyordu.

Nihayet MESS ve fiili uygulamalarla "tek şef" durumuna gelen Turgut Özal açıktan saldırıya geçtiler. MESS yaptığı açıklamalarla " sendikalarımız grevi seviyorlar. Hiçbir demokratik ülkede görülmeyen uzun grevler yapıyorlar. Bu grevler, terör ve anarşi dönemindekinden daha fazla işgücü kaybına neden olmaktadırlar. " diyerek bir yandan tehdit etmekte, diğer yandan çağrı (!) çıkarmaktadırlar. Turgut Özal MESS başkanlığından edindiği deneyim ve başarılarını ilan etmekten kaçınmazken, " öyle devlet müesseseleri var ki, bugün zarar ediyorlar. Ondan sonra sendikalarımız yüzde 500 zam istiyorlar. Bu müesseselerin hepsi kapanır, kapanmaya mahkum olur" tehdidini savurmakta sakınca görmedi.

Son olarak yapılanlar ise gelecekte yaşanacakların suçlularını ilan etmek oldu. MESS , sözleşme masalarında slayt gösterileriyle, verdiği brifinglerle işçileri suçlu ilan etti. Onlara göre, Türkiye'deki işsizliğin, işyerlerinin kapanmasının sorumlusu işçilerdi ve çalışanlar içinde en yüksek ücreti aldıkları için gelir dağılımındaki adaletsizliğin yaratıcıları idiler. Ve taleplerini geri çekmeliydiler. Gelecekte yaşanılacakları da şimdiden belirledikleri açıkça görülüyordu. Görüldüğü kadarıyla önümüzdeki günlerde gündeme gelecek olan şey, TİSK yöneticileriyle Devlet Bakanı Işın Çelebi'nin görüşmelerinde kararlaştırdıkları, grevlere "savaş hali" gerekçesiyle müdahale edilmesi ve buna karşı da işçilerden gelecek direnişler... Bu arada 12 Eylül politi-

kalarına uygun olarak özelleştirilecek, kiraya verilecek, kapatılacak kamu işyerlerine ilişkin çalışmaları da aradan çıkarmayı denemekten geri durmayacaklar ve bu son uygulamayla ateş alevlenecektir.

İşçiler Haklarını Almakta Kararlı, Sendikaları İse Hızla Belirsizliğe Sürükleniyor

İşverenlerin şimdiden suçlu ilan ettiği işçiler taleplerinde kararlılıklarını sürdürüyorlar. Metal işçilerini 350-450 bin lira, yeraltında çalışan maden işçisini 540 bin lira aylık ücretle çalışmaya kimsenin zorlayamayacağı açık bir gerçek olarak gözüküyor. Özellikle Körfez Krizi'ne bağlanan son zamların işçilerin taleplerindeki kararlılığı artırdığı, yaptıkları en küçük bir toplantıda GENEL GREV taleplerini haykırmaları artık gizlenemiyor. Özellikle siyasi iktidarın yüzde 10 barajını saldırı olarak kullandığı 3 metal sendikasına üye işçiler, Zonguldak maden işçileri yaşanacak bir grevin önderleri olmaya soyundular bile.

İşçilerdeki kararlılığa karşın, çok sayıda sendika yönetimi gerçek anlamda bir belirsizliğe sürüklenmekte. 3 metal sendikası iktidarın saldırısını defedebilmek için girdikleri birleşme çalışmaları içinde boğulma noktasındalar ve işçilere önderlik yapmaktan hızla uzaklaşmaktalar. TÜRK-İŞ bünyesindeki sendikaların birkaçı dışındakiler ortak bir politika üretmekten adeta bilinçlice kaçıyorlar. TÜRK-İŞ Genel Kurulu'nda başlattıkları diyalogları şekilsel olmaktan ileri gitmeyen bu sendikalar sorunların üst düzeyde çözümünü arar konumdalar. Ya TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu toplantılarının ya da TÜRK-İŞ'te kurulan Eşgüdüm Komisyonu kararlarının sonrasına erteledikleri politika tesbitleriyle gerçekte "kazasız belasız bu sorundan nasıl kurtuluruz"un peşindeler. Üyesi işçilerle, baş temsilci ve temsilcilerle en geniş toplantılar düzenleyerek somut durumu tartışmak, ortak politikalar üretmekten kaçarak ağızlarından genel grev sözcüğünü çiğnemekten öte gitmiyorlar, gidemiyorlar.

TÜRK-İŞ bütün bu gelişmeler içinde en önemli noktada durmakta. Ilgaz gizli doruk toplantısıyla, GAP zirveleriyle gerçekleştirilen iktidar-TİSK pazarlıklarından çözüm çıkmadı. Gerçekte çözümsüzlüğü çözüm olarak sunmanın peşine düştü. Kitlelerden yükselen GENEL GREV seslerine önce kulak tıkadı, sonra da takvimleme olarak üstüste düşen grevleri (zincirleme grev) genel grev olarak kullanmaya çalıştı, çalışıyor. Kitlelerdeki potansiyeli salonlara sığdıramadığı takdirde mitinglere aktararak boşaltmayı hedefliyor. Grevleri ekonomik talebe hapsetme doğrultusundaki uğraşlarının başarılı olamayacağını gördükleri içindir ki, şu anda "hedef hükümettir" diyor. Bu ise açıkça erken seçim ortamının doğurulması ve sorunların çözümünü (ekonomik) seçimde arama olmaktadır. Ekonomik krizin, iktidarın ekonomi politikalarının işçilerin parasal taleplerini "hayır" diyeceği açıktır. Bu nedenle, TÜRK-İŞ için tek çıkış yolu erken seçim olarak görülmektedir ve TÜRK-İŞ şimdi bu göreve soyunuyor.

İşçi Sınıfı İçin Görev Büyümekte Devrimciler, Sosyalistler, Demokratlar İçin 12 Eylül Sonrasının İlk Sınavı Olacak Günler Gelmektedir!

Büyüyen grev dalgalarının ekonomik krizi büyüttüğü kadar siyasi istikrarsızlığın açıktan yaşandığı günleri getirdiği apaçık ortada. Siyasi iktidar istikrarsızlığa kapı açacak tüm eğilimlere karşı her türlü yolu denemekte kararlı. " Savaşa hayır" diyen tek bir kişiyi, 16 yaşındaki bir çocuğu yargılamaktan Parlamento'yu tekeline almaya kadar varan bir uygulamanın içinde. En demokratik talebin bile yol açacağı istikrarsızlığı önlemek için "savaş hali"ni uygulamaktan geri durmayacaktır. Özellikle ve özellikle Ortadoğu'da üslenilen misyonun yerine getirilebilmesi için toplumsal muhalefetin üzerine acımasızca saldıracaktır.

İşte bu noktada tüm dikkatlerini ekonomik talepler üzerine yoğunlaştıran işçilerin siyasi gerçeklerden uzak yaklaşımlarının nasıl bir sonuç doğuracağı önem taşımaktadır. Siyasi önderlikten yoksun sınıfın ekonomik talepler için girdikleri mücadeleyi demokrasi mücadelesi olarak, sınıf mücadelesi olarak yürütememeleri düzenin kendisini yenilemesine, kan bulmasına hizmet edecektir. Taleplerine hayır denilmesinin nedenlerinin Anayasa'ya kazınırcasına yazılmış ekonomik modelden kaynaklandığını, sistemden kaynaklandığını, özgürce demokratik taleplerini savunmasını engelleyen yasaları (sendikalar, toplu sözleşme ve grev, ceza yasaları..) görememeleri, ekonomik taleplerini siyasi taleplerle bütünleştirememeleri düzene kan verecektir. Sistemin tıkanmışlığını at değiştirerek geçmek isteyebileceklere hizmet edilmiş olunacaktır. Ve TÜRK-İŞ, çıkışı da bunda görmektedir ve işçi sınıfının demokrasi mücadelesine seferber olacak potansiyelini düzeni onarma doğrultusunda boşaltacaktır.

İşte bu noktada devrimcilere, demokratlara sosyalistlere büyük görevler düşmektedir. İşçi önderlerinin omuzlarına yüklenen yük büyümektedir. Sendikaları doğru bir mücadele çizgisine oturtacak olan sınıfın gücünü işyerlerinde örgütlemek görevi işçi önderlerine düşmektedir. Devrimciler, sosyalistler, demokratlar işçi sınıfının gücünün demokrasi mücadelesine seferber edilmesi için ortak politikalar üretmeye ve toplumun tüm çalışanlarını sınıfın bu mücadelesine omuz vermeye ikna edecek adımlar atılmasına soyunmalıdırlar. Siyasi iktidarın kitleleri sindirme doğrultusundaki çok yönlü saldırılarını göğüsleyecek birlikteliğin adımlarını atabilmelidirler. Savaşa karşı mücadeleyi, işçilerin demokratik taleplerini, memurların sendikalaşma taleplerini, öğrencilerin akademik demokratik taleplerini, köylülerin taban fiyat taleplerini demokrasi mücadelesi olarak yürütebilmenin yolu olan platformları yaratmak ve bu platformların muhalefet meclisine dönüştürülmesinin adımlarından biri olarak ele almak acil, ertelenemez bir görevdir.

Korlaşan kömürlerin metali "tav"ladığı günlere girilirken bu acil görev yerine getirilmediğinde; olayların ardına takılan, gündemini başkalarının belirlediği düşünceler ve kişiler olmaktan öte geçilmeyecek, "tav"lanan metali başkaları dövecektir. ■

Metal İşkolunda Birleşme

MESS DİZE GELECEK Mİ?

Ülfet Taylı

Resmi rakamlara göre 441 bin işçinin çalıştığı metal işkolu, bünyesinde en çok işçi barındıran sektörlerden biri. Her 9 sigortalı işçiden biri bu işkolunda çalışıyor. Yaklaşık 95 bin metal işçisinin sözleşmesi 1 Eylül tarihi itibariyle yenilenecek. Çok büyük bir aksilik çıkmaz ve üç sendikanın birleşmesi suya düşmezse,(*) MESS bu dönem sözleşmeyi iki büyük sendika ile bağıtlayacak: 150 bin üyeli Türk Metal ve 140 bin üyeli Birleşik Çelik İş.

Toplusözleşme görüşmelerinin ilk 57 gününde ücret önerisi getirmeyen MESS, aynı gün enflasyon artı işyerinin karlılığına göre 2-3 puan refah önerince uyuşmazlık zaptı tutuldu. Ücret dışı konularda da anlaşmanın sağlanabildiği maddeler yok denecek kadar az. MESS'in görüşmelerin başından beri tutumu ve sendikaların "haksız zam talebine" karşı şimdiden oluşturmaya çalıştığı kamuoyu gözönüne alındığında yeni sözleşmenin işçiler açısından çetin bir mücadele gerektireceğini söylemek mümkün.

Diyor ki MESS,

"Dün kilosu 15 000 TL olan peyniri bakkalınız 76.950 TL'ye satarsa yüzde 413'lük artışı makul sayar mısınız? Tepkiniz ne olur?

Evsahibiniz 500 000 TL olan kiranızı 2.565.000 TL'ye yükseltirse bunu haklı karşılar mısınız? Bunu ödeyebilir misiniz?

Sanayicilerin tepkisi sizin hissettiklerinizdir!"

İlk bakışta oldukça mantıklı sayılabilecek bu örneklerde gizlenen bir şey var: Metal işçilerinin aldıkları ortalama net ücret 350 bin lira ve 500 bin lira kirası olan bir evde zaten oturamıyorlar. 350 bin lira ile çoluk çocuk ayda 6 kg peynir yemeğe kalksalar, maaşlarının 1/4'ünü peynire ayırmak zorunda kalacaklar. Bu nedenle "sanayicilerin tepkisini" anlamaları pek mümkün değil. Zaten onlar da bu tepkiyi "anlamaya çalışmak" yerine kapalı salon toplantılarında coşkuyla "Biz tüketemezsek hiç üretmeyiz", "İşçiler elele, genel greve", "Ekmek yoksa barış da yok" sloganları atıyorlar, sendikalarının "disiplinsizlik" suçlamalarına aldırmayıp, işyerlerinde fazla mesaiye kalmıyorlar.

Türkiye burjuvazisinin en uzlaşmaz ve saldırgan kesiminin temsilcisi sayılan MESS, bu dinamiğin sınıflar mücadelesi açısından öneminin ve işkolunun "lokomotif" niteliğinin farkında. Grup sözleşmesiyle başlayan ve sendikaları işlevsizleştirmeye yönelik yeni düzeni yerleştirebilmek için bir adım daha atabilmeyi amaçlıyor. Çimento, belediye, lastik gibi işkollarında alınan görece yüksek zamlar, tüm sözleşmelerde işçilere hatta memurlara örnek oluşturdu. İSO toplantılarına da yansıdığı gibi burjuvazinin çeşitli fraksiyonları arasında sert tartışmalar, kimi zaman bu kesimlerle iktidar çevreleri arasında çatışmalar çıktı.

Birleşik Çelik-İş'in Hak-İş içinde eriyip gitmemesi Otomobil-İş bünyesindeki devrimci-demokrat işçilere bağlı

MESS'in bu gelişmeleri gözönüne alıp sözleşmesi yenilenecek işyerleri arasında Arçelik, Nasaş, Rabak gibi karlılık oranı oldukça yüksek olanlar bulunmasına rağmen, talepleri aşağı çekmek konusunda ısrarlı davranması, hatta "makul" bir grevi göze alması bile beklenebilir.

Sendikalar Cephesi

MESS rakamlarına göre toplusözleşmesi yenilenecek işçilerin yüzde 73'ü Türk Metal, kalanı da diğer üç sendikaya üye bulunuyor. Türk Metal öteden beri işçi sınıfının en dinamik kesiminin bulunduğu bu işkolunu denetim altında tutmada, işverenlerin en büyük desteklerinden biri. Türk Metal'e bağlı işyerlerinde hemen hiç grev yaşanmıyor. Bu sendika MESS sözleşmelerinde ilk imzayı atan taraf oluyor. Ancak bu dönem, Hak-İş'i ayakta tutan iki üç sendikadan biri olan Özdemir-İş, yönetiminde DYP-SHP ittifakının bulunduğu Çelik-İş ve mücadele geleneği olan işyerlerini, çok sayıda devrimci demokrat işçiyi kapsayan Otomobil İş birleşmesi, Türk Metal'i oldukça sarsacak. Daha resmi arabulucu aşamasında "bıyık ve saçların yarısını kesme" biçimindeki göstermelik eylemler Türk Metal kitlesinde bir kaynaşmayı engellemeye dönük. Uyuşmazlık sonrası dağıtılan broşürde de aynı çabayı görmek mümkün:

"Türk Metal sendikası geleneksel müzakere ilkesine sadık kalmıştır. Daha önce açıklandığı şekilde, bağcı dövmek değil, üzüm yemek için mücadelesini bugünlere getirmiştir. Şimdi MESS patronları açıkça işçiye üzüm yedirmemekte kararlı olduklarını beyan etmişlerdir. Bağcı haddini aşmıştır. İşçiye bırakın üzüm yedirmeyi üzü-

mü bile koklatmayacağını ilan etmiştir. Bu gelişmeler üzerine Türk Metal sendikası ve de metal işçileri için bağcıyı dövmek, onu hizaya getirmek ve de haddini bildirmek kaçınılmaz hale gelmiştir"

Sözün kısası Türk Metal bir yandan kitlesinin baskısıyla eylemlilik sürecinde birleşik yeni sendikadan gerilere düşmemeye çalışacak, (bu aynı zamanda Ocak ayında toplusözleşme dönemine girecek İskenderun ve Karabük çelik işçilerine de göz kırpma anlamına geliyor) diğer yandan da geçmiş dönemlerde olduğu gibi MESS'le ilişkilerini bozmamaya çalışarak bir iki puan fazla zamla ödüllendirilmenin yollarını arayacak.

Metal işkolunda doğacak yeni sendika oldukça sancılı bir sürecin sonunda şekillendi. 17 Temmuz'da yayımlanan Bakanlık istatistiklerinde Çelik-İş'in demir çelik grevinden dolayı cezalandırılarak barajın altına düşürülmesi, diğer iki sendika bakımından da uyarıcı oldu. İşçi kitlesinin katılmadığı tartışmalarda üç sendikanın yöneticileri uzun uzun yeni sendikanın yönetici kadrosunu belirlemeye çalıştılar. Yeni yapı içinde varolan yönetimlerin erime tehlikesini ortadan kaldıracak formüller araştırıldı. Otomobil-İş, kitlesinin bu konudaki duyarlılığının da etkisiyle demokratik tüzük konusunda ısrarlı oldu. Sonunda 17 Ekim'de imzalanan "birleşme ve katılma protokolü" sonrasında yeni sendikanın adının "Birleşik Çelik Sanayii İşçileri Sendikası" olacağı, Çelik-İş ve Özdemir İş sendikalarının olağanüstü genel kurul kararı ile Otomobil-İş'e katılacağı ve Otomobil İş sendikasının birleşme ve Hak-İş'e katılma kararı vereceği açıklandı. Bu durumda yeni sendikanın ilk yöneticilerini Otomobil-İş delegeleri seçecek. Aynı genel kurulda yeni tüzük de kabul edilecek.

Kuşkusuz mücadele çizgileri ve gelenekleri birbirinden farklı sendikal yapıların birkaç salon toplantısı ve genel kurul kararı ile bütünleşmesi düşünülemez. Çelik-İş özellikle 12 Eylül öncesinde işverenlerin ve iktidarın demir çelik sektöründeki radikalleşmeyi engellemek için İskenderun ve Karabük'te güçlendirdikleri faşist kadrolaşmaya dayalı bir gelenekten geliyor. 1983'ten itibaren bu kadroların sendika yönetiminde belirleyicilikleri azalmışsa da, demir çelik grevine kadar Türk Metal ile birleşme umudu taşıyan bu kesimin yeni sendikal yapıdan rahatsızlık duyacağı açık. Diğer yandan sözleşme sonrası ortaya çıkan rahatsızlıklara müdahale etmeyen ve işçi kitlesi içindeki desteğini yitiren Çelik İş yönetimine damgasını vuran DYP-SHP ittifakı, yeni sendika içinde de belirleyici olmaya çalışacak. Üç sendika içinde gerçek üye sayısı en az olan Özdemir İş'in merkez yönetimi birleşmeden en fazla rahatsızlık duyan kesimi oluşturuyor. Genel Başkan Mehmet Aras 20 Ekim'de yapılan salon

Uyuşmazlık sonrasında bazı işyerlerinde fazla mesai işçiler tarafından kaldırılırken, Türk Metal'de üretime dönük olmayan ve sendika yöneticileriyle sınırlı kalan yarım saç ve bıyık kesme "eylemi" yapıldı. Göstermelik de olsa yapılan eylem; bir yandan Türk Metal'in kitlesi içinde olası bir kaynaşmayı önleme çabası gösteriyor, diğer yandan da Ocak'ta sözleşmeyi yenileyecek Demir-Çelik işçilerine göz kırpma anlamı taşıyor.

toplantısında rahatsızlıklarını açıkça dile getirdi:

"Otomobil İş yönetimi 4 aydan beri birleşmenin Özdemir İş'te gerçekleşmesi gerektiğini anlatıyordu. 17'sinde Çelik İş Genel Başkanı Metin Türker arkadaşımız birleşmenin garantili gerçekleşmesi bakımından Otomobil-İş'e katılmak gerektiğini söyledi. 4 aydır konuşulanların tam tersiydi bu. Ama ben birlik için canını kanını vermiş bir arkadaşınız olduğum için imza attım. Öyle söylüyorlar ama Genel Başkanlıkta falan gözüm yok. Gerekirse ceketimi alır gider, bir nefer olarak hizmet ederim birliğe"

Kuşkusuz Hak-İş Teşkilatlandırma Sekreteri Mehmet Aras'ın yeni sendikadan "ceketini alıp gitmesi" düşünülemez. İktidarın Türk-İş çizgisinin denetim dışına çıkma olasılığına karşı sürekli canlı tuttuğu Hak-İş, kendisine üye olacak yeni sendikayı bünyesinde tutabilmek için elinden geleni yapacak.

Yeni sendikanın şekillenmesinde gözönüne alınması gereken diğer güçler Otomobil-İş'in yönetim ve muhalefet çizgisi. "Birleşme ve katılma" protokolünü imzalayan yönetim, birlik konusuna ilkesel olmaktan çok, çoğunluk oluşturma noktasından bakan ve geçmiş dönemde Türk-İş'le (yani Türk Metal'le) birleşmeye hazır bir anlayışa sahip. Toplumsal uzlaşmaya da sıcak bakan Otomobil-İş yönetiminin yeni sendikanın sınıf ve kitle sendikal anlayışını savunan bir zemine oturmasında ısrarlı davranması beklenemez. Esasen diline doladığı "genel grev" çağrıları da aynı ilkesiz tutumun örneği. Metal, maden, tekstil, kağıt...... sözleşmeleriyle Türkiye'de işçilerin, gündemi önemli ölçüde belirleyecekleri, oluşmuş dengeleri sarsacakları tartışmasız. 400 bin işçinin hep birden greve çıkmaları da mümkün. Ancak bu dalganın toplusözleşmesi geldiği halde grev yasağı olan işçileri, diğer sendikalı ve sendikasız işçileri, kamu emekçilerini kapsayan bir niteliğe bürünmesi toplumsal muhalefetin asgari ölçüde de olsa örgütlü olabildiği koşullarda mümkün. Oysa sendikal yönetimlerin -birkaçı dışında- bırakın tüm kitlesini harekete geçirebilecek mekanizmalar yaratmayı, işçileri asgari ölçüde de olsa söz ve karar sürecine katma doğrultusunda çabaları bile son derece yetersiz. Bu durumda sendika yönetimlerinin işçilere tüm sorunların çözümünü olası bir "genel grev" gibi gösterme çabaları olsa olsa sorumluluğu üzerlerinden atmak istemeleriyle açıklanabilir.

Birleşik Çelik-İş'in Hak-İş içinde eriyip gitmemesi, sınıf ve kitle sendikacılığı zeminine oturabilmesi büyük ölçüde daha örgütlü olan Otomobil-İş bünyesindeki devrimci demokrat işçilere bağlı. Bu işçilerin Çelik İş içindeki muhalif işçilerle bütünleşebilmesi, sendikanın mücadele çizgisinde belirleyicilik kazanmaları Birleşik Çelik-İş'i Türkiye sendikal hareketinde önemli bir dinamik haline getirebilir. Sürecin bu doğrultuda gelişmesi devrimci demokrat işçilerin çabalarına, örgütlülüklerine ve biraz da zamana bağlı. Ancak bu olasılık bile Birleşik Çelik-İş'i işverenlerin, iktidarın ve sendikal alandaki destekçilerinin korkulu rüyası yapmaya yeterli. ■

(*) Derginin baskıya girmek üzere olduğu günlerde Özdemir-İş'in birleşmekten vazgeçtiği açıklandı.Bu gelişme işçilerin dışarda tutulduğu, yöneticilerin sendikal çıkarlarını öne geçirmeye çalıştıkları böylesi bir "birlik"te ortaya çıkabilecek sorunlardan biriydi. Teknik nedenlerle ve yazının özünün değişmediğine inandığımızdan değişiklik yapmadık.

İŞÇİLER NE DİYOR?

ALCE'den A.B. (Otomobil-İş üyesi)
İşyerimizde sendika genel merkezinin kararı olmamasına rağmen, mesai bizler tarafından kaldırıldı. Sendika kimi yerlerde disiplinsizlik yapıldığı gerekçesiyle bu tavrı eleştiriyor. Toplusözleşme görüşmeleri ve birleşmeyle ilgili bilgiler bizlere aktarılıyor. Alce'de işyeri komite ve konseylerinin oluşturulması doğrultusunda çaba harcadık, çabalarımız kimi zaman sendika tarafından baltalandı. İşyerindeki arkadaşlar greve hazır durumda. Grev ancak ekonomik haklar temelinde gerçekleşebilir. Demokratik talepler için grevin göze alınması geniş kesim açından mümkün değil. Geçen dönem işyerimizden işçi atıldı ve bu gelişme mücadeleyi büyük ölçüde engelledi. Şimdi arkadaşlarımızın biraz tedirgin olduğu söylenebilir. Bölgesel düzeyde üç sendikaya bağlı işçilerin kaynaşması doğrultusunda bizler Çelik İş şubesini ziyaret ettik. "Bundan sonra ortak toplantı yapılsın" önerisi götürdük. Şube sıcak baktığını söyledi, ancak somut bir gelişme olmadı.

Singer'den S.T. (Otomobil-İş üyesi)
Sendikanın bizlere yeterli bilgi verdiği söylenemez. Yüzde 10 baraj nedeniyle birlesme zorunlu hale gelmişti. Ancak birlik tabandan başlamalıydı. Sendikamız ve bizler demokratik tüzük konusuna çok önem veriyoruz. Ancak demokratik tüzüğü de uygulatıp hayata geçirecek olan bizleriz, bizlerin örgütlülüğüdür. Üç sendika tabanındaki işçiler bir araya gelmeli, birbirlerini bulmalı ve sendikalarını zorlamalıdır. Ancak birleşme konusu toplu sözleşmeyi geriye atmamalı. Ortadoğu krizinin faturası biz işçilere çıkarılmak isteniyor. Zamların sözleşme öncesinde yapılması bir bakıma olumlu, bizim mücadele azmimizi güçlendirdi.

MAPA'dan K.R. (Çelik-İş üyesi)
Çelik-İş'in yüzde 10 barajının altına düşürülmesinde siyasal bir takım hesaplar var. 137 günlük grevin hesabı soruluyor. Biz sendikamıza sahip çıkıyoruz, ama bu Mertin Türker'e sahip çıkmak anlamına gelmiyor. Bizim sendikayla ilişkimiz yok denecek kadar az. Temsilcimiz aynı zamanda işletme şefi. Gelişmelerden haberimiz olmuyor. Birlik süreci bizi ancak şu şekilde etkiledi: Sendikacıların yüzünü hiç göremiyorduk, Birkaç aydan beri kapıdan gelip dergi bırakıyorlar. Yeni sendikal yapıdan beklentimiz her şeyden önce temsilcilerimizi kendimiz seçmemiz ve toplusözleşmede bizlerin görüşünün alınması. ■

Ekim Devrimi Güncelliğini Koruyor

Ekim devrimi insanlığın sosyalizm sürecinde pratik olarak ulaşılan ve böylece Manksist teorinin kanıtlanmış olduğu önemli bir dönüm noktasıdır. Yüzyılın başlangıcında sosyalizm sürecindeki bir tıkanıklık nasıl Ekim Devrimi ile aşılabilmiş ise, yüzyılın sonunda sosyalizm sürecinde karşılaşılan yeni tıkanıklığın, bu devrimin olumlu-olumsuz dersleri ışığında aşılabileceği görülmektedir.

Ekim Devrimi tarihte ilk kez iktidarın toplumun çoğunluğunun eline geçmesine yolaçan ve en büyük güzelliğini buradan alan, emekçilerin iktidarı kazanmasına karşılık partide ve davlette brokrasiye yenildiği bir devrimdir.

Ekim Devrimi, diktatörlük gibi korkutucu ve itici bir kavramı, tarihsel bakımdan masum hale getiren, onu, çogunluğun azınlık üzerinde diktatörlüğü olarak gerçekleştirdiği ölçüde meşru kılan proletarya diktatörlüğü gibi bir gerçeği ortaya çıkaran; proletarya diktatörlüğünde, proletaryanın sahneden çekildiği ölçüde diktatörlükten başka bir şey kalmayacağını kanıtlayan bir devrimdir.

Ekim Devrimi, geleceğe dönük toplum projesini, geçmişe dönük bir deney perspektifi ile inceleme-geliştirme mirası bırakan bir devrimdir.

Ekim Devrimi, partide-devlette-toplumda emekçilerin iktidarda olduğu, ama bu kazancın kaybedildiği yerde devrimin de, sosyalizmin de kaybedilmiş olacağını kanıtlayan bir devrimdir. ■

Mahir Sayın:

"ÖNDERLİK TARTIŞMADA DEĞİL, MÜCADELE ALANINDA KANITLANIR."

İskender Savaşır

Yeni Öncü çevresi Nisan 1989'da başlayan Birlik Tartışmaları'nda geçtiğimiz aya kadar aktif bir rol aldı. Ancak bugün varılan noktada, çevrede birbirleriyle telif edilmesi imkansız görünen üç farklı görüş kristalize olmuş durumda. Mahmut Ceylan'ın sözcülüğünü yaptığı görüş "birlik projesinin gerçekte koşullarının oluşmadığı, birlik için tarihsel bir fırsatın doğduğu şeklindeki yorumların yanlış olduğu" tesbiti üzerine kurulu. Diğer yandan Yeni Öncü'nün aynı sayısında yayınladıkları dört imzalı bir yazıda Birlik Tartışmaları ve Bloklaşma sürecine kişisel olarak katılmış arkadaşlar, birleşik bir devrimci işçi partisine geçişin aracı olarak bir Devrimci Sosyalist Blok fikrinin takipçisi olmaya devam ettiklerini ifade ettiler. Sözkonusu sayıda sizin yazınız yok. Ancak derginin yayınlandığı sıralarda elimize bir duyuru geçti; Avrupa'da yeni bir Birlik Tartışmaları sürecinin, başka bir deyişle bizim Nisan 1990'da tamamladığımız (Ertuğrul Kürkçü'nün deyişiyle tükettiğimiz) faaliyetin bir benzerinin başlatıldığını ilan ediyordu. Sizin bu proje içerisinde aktif olarak yer aldığınız, dahası "reformist" diye nitelenen (bu nitelemeye döneceğim) kesimlerle devrimcileri biraraya getirecek bir Sosyalist Forum önerisine sıcak baktığınız biliniyor. Şimdi sorumu sormadan önce bir izlenimi aktarmak istiyorum. Sosyalist camiada, Yeni Öncü çevresine temsil ettiği birikim ve mücadelecilik geleneği açısından bakıldığında oldukça yadırgatıcı görünen bir ataletin hakim olduğu yolunda, benim de paylaştığım bir kanaat var. İlk sorum şu: Bu görüşler çeşitliliğinin birarada durmaya, Mahmut Ceylan'ın deyişiyle "aynı kimliği hala taşımaya devam etmesi" bu atalete katkıda bulunmuyor mu? Başka bir deyişle birbirlerinin ellerini kollarını bağlamıyorlar mı? Bugün hepsinin kendi bildikleri doğrultuda çalışma yapması, hem kendileri bakımından hem hepimiz bakımından daha hayırlı olmaz mı?

Benim açımdan yanıtlanması gereken birçok nokta birarada bulunuyor. İlk dikkatle üzerinde durulması gereken nokta "birlik projesinin koşullarının" olup olmamasıyla ilgili. Birlik sorunuyla ilgilenen ya da dışında kalmış olan değişik çevrelerde soruna sürekli olarak "birliğin koşulları var mı?" sorusuyla girilmeye çalışıldığına tanık oldum. Ve çoğunlukla da bu soru sorulurken yanıt çoktan verilmiş durumda olmaktaydı. Bu bir araştırma sorusu olarak sorulmuş olsa belki yararlı olabilirdi. Ama zaten ben işe bu noktadan yaklaşmaya karşıyım. Böyle bir tek soruyla işe başlamak yerine, kanımca birkaç soruyu peşpeşe sormak gerekiyor. "Birliğin gereği var mı?" dolayısıyla, "birliğin alternatifi var mı?", "Birlik için verili koşulları"- objektif ve subjektif açılardan- veri olarak almak doğru mu?

Tuhaf karşılayabilirsiniz ama, bu türden soruları sıralamaktan maksadım, aslında birliğin koşullarının esas olarak varolmadığını anlatmaya çalışmaktır. Ama bunu anlatmak mümkün olmadı. Bu kadar zamandır bölünmeler yaşamış ve bu bölünmelerin gerekçelerini hala korumakta olan çevreler arasında birliğin koşullarının olduğundan nasıl bahsedilebilir? Farketmediğimiz ya da bilinçli geliştirdiğimiz bir süreç sonucunda anlayışlarımızı birbirimize yakınlaştırmış olsak ve bu durumun üzerine basarak "birlik sorunu"nu tartışıyor olsak "birliğin koşullarının olduğundan" sözedebiliriz. Şimdiye kadarki ayrılıklarda bu durumun ortaya çıkmış olduğunu söyleyebilmek olanaklı değildir. Her yeni ortaya çıkan çevre, ayrıldığı kesimle ayrılıklarını ortaya koyarken, başkalarıyla "nasıl yakınlaşmış olduğunu" anlatmamıştır; tam tersine ortaya çıkışının diğerlerine de nasıl bir alternatif oluşturduğunu anlatmıştır.

Denebilir ki, her ortaya çıkan çevrenin durumu bu iddiaya uygun görülemez. Buna ben de katılıyorum. Ama birlik sorunu açısından gerçek olan, başkalarının bir çevre hakkında ne yorumlar yaptıkları değil, bu çevrenin kendisini nasıl gördüğüdür. Her yeni çevre, zaman içerisinde değilse bile, kendisini diğerlerinden "iyi nitelikleriyle" ayırdetmekte ve diğerlerine, hangi yorumu yaparlarsa yapsınlar yapılacak fazla bir şey bırakmamaktadır.

Bu söylediklerime karşı "oldukça çok çevreden birliğin gereklilliğine dair görüşler ortaya atılmıştır" diyerek karşı çıkılamaz diye düşünüyorum. Birliğin gerekliliği iddiası her zaman varolmuştur. Her ayrılığın çıkışı, "solun birliğini gerçekleştirmeyi" de her zaman kendisine amaç edinmiştir. Bugün çevre sayısının aşırı çoğalmış görünmesi, sosyalist hareketin en alt düzeylerde seyretmesi, belki "birlik" sözünden daha çok bahsediliyor olmasına neden oluyordur. Ama birliğin koşulları açısından fazla birşeyi değiştirmemektedir.

Benim kanaatime göre "birliğin koşulları var mı yok mu" tartışması varolanlara baktığımızda bir tek yanıt bulabilir: Herkes kendisini ciddiye alıyorsa "yok" demektir.

O zaman insanları ne diye bu kadar uğraştırdık? Bir zamanı idare edebilmek için iş mi uydurduk? Belki bazılarının zaman kazanmaya ihtiyaçları

vardı ve durumu idare ettiler. Birçoklarıyla anlaşmamıza engel olan nokta, benim açımdan, problematiklerimizin değişik olması. Ben, "birliğin koşulları var mı?" diye hiç sormadım. Yaşadığım tecrübe böyle bir soruyu sormamı gereksiz kılıyordu. İçerisinde bulunduğumuz mücadele koşullarına bakarak birliğin "zaruret" olduğuna ve "olmayan koşulların" yaratılması için bir mücadele verilmesi gerektiğine inanıyordum.

İşte bu noktada, paralel baktığımızı sandığım, ama teorik olarak aynı görüşleri paylaşmadığım insanlara rasladım. Bazılarıyla görüş paralelliklerimiz de mevcuttu. Ertuğrul Kürkçü'nün dediği gibi tartışmaları "tüketmeliydik". Ama bu arada dikkat edilmesi gereken, girişimlerimizin, sözkonusu tartışmaları yapabilmek için gerekli olan zeminleri "tüketmemesine" dikkat edilmesiydi. Fakat bu noktada muratlarımız farklılaştı. Aslında birçoğumuz için yıllar önce tükenmiş olan üzerine birkaç metin yazıldı ve dağlar gibi problem sekiz ayda "tüketildi". Kusura bakmayın, emeğinize saygısızlık etmek istemiyorum, ama yıllar önce bir kesimimizin bir diğerlerine vurmuş olduğu "mühürü" bir kere daha kendi taraftarlarımıza göstermekle hiçbir şeyi tüketmiş olmuyoruz. Zaten baştan bazı kesimler kalkış noktası olarak belli kesimleri dışta bırakan bir girişimden yana idiler. Israrlarımızla, başka bir konuma razı oldular ama amaçlarından kopmadılar. Diyecek birşey yok ama böyle de iş çözmek olanaklı değil. Bence birliğin koşulları nasıl yaratılır diye kafa yorulmadı: "reformizme karşı mücadelenin şampiyonu" olduğunu gösterince birliği gerçekleştireceğini sanan ya da hemen bir parti önerisiyle işbitireceğini sanan girişimler oldu.

Burada veriler tamamen eskiye aitti. Bunların dönüşmesi için uzun bir uğraş vermek gerekiyordu. Ama eski ayrılıkların üzerine basmaya çalıştı birileri. Bunu bugün parti girişimi içerisinde olanlar da yaptılar. Onlar da geçmişte kimlerle yakın olabilmişlerse girişimi o çerçeveye esas olarak sığdırmaya çalıştılar. Tabii burada en azından benim açımdan kabul edilmez bir durum ortaya çıkıyordu. Eski çizgilere bağlı kalınarak bir girişim geliştirilecek idiyse, o platformlarda yanyana olduğumuz birçoklarıyla olmak yerine eski tesbitlerimizde varolanlarla yan yana olurduk. Bunlar da, eylemli olarak "ihtilalci" diye nitelediğimiz kesimlerdir. Onların hiçbirinin varolmadığı bir zemine, solun ayrışmasında "devrimci kesimi temsil etme" liyakatini tanımaya kimsenin hakkı olmasa gerek. Ama bir çırpıda bu konuma ulaşılınca, daralan çerçevede "birlik girişiminin" bir anlamı kalmadı. Sonradan çıkan çelişkilerin, sonradan çıktığını sanmamak gerekiyor. Onlar aramızda vardılar ve bir başkaları devreden çıkınca kendilerini dışa vurabilme şansını elde ettiler. Örneğin Gelenek; niçin bizim tarafta kalmıştı?

"İçerisinde bulunduğumuz mücadele koşullarına bakarak birliğin "zaruret" olduğuna ve "olmayan koşulların" yaratılması için bir mücadele verilmesi gerektiğine inanıyorum."

Bizim kendi cenahımızda da durum bu anlattığım gibi kavranılmadı. Buna bağlı olarak sizin de belirttiğiniz gibi üç eğilim çıktı. Bir "birleşecek kimse yok" diyerek bu birlik girişimlerinin dışında kalınmasını isteyenler; bir, mutlaka bu "devrimci kesimle" birşeyler yapmak isteyenler; bir de birlik girişimini, "birliğin şartlarının yaratılması" olarak algılayıp, bunun için yeni biçimler bulmaya çalışanlar.

Bu kesimlerin kendi içlerinde tam bir homojenliğe sahip olduğunu sanmak da yanlıştır. Ama bir kesişme noktasında buluşmuş durumdalar. Aslında sosyalistler arasındaki ilişki biçimi bu olmalı. O zaman gerçek bir üretici zemin ortaya çıkarılabilmiş olur. Ama bu ilişki biçiminin pratiklerine de alışmış olmak gerekiyor. Yoksa kargaşa geliyor. Ama kargaşadan geçmeden de sözkonusu pratikleri üretebilmek olanaklı değil. Mektepler olmasa maarifi herkes pek güzel idare eder.

Bu kuvvetlerin varlığı Yeni Öncü çevresini girişimciliğinden alıkoymuyor mu? Her kesim kendi başına davransa daha inisiyatifli olunmaz mı? Sorunuzu içinde pozitif bir ima taşıyarak yöneltttiğinizi hissediyorum. Gerçekten de içinde bulunduğumuz evrede bu kuvvetlerin oluşmuş olması birbirini paralize edici bir durumun ortaya çıkmasını sağladı. Hatta bir kesimimizin iddiası, böyle paralize olmuş bir durumu yaratmak için "birilerimizin çaba göstermiş olduğu... Hatta bütün sol çevrelerin atomize olmasının birlik için daha iyi koşullar yaratacağına inandıkları ve dolayısıyla çevreyi tasfiye etmeye çabaladıkları" şeklinde. Solumuzun alışılmış geleneklerİ içerisinde böyle kesimlerin birbirleriyle fazla yanyana durmaları olanaklı değil. Bu durumda hızlı yol katedebilmek için "arınmak" gerekir! Şimdiki sol manzara da bu mantık sayesinde oluştu. Bu mantığın bize vereceği hiçbir şey yok. Yıllardır bu mantık temelini sökebilmek için mücadele veriyoruz. Sosyalist demokrasi tartışmasını yoğunlaştırmaya çalışmaktan murat edindiklerimizden en başta gelen budur. Tabii kimsenin örgütlenme hakkına diyecek bir şeyimiz olamaz. Ama birbirine sorumluluk taşımayan çevrelerin çokluğunun daha inisiyatifli davranılmasına olanak sağlayacağı düşüncesine, özellikle yaşamakta olduğumuz yıllarda daha ciddi bir savaş açılmalı. Abartarak söyleyeyim -ama bu abartma boşuna değil- çevreler yerine tek tek bireyler haline gelmiş olanların daha da inisiyatifli davranabileceğini de söyleyebiliriz. Sosyalizmin dünya çapında almış olduğu ağır darbeler artık onun temellerini söküp atabilmek için daha uygun bir zemin yaratmış durumda. Sosyalizm adına yeni "paradigmaların" ortaya çıkmış olduğunu ilan edenlerin sayısı gittikçe artıyor ve bu paradigmalardan biri de ikiyüz küsur sene öncesinin "birey girişimciliği". Bazı paradigmalar örtülüdür; bu "birey girişimciliği" gibi. Dün feodal beye karşı burjuva bireyin girişimciliğini anlatıyordu, bugün de tekellerin egemenliğini. Ama bu düşünce de sol çevrede denenmemiş değil. Otonomculuğu savunan akımların bütün çabalarına rağmen reformculuktan öteye gidemediğini gördük.

Sekterizmin örgütlerde yaratmış olduğu monolitikliğe alışmış olanların aralarında ayrılık olduğunda birbirlerinden kopmayı istemelerini ve bağımsız davranmak arzularını anlamak mümkündür. Bu durum zaten marksistlere karşı bir reaksiyonun gelişmesine ve anarşist anlayışın kendisine

haklılık zemini bulmasına olanak sağlamıştır. Bugüne kadar farklılıklar içerisinde yürümeyi beceremeyenler kolayca birbirlerinden ayrılıp, "herkes için daha hayırlı olan" dar çevre ilişkisi içerisinde davrandıklarında ne kazandığımızı gördük. Bütün ayrılıkların mantığında bu "safradan kurtularak" rahat yürüme arzusu vardır. Ama bunun bizi darmadağınık eden düşünce olduğunu da unutmamak gerekiyor.

Yeni Öncü çevresi uzun zamandır geliştirdiği görüşler içerisinde davranmaya çalışıyor. Ama bu davranış normu bu çevre için de yeni. Dolayısıyla eski anlayışların ağırlıklı etkisi altında kalıyor. Ama bu tarzı öğrenmek gerekiyor. Bir dönem için paralize edici etkisi olsa bile yürünmesi gereken doğrultu budur diye düşünüyorum. Bu kavrayışın sahibi olanlar ağırlık kazanmadığı bir durumda 'birlik hayalleri'nden de vazgeçmek gerekiyor.

Laf arasında birşey geçti; "bizim yeni bir süreç başlattığımıza dair "Yeni bir süreç başlatmıyoruz. Paralel yürütmeye çalıştığımız bir süreç vardı. Biz bu süreçin erken bir saate "tüketilmesine" yani ziyan edilmesine karşıydık. İşte bu tutum içerisinde devam ederek, nelerin yapılabileceğini ortakça araştırmaya devam ediyoruz. Ama bunun Türkiye'de "birlik" adına birşeyleri temsil edeceğini düşünmüyoruz. Ancak bir yardımcı olabilir, olabilirse. Ama birlik düşüncesini bir yana koyabilmek için bir şey olmuş değil. Daha önce de birbirimizden ayrıydık; bu durumun birliği gerektirdiğini söylüyorduk. Yaşanan süreçte hemen hiçbir şey değişmedi. Sadece, bu durumu yaşamamış olanlar, yaşayıp da unutmuş, ya da durumun yarattığı düşünsel baskı sonucu onun tasvirini kafada değişikliğe uğratmış olanlar bir kere daha yaşamış oldular. Tabii bir şeyler kazanırken bir şeyleri de kaybettiğimizi görmek gerekiyor. Amaçlar açısından birşey değişmemiş olduğuna göre ise devam etmek gerekiyor.

Bu tema ister istemez bir süreklilik meselesini gündeme getiriyor: hepimizin hafızasında kendisini kısaca "proletarya sosyalizmi" diye ifade eden bir ilkeler ve eylemlilikler manzumesi yerini koruyor. Bugün bu anlayışın sürekliliğinden hangi ölçüde söz edilebilir? Yanlış anlamayın, sormaya çalıştığım şey tarihsel meşruiyet meselesi değil. Kurtuluş'un 80 öncesi ve sonrasında yaptıklarını sorgulamak haddim değil, zaten bu konunun tartışılacağı yer de burası değil. Sormak istediğim Yeni Öncü çevresinin bugün hangi ölçüde aynı ilkeler doğrultusunda hareket ettiği; hangi anlayışların terkedildiği, hangilerinin hala benimsendiği...

Proletarya sosyalizminin sürekliliğinden kuşku duyurmaya neden olabilecek bir durumun olmadığı kanısındayım. Bu çevrenin özelliği görüşlerini sürekli geliştirebileceği bir zemine oturtmuş olmasıydı. Seksen öncesi süreçte olduğu gibi seksen sonrası süreçte de görüşler kuşkusuz gelişti. Tesbit edilen sekterizm ögeleri öncelerı tekil olgular olarak ayıklanmaya çalışıldı. Zamanla bunlara ait bütünsel bir perspektife ulaşıldı. Bunlar az iç mücadeleyi gerektirmedi. Proletarya sosyalizminin ilkeleri olarak ortaya konmuş olan temellerin hiçbirinin terkedilmesi değil sözkonusu olan. Dogmatizmin etkileri atıldıkça bu ilkeler daha kapsamlı hale geldiler. Bütününden burada sözedebilmek olanaklı değil. Ama proletarya enternasyonalizmi, işçi sınıfı devrimciliği, ikameciliğe karşı tutum alış, ihtilalcilik, K...........'ın bağımsızlığı vb. konularında temel görüşler zenginleşmiş olarak savunulmaya devam etmektedir. Sanırım bu konularda arada bir görüş farklılaşması da yok. Sorunuzu alışılmış terimlerle yanıtlayayım. Dünkü ideolojik pozisyonla bugünkü arasında ayrı olmayı gerektirecek bir farklılaşma sözkonusu değildir. Görüş farklılıkları dün de bize yabancı değildi. Aramızda değişik konularda değişik düşünenler vardı. Ama bunlar içeride kalırdı. Şimdi herkesin bilmesine yardımcı olunuyor. Tabii bu durumu benimseyebilmek için demokrasi kavrayışında gelişmelerin olması gerekliydi. Uzunca bir süreç bunun mücadelesiyle geçti.

"Önderliği tartışmada kanıtlayabilme olanağı yoktur. Bu, ancak mücadelede kanıtlanır. Benim yanımda durmaya çalıştığım öneriler mücadele zeminini benimseyen önerilerdir."

Bu çevrede olan değişikliklerin anahtarını demokrasi sorunundaki kavrayış farklılaşmasında aramak gerekiyor. Bu bakış gelişmesi/farklılaşması muhakkak ki, her bir ilkenin kavranışında farklılıkları da getiriyor. Ama belli başlı politik ilkeleri temelden değiştirmiyor. Esas olarak, sosyalizmin kuruluşu, örgüt içi ilişkiler ve örgütler arasındaki ilişkiler alanında değişikliklere neden oldu ve daha da olmaya devam etmesi gerekiyor. Ekonomizmin etkileri bizde de vardı. Bunun kısmen bilincindeydik de. Koşmaktan düşünmeye daha fazla zaman bulunca, tümünü operasyona aldık. Bu operasyon bize yararlı olduğu gibi tüm sola da yararlı oldu sanıyorum. Ama bütün sonuçları alınmış değil. Hatta işin daha başlarında yürünmekte.

Bildiğiniz gibi Devrimci Sosyalist Blok önerisi Türk solundaki yegane birlik projesi değil. Birlik tartışmalarının diğer ürünü, yasal bir Sosyalistlerin Birliği Partisi girişimi, bildiğim kadarıyla tökezleyerek de olsa sürüyor. Demokrat'ın son iki sayısında "muhalefet meclisleri" diye bir kavramdan sözedilmeye başlandı; benim henüz içeriklendirmekte güçlük çektiğim bir kavram. Ancak yazılanlar değil de söylenenler düzeyinde olsa da, bu önerinin Yeni Öncü çevresinde şu tehlikeleri çağrıştırarak yorumlandığı rivayet ediliyor: Devrimci sosyalistler kendilerini açık ya da örtük kanallar aracılığıyla ve mevcut örgütlüklerini aşan bir birlik halinde doğrudan doğruya siyasal düzlemde yeralan bir kutup, bir alternatif olarak ilan etmeyecekler; ama dernekler, sendikalar, odalar düzeyinde birleşik bir muhalefet sürdürecekler. Başka bir deyişle sosyalist muhalefet kendisini toplumsal muhalefet düzeyine indirgeyecek; iktidarı, devleti ele geçirmektense, kısmiliği aşma imkanı olmayan ama kimi zaman son derece radikalleşebilen hareketlere öncülük etmekle yetinilecek. Elbette sosyalistlerin görevleri arasında siyasetin resmi sınırlarının genişletilmesinin, normal olarak siyasi addedilmeyen hayat alanlarının politize edilmesinin öncelikli bir yer tuttuğunu düşünüyorum. Ama şahsen ben,

net bir şekilde politik düzlemde konumlanmadan, kitlelerin gözünde iktidar adayı olmaya aday bir programa sahip olmadan bu görevin yerine getirilebileceğine inanmıyorum. Her neyse, hem muhalefet meclisleri hakkında bugüne kadar söylenenler yetersiz, hem de eninde sonunda rivayetler üzerinden konuşuyorum. Yine de belli bir etkililiğe sahip bu rivayetler. Bu yüzden ben sizin gerek muhalefet meclisi önerisi, gerekse demin sıraladığım sakıncalar hakkında ne düşündüğünüzü merak ediyorum.

Muhalefet Meclisi önerisinin hangi çevreler de ne yorumlara uğradığı konusunda benim de az bilgim var. Yeni Öncü çevresinde sizin söylediğiniz gibi bir yoruma uğradığı kanısında değilim. Belki birileri söylediklerinize benzer şeyler söylemiştir. Ama devrimci sosyalist blok çevresi içerisinde olanlardan bazılarının onu karalayabilmek için kasıtlı bu yoruma uğrattığını, o çevrede yer alanlardan biriyle yaptığım tartışmadan biliyorum.

Her şeyden önce bu öneriyi, olgunlaşmamış bile olsa Melih Pekdemir'in tarif ettiği kadarıyla olumlu karşıladım. Bazılarınca popülizm damgası Devrimci Yol'a hiç silinmeyecek birşey olarak yapıştırıldığından ve başka kasıtlar da olduğundan dolayı böyle yorumlanmak istendiğini sanıyorum. Ancak Pekdemir'in söyledikleri içerisinde üç nokta üzerine basılabilecek bir özellik taşıyor. Birincisi halkların somut sorunları zemininde bir faaliyetin yürütülmesi. İkincisi doğan muhalefetin devrimci bir çizgiye oturtulabilmesi; üçüncüsü de bu muhalefetin işçi sınıfı eksenli olabilmesi. Bu üç nokta, Pekdemir ya da başkaları açısından nasıl yorumlanacaktır, bilemiyorum ama benim için bugün solun üzerinde anlaşması ve bir çıkış yolu olarak değerlendirmesi gereken özellikler taşıyor.

Bu önerinin sosyalist siyasal önderlik sorununu dışladığı iddiaları boş laftan ibaret. Ama bazılarının neden hoşuna gitmediğini geleneksel anlayışı iyi tanıdığımdan kestirebiliyorum. Pekdemir, önerisi içerisinde veri olarak kimsenin önderliğinin geçerli olmadığını söylüyor. Bence de çok doğru. Sosyalist hareket içerisinde geleneksel olarak birilerinin atanmış önder olabildikleri az raslanan bir durum değil. O, her dönemde önderliğin mücadele içerisinde kanıtlanması gerektiğini öne sürüyor. Buna tamamiyle katılıyorum. Önderliği tartışmada kanıtlayabilme olanağı da yoktur. Tartışma bunun ancak bir öğesi olabilir ama kanıtlama alanı bizzat mücadelenin kendisidir. Benim yanında durmaya çalıştığım öneriler mücadele zeminini benimseyen önerilerdir. Bu zemin içerisinde siyasal birliğe ulaşmak mümkündür ve birini öne ya da arkaya koymak gibi bir düşüncem yok.

Pekdemir'in önerisindeki muhalefetin devrimci kılınması görüşü, sosyalist alternatifin genel muhalefet içerisinde eritilmesine karşı oldukça sağlam bir zemin. Sağlam ama sağlanması o kadar kolay değil. Şimdiye kadar bazı kesimler, keskin söylem üreterek, devrimcilik sıfatını kolayca kazandıklarını sandılar. Ama bunlar solun devrimci kanadı gözünde ancak komik oldular. Şimdi bunların çoğu piyasada ve hareketin düşük bir noktasından yararlanarak önderlik kapabileceklerini sanıyorlar. Tabii yanılıyorlar. Devrimcilerin içgüdüleri bile bunları bir kenara itmeye yeter diye düşünüyorum. Muhalefetin devrimci kılınması demek, onun eylemlerinde sistemle uzlaşmayan girişimler geliştirmesi demektir. Bunu yapmadan bilmek olanaklı değil. Onun için de eylemlilik zemini şart.

Pekdemir'in sözünü ettiği üçüncü nokta ise, sizin aktardığınız türden bir yorumu bence iyice olanaksız kılar: Muhalefetin işçi sınıfı eksenli olarak geliştirilmeye çalışılması. İşte bu noktada ihtilalci bir işçi sınıfı çizgisi geliştirebilmenin olanakları ortaya çıkar. Önerinin bu çizgilere sahip çıktığı durumda onun populist karakterli olduğunu söyleyebilmek olanaklı değildir. Ayrıca "halk"tan bahsedilen her yerde popülizm bulan ve bunun yarattığı kötü çağrışımlardan yararlanmaya çalışan, doktrinerlerin Türkiye ve K..........'da hiçbir iş becerebilecekleri kanısında değilim. Bunlar işçi sınıfından en saf halinde en çok bahsettikleri zaman en ihtilalci işçi sınıfı devrimcisi olduklarını sanıyorlar ama şimdiye kadarki deney, bu söylem sahiplerinin işçi sınıfıyla hiçbir ciddi önderlik ilişkisi geliştiremediklerini ortaya koymuştur. Zaten bir klişeleri var: "Demokratik devrim savunanlar popülisttir" diye. TİP'deki ayrılıklardan beri dinler dururuz bunu. Ama ihtilalcilerin hangi kesimden çıktığını tarih gösterdi.

Hangi adla adlandırılırsa adlandırılsın, biraz önce üzerinde durduğum prensipler temelinde sol içerisinde bir eylem birliği geliştirilebilir. Böyle bir eylem birliği, yaptığı ve yapacağı işleri tartışabileceği ortak bir meclise sahib olabildiği takdirde, ortak politik tartışmalar da yürütülebilecek demektir. Politik tartışmaların yapılabildiği bir zeminde teorik ve ideolojik tartışmaların cereyan edemeyeceğini düşünmemek gerekir. Ve bu tartışma ve değerlendirmeler bir yayınla en geniş kesimlere de ulaştırılabilir. BTDK'da bu konuda iyi bir örnek verildi. Nasıl yayın çıkaracağız tartışmasında hiç bir yere varılamazken, kendiliğinden bir prosedür içerisinde sekiz ay boyunca ortak yayın çıkarıldı. Tartışma metinlerinin peşpeşe yayınlanması basbayağı periyodik bir yayın oluşturdu. Ama bunlar sadece tartışmaları içeriyordu. Politik alan üzerine doğrudan müdahalelere yer yoktu. İşe böyle bir boyut da kazandırıldığında Teorik-politik bir yayın gerçekleştirilmiş olabilir. Tabii bunların içeriklere göre ayrı yayınlar oluşturmaları daha doğrudur diye düşünüyorum.

Esas olan prensiplerin benimsenmesi ve bu öneriye aktüalite kazandırabilmektir. Başkalarıyla iş yapmak niyetinde olanlar, onların görüşlerinin de öneriyi şekillendirmeye katılmasına olanak sağlayıcı biçimde önerilerini ortaya koymalıdırlar. Sorunun her bir detayı üzerine anlaşmaya çalışmak yerine genel bir çerçeveyi ortakça benimsemek doğrudur. Böyle bir şekillenme içerisinde sisteme alternatif oluşturacak bir programın oluşturulmasını olanaksız görmek, ancak bahsettiğimiz prensiplerin ortada olmamasıyla mümkündür. Bu prensipleri benimseyenler muhalefetin diğer kesimlerinden farklı olarak ortak alternatif bir programı oluşturabilirler. Üstelik böyle bir zemin içerisinde dile getirecekleri programın etkinliğini de en geniş çerçevede yaşayabilme şansına sahip olurlar. O zaman böyle bir program, bir kesimin arzularının dile getirilmesi olmaktan çıkarak, sistem değiştirme arzusunda olan en geniş çevrenin manifestosu haline gelebilme şansına da sahip olabilir. Ayrıca programsız kalınacağından korkmamak gerekiyor. Herkesin cebinde bir program zaten şimdi de var. ■

IMKB- Tüsiad, Fahri Doktorlar vs.

ÜNİVERSİTEDEN ARABAŞLIKLAR

Ömer Özgüner

Yeni bir dönemin eşiğine gelindiğinde, sorunlarda azalma yerine artış olduğu göze çarpan bir olgu. Öğrenci hareketi mücadelesi gittikçe yükselen bir seyir izlemesine karşın henüz yeterli düzeye gelemedi. Bunun en önemli nedenlerinden biri "tavırsız çoğunluğun" sürece katılması yönünde yeterli adımların atılamayışı. Bu adımları atacak - attıracak- olan öğrenci dernekleri, etkinlik alanlarını genişletmek ve kitlelerin doğrudan katılımını sağlamak zorundalar. Bu yönde eğilimin giderek öne çıktığı söylenebilir.

Bu yazıda, özellikle gençlik mücadelesi bağlamında, geniş bir çevrede yaygınlaşıp benimsenmesi, özetle öğrenci gençliğin sahiplenmesi gereken kimi önemli sorunları arabaşlıklar halinde vurgulamak istedik.

İMKB Bina Kavgası

Çok değil üniversitelerin açılmasından birkaç hafta sonra Scients Scation Index Bilim Merkezi tarafından ülkelerin bilime kattıkları, bir sıralama yapılarak açıklandı. Bu sıralamada Türkiye 46 rakamının karşısında bulunuyor ve bilimsel üretimde S. Arabistan, Şili, Venezuela, Meksika, Hindistan gibi ülkelerin gerisinde. Raporun açıklandığı günlerde ise Cumhurbaşkanı Özal, olağan İstanbul ziyaretlerinden birini yapıyor. İMBK ile İTÜ arasında uzun zamandır süren Maçka Kışlası sorununun kızıştığı bir dönemin üzerine gelen Özal ziyareti, kafalarda soru işareti doğurdu. Nedeni ise borsa ile İTÜ arasındaki gerginlikte Özal'ın tavrını borsadan yana koyması. Ancak talihsizlik Özal'la başlamıyor. Bilindiği gibi 12 Eylül'le birlikte üniversiteler her alanda erozyona uğradı.

Bilimsel çalışmalar yok edilip, bilim adamları okullardan atılarak öğrenci kontenjanları büyük oranda arttırıldı. Sonuçta uluslararası üniversitelerden geriye "mektep"ler kaldı. Bu uygulamalardan payına düşenden fazlasını almak zorunda kalanlar ise İ.Ü ve İTÜ oldu. Ancak İTÜ bununla da kurtulamadı. Tüm bu siyasi yaptırımların dışında, payına artı olarak "mimari" yaptırımlar da düştü. Bunun son örneği ise Maçka Maden Fakültesi. Maçka binasına göz dikense İMKB'den başkası değil. Çünkü kısa sürede gösterdiği yüksek performansla uluslararası borsa şirketlerinin bile gözüne giren İMKB'ye yaşadığı bina "dar" gelmeye başladı. Hatta borsanın yetkili ağızları işi daha da ileriye götürerek "dün İstanbul olarak yıkılan Beyrut'un yerini alamadık. Bugün Kuveyt ve Bahreyn'in yerini almak, Ortadoğu'ya hakim bir finans merkezi olabilmek için tek eksiğimiz yeterli bir borsa binasıdır." demeye başladılar. Borsanın bu kadar büyük yer sorunu karşısında Özal ve Doğramacı da tavırsız kalmayarak, Maden Fakültesi'nin binasını İMKB'ye kiraladılar. Ancak İTÜ mezunları, yönetimi ve duyarlı çevrelerin yanıtı net oldu; "Binayı vermeyeceğiz!" Borsanın yetkili ağızlarının açıklaması, Özal ve Doğramacı'nın devreye girmesinden sonra bu da ne demekti? Ortadoğu'ya hakim bir finans merkezi olabilmek için tüm okeyler alınacak, ancak İTÜ'lüler pürüz çıkaracaktı. Bir yanda koskoca borsa, diğer yanda birkaç İTÜ'lü. Buna güvenen borsacılar, kolları sıvayarak, gönül rızasıyla ikna edemedikleri İTÜ yönetimini zor kullanarak ikna etmek için, binayı silahlı-sopalı adamlarıyla bastılar. Buna karşın İTÜ yönetimi 68'lilerden yardım istedi. 68'liler ise bu sorunun doğrudan

İMKB'ye yaşadığı bina "dar" gelmeye başlayınca, gözünü Maçka Maden Fakültesine dikti. Yetkililer "Beyrut'un yerini alamadık ama bari Kuveyt'in yerini alalım, İstanbul'u uluslararası bir finans merkezi yapalım" diyorlar. Tek eksikleri de yeterli bir borsa binasıymış...

Türkiye'de hukuku doktorluğu Evren'e, sağlık doktorluğu Özal'a, ekonomi doktorluğu da Kastelli'ye layık görülüyor. Nasıl bir ülkede yaşadığımız konusunda başka bir şey söylemeye gerek varmı?

tarafının bugün okuyan öğrenciler olduğunu bildirdi İTÜ yönetimine. Tüm bu yaşananların okulların kapalı olduğu bir döneme denk gelmesi, okul yönetiminin sorunu iradi olarak engelleme çabaları her ne kadar üniversitelerin gerçek sahiplerine söz ve karar hakkı tanımıyor görünse de öğrenciler olup bitenleri yakından takip ediyorlar. Bu günlerde bir dizi eylem kararının eşiğinde olan öğrenci derneğinden Timur şunları söylüyor: "Bizler üniversitelerin bizim olduğunu söylüyoruz. Bu nedenle değil üniversite binasının, tek bir taşın bile devredilmesinde esas taraf bizleriz. Üniversite yönetiminin bizleri devre dışı bırakma çabalarına rağmen duruma müdahale etmekte kararlıyız. Binanın borsaya devredilme çabası özerk üniversiteye açık bir saldırıdır ve buna tepki göstereceğiz."

Tüsiad'ın Golü

Yaklaşık altı yıldır fiili olarak çalışmalarını sürdüren öğrenci dernekleri, günlük eylemliliklerin hattını aşarak, akademik ve programatik düzeyde çalışmalar gerçekleştiremediler. Özgül alanlarının mevcut durumlarını, sorunlarını ve sorunların kaynaklarını devrimci-demokrat bir bakışla okullardaki tüm öğrencilere hatta toplumun bütününe sunamadıkları için derin bir boşluk yaşadılar. TÜSİAD ise bu boşluğu kendi lehine doldurma çabalarına hız verdi. Yüzlerce istatistikten yararlanılarak hazırlanan TÜSİAD'ın Eğitim Raporu sekiz bölüm altında toplanmış. Bir bütün olarak raporun eleştirilmesi uzun ve ayrı bir değerlendirme olarak ele alınmadı. Ancak birkaç can alıcı örneğin, raporun niteliğinin anlaşılması için ipucu olacağından, üzerinde durmak istiyoruz. Eğitim Konseyi önerisi, demokrasi kavramının TÜSİAD'ça nasıl algılandığının güzel bir fotoğrafı gibi. Her il ve ilçede oluşturulacak konseylerde kamu yöneticilerinden -vali, emniyet müdürü- özel sektöre kadar geniş bir yelpazenin yer alması öneriliyor. Ancak yelpazenin en önemli kanadı göz ardı edilmiş. O da sözde kendileri için rapor hazırlanan öğrenciler. Eğitimde demokratikleşmenin şart olduğunu söyleyerek kendisine ve emniyete tam yetki isteyen TÜSİAD öğrencileri yok sayıyor. Diğer bir nokta ise, Türkiye'nin ithal ikameci stratejisine dayalı kapalı ekonomi modelinden, ihracata yönelme stratejisi ile yürütülen piyasa ekonomisi modeline geçiş süreci içinde olduğu belirtildikten sonra, istihdam politikasının iyi düzenlenemediğinden şikayet edilip seçenek sunuluyor; çok sayıda meslek yüksekokulu açılması. Yapılmak istenense, bu uygulamalı okullarla, okul-sanayi işbirliğini sağlayıp, grevsiz ve ücretsiz "öğrenci-işçi" sayısını arttırmak. İlk olarak Özal ve Avni Akyol'un katıldığı bir toplantıyla kamuoyuna sunulan rapor, hükümetçe biraz soğuk karşılandıysa da, büyük oranda kabul gördü. Ve raporda önerilen zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması, sınıfta kalmanın kaldırılması maddelerini gündemine alarak rapor için ilk adımı attı. Biz ise üniversitelerin ve demokratik muhalefetin gerçek bir eğitim raporuna ihtiyacı olduğunu düşünüyoruz. İÖDP'nin diğer örgütlenmelerle birlikte demokratik eğitim programı yaratmasının adımları geciktikçe, TÜSİAD vb. kurumlar boş kaleye gol atmaya devam edecek.

Herkese Bir Cübbe

Olağan olmayanın, olağanmış gibi sunulma safsatası her geçen gün hızlanarak artıyor ülkemizde. En iyi örneklerden biri de fahri doktorluk! Olağan olan; bilimin gelişmesinin önünü açana, olanaklarını genişletene, ona imkan sunana vermekse, olağan olmayan, tam da tersi. Oysa son günlerde artarak, çarşıdan elbise almakla, cübbe giymek karışmışa benziyor. Tanımla alay eder gibi fahri doktorluk, her biri ünvana layık görüldüğü alanın, "layığını" vermiş insanlara bir parça çıkar/yardım uğruna hediye ediliyor. Geriye doğru şöyle bir göz attığımızda Nato sekreterlerinden, teknik direktörlere, prenslerden, yabancı bakanlara

Özerk Üniversite ve Lima Bildirgesi

.4 Kasım 1981 yılında yürürlüğe giren Yüksek Öğrenim Kanunu geçen dokuz yıl süresince birçok kez değişikliğe uğradıktan sonra bu yıl başlarında tümüyle değiştirilmesi gerektiği tartışılmaya başlandı. Öğretim elemanlarının ve üniversite öğrencilerinin bulunmadığı konumlarda, YÖK'e alternatif olarak "mütevelli heyet" sistemli özgün üniversite oluşturmaya çalışıldı.

Uygulanmaya koyulan yeni üniversite taslağına alternatif olacak özerk üniversite tartışması da bu dönem başında gündeme girdi.

Öğretim Üyeleri Derneği ve Mülkiyeliler Birliği tarafından düzenlenen bir panelde, Dünya Üniversiteler Servisi WUS'un Yüksek Öğretim Kurumları'nın Akademik Özgürlüğü ve Özerklik konulu Lima Bidirgesi dinleyicilere tanıtıldı.

LİMA BİLDİRGESİ

Son yıllarda yüksek öğrenim kurumlarının akademik özgürlüğünü ve özerkliğini baltalamaya, kısıtlamaya ve baskı altına almaya yönelik tehlikeli bir eğilim ortaya çıktı. İnsan hakları konusunda genelde uluslararası belgeler ve yönlendirici faaliyetler yaygın olduğu halde, yüksek öğrenim alanında akademik özgürlük ve özerklik konularında bu tür belge ve faaliyetlerin yetersiz olduğu gerçeğinin farkedilmesi üzerine bir bildirge oluşturma düşüncesi ortaya çıktı. Bildirgenin ilk taslağı 1987 Ocak ayında tamamlandı. Birkaç kez değişime uğradıktan sonra, bildirge 6-10 Eylül 1988 tarihleri arasında Lima'da toplanan Dünya Üniversiteler Servisi (WUS) 68. Genel Kurulunda onaylandı.

Dernekler Kanunu gereğince uluslararası kurum ve kuruluşlarla ilişki kurmak yasaklandığı için, Türkiye WUS'ta temsil edilemedi. Ancak anonim şirket olması dolayısıyla Bilar A.Ş. WUS'la ilişkileri sağladı.

19 maddelik bildirgede özetle belirtilen konular şunlardı;

* Akademik özgürlük, akademik bir çevre üyelerinin tek tek ya da toplu halde bilgiyi araştırma, inceleme, tartışma, belgeleme, üretme, anlatma veya yazı yoluyla edinmelerinde, geliştirmelerinde ve iletmelerindeki özgürlükleri anlamına gelir; ve üniversitelerin üstlendikleri eğitim, araştırma, yönetim ve hizmet işlevleri için vazgeçilmez bir koşuldur.

* Akademik çevre, bir yüksek öğretim kurumunda öğretim, araştırma, inceleme yapan ve çalışan herkesi kapsar. Herkes, yetenekleri temelinde hiç bir ayrım yapılmaksızın öğrenci, öğretmen, araştırmacı, işçi ya da yönetici olarak akademik çevre içinde yer alma hakkına sahiptir. Akademik çevrenin hiçbir üyesi, akademik çevrenin demokratik yollarla seçilmiş bir organı önünde adil bir savunma yapmadan görevinden alınamaz.

* Akademik çevrenin öğretimle ilgili tüm üyeleri herhangi bir müdahaleye maruz kalmaksızın öğretme hakkına sahiptir.

* Tüm yüksek öğrenim öğrencileri öğrenim özgürlüğünden yararlanırlar.

* Tüm yüksek öğrenim kurumları, öğrencilerin, kurumun idare organlarında yer almalarını temin eder.

* Devletler, tüm orta öğrenim mezunları veya yüksek öğrenim düzeyinde öğrenimlerini sürdürebileceklerini ispat edebilecek diğer kişiler için ücretsiz bir yüksek öğrenimi yaşama geçirmek için tüm gerekli önlemleri almalıdırlar.

* Akademik çevrenin tüm üyeleri, çıkarlarını korumak amacıyla sendikalar kurma ya da sendikalara katılma hakkına sahiptirler.

* Özerklik, yüksek öğretim kurumlarının iç işleyişlerine, mali işlerine yönetimlerine ilişkin karar almada ve eğitim, araştırma, dışa yönelik çalışmalar ve diğer ilgili faaliyetlerde kendi politikalarını oluşturmada devlet ve toplumun tüm diğer güçleri karşısındaki bağımsızlıkları anlamına gelir. Yüksek öğretim kurumlarının özerkliği, ilgili akademik çevrenin tüm üyelerinin aktif katılımını içeren demokratik bir öz-yönetimle gerçekleşir. Devletler, yüksek öğretim kurumlarının özerkliğine müdahale etmemekle ve toplumdaki diğer güçlerin müdahalelerini önlemekle yükümlüdür.

* Yüksek öğretim kurumları, kendi toplumlarında politik baskıları ve insan hakları ihlallerini kınamalıdır.

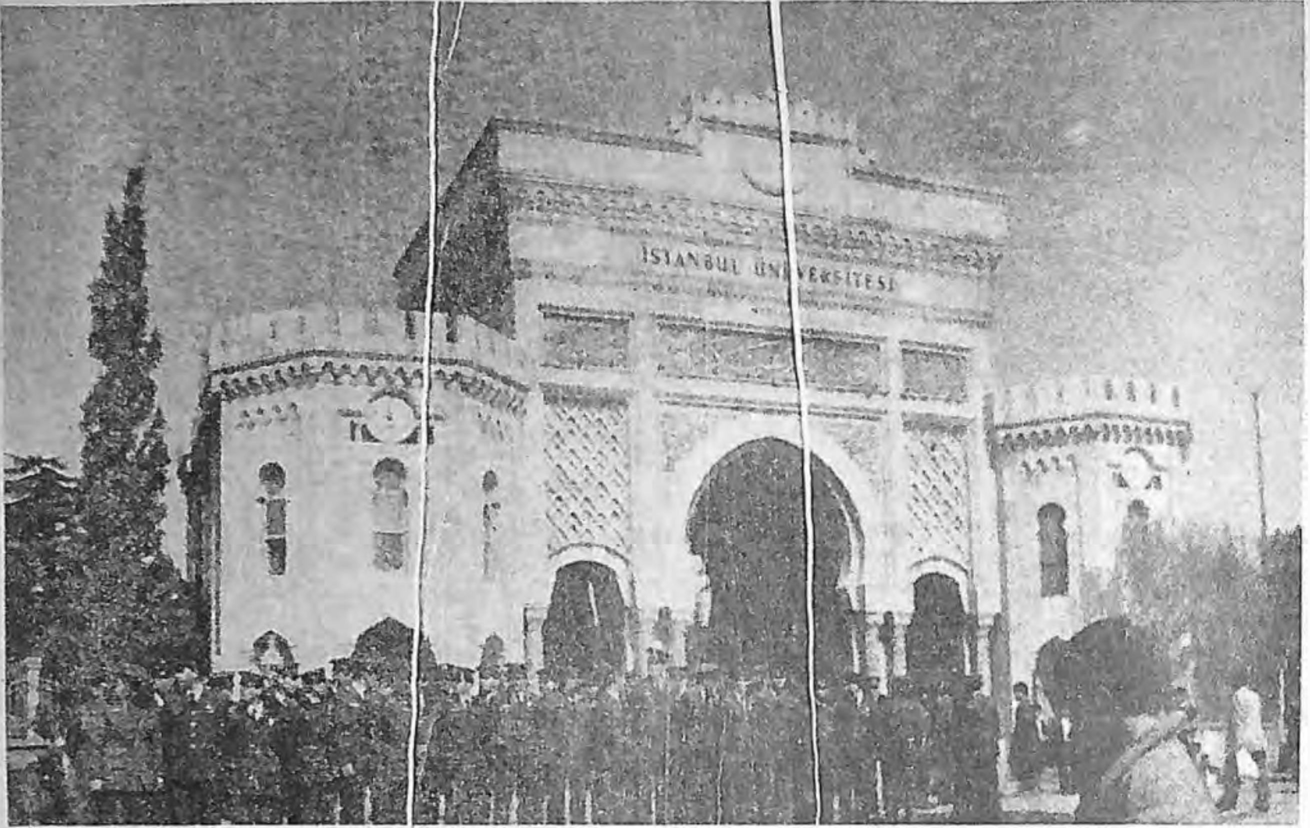
13 Ekim günü Harp-İş salonunda yapılan panelde Lima Bildirgesinin tanıtımından sonra, bu bildirgenin en geniş kesimlerce tartışılması, elde edilen sonuçlar, üniversitelerimizin geleceği bakımından, sahip çıkılması/çıkılacağı belirtildi.

ODTÜ Öğretim Elemanları
Derneği YK Üyesi
Nurettin Çalışkan

kadar birçok kesimden insana hiçbir kriter gözetilmeksizin cübbe giydirildiği görülüyor. İşte birkaç isim; TC tarihine hukuka en büyük darbeyi vurmuş olarak geçen Evren hukuk alanında, insanları hastahanelerde parasızlık yüzünden rehin bıraktıran Özal sağlık alanında, banker faciasının en renkli simalarından Cevher Özden, nam-ı diğer Kastelli ekonomi alanında fahri doktorluk ünvanının sahibi oldular. İ.Ü'nin son yıllarda yarattığı cumhurbaşkanlarına ünvan verme geleneğinden yararlanarak, fahri doktorluğuna kavuşan Özal'a, ünvanı verdiği için rektör Cem'i Demiroğlu senato üyelerinden ve öğrencilerinden ençok eleştiri alan isim oldu. İ.Ü Çapa Tıp Fakültesi öğrencilerinden Mahir, verilen ünvanların kendileri için hiçbir anlam ifade etmediğini belirterek "bir doktor adayı olarak sağlık alanında fahri doktorluğun Özal'a verilmesini kınıyorum. Özellikle bu önerinin bizim fakültemiz dekanı tarafından verilmesini ise daha büyük bir talihsizlik olarak görüyorum" dedi.

Yine Türban

Kadın Statüsü ve Sorunları Başkanlığı'nın kurulması ile kadına biçilen "esvap" resmileştirildi. Esvap'ın yaratıcılarının vazgeçemediği aksesuarda yapılması gerekli değişiklik hakkındaki kanun hükmünde kararnamenin kabulüne ilişkin yasa tasarısına eklenen madde plan ve bütçe komisyonunda kabul edildi. Sessiz ve sedasız geçiştirilmeye çalışılan madde Bahriye Üçok'un öldürülmesiyle, ilgi ve tepki odağı oldu. Mecliste görüşülmesi sıra-

Üniversitelerin açıldığı ilk gün polis 50'ye yakın öğrenciyi gözaltına alarak yeni döneme "merhaba" dedi. Fotoğrafta üniversitenin dışında görülen polisler, bu öğrenim yılında da içeride ikamet edecekler gibi görünüyor

sında dinleyicilerin protestosu ile karşılaştı. Hatta SHP'de bile olayı ciddiye alma eğilimi belirdi! Bir yandan mahkemelerin dahi kararını beklemeden, yalnız siyasi şube kaynaklı verilen uyarma, uzaklaştırma ve okuldan atma gibi disiplin cezasına uğramış, hakları ellerinden alınmış dernekçi öğrenciler görmezden gelinirken, yasa, türban serbestisi yanında, yürürlüğe girmeden önce kılık-kıyafetle ilgili verilmiş olan her türlü disiplin cezasının geçersiz olacağı hükmünü de içeriyor. Bu da türban krizinin derinleşmesinde önemli bir yere sahip.

Hangisi Yetersiz!

UNESCO istatistik yıllığından edindiğimiz bilgilere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından Türkiye 124 ülkenin ardından geliyor. Ve geride bıraktığımız günlerde Ankara'da 38 bin kişinin katıldığı bir sınav yapılıyor; Öğretmenlik Yeterlilik Sınavı. Kazanabilecek aday sayısı ise sadece 11 bin. Hemen bir soru; bu kadar açık varken, neden bu yeterlilik sınavı? Bir yandan açık var deyip, diğer bir yandan 27 bin kişiye "yetersizsiniz" deyip iş vermemek! Tüm bu çelişkilerin yalnızca bir yanıtı var; politik tercih. Öğretmen adaylarından Selim Şahin "hem fakültelerden çok sayıda öğretmen adayı yetiştiriyorlar, hem de bu adayları eleyerek, ilahiyatçıların yolunu açıyorlar. Bu MEB'in YÖK'e güvensizliğinin açık bir örneğidir. Şimdi; soruları hazırlayan kurum 'yeterli mi' diye sormak hakkımız değil mi?" diyor. Gerçekten de yazılı sınavda ve mülakatta sorulan sorular Şahin'i doğruluyor; memurlara hak olmayan aşağıdakilerden hangisidir? (doğru yanıt, sendika hakkı) Mahkum oldunuz mu? Evet'se şuçun çeşidi? vb. Dört yıllık YÖK üniversitesinden "yeterli" olarak çıkıp, MEB'in sınavında "yetersiz" olmak ve bunun yanında yıllarca formasyon dersleri alarak öğretmen olamamak da işin cabası. Yaklaşan 24 Kasım Öğretmenler Günü'nde, Türkiye'de öğretmene bakışın kısacası...

Köpekler, Panzerler Ve Açılış

Daha okulların açıldığı ilk gün, üniversiteye merhaba diyen öğrencilere, polis çeşitli fakültelerden 50'ye yakın kişiyi gözaltına alarak karşılık verdi. Gözaltına almakla da kalmayıp, özellikle geçen yıl son dönemde okullarda ele geçirdiği hakimiyeti kaybetmek istemeyen İstanbul polisi açılışlarda aldığı önlemlerde adeta "şov" yaparak, kitlelere gözdağı da vermeye çalıştı. 3 Ekim'de Beyazıt ve Ayazağa'dan geçenler üniversitelerin açılış şenliğinde şu görüntülere rastladılar; şenlik alanına bırakın girmeyi oradan geçmek isteyenlerin bile üzerleri sıkı bir aramadan geçiriliyor. Fonda Alman kurt köpekleri detone olmuş sesleriyle aramalara eşlik etmekte. İnsanların üzerine saldırmak için zincirlerinin bırakılmasını bekliyorlar. Sağa sola serpiştirilmiş panzerler tüm bu olup bitenlere ayrı bir renk katıyor. Çalıların arasına pusu kurmuş polisler 10-15 kişilik gruplar halinde kampüse giren öğrencilere saldırarak dövüyor. ancak tüm bunlara rağmen İÖDP, İTÜ Ayazağa Kampüsü'nde, İYÖ-DER'de Taksim'de 300 ve 100'er kişilik gruplarla yeni bir yıla çoşkulu bir şekilde adım attılar. ■

Halkevlerinde Dargeçit

SOMUTLAŞTIRMA VE NETLEŞTİRME(II)

Hakkı Zabcı

Halkevlerine ilişkin tartışmaların sonuna geldik. Son yazının ikinci bölümü.

Anımsayacaksınız, birinci bölümde Sarıyer Halkevinin, su sorununda gösterdiği çabayı özetleyerek vermeye çalışmıştık. Konuyu yakalayışı, somutlaması ve netleştirme çabaları, gerçekten, her türlü övgünün üstündeydi.

Bir başka halkevi var. Sarıyer Halkevinin değişiği bir halkevi: Eskişehir Halkevi.

Peşin hüküm vermeden bir bakalım bu halkevine.

Önce, "zaman tüneli" ile, çok değil, bir yıl öncesine gidelim:

Eskişehir Halkevinin düzenlediği "Barış ve Demokrasi" paneli. İkibini aşkın katılım.. Hiç ses etmeyelim. Mırıldanmayalım da. Daha geçen Eylül ayında, Halkevleri Genel Merkezinin düzenlediği, benim de katıldığım, panele katılan izleyici adedi elli civarındaydı. Hepimizin üzerine ölü toprağı serpilmiş bir haldeyken Eskişehir başka bir dünyada mı yaşıyor? Evet bu adamlar kötü kişilerse, "yuh" olsun iyilere! Adamlar herbir etkinliklerinde yeri göğü inletiyorlar, biz elli kişiyi zor topluyoruz.

Eskişehir Halkevi futbol takımı. Amatör kümede liderliğe oynuyor. Binlerce taraftarı,... Her maçta "spor, barış, dostluk, kardeşlik demektir" pankartı... Futbolcular arasında dostluk, taraftarlar arasında dayanışma...

Eskişehir Halkevi tiyatro kolu.. Düzenli çalışma. Kollektif iş kotarma. Profesyonel topluluklar kadar başarılı oyunlar. Muzaffer İzgü'nün "gecekondu"su... Ferhan Şensoy'un "şahları da vururlar", ... Kültür Sarayı'nda sergilenen "gecekondu" temsilinin bir milyon liralık hasılatı Yeniçeltek kazazede ailelerine...

Eskişehir Halkevi folklor ve Semah ekipleri. Süreklilik... Şenlikler... Büyük katılımlar... Gazete haberleri...

Devamlı hareketlilik. Yediyüze yakın üyenin yarıdan fazlası faal...

Gelelim bugüne. Kültürel etkinlikler devam ediyor. Hatta bir üst noktaya sıçramanın organizasyon çalışmaları son aşamasına gelmiş durumda. Belediyenin ve mimar-mühendisler odaları Eskişehir şubelerinin de katılımıyla ÇEVRE ve KÜLTÜR VAKFI kuruluyor. Bu çalışmada halkevinin etkin bir çabası var. Elimizin altındaki 1971 kuruluşlu HALKEVLERİ KÜLTÜR VAKFI işlevsiz ve sahipsiz orta yerde dururken... O kadar ısrarlara rağmen, bir Allahın kulu da çıkıp kapısını "örümcek ağı" sarmış vakfı araştırmaya yeltendi mi?..

> **TÜSİAD kendi istemlerine göre "eğitim raporu" hazırlayıp sunarken, bizim "alternatif eğitim politikamız" için envanter bilgilerimiz, uygulama tekniklerimiz var mı?**

Eskişehir Halkevi, kendi "mütevazi" salonunda video filmleri gösterisi düzenliyor.

Asıl önemlisi, her ayın ilk pazartesi, belediye meclis salonunda, belediye, TMMOB'ye bağlı odaların Eskişehir şubeleri, Tabipler odası Eskişehir şubesi, Memur Dernekleri ve Halkevinin etkin ve yaygın katılımıyla kent sorunları tartışılıyor, öneriler ve çözüm yolları aranıyor. Kentteki bütün muhtarlar toplantıda hazır bulunuyorlar. Halk, toplantıları, yalnızca izlemekle yetinmiyor, aktif olarak tartışmalara giriyor, gerektiğinde hesap soruyor.

Bu dergi elinize ulaştığında, yani kasım ayının ilk haftasında Eğit-Der, Eğitim-İş ve Halkevleri Eskişehir şubelerinin "kültür" üzerine hazırladıkları bir rapor, belediye meclisinde tartışılıyor olacak...

Evet, iyi veya kötü nitelemesi yapmadan gözümüz kulağımız Eskişehirde olsun. Ne derseniz deyin, helal olsun Sarıyer Halkevine... Helal olsun Eskişehir Halkevine... Helal olsun oralarda iş üretenlere... Farklı konumlarda olsalar da...

Kültürel Ve Toplumsal Etkinliklerde Kullanılabilecek Araçlar

Helal olsun da, hep helal olsunla da olmuyor... Yasaklar, engeller, kapatılmalar,.... Binbir türlü sıkıntılar.

Biz yine de, genelde Türkiye'nin, özelde bulunduğumuz mahallin gündemine göre, meşruiyet zemininden ayrılmadan, bürokratik engelleri aşacak ve mekan sorunlarını sorun olmaktan çıkartacak bir yol izleyerek etkinlik araçlarını "politika üretme, kitleselleşme ve somutlama" üçleminden soyutlamadan demokratikleşme eksenine oturtmaya çalışalım.

Yayın Üretimi

Biliyoruz ki, halkevleri, halkın sahiplenmesi koşuluyla, gerçek demokrasilerin en etkin araçlarından biridir. Bunun anlamı halkın halkevleri şube yönetimlerine en geniş ve en etkin biçimde katılmalarıdır. Ayrıca halkevleri yönetimlerinin halka "hesap vermeleri" bu katılımı öz ve içerikte tamamlayan bir unsur olarak kendini gösterir.

Hedef kitleselleşmektir. Hedeften

uzaklaştıkça "marjinallik" başlar. Marjinallik başlayınca demokratikleşme süreci geriye işler. Bu nedenledir ki kitleselleşmenin ikiz kardeşi demokratikleşmedir.

Bir yayının genel perspektifi bu olmalıdır.

Su götürmez bir gerçek şu: Yayın üretimini "öz" ve "içerikte" belirleyecek olan o yayının amaç ve ilkelerini saptayacak kişi ya da kuruluşlardır. Halkevlerinde "bu kişi ya da kuruluşlar kim/kimler olmalıdır" sorusunun yanıtı konuyu biraz olsun aydınlatabilir. Öz ve içerik kendine uygun biçimlemeyi yaratır. Bu biçimleme teknik çabalarla olgunlaştırılır.

Gerçek demokrasilerde, amaç ve ilkeler en geniş ve en etkin, konu ile ilgili, kitlenin katılımıyla belirlenir. Yayın programı ancak bu belirlemeden sonra yapılabilir.

Halkevi yayın üretiminde tolerans alt ve üst sınırlarının olabildiğince açık olması, kendi varlık nedeni olarak ortaya çıkar.

Halka yayın yoluyla, sorunların özü ve içeriği anlatılamazsa, halk hem o yayından hem de o yayını çıkartandan uzaklaşır.

Dil sadeleştirilmedikçe ve en zor konular anlaşılacak derecede basitleştirilemedikçe "öz" yakalanamaz.

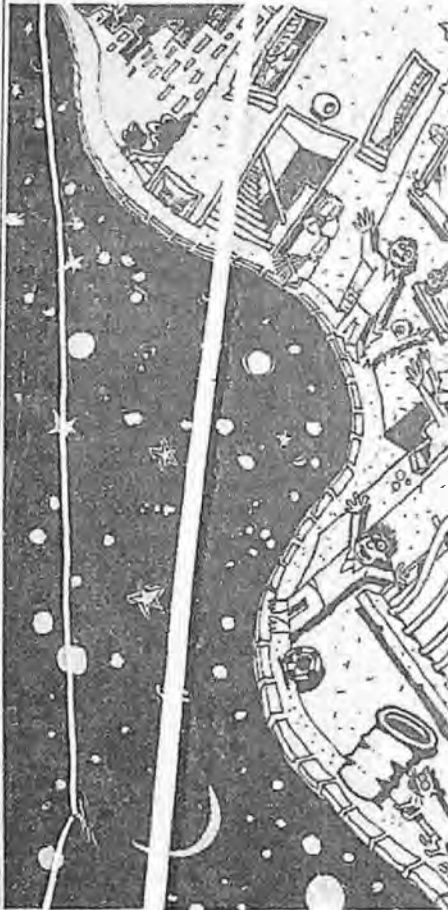
Yazı dinamiğini halkın oluşturacağı bir sistem geliştirilmeli. Statik bir yayın yerine dinamik olanı yeğlenmeli. Anlaşılabilirliliğin bir aracı olarak "görsel malzeme"ye bolca yer verilmeli. Tolerans sınırlarının genişletilmesi açısından röportajlara özel bölümler ayrılmalı...

Düşünceler yazı ile açıklanmaya başlanınca, tolerans dediğimiz esneklik sınırları daralmaya başlar; yazı beraberinde katılaşmayı, karşı düşüncelere karşı ödün vermeme eğilimlerini getirir. Kağıt üzerinde tartışma olgunluk sınırlarını aşar. Yazı yazma bu anlamda derin "polemikler" yaratır. Halkı kucaklayabilmek için polemiklerden kaçınmak gerekir.

Şimdi, bütün bunları dikkate alarak, Türkiye'nin en çok okunan gazetesini elimize alalım, ki bu gazete işçiler arasında da en çok okunan gazetedir. Kendi amaç ve ilkelerimize göre,bu tekniği kullanarak bir gazete maketi hazırlayalım. Geçelim karşısına, onun üzerinde yeni yeni düzenlemeler yapalım. 1940'larda çıkan, çıktığında geniş yankılar uyandıran, köy kahvelerinde ve yoksul aile sofralarında çokça okunan 'KARAGÖZ' adlı gazeteyi de enine boyuna inceleyelim. Çizgi ve fotoromanlara da bakalım...

Birşeyi unutmayalım. Üretim, sosyalizmde de, kapitalizmde de aynıdır. Değişiklik üst yapısındadır.Yani amaç ve ilkelerinde.

Bir şeyi daha unutmayalım. Bütün Türkiye halkı potansiyel olarak halkevlerinin doğal üyesidir.. . Hedefimiz, yanında olmamız gereken tüm bu potansiyeli kucaklayacak bir yayın organı olmalıdır. Yayını kendimiz için değil, onlar için çıkarmalıyız . Bu gerçeği kavrayamıyorsak, kafamızı iki avucumuzun arasına alarak düşünelim. Olmuyor

mu, açık havaya çıkalım. O da olmuyorsa, kendimizi denize atalım, deniz yoksa suya atalım. Ne yapıp edelim, ayılalım...

Bu türden haftalık ya da aylık yayın organı yanı sıra büyük duvar gazetelerini geliştirecek girişimlerde bulunalım... Aynı doğrultuda, broşür ve kitaplar..

Son bir noktayı önemle vurgulayalım: Basitleştirme siyasetten uzaklaşma anlamına gelmez; tam tersine, sorunların siyasi eksene oturtulmasını kolaylaştırır.

Tiyatro Etkinlikleri

Bir tiyatrocu arkadaşımdan dinlemiştim. Erwin Piscator'dan aktardığını söylediği bir tiyatro gösterisi. Süresi beş dakika bile değil. Geçtiği yer Nazi Almanya'sı. Sokak tiyatrosu yapan bir ekip, sağında ve solunda beşer katlı binaların dizelendiği bir sokakta, mesai saati sonrası dağılan halkın üzerine, bir binanın tepesinden, mezbahadan alınan kovalar dolusu kanı boşaltıyor... Birden, değişik yerlerden megafonlarla sesler yükseliyor. "Bu kanlar sizin kanınız". "Bu kanları sizler akıtıyorsunuz". "Yönetime omuz vermeye devam ederseniz kendi kanınızla boğulacaksınız."

Türkiye'de de 1960'lı yılların sonunda, 12 Mart'a kadar devam edebilen "Devrim İçin Hareket Tiyatrosu" buna benzer etkinlikler sergiliyor. Topluluk oyunlarının 113'ünü sahnede, 45'ini sokakta, 148'ini kahve sendika salonlarında, 54'ünü fabrika önlerinde sunuyor.

Yıllar önceydi, Ankara'nın akşam saatleri... Kızılay'da Atatürk bulvarında yürüyoruz. Oldukça kalabalık var. Birden önümüzden arkamızdan kızlı, erkekli genç bir grup taşıtların geçtiği yola fırladı. İçlerinden gür sesli biri "bu bir oyundur, izleyin" gibilerden birşey söyledi. Biz yayalar olduğumuz yere mıhlandık. Trafik tıkalı. Gösteri beş dakika ya sürdü ya sürmedi. Oğlu faşistlerce katledilen bir ananın başkaldırısı ve onu engellemeye çalışan, onu susturmak için zor kullananların tepişmesiyle geçen o beş dakika bizi bayağı etkilemişti... Oyunun sonunda oyuncular faşizme lanet yağdırarak yayaların arasına karışıp kaybolmuşlardı. Ama, biz gösteriden sonra da bir-iki dakika yerimizde çivili kalmıştık. Şoklama dedikleri buydu herhalde...

Bugünün gündeminde ve koşullarında neler yapılabilir? Düşünelim?

Dia Gösterileri

Gündeminize göre bir "senaryo" hazırlayın. Hazırladığınız senaryoya uygun, çekim yapmak için bir fotoğraf makinası edinin. Sonra çekime elverişli canlı alanlar ve insanlar ile geçmiş arşiv küpürleri... Canlı ve cansız çekimlerden oluşacak 30-40 karelik slaytlar. "Diksiyon"u iyi bir arkadaşınız da senaryodaki sunuş ve diyalogları kasete okursa... Bu kaset ile dialar arasında da bir senkronizasyon (uyum) sağlanırsa... İşte size bir dia programı. Geriye kalıyor bir projeksiyon makinası ve

bir de teyp. Piyasada kullanılmış ucuzları var. Perde olarak duvarı da kullanabilirsiniz, bir beyaz çarşaf ya da karton da işinizi görebilir. Mekan mı? Hiç sorun değil. Karanlık ve elektrikli her yer sorununuzu çözmeye yeterli.

Özellikle, eğitim ve bilgilendirme ile canlı iletişim konularında sonsuz faydalar sağlayan bir etkinlik türü... Maliyeti de oldukça düşük.

Sözlü Ansiklopediler

Orta öğrenimdeyken, Fransızların "Encyclopedie Orale" dedikleri sözlü ansiklopedileri uzun çalarlardan bize dinletirlerdi. Bunlar hem eğitime, hem de Fransa'nın propagandasına yönelik sözlü ve müzikli parçalardı. Örneğin, Fransız direnişçileri tanıtırken, her bir direnişçinin yaşam öyküsü anlatılıyor, aralarına da "balade" denilen ezgiler, ağıtlar müzikli olarak veriliyordu. Yani, müzik, şiir ve söyleşi diyebileceğimiz "discourt"lar birarada.

Gündeminize göre, siz de, olanaklarınız ölçüsünde buna benzer "kaset"ler dolduramaz mısınız?

Kısa Metrajlı Konulu Filmler

Önceleri 8 mm'lik kamera ve oynatıcılar vardı. Şimdi, bunlar demode oldular. Yerini Video ve Video kameraları aldı. 8 mm'lik kamera ve oynatıcıları şimdi çok ucuz. 3 kg peynir fiyatına bile böyle bir kamera elde etmek olası. Oynatıcılar da oldukça ucuz.

Gündeminize göre, basit bir senaryo ve gönüllü gerçek yaşamdan kişiler...

Yine mekan sorunu yok. Yine maliyetler düşük...

Söyleşi, Panel ve Seminerler

Bizlerde bir alışkanlık var. "Sahibinin Sesi" "nakaratlarını" severiz. Koro yerine, ayrı sesleri ve ayrı sesler içinde doğru olanı çekip çıkartmayı nedense benimsemeyiz.

Kendimize güveniyorsak doğru bildiklerimizi karşıt düşüncelerin var olduğu bir özlü etkinlikte kitleye aktarmalıyız. Doğruyu en etkin bir biçimde verebilmemiz halinde, kitleyi etkileme şansımız çok daha yüksek olur. Doğru ve yanlış aynı anda somutlanır. Bu yöntem kitleselleşmek için kullanılan çok etkin bir yoldur.

Bu yönde geliştirilecek bir seminer veya panelin bantları çözülür, bir broşür haline getirilerek, halkevinin deklarasyonu ile başka yerlere gönderilir. Böylelikle halkevinin "iletişim fonksiyonu" da yerine getirilmiş olur.

Birleşik Etkinlikler

Yine çok önceleriydi... "alevi ve sünni emekçiler kardeştir" adlı bir gösteri izlemiştim. Gösteri, bir bütünsellik içinde, aynı oyun süresinde iç içe geçmiş bir biçimde semah, folklor, saz, söz, tiyatro bir aradaydı.

Gösteri sonunda öyle birşey oldu ki... Binbeşyüzü aşkın izleyici gösteriye katıldı. O ne "muhteşem" şeydi. Birlikte gösteri, program gösterisinden daha uzun sürdü. Bunu sağlayan gösterinin çarpıcı etkinliğiydi...

Aynı oyun içinde birden fazla etkinlik. Neyin nereden geleceğini bilmeden, bir arkanıza, bir önünüze, sağınıza ve solunuza bakıyorsunuz. O hızlılığı, siz de, etkinliği sergileyenlerle birlikte yaşıyorsunuz. kimden yumruk yiyeceğinizi, ya da kimin sizi okşayacağını kestiremiyorsunuz.

Çok hareketli, çok dinamik, hantallığı kaldıramıyacak derecede coşkulu bir etkinlik türü.

Sıraladığımız bütün etkinlikler için ortak yan, kitleyle bütünleşme. Bu yönüyle "yayın üretimi" başlığı altında söylediklerimiz herbir etkinlik için bire bir geçerli. Genel perspektifi de yazının bütününden çıkartmak olanaklı.

Bütün bu etkinliklere sizler de ilaveler yapabilirsiniz. Sözgelimi

- Müzik
- Sportif etkinlikler
- Görsel sanatlar, özellikle, büyük duvar resimleri
- Kurslar
- Sağlık taramaları... vb..

En az diğerleri kadar önemli etkinlikler...

Ama herşeyden önce, bütün bunlar için somut bir program... ve örgütlü bir yapı...

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği TÜSİAD'ın Zekai Baloğlu'na hazırlattırdığı "Türkiye'de Eğitim- Sorunlar ve Değişme Yapısal Uyum Önerileri" adlı eğitim raporunu gördünüz mü?

Çok kapsamlı ve çok ciddi bir çalışma. Bakın, TÜSİAD, raporun önsözünde ne diyor...

"Çağımızda sanayi toplumu, bilim ve teknolojideki hızlı gelişmelerde, enformasyon toplumuna dönüşmekte ve yoğun bilgi üretimi ve maliyeti etkileyen en önemli faktör olmaktadır. Rekabet üstünlüğü, ancak, çalışanların teknolojik yeniliklere paralel olarak bilgi ve beceri düzeyini yükseltmekle sağlanabilmektedir... Bu raporun amacı, milli eğitimimizin bugünkü durumunu, 2000 yılına yönelik gelişme hedeflerini uluslararası karşılaştırmalar da yapmak suretiyle, bir sistem bütünlüğü içinde incelemek..."

Bu, bizim işverenlerimizden, kendi çizgilerinde "politika üretme"nin tipik bir örneği. Bir de Avrupa'ya bakalım. AT'ye bağlı ülkelerin en ünlü 40 sanayi kuruluşu bir araya geliyor ve "Avrupa Sanayicileri Yuvarlak Masası" adlı birliği oluşturuyor. Bu birlik "Eğitim ve İnsan Gücü Daimi KOMİTELERİ"ni kuruyor. Komiteler aralıksız çalışıyor. El oğlu böyle politika üretiyor.

Avrupa Kültür Vakfı Guvernörler Konseyi'nden haberimiz var mı? Ne yapar, ne eder bilir miyiz?

Halkevleri Kültür Vakfı, politika üretme anlamında yoğun kullanılabilecek bir araç olamaz mı? Yardımcı bir araç... En azından gündemimizi saptamaya yardımcı olacak bir araç...

Sözgelimi, TÜSİAD, kendi istemlerine göre arzu ettiği "eğitim sistemi" ni ve yürürlükteki eğitim sistemine

eleştirilerini, nedenleri ile birlikte, ayrıntılarıyla ciddi bir biçimde ortaya koyabiliyor. Bunun için geniş bir envanter çalışması yapabiliyor. Biz ne yapıyoruz?.. Kendi istemlerimiz doğrultusunda, bir eğitim sistemi alternatifimiz var mı? Böyle bir alternatifin ciddiyeti için gerekli envanter bilgileri ve değerlendirmeleri?.. Stratejik saptamalar?.. Uygulama teknikleri?..

Yayın... Tiyatro... Dia Programları... Sözlü Ansiklopediler... Kısa Metrajlı Film Senaryoları ve Çekimleri... Birleşik Etkinlik Metinleri ve Düzenlemeleri... Büyük Duvar Resimleri... Müzik... vb....

Bütün bunlar ve HALKEVLERİ KÜLTÜR VAKFI...

Son Söz

İyi hoş ta, bütün bunları kim/kimler nasıl yapacak?..

Süreçte, halkında katılacağı, yurtsever aydınlar, demokratlar ve devrimcilerden oluşacak örgütlü halkevinin "toplumcu birlikteliği" nin somut bir program çerçevesinde göstereceği çabalar bu sorunun yalın yanıtı olabilir.

Somut işe somut program. Bu konuda herhangi bir kuşku yok. "Toplumcu birlik" için ise başka kavramlar da kullanabiliriz. "Toplumsal muhalefetin birliği", demokratik örgütselliği içinde "genişletilmiş halk komiteleri" bu tür kavramlardan...

Ancak, adına ne dersek diyelim, bu birliktelikler "diplomasi" ile oluşturulamaz ve 'makyavelist" eğilimleri içinde barındıramazlar. Başka bir deyişle, toplumcular arasında diplomasiyle kurulacak, makyavelizmle devam edecek bir birliktelikten hiçbir hayır gelmez.

Unutmayalım, satranç oyunu onaltı taşla oynanır. Herbir taşın eksikliği, oynayana, avantaj değil dezavantaj sağlar. Bütün sorun değişik taşlar arasındaki öz ve içerikteki uyum, dayanışma ve yardımlaşmadır.

Bir şey daha; taşlar arasında değersizmiş gibi görünen, fakat, sonucu doğrudan etkileyen "neferler" dir. Nefersiz, yanlızca, komutanlardan kurulu ordu, ordu değildir.

Siz, sessiz ve sitemsiz bir yerlerde saklı duran isimsiz "neferler", geleceğin aydınlık yüzleri, bu işler SİZSİZ olamaz.

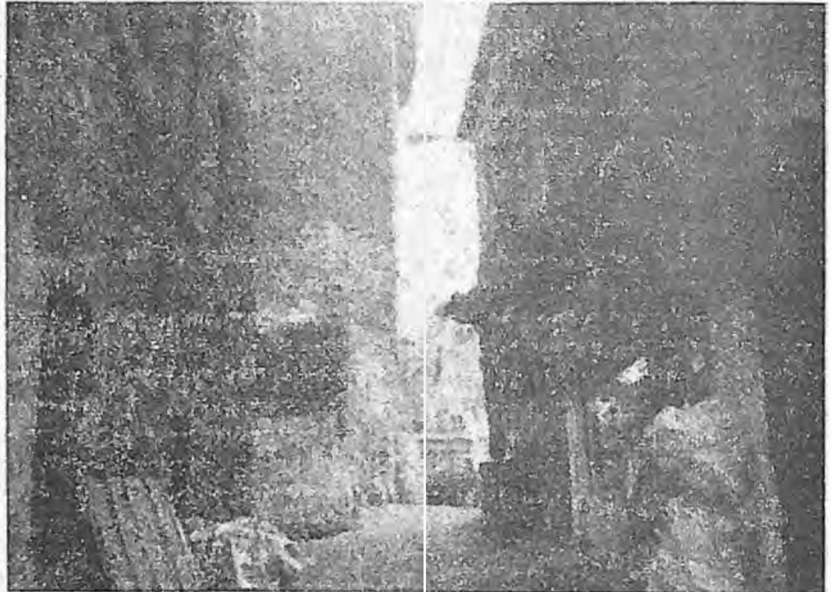
Çıkın ortaya... ■

Sayılmayız Parmağ İle

Düşe kalka yürüyen bir topluluk... Askerler başlarında...Zincirleriyle tempo tutup hep beraber söylüyorlar, bestesi marşı andırır bir ilahiyi... Dinleyin, sözleri tanıdık gelir belki; "Sa-yılmayız par-mağ ile tü-ken-me-yiz kırmağ ile "Yüzyıllar boyu zulme karşı direnenlerin haykırdığı bu dizeleri ilk söyleyenler onlar.

Tuzla'ya götürülüyorlarmış "siyaseten katl" edildikten sonra cesetleri Tuzla Deresi'ne atılsın diye. din değilmiş elbet; Jean Hus Bohemya'da1415'te yakılmışsa 'din düşmanı' denerek; 150 sene sonra Mülk-ü Osmani'nin İstanbul şehrinin Süleymaniye içinde bir yokuşun dibinde, ondan vurulmuş boynu, tarikatı kuran Hamza Balı'nın...

Bir acaip tarikatmış bu Hamzaviler. Kökleri İran Erdebil sufilerine gidermiş ama bu toprağa öylesine kök salmışlar ki bir kez, çoğu tarikatın tersine İran Şahı'ndan hiç medet ummamışlar. Bilmişler onun da

Deveoğlu Yokuşu- 400 yıl evvel bu yokuşun başında vurdular Hamza Bal'ın boynunu...

bir başka çeşit zorba olduğunu ve can pahasına Osmanlıyla işlerini kendileri görmüşler. En güçlü kitle destekleri lonca esnafı arasındaymış-Engels olsa feodallere karşı ön-burjuvaların ve halkın muhalefet hareketi derdi, "Köylüler Savaşı"nda yazdığı gibi-. Diğer tarikatlerin tersine hu çekip tanrıya varmaya akılları yatmaz, tekkeden vakıftan beleş geçinmeyi hoş görmez , çalışmadan kazanmayı haram sayarlarmış. O yüzden Osmanlının tekkelere va

Dememiş mi Osmanoğlu "siyaset olmayınca halk-ı alem islah olmaz, selefte nizam siyaset ile olur imiş" deyü...teker teker boyunları vurulmuş da 'eriş dede sultan' bile dememiş son ana kadar ilahilerini söylemişler. Zamanında Paşazade namlı Kemali isimli bir molla vermiş imiş fetvalarını. Demiş ki "bu Hamzavi-Melami tarikatından olanların islama mugayyir, kendileri müfsid, katlleri vacip ola.." Paşazade öyle demiş ya mesele sadece

kıf bağışlayarak rüşvet verme politikası pekçok tarikati susturmuş da onları susturamamış.

Ne terziler Çıkmış Bu Memlekette

Osmanlı Hamza Balı'nın başını vurmuş vurmasına amma tarik yürümüş yine; yolun başına bu kez bir terzi geçmiş. Fermanlı kılınmış terzi, dört kıtada yedi iklimde aranmış Osmanlı onu: ama boşuna...Yol ehli dersini almış bir kez... Tek, kod ismi bilinirmiş şeyhin; İdris... İdris peygamber terzilerin piri ya... İdris'i Muhtefi denegelmiş bu 'anarşist' şeyhe, bulamadıklarından olsa gerek- ölünceye kadar bulamamışlar zaten- saklı demekmiş muhtefi... Osmanoğlu İdris'i arayadursun gerçek adıyla Hacı Ali Bey, sarayın burnunun dibinde İstanbul, Sultan Selim semtindeki konağında oturur, saygın bir tüccar kimliğiyle Sofya, Filibe, Belgrad'a ticaret için gidip gelir; dahası kendine bağlı loncaları yönetirmiş.

Hamzavilik yoluna girmek isteyenler önce sıkı bir tecrübeden geçirilirmiş. Ali ile yalnızca kalbe bakıcı denilen birkaç güvenilir kişi görüşebilirmiş. O dönemin güçlü şairlerinden Muhyi de işte bu kalbe bakıcılardanmış ve içinde "sayılmayız parmağile/ tükenmeyiz kırmağ ile/ taşramızdan bakmağ ile/ kimse bilmez ahvalimiz" dizeleri geçen ilahiyi o yazmış.

Yüzyıllar sonra bu dörtlüğün ilk iki dizesi bu ülkenin gerçek demokratlarının dilinde değerli bir miras gibi dolanır olmuş. Zulme karşı halkın direnişi her ölümde yeniden doğmuş da, kırıp tüketiriz diyenleri yalancı çıkarmış.

Belki denir bu dizelerin böylesine miras haline gelişi sadece bir tesadüf; hani kör tesadüf denir ya... (Muhyi'nin divanı kayıp, kendisi 1611'de, Şeyhi Ali ise 1615'te ölmüş ama bu ilahi yaşamış.) Lakin tesadüfler kör olsa da dilsiz olduklarını kim söyledi? Bir kulak kabartın, hadi, tarihin tesadüfleri bile kimi zaman bir şeyler söylüyordur belki. ■

Cüneyt Akman

Mela İbrahim'in Ölümü Üzerine

Mela İbrahim... Bir köy imamı öğrenimini medreselerde yapmış İslam dini konusunda bilgi sahibi bir imam, aynı şekilde ülkesi ve dünya sorunlarıyla ilgili kendisini sürekli yenileyen duyarlı bir yurtsever, Mela İbrahim. Bu yaşamını ancak kırkiki yıl sürdürebildi. Yıllarca namaz kıldığı camide köy cemaatının imamı Mela İbrahim birgün burada öldürüleceğini kuşkusuz bilmiyordu. Tarih 28.9.1990 Kesan deresi Hizan'a bağlı Uskundos (Kayadeler) köyünde saatler 11'i gösteriyordu. Herzaman olduğu gibi yine operasyonlar yine aramalar yine Timler, rütbeliler, rütbesizler yine koşuşturmalar ve korku... birden bir ölüm sessizliği ve bir kurşun sesi: Ölüm

Bu kez yer köy camiinin içi ve yerde yatan köyimamı İbrahim Döner. Evlerinden çıkmaları engellenen köylüler ancak dört-beş saat sonra camiye çağrılıyorlar.Camiye çağrılan İbrahim'in kardeşine abisinin intihar ettiği söyleniyor. 12 Eylül'den önce yayınlanan ve 15 günde bir çıkan Özgürlük gazetesinin yazıişleri müdürlüğünü yapan halen arandığı için yurtdışında bulunan Ali Döner'in abisi olan İbrahim Döner Bitlis yöresinde yurtsever, demokrat aydın bir insan olarak biliniyordu.

12 Eylül'den sonra defalarca gözaltına alınan mela İbrahim çoğu kez işkence görmüş bir kez tırnakları sökülmüştü. Kardeşinin aranması kendisinin ülke sorunlarına karşı çok duyarlı olmasına ve baskılara karşı her zaman mücadele etmesine, demokratlarla sürekli ilişkide olmasına, gözaltına alınmasına, baskı görmesine neden olmuştur. Mela İbrahim'in bu tutumu çevresi tarafından çok iyi bilindiğinden ona sürekli Geliya kesan'dan çıkması Tatvan-Bitlis veya İstanbul'a taşınması isteniyordu. Ancak o hiçbir zaman bu tür önerileri kabul etmedi.Yörede köy imamı olarak yaşamını sürdürdü.

Son bir ayda Hizan yöresinde operasyonlar yapılmış çoğu halk arasında yurtsever aydın olarak bilinen 15 kişi PKK'ya yardımcı oldukları gerekçesiyle gözaltına alınarak Bitlis Cezaevi'ne sevk edilmişlerdi.Şimdiye kadar bu operasyonlar sırasında en ufak bir olayda bile gözaltına alınan Mela İbrahim'in bu defa gözaltına alınmaması hayretle karşılanıyordu. İşte tüm bunlardan ötürü bu yörede hiçkimse Mela İbrahim'in köy camiinde özel timlerin ortasında belinden tabancasını çıkarıp kafasına kurşun sıkmasına binde bir de olsa ihtimal vermiyor.

Bu nedenle köy halkı imamlarının özellikle öldürülmek için gözaltına alındığına inanıyorlar.mela İbrahim'in kardeşleri abilerinin zaten silahının olmadığını belirtirken dostları da onun intihar edecek bir insan olmadığını söylüyorlar. Mela İbrahim'in ölümü yörede büyük bir üzüntü ile karşılandı. ■

A.E.

İsviçre İzlenimleri

GREVSİZ BİR ÜLKE

Engin Günay

Demokrat ! adına davetli olduğumuz "Türkiye Halkları ile Dayanışma Haftası" nedeniyle 29 Eylül-9 Ekim tarihleri arasında İsviçre'deydik. Yolculuğumuz sırasında kafamız Türkiye'nin gündemini belirleyen Ortadoğu krizi ile baskıya hazırlanan dergimizin kapak konusunu oluşturan Türkiye'deki "Savaş Hali" uygulamaları ile yüklüyken bir yandan da Avrupa'daki siyasi atmosferi merak ediyorduk.

Zürih havaalanına iner inmez aynı gün yapılacak "12 Eylül'ün Onuncu Yılında Türkiye" konulu seminere yetişmek, hem de bir an evvel buradaki atmosferi öğrenebilmek için hemen Kanzlei'a hareket ediyoruz. Dinleyici olarak katıldığımız bu toplantıda ağırlıklı olarak 12 Eylül darbesi, nedenleri ve sonuçları üzerinde duruluyor. 12 Eylül'den bu yana yaşanan gelişmeler anlatılıyor. Tartışmalara geçildiğinde bir ara söz alarak, ayağının tozuyla gelmiş biri olarak Türkiye'deki "savaş hali"nin de heyecanıyla Ortadoğu'daki krizin Türkiye'ye yansımalarını, 12 Eylül rejimini bir kararname rejimine, giderek bir savaş rejimine dönüştüğünü kısaca anlatmaya çalışıyorum. Bu ilk toplantıdan edindiğim izlenim, Ortadoğu krizi ve bundan doğrudan etkilenen Türkiye'deki "savaş hali"nin İsviçre'de yaşayanları pek fazla etkilemediği yönünde oluyor.

Haftanın diğer etkinliklerine geçmeden önce Kanzlei'ı tanıtmak istiyorum kısaca. Kanzlei, Zürih'te Kanzleistrasse üzerinde geniş bir bahçe içinde büyükçe eski bir binanın adı. Resmi kuruluşlardan, sosyal yardım kurumlarından aldığı maddi destekle yaşıyor. Kanzlei'ın sakinleri genellikle İsviçre'nin solcuları, demokratları, çeşitli marjinal, otonom gruplar, kadın dernekleri ve çeşitli uluslardan ve tabii Türkiye'den de dayanışma amaçlı dernekler.

Kanzlei'ın sergi salonunda hafta boyunca Türkiye üzerine çıkan Almanca kitaplar ile Türkiye'yi gezen bir gazetecinin (Alois Bischop) çektiği fotoğraflar sergilendi. 30 Eylül pazar günü "Türkiye'deki Toplumsal Muhalefet İçindeki Kadınların Konumu" konulu Ülfet Taylı arkadaşımızın katıldığı pazar sohbeti yapıldı. 1 Ekim Pazartesi günü Ali Özgentürk'ün "At" filmi, 4 Ekim'de Erden Kıral'ın "Ayna" filmi gösterildi.

İsviçre solu ilgisini üçüncü dünya ülkelerine yöneltmiş. Bunda kendi ülkelerine ilişkin politika üretememenin de payı var

5 Ekim günü ise Türkiye üzerine bir dia gösterisinin ardından bizim konuşmacı olarak katıldığımız, Türkiye'deki toplumsal muhalefet hareketinin konumu üzerine bir panel yapıldı. İsviçrelilerin de katıldığı Almancaya tercüme edilen bu panelde özellikle; Ortadoğu krizi ile birlikte Türkiye'de yaşanan savaş hali uygulamaları ve "Savaşa Hayır" kampanyalarının muhalefet hareketinin birliği için üzerinde yükselebileceği somut bir zemin, önemli bir imkan yarattığını aktarmaya çalıştık. Konuşmaların ardından Türkiye üzerine İsviçre TV'sinden Christoph Hilmann'ın çektiği belgesel film gösterildi.

6 Ekim'de Erden Kıral'ın "Hakkari'de Bir Mevsim", gece ise Türkiye'den Tolga Çandar ile Çağdaş Türkü grubunun konseri vardı. Hafta boyunca düzenlenen etkinlikler arasında en fazla izleyici çeken sanırım bu konser oldu.Konseri izleyen yaklaşık 200-300 kadar insan vardı.

Haftanın son günü ise İsviçrelilerin yabancılarla ilişkileri üzerine "Saklanan Bir Misafir" adlı kitabın yazarı İsviçreli Linus Reichlin ile bir sohbet toplantısı yapıldı.

Hafta boyunca katıldığımız etkinlikler ve sohbetlerden edinebildiğimiz kadarıyla bir genelleme yapmanın sakıncalarını da göze alarak İsviçre'de yaşayan Türkiyelilere ilişkin gözlemlerimiz şöyle: Olanakları ölçüsünde Türkiye'de yaşanan gelişmeleri yakından izliyorlar, büyük bölümünün yüzleri Türkiye'ye dönük yaşıyorlar. Ancak kafalarındaki Türkiye imajı oldukça soyut görünüyor. "Ayakları orada olsa da kafaları Türkiye'de yaşayanlar" üzerinde 12 Eylül sonrası geçmişin büyük bir ağırlığı var. Geçmişte yaşanan tartışma ve ayrışmalar aralarında derin yarıklar açmış sanki. Türkiye'de halen büyük ölçüde dağınık ve örgütsüz olan solu çeşitli biçimlerde birlikte hareket etmeye zorlayan süreç buralarda işlemiyor henüz.

İsviçrelilerle olan ilişkileri ise oldukça sınırlı. İsviçre toplumu da sanırım daha fazlasına pek olanak tanımıyor. Yabancı düşmanlığı yaygın olmasa da İsviçreliler yabancılara karşı oldukça soğuk ve kapalı görünüyorlar. Kapitalist sistemin önemli si-

nir merkezlerinden biri olan bu ülkenin ilginç yönlerinden biri de elli yıldır grev yüzü görmemiş olması. Sendikalar ile işverenler arasında yapılan bir toplumsal anlaşma halen sürüyor.

İsviçre solu içinde yaşadığı sistemin kendisine ilişkin bir politika üretememenin sonucu olsa gerek üçüncü dünyadaki gelişmelere yöneltmiş ilgisini. Zürih'de İsviçre sol çevrelerinden "Orta Amerika Komitesi", haftalık "Voz" gazetesi ile "Lora" (Lokal Radio) adlı bir yerel radyoyu gezme ve görüşme olanağı bulabildik. Orta Amerika ülkelerindeki (Nikaragua, El Salvador, Guatemala) devrimci hareketlerle dayanışma hareketini organize eden "Orta Amerika Komitesi" almanca aylık bir dergi çıkartıyor. Ayrıca bu ülkelere ilişkin oldukça zengin bir arşiv ve yoğun bir enformasyon çalışması yürütüyor. "Lora" çeşitli ülkelerle dayanışma hareketlerine açık, serbest kürsü gibi yayın yapan, Zürih çevresiyle sınırlı küçük bir radyo istasyonu. İsviçre solu ve demokratları kürt sorunu üzerinde de oldukça duyarlılar. Ortadoğu krizinin kürt halkı açısından muhtemel sonuçları ile yakından ilgileniyorlar.

3 Ekim'de Cenevre'de Nikaragua eski İçişleri Bakanı Thomas Borge'nin de katılacağı bir basın toplantısı yapılacağını öğrendiğimizde röportaj yapma düşüncesiyle Cenevre'ye hareket ettik. Ancak Thomas Borge, Sandinist yöneticilerden, FSLN seçimleri kaybedene kadar parlamentonun başkanlığını yapmış olan Carlos Nunez'in kalp krizinden ani ölümü üzerine gezisini iptal ettiği için basın toplantısına katılamadı. Meksika'da yaşayan Alman kökenli sosyolog-profesör Heinz Dieterich ile Guatemala'lı kadın yazar Rigoberta Menchu'nun katıldığı basın toplantısında, 1992 yılında, İspanya devletinin öncülüğünde Latin Amerika'nın fethinin 500. yılını kutlama törenlerine alternatif bir kampanyayı organize edecek bir komitenin oluşturulduğu açıklandı. Bu komitenin koordinatörü olan Heinz Dieterich, Latin Amerika'nın fethinin kutlanacak bir olay değil, bir istila ve sömürgecilik hareketi olduğunu vurguladı. "Kimliksiz bir halk dev bir miyoptur. Kendisini özgürlüğe ulaştıracak yolu göremez. Bir halkın kimliğini tahrip etmek onu kör etmektir. Bu kimliğin yeniden oluşmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmak, onun kendi kaderini tayin kapasitesine yardımcı olmaktır. Bunun için mücadele etmek Latin Amerika'daki mücadelenin vazgeçilmez şartıdır. Latin Amerika'nın istilası üçüncü dünya ülkelerinin, sömürgeciliğin oluşmasını getirmiştir." diyen Dietrich, "Bugün doğu-batı arasında duvarlar yıkılırken, kuzey-güney arasındaki setlerin yükseltildiğini" de vurguladı. Thomas Borge ile röportaj yapma fırsatını kaçırdığımız için üzülerek ayrıldık Cenevre'den.

Cenevre, Zürih ve Bern'den biraz farklı olmakla birlikte üçünün de ortak özellikleri eski şehir yapılarının korunabilmiş olması. Yeni şehirleşme "eski şehir"in yanısıra gelişmiş, ama yine de bizim şehirlerimizdeki gibi üstüste yığılan binalara, beton yığınlarına rastlanmıyor. Yüzlerce yıllık binalar bakımlı, restore edilmiş. Bazı evlerin üzerinde kimlerin hangi tarihler arasında oturmuş olduklarına ilişkin kısa bilgiler yeralıyor. Bu kentler tarihleri boyunca çeşitli uluslardan ünlü mültecileri, tarihi kişilikleri barındırmış. Bunlardan biri de, uzun yıllar süren mültecilik yaşamında Cenevre ve Bern'den sonra geldiği Zürih'te 1916 Şubat'ından 1917 Nisanına kadar Lenin'in kaldığı evdi. Eski ile yeninin, doğa ile tarihin içiçe yaşadığı bu kentlerde sistemin oturmuşluğu da gözönüne alındığında herşey çok düzenli görünüyor.

Ortadoğu krizi, özellikle de petrol fiyatlarının yükselmesi İsviçrelilerin hiç alışık olmadıkları birşeyi, enflasyonu harekete geçirmiş bir ölçüde. Ama Ortadoğu'daki "savaş hali" en azından buradaki günlük yaşam üzerinde bundan daha fazla bir etki yaratmamış. İnsanlar sanki başka bir dünyada olup bitenleri gazete haberlerinden izliyorlar. Biz ise krizden doğrudan etkilenen, sonuçlarını çarpıcı bir şekilde yaşayan bir ülkenin insanları olarak Türkiye'ye dönmeye hazırlanıyoruz. Bu arada gazete haberlerinden Bahriye Üçok'un katledildiğini öğreniyoruz. Cinayetler zinciri, kararnameler, savaş hali uygulamaları birbirini izlerken Türkiye bir yerlere sürükleniyor. Biz Demokrat'ın Kasım sayısı için çalışmak üzere Türkiye'ye dönüyoruz. ■

"Sendikaya Güvenmiyoruz"

Havva Yıldız, 5 yıldır İsviçre'de. Pekçok yabancı işçi gibi bir restorantta çalışıyor. Demokrat'a çalışma koşullarını anlattı.

Ne gibi sorunlarla karşı karşıyasın?

Türkiye'de ücretsiz çalışan işçiydim. Köyde davar otlatmaya gider, ahır süpürürdüm. Davarları, inekleri sağardım, evin diğer işlerini yapardım. Saati belirsizdi, yemek saatim bile yoktu.

Burada bir restorantta temizlik işçisi olarak çalışıyorum. İsviçre'de çalışma süresi günde 8 saat, ama beni 9 saat çalıştırıyorlar. Saat ücreti üzerinden değil, aylık aldığım için fazla mesainin karşılığını alamamış oluyorum. Yasal olarak verilmesi gerekli ama, uygulanmıyor işte. Normal olarak haftada 5 gün çalışılıyor İsviçre'de. Fakat benim çalıştığım yerde hemen sürekli haftada 1 gün izin yapabiliyoruz. Her yıl bayramlarda 8 gün yasal izin var, restorant işçilerinin bu hakkı da yok.

Ev işlerinin çoğunu ben yapıyorum, bazen eşim de yardımcı oluyor. Burada bir çocuğumuz var, biri de Türkiye'de. Çocuğun bakımını birlikte üstlendik. Akşamları ve izinli olduğum günlerde ben ilgileniyorum, benim çalıştığım süre içinde de eşim ilgileniyor.

Kadın ve erkek işçiler arasında ücret farklılığı var mı?

Benimle aynı işi yapan erkek arkadaşlarım 2400 frank, bizler 2000 frank alıyoruz. Fakat aynı vergiyi ödüyoruz. İsviçre'de hastalık sigortaları özel şirketlere ait. Kadınlar daha çok para ödüyor. Örneğin eşim ayda 97 frank öderken, ben 141 frank ödüyorum. Gerekçesi de kadınların daha çok hastalanmasıymış.

Çocuk parası bana değil, eşime ödeniyor. eşim çalışmadığı aylarda, ben çalıştığım halde çocuk parası ödemiyorlar, bu para devlete kalıyor.

Sendikaya üye misin?

Hayır, sendikaya üye olsam da bu sorunları çözeceğini sanmıyorum. Eşim sendika üyesi, işverenle sorunları oldu. Sendikaya defalarca söylediği halde, sonuç alamadı. Bu tür nedenlerle birçok işçi sendikaya güvenmiyor. ■

İsviçreli Sendikacı Erika Trapp

"İSVİÇRELİ KADINLAR SENDİKAL YAŞAMI TANIMIYORLAR"

S.Ülfet Taylı

Erika Trapp, İsviçre'deki az sayıda kadın sendika yöneticisinden biri. Matbaa ve Kağıt İşçileri Sendikası (GDP) Zürih Şubesi Yönetim Kurulu ve Kadın Komisyonu Üyesi. İsviçre'deki sendikalara, kadın ve erkek işçiler arasındaki ücret eşitsizliğine değinen görüşlerini aktarıyoruz.

İsviçre'de kadınların durumundan, yasalardaki ayrımcılıktan sözeder misiniz?

İsviçre'de kadınlar seçme seçilme hakkını 1973'de kazandılar. 1981'de yapılan bir düzenleme ile kadın ve erkek kanun nezdinde eşit oldu. Evlilik içinde eşit haklara kavuştular. Daha önce kadınların eşyalar üzerindeki hakkı 1/3 oranında idi. Şimdi yarı yarıya. Kira sözleşmesini kadın da imzalayabiliyor. Yasalara göre çocuğa kimin bakacağına eşler birlikte karar veriyorlar. Ancak yasal düzenlemeye rağmen işlerin tam da böyle gittiği söylenemez. Çocuğun bakımı büyük ölçüde kadının üzerinde. Bir kantonda kadınların oy hakkı hala yok. Eğitimde eşitsizlik sözkonusu. İlkokul düzeyinde kadınların öğrenim oranı yüzde 48.7 iken üniversite düzeyinde bu oran yüzde 32.6'da kalıyor.

İsviçre'de 1940'larda genel oy hakkının öne çıkarılmasıyla başlayan ve süren bir kadın mücadelesinden sözetmek mümkün. Sosyal Demokrat Parti'nin yeni gündeme getirdiği "kota" uygulaması, evlilikte tecavüz durumunda kocaya ceza uygulanmasını öngören yasa tasarısı bu mücadelenin sonucu. Kantonlar bünyesinde oluşturulmuş kadın komisyonları da var. Ancak komisyonlarda erkeklerin yer alması, kadınlar lehine alınacak kararları güçleştiriyor.

-Kadınlar çalışma yaşamına ne ölçüde katılabiliyorlar?

-Yakın bir döneme kadar İsviçre'de kadınların çalışması ayıp sayılırdı. Ancak hayat pahalılığı, sistemin ucuz işgücüne gereksinme duyması, kadınların ekonomik bağımsızlık istemeleri vb etkenler kadınların çalışma yaşamında hızla etkin yer almalarını getirdi.

1989 yılı rakamlarına göre 3 milyon 91 bin çalışandan yüzde 34'ü kadın. Kadınların yüzde 60'ı hizmet sektöründe çalışıyor.

Önemli sorunlardan biri kadın ve erkek işçiler arasındaki ücret farklılığı. Bu resmi bir farklılık değil. Yapılan işin niteliğinden ileri gelen bir farklılık var. İşin zorluğunu ya da kolaylığını işverenler belirliyor. Nesnel bir ölçüt yok. Ayrıca kadınların çoğunluğu vasıfsız işçi. Ücret farklılığını doğuran bir başka etken bu. Üstelik sağlık sigortası için kadın işçilerden daha fazla kesinti yapılıyor. Gerekçe kadınların daha sık hastalanması. Düşük ücretle çalıştırılan kadınlar emekli olduklarında daha az para alıyorlar.

Ücret farklılığı ile ilgili çarpıcı bir örnek bizim sendikanın toplu iş sözleşmesinde yaşandı. Kadınlarla erkekler arasında 500 franklık ücret farkını öngören toplu sözleşmeye sendika genel merkezi imza attı. İsviçre yasaları sendikaların işçiler adına mahkemeye başvurmasını engelliyor. Başvuruyu işçiler yapmak zorunda. Kadın işçiler işsiz kalmaktan korktukları için işvereni mahkemeye veremediler. Ancak yasalara aykırı bir sözleşmeye imza attığı gerekçesi ile sendikayı mahkemeye verdiler. Mahkemenin olumlu sonuçlanması, diğer işkollarında da ücret farklılığının engellenmesini gündeme getirebilir.

Yeri gelmişken, genel olarak sendikalarla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Sendikalar yalnızca kadın ve erkek işçiler arasındaki ücret farklılığı konusunda değil, başka konularda da görevlerini yerine getiremiyorlar. Çünkü yeterince etkili değiller. İşçilerin ancak çok küçük bir kısmı sendikalı. Grev hiç yaşanmıyor. Geçmişte sendikaları oluşturanlar genelde vasıflı işçilerdi. Vasıfsız işçiler ve kadınlar sendikal mücadelede daha az yeralıyorlardı. Zamanla sendikalar vasıflı işçiler için önemini kaybetti. Çünkü sistemden daha fazla pay alır oldular. 1968 ve 70'lerde solcuların da desteklemesiyle vasıfsız işçiler sendikalara hızla üye olmaya başladılar. Bu gelişme sendikaları radikalleşmeye itti.

Kadınların sendikalarda daha aktif görev almalarını sağlamaya yönelik çalışmalar var mı?

Kadınlar sendikayı, sendikal yaşamı tanımıyorlar. Tanıyanlar sendikal yaşamın risklerini göze alamıyor. Sendikaların, kadınları bu alana çekecek etkinlikler üretemedikleri de bir gerçek. Her sendikada bir kadın komisyonu var, ancak bu komisyonlar kimi zaman göstermelik olmaktan öteye gidemiyor. 1980'den sonra sendikalarda kadınların aktif olmaları, yönetimde yer almaları doğrultusunda kadın örgütlenmeleri de çaba harcamaya başladı. Sendikalar bu gelişmeyi olumlu karşılıyor. Çünkü kadınların, vasıfsız işçilerin yoğun katılımı onları da etkin hale getirecek. Kadın işçileri harekete geçirebilmek bakımından ücret eşitsizliğine karşı mücadele bir adım olacak. ■

Seçimler Öncesi Solda Durum

ALMANYA BİRLEŞİRKEN SOL BÖLÜNDÜ

Ali Şahverdi

Varşova Paktı ülkelerinde 1989'da yaşanan hızlı dönüşüm sürecinde gündeme gelen alt-üst oluş, bürokratik sosyalist sistemin kapitalizm karşısındaki iflası, emperyalist propaganda makinesının bu iflası "sosyalizmin çıkışsız bir yol" olduğu şeklinde takdim etmesi, ilk bakışta "serbest piyasa"nın "plan ekonomisi"ne karşı üstün geldiğini anlatan diğer gelişmeler, hemen hemen dünyanın tüm ülkelerindeki solu önemli ölçüde etkiledi.

Bu gelişmeler zincirinin önemli bir halkası olarak yaşanan Demokratik Alman Cumhuriyeti'ndeki "Barışçıl Kasım Devrimi"nden çok etkilenen kesimlerden birisi de Batı Alman solu oldu. Hemen her kesimde şaşkınlık yaratan gelişmeler, sadece sözkonusu ülkelerdeki sistemi sosyalizm, hatta komünizm yerine koyup pusula edinen resmi KP'leri değil, bu ülkelerdeki sosyalizm anlayışına köklü eleştiriler getiren çeşitli sol güçleri de derinden etkiledi.

Batı Alman sermaye güçlerinin ve politik iktidar odaklarının hızla yürürlüğe koydukları ve süratle gerçekleştirdikleri "Büyük Almanya" projesi, solda yeni bir saflaşma zemini yarattı. Alman solu, emperyalist-kapitalist sistemin ani saldırısına karşı bir barikat oluşturamadan, solun ideal ve hedefleri ile varlık gerekçesini derli toplu bir geçmiş sorgulaması ile birlikte tartışma fırsatına sahip olamadan kendisini yeni bir saflaşmanın içinde buldu.

Şu andaki tartışma noktalarının sağlıklı bir saflaşma yaratacağını söylemek güç olmakla birlikte, yine de Alman solu içindeki gelişmeleri Demokrat! okuyucularına kısaca aktarmakta yarar var.

Birleşik Almanya Projesi Ve Sol

Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ndeki bilinen gelişmeler öncesinde Batı Alman solunun "Alman Sorunu" karşısındaki tutumunu iki kategoride özetlemek mümkün:

1- Demokratik Almanya bağımsız bir ülkedir. Bu bağımsızlık Federal Almanya tarafından kayıtsız-koşulsuz tanınmalıdır. İki ülkenin birleşmesini talep etmek, şoven ve gerici bir politikadır.

Alman solu, birleşme karşısında hazırlıksız yakalandı. Yaşadığı sorunları yeterince tartışamadan kendini yeni bir saflaşmanın içinde buldu

2- İki ülkenin birbirinden ayrı oluşu geçici bir durumdur. Bu durum Federal Almanya'daki kapitalist sistemin yıkılması suretiyle oluşturulacak Sosyalist bir Birleşik Almanya ile aşılabilir ve aşılmalıdır.

İlk kategoride yer alan sol grup ve oluşumlar, Varşova Paktındaki uygulamalara eleştirel yaklaşan, oradaki sosyalizm yorumunu benimsemeyen bir ideolojik-politik görüşe sahiptiler. Bunlar, daha ziyade, 68 Hareketinden doğan ve doğmatik olmayan güçlerin içinde yer aldığı gruplardı. Bu kategoride, 89 sonuna kadar Yeşiller Partisi de yer almaktaydı.

İkinci tavrı benimseyenler arasında, bu tavrın gerekçelendirilmesi ve hedefleri itibarıyla farklılıklar gözleniyordu. Şöyle ki: Bu tavrın F. Almanya'daki en güçlü temsilcisi DKP (Alman Komünist Partisi) idi. Bu parti, Doğu Almanya'da iktidarda olan Almanya Sosyalist Birlik Partisi (SED)nin görüşlerine paralel olarak, Alman ulusunu DDR'in temsil ettiğini, Alman ulusal sorununun çözümünün Federal Almanya'nın kendisini feshetmesi ile gerçekleşeceğini savunmaktaydı. Aynı kategoride yer alan "Maoist" ve "Troçkist"ler ise, iki ülke devletinin de yıkılması gerektiğini, kendilerinin emekçilerin "Sosyalist Birleşik Almanya"sını yaratmakla yükümlü olduklarını söylüyorlardı.

Az önce kısaca özetlediğimiz eğilimler arasındaki tartışmalar ve belirlemeler, bilinen gelişmelerden sonra boşluğa düştü. Önceleri "biz halkız" diye sokağa dökülen kitle hareketinin giderek "biz tek bir halkız" talebine yönelmesi ve iki Almanyanın birleşmesini talep etmesi, Batı Alman hükümetinin birleşmeyi kısa sürede gerçekleştirmeye yönelik attığı baş döndürücü adımlar ve nihayet 18 Mart 1990'da yapılan D.Alman genel seçimlerinde birleşme yanlısı güçlerin ezici bir çoğunluk elde etmesi, D.Almanya'nın içerden demokratikleşme yoluyla kendisini yenileyebileceğine ve bağımsız devlet statüsünü koruyabileceğine dair ümitleri hızla söndürdü. Tam da böylesi bir süreçte, Birleşik Almanya karşısındaki tavır sorunu solda saflaşma süreci başlattı. Bu sürecin en ilginç özelliği, tüm grup, çevre ve partileri etkilemesi ve hepsini bölünmeye zorlamasıydı.

Evet bugün, KB (Komünist Bir-

lik), VSP (Birleşik Sosyalist Parti;bu parti, "Troçkist" GIM ile "Stalinist" KPD'nin birleşmesi sonucunda yakın bir geçmişte kurulmuştu.), BWK (Batı Alman Komünistler Birliği), VL (Doğu Alman kökenli Birleşik Sol), DKP, Otonom grup ve çevreler tam bir bölünme ile karşı karşıyalar. Yeşiller Partisi ise, zaten son yıllarda içlerindeki sol kanadı sistematik olarak tasfiye ettiği için, bu partiden son dönemde ayrılanları buraya eklemekle yetinelim.

Radikal Sol: Birleşik Almanya'ya Hayır

Birleşik Almanya projesine ilk tepki, yukarıda sayılan parti ve grupların taraftarlarının yarısı ile Yeşillerden ayrılanlar ve bağımsız sosyalistlerden oluşan "Radikal Sol"dan geldi. İki Almanyanın birleşmesinin emperyalist bir proje olduğunu, bu projeye karş her alanda direnişin örgütlenmesi gerektiğini DDR'nin Batı Alman sermayesi tarafından yutulmasının 4. Reich'ı doğuracağını Almanya topraklarında şimdiye kadar yaratılmaya çalışılan 3 Reich'ın da insanlık açısından felaketle sonuçlandığını, 4.sünün de ezilenler ve çevre halkları açısından aynı sonuçları yaratacağını savunan radikal sol, ilk eylemini geçtiğimiz Mayıs ayında düzenledi. Frankfurt'ta yapılan mitinge 25 bine yakın kişi katıldı.Bu yürüyüşü Alman solunun yarısı desteklemedi.

Radikal Sol, 6-7 Ekim'de yaptığı Almanya çapındaki kongrede, 3 Kasım günü Berlin'de 'Büyük Almanya'ya Hayır" yürüyüşü yapmayı, 2 Aralık seçimlerini boykot etmeyi, yeni bir sol dergi çıkarmayı ve seçimlerden sonra parlamento dışı muhalefeti güçlendirmek için çeşitli etkinliklerde bulunmayı kararlaştırdı.

PDS / Sol Liste: Büyük Almanya'yı Soldan Etkilemek

Büyük Almanya olayı karşısında solun bazı kesimlerinin aldığı diğer tutum, daha ziyade birleşmeyi soldan etkilemek temel amacına göre şekilleniyor.Bu kesimin hareket noktaları özetle şunlar:

-D.Almanya halkı çoğunluk itibarıyla birleşme yanlısı ise, solun buna karşı çıkması doğru değildir. Büyük Almanya karşıtı bir politika, içi boş olduğu gibi aynı zamanda tersten milliyetçiliktir. Politikamız, birleşmeden zarar görecek kesimleri etkilemek olmalıdır.

-D.Almanya'da SED'in (iktidardaki sosyalist birlik partisi) isim değiştirmesiyle oluşan PDS'nin (demokratik sosyalizm partisi) güçlü bir oy potansiyeli vardır, (Mart'taki seçimlerde PDS %18 oranında oy almıştı). Batı Alman solu bu partiyi desteklemeli ve ortak bir liste ile seçime gitmelidir. Bu parti, Alman soluna savaş sonrası dönem itibarıyla ilk defa kitleselleşme fırsatı sağlamaktadır.

-Egemen güçler, her fısatta DDR'yi andıran herşeye ve bu arada PDS'e saldırmaktadır. Bu yıpratma politikasına karşı, PDS'in parlamentoda yer alması desteklenmelidir.

Alman solunun eski yapısı içinde yer alan ve yukarda özetlenen görüşleri benimseyenler (ki, bunların arasında her gruptan insan var) Ağustos ve Eylül aylarında çeşitli şehirlerde kongreler düzenleyerek Sol Liste/PDS adıyla 2 Aralık seçimlerine katılacak bir parti oluşturdular. PDS'in parlamentoya girebilmek için %5 barajını aşması gerekliliğinden hareketle hızla oluşturulan bu parti, Anayasa Mahkemesinin son kararından sonra gereksiz hale geldi. (Anayasa Mahkemesi, eski DDR partilerinin kendi topraklarında %5 barajını aşmalarını parlamentoya girebilmek için yeterli gördü). Bu beklenmedik gelişmeden sonra, PDS/SOL LİSTE bir kongre yaparak sol liste girişimini PDS'in Batı Almanya örgütlenmesi haline dönüştürme kararı aldı. PDS, sosyal demokrat bir programa sahip.

Almanya'da sol birleşmeye karşı çıkma ve birleşmeyi soldan etkileme ekseninde saflaşmış durumda. Doğu Almanya'da yüzde 18'lik bir oy potansiyeline sahip PDS (Demokratik Sosyalizm Partisi) bir kenara bırakılacak olursa; diğer sol örgütlenmelerin gelişmeleri etkileyebilecek kitlesellikten uzak olduğu söylenebilir.

Sonuç:

Birleşik Almanya'da sol şimdilik bu eksende saflaşıyor.Ancak, bu saflaşmanın ve saflaşmanın arka planındaki ideolojik-politik perspektiflerin, solun uluslararası planda yaşadığı krizi Almanya ölçeğinde aşıp aşamayacağını gelecek gösterecek. Şimdilik söylenebilecek olan şu: İki Almanyanın birleşmesinin hızı ve şiddeti, Alman solunu çarptı;iki devlet birleşirken Batı Alman solu bütün yapıları itibarıyla bölündü.■

EŞİT HAKLAR VE DEMOKRASİ İÇİN ELELE

F. Almanya'da yaşayan yaklaşık 5 milyon "Yabancı"yı zorlu günler bekliyor. Bilindiği gibi, Doğu bloku hızla çözüldü ve Batı Alman sermayesi D. Almanya'yı ilhak etti. 2 Aralık 1990'da Birleşik Almanya'nın genel seçimleri yapılacak ve ilhak süreci tamamlanmış olacak.

Yaşanan bu süreç Alman olmayanlar açısından çok önemli boyutlar taşıyor.

Her şeyden önce son yıllarda Alman devleti eliyle desteklenip kışkırtılan ve güçlenmesine göz yumulan ırkçı-yabancı düşmanı neo-nazi hareket, Birleşik Almanya olgusunun gündemine girmesiyle daha da hız kazandı. Almanya'da neo-nazilerin yabancılara yönelik saldırıları gündelik olaylar haline geldi.

Irkçılık yalnızca neo-nazilerin saldırılarıyla mı kendini ortaya koyuyor? Elbette ki hayır. Neo-nazilerin saldırıları Almanya'da yaşanılan köklü ırkçı-yabancı düşmanlığının sadece bir görüntüsüdür. Yabancılar gündelik yaşamda çok daha derin boyutta yaşıyorlar bunu. Toplumdan dışlanarak, devlet kurumlarında itilip kakılarak, işsiz, konutsuz bırakılarak daha da önemlisi insan olarak aşağılanarak her saat yaşıyorlar.

Almanya'da bu derinlikte ırkçılık yaşanırken, "temel insan hak ve özgürlüklerinin" sözcülüğüne soyunan Alman devleti ne yapıyor? SSCB ve Doğu Avrupa ülkeleri halkları adına "demokrasi" "İnsan hakları"na saygı isteyen Alman Hükümeti bu temel hakları ve demokrasiyi kendi sınırları içinde yaşayan 5 milyon yabancıya hak görmüyor. Dünya halkları karşısında demokrasi nutukları atan Alman hükümeti Almanya'da ırkçı politikalar uygulamakta bir sakınca görmüyor. Tüm tepkilere karşın çıkarılan ve 1 Ocak 1991'de uygulanmaya konulacak olan Yeni Yabancılar Yasası, Alman Hükümeti'nin bu tutumunun son örneklerinden birini oluşturuyor.

Alman hükümeti insan olarak değil, Alman sermayesinin ihtiyaçlarına, politikalarına göre değerlendiriyor. Keza Alman hükümeti için temel hak ve özgürlüklere sahip olmanın ölçütü insan olmaya değil, kağıt üzerinde de olsa Alman olup olmamaya göre şekillendiriliyor. Yeni Yabancılar Yasası her şey bir yana burjuva hak ve özgürlüklerin bile Almanya'da ne kadar kabaca çiğnendiğinin, yok sayıldığının bir belgesi özelliğindedir. Elbette konu sadece Almanya ile sınırlı değildir.

Alman devleti bu konuda da Avrupa ülkelerine öncülük yapma çabası içindedir. Geleceğin birleşik Avrupası'nda yabancıları dışlamak için Alman devleti bugünden girişimlerde bulunarak kendi yabancılar politikasını tüm Avrupa devletlerinin ortak politikası haline getirmeye çalışıyor. Bunun ilk adımı geçtiğimiz aylarda, Benelüks ülkeleriyle Fransa ve Almanya'nın imzaladığı Schengener Anlaşması ile atıldı.

İnsanın kendi geleceğinde karar ve söz sahibi olma hakkı doğal insan haklarındandır. Alman devleti yaptığı yasal düzenlemelerle yabancıların sahip olup kullanamadıkları bu hakları tümüyle yok saymaktadır. Yabancıları Alman ekonomisinde ihtiyaçlarına göre kullanacağı bir vida olarak görmekte, yıllardır Almanya'da yaşayan üretim sürecine katılan bu insanları Almanya dışına sürmeye çalışmaktadır.

Alman devletinin insan hakları savunuculuğu uyguladığı ırkçı-yabancı düşmanı politikalar ile kendini ortaya koymaktadır. Yabancılar yıllardır yaşadıkları içinde yer aldıkları toplumsal süreçlere katılmaktan alıkonmakta, seçme-seçilme haklarından yararlandırılmamaktadır. İnsan olmanın çağımız açısından doğal haklarından sayılan herkese seçme-seçilme hakkını Asya, Afrika ülkeleri için sözde savunup eleştiri konusu yapan Alman hükümeti, yabancılara bu hakkı tanımamak için en kaba ırkçı söylemlere başvurmaktadır.

İltica hakkı konusunda getirilen kısıtlamalar hiçbir biçimiyle insan haklarına uygun değildir. Alman Anayasası'nın 16. maddesindeki kişinin temel hakkı olarak belirtilen iltica hakkı, getirilen yeni uygulamalar ve yasal düzenlemeler ile sadece formalitede kalmıştır. NRW'da sunulan uygulama önerisi bunun en son örneklerindendir. Yabancıların Almanlarla eşit temel haklara sahip olabilmesi bu uğurda zorlu bir mücadeleyi gerektirmektedir. Sorun sadece Yabancılar Yasası, seçme-seçilme hakları değildir. Bir bütün olarak bu ülkede demokrasi sorunudur. Yabancılara demokrasi olmadan Almanlara demokrasi olmayacağını Alman toplumunca benimsenmesidir.

Birleşik Almanya'ya doğru gidilirken bu talepleri daha da yakıcı kılan durum Birleşik Alman hülyasının bu temel doğruları geri plana itmesidir. Bu nedenle, Alman sermayesi Birleşik Almanya söylemini yükseltirken yabancılara eşit haklar ve Almanya'nın demokratikleştirilmesi talepleri daha yüksek sesle ve ısrarla vurgulanmalıdır.

Birleşik Almanya'da yapılacak genel seçimler talepleri yükseltmenin, ırkçılığa ve yabancı düşmanlığına karşı mücadelenin uygun bir platformu olacaktır.

* Herkese seçme-seçilme hakkı
* Yabancılar Yasası kaldırılmalıdır
* İltica hakkı insanlık hakkıdır. Bu konudaki kısıtlamalar ve sınır dışı uygulamaları kaldırılmaladır.
*Yerli ve yabancılar her alanda eşit haklara sahip olmaalıdır
* Roma ve Sintiler'e kalma hakkı tanınmalıdır.

Devrimci İşçi, İspanyol Sosyal ve Kültür Dernekleri Birliği, Göçmen Dernekleri Federasyonu (GDF), Demokratik İşçi Dernekleri Federasyonu (OİOF), Alman Komünist Partisi (KPD), Almanya'da Kürdistanlı İşçi Dernekleri Federasyonu (Komkar), Almanya'da Yunan Dernekleri Birliği, Demokratik İşçiler Birliği (DİB), Münih Üniversitesi Anti-Faşizm Kürsüsü, Almanya'da Kürt-Türk İşçileri Federasyonu (AKTİF), Almanya'da Göçmen Kuruluşları Çalışma Topluluğu (BAGİF), Nürnberg Mülteciler Komitesi, Komünist Partisi Almanya (DKP), Uluslararası Gönüllü Doktorlar Grubu (Medico Internatiaonal), Komünistler Birliği (KB), Kölner Appel (Köln Çağrısı), Yeşiller Partisi.

Kampanyayı destekleyen kuruluşlar:
Türkei Information, Rızgari, İsveç Türk İşçi Dernekleri Federasyonu.

Kıbrıs'ta Muhalefete Bombalı Saldırılar

"BOMBALAR, DEVLETİN YENİ SİYASET ARACI"

Vilayetleşme süreci yaşanarak deneylerle algılandı. Halk kesimlerinin deneyimleri ile vardıkları sonuçlar, pasaportların kaldırılmasını öngören anlaşma ile pekişti. İlhak sürecinin hızla işlediği artık herkesce ifade edilmeye başladı.

Sorunun devrimcilerin sorunu olarak belirdiğine, uluslararası dayanışmayı ise kaçınılmaz kıldığına kuşku yoktur."

Yukardaki satırlar Demokrat'ın geçen sayısında arkadaşımız Hürrem Tulga tarafından dile getirilmişti. İlhak sürecine karşı Kıbrıs'taki devrimci dinamiklerin tepkisi bugün çeşitli saldırılarla sindirilmeye çalışılıyor. 16 Ekim sabahı saat 02.00'de Kıbrıs'ta 4 bomba patladı. Biri eski bağımsız milletvekillerinden Fadıl Çağda'nın otomobilini hedefleyen bombalardan bir diğeri de Hürrem Tulga'nın otomobilini hedef alıyordu.

Kıbrıs'taki gerici-faşist güçlerce gündeme getirilen bu saldırılarla ilgili olarak Hürrem Tulga'yla yaptığımız görüşmeyi aşağıda sunuyoruz.

Sayın Tulga, Ekim ayının 16'sında sabaha karşı saat 02.00 sularında dört bomba patlatıldı. Basından öğrendiğimiz kadarıyla bombaların ikisi siyasal niteliği olan kişilere, diğer ikisi ise kaçakçı olarak bilinen kişilere yönelikti. Size göre bombaların gündeme sokulmasının nedenleri nelerdir? Niye nitelikleri farklı kişiler hedef seçildi? Açıklayabilir misiniz?

Yüzölçümü 3500 km/kare kadar olan bir alan üzerinde 30-35 bin asker ve polis "güvenlik" ve "barış" için hazırolda tutulduğu halde bombaların patlatılmış olması dikkat çekicidir. Son bir yıl içinde Kıbrıs'ta 7 kez bombalar patlatılmış. sayısız kuruluşa bomba tehdidi yapılmıştır.

Asker ve polis yoğunluğunun çok fazla olduğu, resmi muhalefetin üzerinden bir silindir gibi geçildiği bu küçücük ülkede bombalar aynı şekilde çok yoğun bir biçimde gündeme sokuluyorsa, artık durup niye bombaların patlatıldığını çok iyi incelemek gerekiyor...

Bugüne kadar bombaları patlatmaktan, bomba tehdidinde bulunmaktan zanlı olarak hiç tutulan, sorguya alınan oldu mu?

Hayır. Tutulmadığı gibi, hiç bir açıklama, herhangi bir araştırma da yapılmış değildir. u olguyu da dikkate aldığımız zaman, sanırım bombaların niye gündeme sokulduğunu daha rahat açıklayabiliriz.

TC Devletinin ve Kuzey Kıbrıs liderliğinin resmi politikası Kıbrıs'ta bir federasyondan yanadır. Gerçek ise öyle değildir. Bu güçler taksim, vilayet ilişkilerinden, ilhaktan yanadırlar. Adım adım ittifak içinde bu süreci işletmeye çalışıyorlar. Başarılı olduklarını da kabul etmek gerekir. Ne var ki Batı, Güney Rum liderliğinin ve Yunanistan'ın istemlerini de gözardı etmiyor, edemiyor. Onları da aile içi fertler olarak kabul ediyor. Bu nokta da Yunanistan-Türkiye-Kıbrıs üçgeninde süregelen bunalımı çözücü yöntem olarak federasyon kaçınılmaz olarak Batı tarafından dayatılıyor. Yani Batı bütün tarafları uzlaştırabilmek, böylece de bu üçgende bunalım ve herzaman varolan çatışma olasılığını aşabilmek için federasyon tezine sarılmak zorunda kalıyor.

Bombalar genellikle federasyon tezinin Batı'nın baskısı ile güçlü biçimde Kıbrıs'taki liderliklere dayatıldığı ve halk kitlelerinde anlaşma umudunun yeniden belirdiği dönemlerde gündeme sokuluyor. Daha önce patlatılan bombalar da böylesi dönemlere rastlamıştı. Ve hatta 1960'larda da insanlar aynı nedenlerle tehdit edilmiş ve öldürülmüşlerdi.

Başlangıçta resmi muhalefetin ezildiğini, küçük bir alanda asker-polis - büyük bir yığınağın olduğunu ifadeettiniz...

Evet. Ancak resmi muhalefetin ezildiğini söyledim. Radikal taleplerle yeni bir muhalefet hareketinin, resmi muhalefetin geride bıraktığı boşluğu doldurması da olası. Şu anda mevcut muhalefet boşluğunu dolduracak tek alternatif olarak devrimci, radikal yeni

Hürrem Tulga: "Şu anda Kıbrıs'ta mevcut muhalefet boşluğunu dolduracak tek alternatif olarak devrimci, radikal yeni dinamikler belirmeye, görünüme çıkmaya başladı. Devletin desteğiyle gündeme gelen bombalı saldırılar yeni alternatifi sindirmeyi amaçlıyor"

dinamikler belirmeye, görünüme çıkmaya başladı.

Bombaların, gerçekte belirmeye başlayan, görünüme çıkmaya başlayan bu yeni alternatiflere karşı olduğu anlaşılıyor.

Batı'nın öncülüğünde olduğu halde federasyon tezinin gündeme geldiği dönemlerde halk kitlelerinde beliren anlaşma-toplumlararası barış umutlarının, yeni devrimci dinamiklerle kucaklaşması olasılığı korkutuyor. Liderlik ve TC devleti için tehlike buradadır. Daha önceleri de anlaşma toplumlararası barış umutları gündeme gelmişti. Ancak devrimci bir kanal içine akıtılması, maddeleşmesi olasılığı yoktu. Siyasal sahnede baskın olan resmi çizgilerle bu umutlar, yokediliyor, dağıtılıyordu.

Meşru bir temelde halk kitlelerinin umutlarının, devrimci dinamiklerle kucaklaşması ve yönlendirilmesi halinde her türlü askeri ve polis gücünün boşa çıkartılabileceğini ise sanırım söylemeye gerek yok.

Dolayısı ile bombalar, yardımcı siyasal araçlar olarak bir yıldır siyasal gündeme sokulmuş durumdadır. Gelip-geçici değildir. Halk kitlelerine, devrimci dinamiklere yöneliktir.

Seçenek olan devrimci dinamikleri, halk kitlelerini korkutarak yalıtmaya yöneliktir. Böylece halk kitlelerinin umutlarının bir kez daha öldürülmesini, devrimci dinamiklerin yokedilmesini amaçlamaktadır.

Bombalama eyleminden önce 14 Ekim'de Pazar günü Bağımsız ve Federal Kıbrıs İçin Temas Grubu, toplumlar arasında özgürce temas gerçekleşmesi talebi ile bir yürüyüş yapmıştı. Bombalar bu eylemin ardından geldi...

Bağımsız ve Federal Kıbrıs için Temas Grubu (Türkiye günlük basınında Rumlarla Temas Grubu olarak çarpıtıldı) Kıbrıs Türk-Rum demokrat ve devrimcileri tarafından bir yıl kadar süren çalışmalar sonucunda birlikte oluşturuldu. Grubun uzun tartışmalar sonucunda yayınlanan politika ve ilkeleri kamuoyu tarafından hızla öğreniliyor. Temas Grubunun en önemli başarısı üyeleri arasında Türk-Rum ikilemini aşabilmiş olması. Grup içinde tartışmalar, farklı politikaları savunanlar arasındadır. Bu tarihi bir olaydır ve Kıbrıs tarihinde Türk ve Rumlar arasında bu düzeyde bir birlik ilk kez gerçekleşti diyebiliriz.

Ekim'in 14'ünde gerçekleştirilen eylem de birlikte düşünülmüş ve aynı anda iki taraftan bizleri ayıran sınırın aynı noktasına yürünmüştür. Bu eylemin gerek içte, gerek dışta yankısı oldu. Gerici basının bu eyleme tepkisi ise çok büyük oldu. Bir yerden direktif almış olacaklar ki hep birlikte aynı "ağızla" saldırıya geçtiler. Aynı gün "Kıbrıs Türk Halk Hareketi" imzalı eski taksimci TMT'nin devamı olduklarını ileri süren ve Rumcu sol örgütlere yaşama şansı verilmeyeceği tehdidini yapan bir illegal bildiri dağıtıldı. Bombalı saldırılar bu olayların ardından geldi. Daha önce de Temas Grubuna yapılmış olan sözlü - yazılı tehditler düşünüldüğü zaman bu yeni devrimci dinamiğin hedef olarak seçildiği çok açıktır.

Bombalı saldırıların Temas Grubuna yönelmiş olduğunu söyleyebilir miyiz?

Sadece Temas Grubu hedeflenmemiştir. Resmi muhalefete vurulan ağır darbeye rağmen ilhak sürecine karşı açıkça tavır belirleyenler toplumlararası barıştan yana olanlar, kendi radikal talepleri ile güç kazanmaya başladı.

Yeni Kıbrıs Partisi ve HALK-DER birlikte yaptıkları çalışmalarla ilhak sürecine karşı kampanyalar açabilecek gücü bulabiliyorlar.

Saldırılar, yukarıda da söylediğim gibi bütünüyle yeni gelişen bu devrimci dinamiklere karşıdır. Onları halk kitlelerinden yalıtmaya yöneliktir.

Nihayet bir süreden beri yeni baskı yasa tasarılarını yasallaştırmak için hazırlık yaptıklarını biliyorduk. Bombalı saldırılarla yeni baskı yasaları için gerekçe oluşturmaya çalıştıkları da anlaşılıyor.

O zaman kaçakçı bilinen kişilerle aynı anda bombalara hedef olmanın anlamı ne olabilir?

Hedef şaşırtmak. Halk kitlelerini yanıltmak. Bombalı eylemlerine bu sevilmeyen kişilerle meşruiyet kazandırmak.

En son olarak söylemek istediğiniz var mı?

Bombalar siyaset aracı olarak ve devletin desteği ile gündeme sokulmuştur. Devletin arka çıktığı bu faşist saldırıların Kıbrıs'taki sürecin karakterinden ve çok hassas olan siyasal dengeleri korumak için giderek artacağa benziyor. Siyasal arenada bu gerçeği görmüş olmak, var olup-olmamakla, doğrudan bir bağlantıya sahiptir.

Teşekkür ederiz.■

Plaza del Mayo'nun Büyükanneleri

TARİHE ACI VE SEVGİ KAPISINDAN GİRENLER

Ayşe Öktem

Kalan tüm gücümü ve tüm zamanımı seni aramak için kullanacağım.
Pek fazla zamanımın kalmadığını biliyorum.
Seni aramak seni bulmak için sert bir maden oldu büyükannen.
Ve seni bulunca, gene yumuşacık bir yuva olacağım.
Eskiden olduğu gibi, annen daha hayattayken."

Adını, saçlarının ve gözlerinin rengini, nerede olduğunu bilmediği, yaşını da ancak tahmin edebildiği torununa böyle yazmış bir büyükanne. Plaza del Mayo'nun büyükannelerinden biri... Darbeden sonra hamileyken götürülmüş ve çocuğunu bir ceza kampında doğurduktan sonra katledilmiş bir kadının annesi... Torunu, kimbilir nerede. Çocuksuz kalmış bir asker ailesinde mi? Kızının işkencecisinin yanında mı? Kime satmış olabilir Arjantin askeri ceza kampında dünyaya gözünü açan bebeyi?

26 Mart 1976, Arjantin... Ordu, darbeyle iktidara el koyuyor. Bizim de bildiğimiz bir film. Tüm yargı askeri mahkemelere bağlanıyor; siyasi partiler teşhir ediliyor; sendikalar orduya devrediliyor; grevler yasaklanıyor; idam cezası yeniden getiriliyor. General Jorge Rafael Videla ilk demecinde "memleketteki huzuru sağlamayı ve insan onurunu korumayı milli birlik ve beraberliği yeniden kurmayı" vaad ediyor. Ve generaller, insan onurunu kendi mantıklarına uygun bir şekilde koruyorlar: Arjantin'de işçi, öğrenci, sendikacı, aydın, devrimci avı başlıyor.

Gözaltına alınanların ancak küçük bir bölümüne karşı askeri mahkemeler önünde dava açılıyor. Arjantin askerinin yöntemi daha kökten; götürülenler "kayboluyor."

Dosaperecido-Kaybolanlar

Kimisi işkencede ölüyor, kimisi işkence edilmeksizin vuruluyor, kimisi de bu amaç için açılmış 340 temerküz kampından birine götürülüp yavaş yavaş öldürülüyor. Kurtulanların sayısı çok az. Akibeti bilinenlerin sayısı daha da az. Bazen bir ceset bırakılıyor ana babanın ya da eşin kapısı önünde; çoğunluk ise toplu mezarlara gömülüyor, bina, köprü temellerinin daha kurumamış çimentosuna atılıyor.

1977 yılında General Videlo, vahşeti meşrulaştırmak düşüncesiyle "terörist"in tanımını yapıyor: "Terörist olmak için, silah taşımak ya da bomba atmak gerekmez. Örf ve adetlerimize, medeniyetimizin temellerine aykırı düşünce üreten, fikir yayanlar da, aynı şekilde teröristtirler." Ve bu teröristleri beslemeyecekti devlet tabii!

Teröristlerin Anaları

1977 yılında, "Palaza del Mayo"nun anaları, o teröristlerin anaları ortaya çıkıyorlar. Tüm memlekette insan avı devam ederken, avlanmayan insanların da ağzını korku sımsıkı kapatmışken, faşizme ilk göğüs gerenler analar oluyor. Sessizce kaybolan kızlarının ve oğullarının resimleriyle "Plaza del Mayo"da yürüyen analar. Ve zamanla aralarına büyükanneler de karışıyor: Hamileyken ya da bebeleriyle birlikte götürülen kızlarının öldürüldüğünü öğrendikten sonra, artık torunlarını arayan büyükanneler.

1979 yılında generaller, "ölüm tesbiti yasası"nı çıkartıyorlar: son beş yıl zarfında kaybolmuş olanlar yasa gereği ölü sayılıyorlar. Plaza del Mayo'nun anaları, böylece çocuklarının akibetini öğrenmiş oluyor, generaller o teröristleri öldürdüklerini açıkça itiraf ediyorlar. Evet, ama bebeler nerede?

Askeri cunta, 3 yıl sonra Falkland adaları savaşında uğradığı yenilgi sonucu yıkılıyor. Eski asker, yeni sivil (!) cumhurbaşkanı, demokrasiye geçişi ve seçimleri hazırlamakla görevlendiriliyor.

1983'te yapılan seçimler sonucu iktidara gelen Raul Alfonsin, faşizm dönemiyle toplumsal hesaplaşmayı açmak/sürdürmek amacıyla, başına tanınmış yazar Ernesto Sabato'nun getirildiği "Kaybolanların Akibetini Araştırma Merkezi" CONADEP'i kurdurtuyor. CONADEP'in ordunun sivilleşmeye rağmen süregiden gücü sonucu herhangi bir yasal yetkisi olmaması, görevlerinin salt araştırmayla kısıtlanmış olması muhalefet ve insan hakları kuruluşları tarafından haklı eleştirilere yol açmışsa da, bu kurum faşizmin kanlı gerçeğini ortaya çıkartmakla toplumsal hesaplaşmanın vazgeçilmez bir koşulunu sağlamış bulunuyordu.

1976-82 yılları arasında 30.000 insanın "kaybolduğu", yani katledildiği, onbinlerce insanın işkenceden geçirildiği, ceza kamplarında doğum yapan kadınların çocuklarının ve kaçırılan bebelerin bir kısmının katledildiği daha büyük bir kısmının ise çocuksuz asker ailelerine verildiği biliniyor artık. Ceza kamplarından arta kalan toplu mezarlar açılıyor, kimliği tesbit edilebilen cesetler ailelere teslim ediliyor. Hala birçok ceset kayıp. Arjantin'de kaç binanın, kaç köprünün temellerinde devrimcilerin cesetleri yattığı bilinmiyor.

Arjantin artık "demokrasiye döndü." Bugün Arjantin'de egemen güçler, Alfonsin döneminde başlayan toplumsal hesaplaşmayı durdurmak ve faşizm dönemi üzerine unutmanın karanlık çarşafını örtmek istiyorlar. 1986'da daha Alfonsin iktidarı altında ordunun baskısı üzerine çıkartılan "Punto final" (Son nokta) yasasıyla -belli bir tarihten sonra, darbe döneminde işlenmiş suç-

lardan dolayı askerlere dava açılmasını engelleyen, "hesaplaşmaya son" yasası ile başlayan bu unutturma süreci, Haziran 1987'de kabul edilen/ettirilen "Olağanüstü durumlarda karar yetkisi yasası" ile, askerler için, sınırlı da olsa, bir af doğurmuştu. Bu yasaya göre, darbe döneminde -tecavüz ve çocuk gaspı hariç- insanlık suçu işlemiş olanların cezası düşüyordu.

1989 seçimlerinde, "El Turco" lakabıyla anılan Carlos Menem iktidara seçildiğinde, gazetelerimiz Menem'in Türk asıllı olmasını milliyetçi propagandaları için kullanmışlardı. Oysa, "parlamenter sisteme" dönmüş Arjantin'de Menem'in hala cezasını çekmekte olan "tecavüz ve çocuk gaspı"ndan yargılanmış 39 subaya af çıkarması Türkiye kamuoyuna "aynı heyecanla" yansımıyordu.

Bugün Arjantin'de, faşistler yine insan öldürmeye başladılar. Birçok eski CONADEP üyesi tehdit ediliyor, kimisi öldürülmüş. Tetiği çektirenleri herkes biliyor, ama iktidar sessiz kalıyor. Halkın hiç küçümsenemeyecek bir kesimi, korkudan depolitize olmuş durumda. "Döndüğümde, terbiye edilmiş, evcilleştirilmiş, suskun ve korkak bir halk buldum" diyor uzun yıllar süren bir sürgünden sonra memleketine dönen gazeteci Osvaldo Bayer.

"Biz Tarihe Acı Ve Sevgi Kapısından Girdik"

Ondört yıl içinde, 213 çocuğun yerini ve adını tesbit edebilmiş, kırk çocuğu bulmuş ve gerçek ailelerine teslim edebilmiş "Plaza del Mayo'nun büyükanneleri". Altı bebenin de cesetleri bulunmuş.

Faşizm döneminde toplam kaç çocuğun kaçırılmış olduğu; ceza kamplarında emniyetlerde kaç çocuk doğduğu; kaç gasp edilmiş çocuğun hala işkencecilerin, katillerin elinde olduğu kesin bilinmiyor. Hamileyken götürülen kadınlar listesinde 140 isim var. Bu liste eksik. Ve bu 140 ceza kampında doğan çocuğun ancak dördü bulunabilmiş şimdiye kadar. Toplam 500 dolayında çocuğun gasp edilmiş olduğu tahmin ediliyor.

"Plaza de Mayo'nun büyükanneleri" hala torunlarını arıyorlar. Eylül ayında Hamburg'a gelen, "Plaza del Mayo'nun büyükanneleri"nin başkanı Estela Barnes de Carlotto, ile "Büyükanneler grubu" ve kendi kişisel öyküsü üzerine konuştuk. Estela Barnes de Carlotto 59 yaşında. Ortaokul öğretmeni, 4 çocuk - iki kız, iki erkek- anası bir orta sınıf kadını...

"Tavrımız, çocuklarımıza karşı sevginin ve saygının sonucudur. 30.000 kaybolan insanımız var. Çocuklarımız dünyayı, Arjantin'i değiştirmek istiyorlardı. Daha güzel bir yarına, daha güzel bir Arjantin'e inanıyorlardı. Öldürüldüler, kayboldular. Bizim yaptığımızı, bu dünyada her ana yapar. On dört yıldır arıyoruz çocuklarımızı, ve onları bir daha göremeyeceğiz. Ama ancak gerçek ortaya çıkarsa, bilinirse herşey o zaman bu düzen değişir. Biz analar ve büyükanalar, tarihe acı ve sevgi kapısından girdik. Bizim hikayemiz, çocuklarımızı, torunlarımızı ve gerçeği aramanın hikayesi." diyerek söze başladı Estela... Sonra Laura'nın öyküsünü anlatmaya başladı; kaybolduğunda 22 yaşında bir üniversite öğrencisi olan en büyük kızı Laurita (Lauracık)'nın öyküsünü...

"Sol bir grubun militanıydı Laura. Tam bir militandı. Eylemlere gider, yoksul mahallelerde çalışmalar yapar, afişlemeye çıkar, bildiri dağıtırdı. İlişkimiz çok iyiydi. Herşeyini anlatırdı bana Laurita, gittiği eylemleri de, yaşadığı aşkları da. Memleketinin değişmesini

istiyordu, ve herşeyi göze alarak bu amaç için uğraşıyordu. Siyasi konuları da çok konuşurduk. Ben onu hep tutmak isterdim, eyleme gitmesini istemezdim, o da bana neden gittiğini anlatırdı. Aslında o beni politize etti. Doğruydu söyledikleri, ona hak veriyordum. Yine de hiç bir zaman eylemlere katılmadım. O kadar çok insan biraraya gelince korkuyordum, hele askerlerin, polislerin silahlarını görünce... Uzaktan destekliyordum. Daha fazlasına cesaretim yetmiyordu, ne de olsa, sıradan bir ev kadınıydım. Evet, okumuştum, çalışıyordum - öğretmendim -, ama ev kadınıydım işte. Sonra darbe oldu. Mart 76'da Laura gene siyasi çalışmalarına devam ediyordu.

Kasım 77'de aldılar Laura'mı, götürdüler. 2,5 aylık hamileydi. Bir süre kızımın döneceğini ummuştum. Yargıya, adalete güvenim sarsılmıştı, ama yitirmemiştim. Ama sonra... Sonra anladım!"

Dokuz ay sonra, bir sabah, ev kapısının önünde bulmuş Estela ana Laura'nın cesedini. Ve ansızın birşeyler değişmiş ortaokul öğretmeni bu kadında. Estela ana, torununu aramaya başlamış. "Nereden bulabilirdim torunumu? Laura öldürülmeden önce doğurmuş olabilirdi, torunum yaşıyor olabilirdi. Aramaya başladım. Yetimhanelerde, kreşlerde, poliste, velayet mahkemelerinde, her tarafa gidip torunumu soruyordum. Bu arada başka büyükannelerle tanıştım. Gittiğim yerlerde, aynen benim gibi ürkek, korkulu bakan ve aynı soruları soran kadınlar vardı. Onlarla tanıştım. Tek olduğumu sanıyordum o ana kadar, birçok olduğumuzu öğrendim. Benim gibi kızını yitirmiş ve torununu arayan birçok kadın vardı. Sonra gidip, Plaza de Mayo'daki analarla ilişki kurduk. Eylemlerine katılmaya başladık. Hala korkuyordum silahlardan, ama yine gidiyordum. Yavaş yavaş illegal çalışmanın yöntemlerini öğrenmeye başladım. Benim gibi acı çeken analarla birlikteydim. Güç verebiliyorduk birbirimize."

Tek olmadığını anlamak, bir "terörist"in anası olmaktan utanmamak, ilk çocuğunun cesedini bir sabahleyin kapının önünde bulmuş olmanın acısıyla torununu ve gerçeği aramak bir iki kelime dışında hiç birşey anlayamadığım diliyle anlatırken bunları, yine de birşeyleri anlayabiliyorum, sesinden, yüzünden, ellerinden... "Laurita" deyişi, en güzel bir militan kadın portresi...

"Ya torunun Laurita'nın bebeği onun hakkında birşey biliyor musun?" diye soruyorum.

"Bir oğlan çocuk doğurmuş kızım, onu biliyorum. Oniki yaşındadır şimdi. Oğlan olursa, Guido Alejandro adını koyacaktı Laurita. Kocamın adı. Öyle söylemişti. Ve ben torunumu bulacağım. Bulacağıma inanıyorum." Ama kimbilir hangi adı vermiştir Laura'nın bebesini gasp eden asker ailesi, kimbilir neredediı Guido Alejandro bugün.

Torunları gasp edilmiş aileler, kanlarını ve aile hikayelerini bu amaçla açılmış Arjantin Merkez Kan ve Bilgi deposuna yatırmışlar. 2050 yılına kadar orada muhafaza edilecek kanları ve aile hikayeleri. "Ben öleceğim" diyor Estela abla, "ama belki bir gün, ben öldükten çok sonra, Arjantin'li bir erkek, yanında büyüdüğü insanların öz anası, babası olmadığını öğrenir ve gerçek ailesini aramaya koyulur. Ve benim oradaki kanım yardımıyla, bana değil ama gerçek kimliğine kavuşabilir."

"Laura'mı götürdüklerinde 2.5 aylık hamileydi. Bir süre kızımın döneceğini ummuştum. Yargıya, adalete güvenim sarsılmıştı ama yitirmemiştim... Ama sonra... Dokuz ay sonra bir sabah Laura'nın cesedini buldum kapımın önünde.." diye anlatıyordu Estela ana... Arjantin'de faşist cunta döneminde sık rastlanan olaylardandı, gözaltına alınanların bir gece kapılarının önüne cesetlerinin bırakılması. Arjantin diktatörü Videla yönetime karşı çıkan herkesi 'terörist' ilan edip haklarında peşinen ölüm cezası çıkarınca, bu türden katliamlar Arjantin'de günlük olaylar haline dönüştü...

Merkez depoda bekleyen yüzlerce kan tahlili ve ceza kamplarında doğan gasp edilmiş yüzlerce çocuk...

Tehdit Ve Baskı Sürüyor

Arjantin demokratikleşmekte. Ağır ve sancılı bir demokratikleşme bu. "Biz hala tehdit ediliyoruz, hala baskı görüyoruz, hala bizi korkutmaya çalışıyorlar. Gece gelip duvarlarımıza "bu, bir teröristin anasıdır" diye yazıyorlar. Bir kaç kez oldu böyle. Beni, ailemi korkutmak istiyorlar; komşularımızı da korkutarak bize karşı kışkırtmak istiyorlar." diyor Estela ana. Bu yazılardan sonra, tek tek her komşuya gidip kızını, torununu, faşizmin kanlı gerçeğini anlatmaya başlamış. Bu kez o, komşuları "kışkırtmaya" başlamış...

Ah, şu dil sorunu olmasa herhalde daha saatlerce konuşabilirdim bu sıcacık ve mücadeleci kadınla (*)... Dünyanın bir bucağından bir bucağına koşuyor memleketinin gerçeğini anlatmak için. Uppsala'da (Finlandiya) konuşmuş; New York'a gitmiş; bütün Latin Amerika'yı zaten dolaşmış...

"Ben başka bir insan oldum. 1977'deki Estela değilim artık, hiç değilim. Laura'mı götürmeleri beni önce felce uğrattı. Sonra da mücadeleye sürükledi. Bugün gene bir darbe olsa, hiç bir çocuğumu, hiç bir çocuğu götüremezler. Ben sokağa çıkarım ve her araçla savaşırım. Türk ve Kürt anaları candan selamlıyorum. Umarım, çocuklarının, halklarının özgürlüğü için sürdürdükleri mücadelede başarılı olurlar. Ve belki gün gelir, barış içinde, mutlu bir dünyada gene oturup, konuşuruz."

Belki gün gelir... ■

(*) Müşterek bir dilimizin olmamasına rağmen bu söyleşi/sohbeti sıcak ve çok samimi bir havada yapabilmiş olmamı, Hamburg'ta yaşayan Şili'li bir ilticacı kadına, arkadaşım Amelia'ya borçluyum. Amelia salt tercümanlık yapmadı, kendisi de konuşmaya katıldı, soru sordu, bana önemli ipuçları verdi.

Sanat "Araç" mıdır?

MEVCUT DOLAŞIM AĞI VE DEVRİMCİ SANAT

Akif Kurtuluş

Demokrat'ın 4. sayısındaki yazımızda, sanatın araç olma niteliği üzerine yapılan vurgular, kimi tonlarıyla, açıkça belirtilmese de, sanatın değişim değerine indirgenmesi gibi bir konuyu da hatırlatmayacak gibi değil.

Meta İlişkileri İçinde "Devrimci" Sanat

Egemen sınıfların sanatla olan ikiyüzlü çıkar ilişkisi, kendini en çıplak dolaşım kanalında gösterir. Gerçi bu, bir yanıyla gerçek yüzünü, eşit ilişkiler gibi göstererek gizlemeye çalıştığı da bir yerdir ama sonuçta, en görünebilir olduğu zemindir. Çünkü sanata meta karakteri veren, işbölümünü vareden zemin de burasıdır.

Sorunun bu yönü, devrimci bir sanat anlayışı tarafından ne kadar üzerine gidilmiş, ne kadar hesaplaşılmış bir konudur? Ürünün politik içeriği, bu ağ içinde bir sanat ürününü devrimci kılmaya yetecek midir? Benzer bir soruya, ucu biraz "açık" da olsa Walter Benjamin'in verdiği bir yanıt var: "Üretim aygıtını, mümkün olabildiği ölçüde değiştirmeden donatmak, donatım için kullanılan nesnelerin doğası devrimci gözükse bile, oldukça tartışılır bir eylemdir" (1). Nedense hep aynı örneği vermiş oluyoruz, Özgürlük şarkısının beş-onbin dinleyiciden bir gecede yuvarlak bir tahminle beş-on milyon izleyiciye ulaşması, hatta "devrimci" sanat için övünülecek bir gelişmedir. Sanatı şeyleştiren süreç, en azından "güfte"yle bertaraf edilmektedir. Bir; gerçekten edilebilmekte midir? Bu, olabildiğince bir önceki yarıda açıklanmaya çalışıldı. İkincisi; eğer edilebildiği düşünülüyorsa, bu, ne pahasınadır?

"Ticarileşme yaygınlaştıkça "işlevsel" türkücülükle "profesyonel" türkücülük arasında başlayan ayrılık büsbütün derinleşti, günlük hayatın çerçevesi içinde, konserlerde, şenliklerde, para için şarkı söyleyenler arasındaki uçurum büyüdükçe büyüdü (...) Siyasal açıdan, köylük musikisinin ticarileştirilişi, Amerikan işçi sınıfınca organik bir aydınlar katmanı oluşturulmasını önleyen bir çok mekanizmadan biri sayılsa yeridir. Tüccar köylük türkücüleri, çalgıcıları, o

Sanatı tehdit eden sorunlar tüm hayatı çekilmez hale sokan sorunlardan bağımsız değildir

sınıftan kopmuş olduklarına göre, o sınıfın organik aydınları da olamazlar elbet. Aslında bu bolluk içinde bambaşka bir hayat sürdürüşlerinden ötürü de değil, ne de içinden çıktıkları ve şimdi pazarında at koşturdukları sınıfın karşısındaki öznel davranışlarının değişmesi yüzünden; nedeni bunun onlarla dinleyicileri arasındaki yapısal setler. (...) Ticarileşme, musiki üretimine işbölümünü dayatıyor, şarkı yazarını, icracıyı, düzenleyiciyi, teknisyeni, reklamcıyı, dağıtıcıyı, işletmeciyi tümişlevleriyle birbirinden ayırıyor(2).

"Onların" sanatçısının da, "bizim" sanatçımızın da birbirinden önemsiz farklarla ayrılan, ama herbirinin aynı işleyişe tabi olduğu bir dolaşım kanalını kullanması, "bizim" açımızdan gücümüzü kanıtlamak ve böylece "bir tatlı huzur" vesilesi olacaksa, devrimci sanat pratiğinin dinamiklerini burada aramak boşunadır. Onların sanatçısına, ya da sanatına karşı, aynı dolaşım ağı içerisinde bizim (*) sanatçımızı ya da sanatımızı dayatmak, ürünün içeriği ne olursa olsun, sanatın katılımcı, birlikte üretici ve bütün bir toplumun ortak ürünü olması gereken gelişme yönünün önündeki "yapısal setler"i görmemek, görülse de bunları aşılamaz kabul etmektir.

Tim Patterson, küçük bir bölümünü aldığım yazısında, Can Yücel'in Türkçesiyle "köylük musikisi"nin kitleselleşmesinin, klişeleşmeyi de beraberinde getirdiğini vurguladıktan sonra, bunun toplumsal sonuçları üzerinde duruyor:

"Öte yandan ticarileşme yüzünden uzmanlaşmaya kültürün katılımcı yanını öldüren bir tutkuyla bel bağlanıldı. Doğru, köylük yıldızlarının sesleri daha iyi eğitilmiş, teknikçe çok daha gelişkin çalgıcılar var ortada, ellerindeki aletlerin üstünlüğüne de diyecek yok. Ama bu arada toplumsal ilişkiler silbaştan değişiyor, bir avuç ustayla, yıldızla, kocaman biçare ve edilgen bir dinleyici yığını arasında korkutucu bir uçurum açılıyor. Profesyonel icracıların "üstün" niteliği amatörlerin cesaretini kırıyor, kendi köşesinde çalgı çalacak, türkü söyleyecek olanları ürkütüyor, az çok yeteneği olanlar da ya ticari olanı deniyorlar, ya da halkçı ortamda kendilerini gösterecek yerde tıkanıp gidiyorlar. (...) Söylenen, çalınan musikiye katı-

lamamazlık ve musiki kültürü üzerinde hiçbir denetim hakkı kalmayış dinleyicide canlılık, sorumluluk duygusu bırakmıyor, derken bir kurum daha hayat alanından çekilmiş, denemelerin bir parçası daha şeyleştirilmiş oluyor".

Sanata meta karakteri veren ilişkileri dağıtmanın bir "iktidar" sorunu olduğunu yadsıyacak değilim. Hatta, bunun tam da iktidarla ilgili, "maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıfın" bugünkü konumlarının ellerinden alınmasıyla başarılacak bir iş olduğunu düşünüyorum. Ancak, bu koşulların değişmesini değil, bu koşullarla hesaplaşmayı, iktidar sonrasına itmek, aslında bunu üreten koşulları değişmez kabul etmektir, bu sorunlarla barışık yaşamaktır. Marks'ın bir sınıfın edebi ve politik temsilcileriyle, temsil ettikleri sınıf arasındaki ilişki üzerine yazdıklarını hatırlatıyorum:

"Keza, demokrat temsilcilerinin hepsinin, dükkancı olduklarını ya da dükkancılara hayranlık duyduklarını düşünmemek gerekir. Kültürleri ile ve kişisel durumları ile onlardan bir uçurumla ayrılmış olabilirler. Onları küçük-burjuvazinin temsilcileri yapan şey, onların beyinlerinin de küçükburjuvanın kendi yaşamında da aşamadığı sınırları aşamaması ve bu yüzden de teorik olarak, küçükburjuvaların maddi çıkarlarının ve toplumsal durumlarının pratik olarak kendilerini ittikleri aynı sorunlara ve aynı çözümlere itilmiş olmalarıdır. Genel olarak bir sınıfın siyasi ve edebi temsilcileri ile temsil ettikleri sınıf arasındaki ilişki böyle bir ilişkidir" (3)

"Devrimci doktor", "devrimci avukat", "devrimci şair" olmak! "Devrimci"lik, bu toplum içinde, ister geçimini sağlamak üzere olsun, ister başka bir nedenle, ama toplumsal pratiğini "meslek" kılan, bir işbölümünü olağan kılan koşullarla hesaplaşmak değilse, devrimciliğin sistem-içi bir kimlik olduğunu itiraf etmek gerekir. Devrimden sonra da, "ben ne yazdımsa halkım için yazdım" diyen bir edebiyatçının, Devlet'inden, salt bu edebiyatçı kimliğinin rantı olarak bir yazlık istemesine de şaşmamak...

Buraya kadar yürütülen tartışmada, sanatın fazlasıyla öne çıkarıldığı düşünülebilir. Öznel kimi itirazları karşılamak kaydıyla değil, gerçekten de bir yanı "eksik" kalmış olduğunu farketmiş durumdayım. Daha önce değinilip geçilen bir ayrıntının en azından çizgilerini kalınlaştırmak gerekiyor. Şöyle: Bugün günlük basından radyo ve televizyonuna ve dağıtım şebekesine kadar, İktidarın kontrol ettiği iletişim araçlarının dışında bir "ağ", tek başına bir sanat pratiğinin örgütleyebileceği, üstesinden kalkabileceği bir "iş" midir ve neden bu, bir başına sanatsal bir hareketin sorumluluğu olsun? Sonuncu soru, sanatı tehdit eden sorunların, tüm hayatı "çekilmez hale" sokan so-

runlardan bağımsız olup olmadığı sorusuyla da yakından ilgilidir. Buna bağımsız olduğu yanıtını vermek mümkün değil. Tek başına sanatsal hareketin üstesinden kalkabileceği bir iş olup olmadığı sorusuna gelince, bunu böylesi bir hareket için "mümkün" görmek, eğer sanata büyük bir "güç" atfetmek değilse, mevcut iletişim araçlarının iktidar açısından kolay feda edilebilir olduğunu kabul etmek demektir. Buna da ya cehaletin cesaretiyle teşebbüs edilebilir, ya da sanatı saf ve kendinden menkul bir form içinde düşünen bir şairanelik ile.

İdeolojik Mücadelenin Önemi

O halde? O halde devrimci bir sanatsal hareketin, kaderini politik mücadele içinde olmak üzere, bir bütün olarak devrimci mücadeleye bağlamış bir eylemlilik olduğunu belirtmek durumundayız.

Bunu, bugün Türkiye'de egemen sınıfların mevcut konumlanışı ve izlediği politikalarla birlikte düşünmemizi gerekli kılan dinamikler de var. Bir kere, sistem açısından depolitizasyon "politikası", sanıldığının aksine kitlelerin apolitize yani politika dışında kalmasını hedeflemiyor. Tersine, kitlelere politika yapmaları için açılan kapılar vardır, ancak bu, sistemin tercihleri olarak kendisini ifade etmektedir. Bu politikanın başarısı ise, büyük ölçüde bir zeminin tutulmasına, bir başka ifadeyle, bir garantiye bağlıdır. Kitlelerdeki politik bilinç, sistemin kendi dolaşım ağı içinden edinilmelidir. Bugün egemen sınıfların ideolojik saldırısındaki belirleyici çizgi budur. Bu, aynı zamanda devrimci politik mücadeleyi de şöyle bir noktaya getiriyor: Politik mücadele salt bir iktidarı almak mücadelesinden ibaret olmadığı gibi, iktidarı almak mücadelesi de salt kendisinden ibaret değildir. Bunu biraz açabiliriz.

Sınıf mücadelesinin üç düzeyi olduğu bilinir. Ekonomik, politik ve ideolojik. Barnett da bunu vurguladıktan sonra, Lenin'in, Engels'in otoritesini yardıma çağırarak adlandırdığı şekliyle "teorik mücadele" üzerinde duruyor: "Bu üçüncü mücadele, gelişmiş kapitalist ülkelerde artık farklı bir biçim alıyor: büyük bir ağırlıkla burjuvazi tarafından kuşatılmış politik bilincin kırılması, devrimci teorik arınmanın görevleriyle içiçe geçmiştir. Bu mücadele 'kültür' için mücadeledir" (4). Barnett, hemen devamında Lenin'in bilinen devrimci durum saptamasındaki iki koşula değiniyor: Yönetilenlerin eskisi gibi yönetilmek istememesi, yönetenlerin eskisi gibi yönetememesi". İkinci koşul hala geçerlidir. Fakat birinci koşul, artık Batı için şöyle okunmalıdır: "Yönetilenlerin yeni olanı istemeleri".

Barnett'ı bu sonuca götüren koşulların, bu topraklardaki sınıf mücadelesinin mevcut konumlanışı açısın-

dan tartışılması gerekiyor. "Kültür için mücadele" kavramını, genişleterek "ideolojik mücadele" başlığına alırsak, egemen sınıfların depolitizasyon politikası karşısında, yani kitlelerdeki politik bilincin verili olanın içinden ve kuşkusuz törpülenerek oluştuğu koşullarda; politik mücadele ile ideolojik mücadelenin sınırları ortadan kalkmıyor. Biribirlerine sorumlulukları artıyor ve bir şey daha: ideolojik mücadelenin önemi artıyor.

Artıyor; çünkü, bugüne kadar ideolojik mücadele, bir genellemeyle ve her genellemenin yanılgı payını hesaba katarak söylersek, sol-içi tartışma olarak yaşandı. Son on yıl içinde konu üzerine yapılan tartışmaların arkasını da, özellikle Sovyet Devrimi deneyimi planında, sosyalist toplumun inşaasında ödenmesi muhtemel faturalar besledi. Bugün, ideolojik mücadelenin, devrimi riske edebilecek kadar önemli bir faktör olduğu üzerinde düşünmek gerekiyor.

Araç-amaç İlişkisi Ve Belirleyicilik

Maddeci-komünist bir sanat hareketinin üzerinde oturacağı bir temel olarak araç-amaç karakterinin reddi başlığı altında söylenenlere bir "ek" ihtiyacı doğmuş durumda.

Üç mücadele biçimi içinde, politikanın diğerlerini belirleyiciliğinin de üzerinde durulmalıdır. Çünkü sanatın araç olma niteliği, teorik besinini önemli ölçüde buradan alıyor. Aslında araç derken neyi kastediyoruz? Hemen şunu söyleyebiliriz. Aracın tanımlayıcı ve ayırıcı özelliğini ortaya koyabilmemiz için, amaçla bağlantısını ortaya koymamız gerekir. Amacın tanımlanması, aracın da ne olduğunu ortaya koyar. Örneğin, politikanın sanat için amaç olması, daha daraltarak söylersek, bir sanat ürününün politik ihtiyaçlar için "tüketiliyor" olmasında, somut olarak o politik ihtiyacın ne olduğundan önemlisi, politik ihtiyacı üst başlığına alanın ne olduğudur. Devrimci mücadelenin bir düzeyi olarak politikanın belirleyiciliği, mücadelenin düzeylerinden birine indirgendiği kadar, politikanın diğerleri yanında "bağımsız"laşabildiği vurgusunu da içinde taşımaktadır. Marks, 1844 El Yazmaları'nda "bir varlık ancak kendi iki ayağı üzerinde durduğu zaman kendini bağımsız sayar; ve ancak kendi varoluşunu kendine borçlu olduğunda iki ayağı üzerinde durabilir" diyor.

Politikanın tayin edici olma özelliğinin, belirleyici olmasıyla karıştırılması, yoğun bir "bağımsızlık" vurgusunun da etkisiyle bir önemli ayrıntının gözden kaçmasına neden olmaktadır: Devrimci politikanın varlık nedeni, kendisini yoketme mücadelesidir. Bu, aynı zamanda, politikanın bir mücadele disiplini olarak varlığını sınıflara, komünist politikanın ise artı olarak her türlü sınıfları yoketme mücadelesine borçlu ve bağlı sayması

Sanatın araç olma niteliği, teorik besinini politikanın diğer mücadele alanlarındaki hegemonyasından alıyor

demektir. Politikayı sınıflı toplumların dışında düşünmek, dolayısıyla sınıfsız toplumun da bir dinamiği olabileceğini düşünmek, ona kendinde varoluş tanıyan idealist bir bakışın ürünüdür. Sanatı da sınıf mücadelesi dışında bir matrikste algılamak ve böylece ona apriori bir bağımsızlık atfetmek de aynı idealist bakışın ürünüdür. ikisi de burjuva yanılsamasını yeniden üretir.

Peki o zaman bu ilişki nasıl olmalıdır?

Sınıf mücadelesinin biribirinden farklı düzeyleri arasındaki ilişkileri, birincisi; tek tek bu düzeylerden herhangi birine indirgenemez. Bu çok açık. İkincisi; bu düzeylerden herhangi biri, bir diğerine indirgenemez. Örneğin politik mücadeleye indirgenen ideolojik mücadele, tabii eğer hala yapıldığı iddia ediliyorsa, günlük basının "eli kanlı terörist" diye baş sayfasından kamuya çıkardığı devrimciyi, beş sene sonra "şair" diye çıkarmasındaki süreci açıklayamayacak, ya da bundan bir övünç veya başarı duygusu edinecektir. Tersinden; sanatı tehdit eden faktörlerin aslında tüm bir toplumu değişen düzeylerde kuşatan faktörler olduğunu göremeyen, sanatın sorunlarının çözümü adına girişilecek her eylemin kendiliğinden sistemi tehdit edeceğini düşünen bir algılayış tarzı, en iyimser deyimle "kifayetsiz muhteris" bir topluluğa dönüşecektir.

Üçüncüsü ve pozitif yanıyla; sınıf mücadelesi, bu düzeyler arası ilişkilerin diyalektik birliğinden oluşur. Politik, ideolojik ve ekonomik mücadele alanları arasındaki ilişki, mekanik bir ilişki değildir ve birbirleri üzerindeki karşılıklı etkileri, her birinin tanımında içerilidir.

Parti, bu "diyalektik birliğin" ideal biçimidir. Teorik varlığı değil, fizik varlığıdır. Teorik varlığının her birinin tanımında içerili olduğunu belirttik. Partinin bu birliğin fizik varlığı olması, ayrı özgül mücadele alanlarının biraralığını aritmetik bir toplam olmaktan çıkarıp, diyalektik bir karşılıklı bağımlılık ilişkisine dönüştürmesidir. Bu, salt teknik bir sorun değildir. Bir "ilk kurtarılmış bölge" olarak yönetim ilişkilerinden ekonomik ilişkilerine kadar organik varoluşunun tüm düzeylerinin kapsadığı ilişkilerde bilgi üretir, bunları uygulamaktan çok bizzat yaşar. Dolayısıyla parti, daha başında Engels'in "sınıf bölünmelerinin kökünde yatan yasadır" dediği işbölümünün de reddi üzerine kurulur, gelişir. Bir tarafta "profesyonel" politikacı, diğer tarafta üç "ekonomist", beş "edebiyatçı"nın birliği değildir.

Sonuç olarak; pratiğinde maddeci, yönünün niteliğinde komünist bir sanat hareketinin nesnelliğini sorgulamayı amaç edinen bu ve bir önceki yazının en azından bu sorunların etrafında dolaşan devrimciler açısından bir "başlangıç" olduğunu bilerek, dolayısıyla, bir "başlangıç" yazısı olması bakımından, içinde bir yığın eksikler bulunduğunu da kabul etmek gerekir. Bu eksiklerin bir kısmı ya da neyse işte, hepsi, tartışılmalıdır.

Çünkü böylesi bir harekette, bu yazıda sık kullanılan ve oldukça mesafeli yaklaşılan bir kavramla, "çıkar"ımız var. Çünkü sanat, mutlaka bir "çıkar" sözcüğüyle ifade edilecekse, sınıfsız toplumdaki çıkar ile anlatılabilir. Tabii bu, bugünden başlayarak sanatta ütopyamızı ne kadar koruyabileceğimize de bağlıdır. ■

(1) Benjamin, Walter: "Brecht'i Anlamak" Sf.118
(2) Patterson, Tim: "Marxist Kültür Teorisinin Uygulamaları Üzerine Notlar". Birikim Sf 48, Şubat 1979
(3) Marx, Karl: "18 Brumaire"
(4) Barnett, Anthony: "Raymond Williams and Marxism" NLW 99, Sf.47-48

Gecenin Bu Saatinde Her Yer Kapalı,

Mecit ÜNAL

5/ Baldıran

dallarından
örülme taçlar kimin
saçlarına yakışabilir
Vivaldi çalmıyor
biz dansetmiyoruz
ben aynaya bakıyorum
biri radyoyu kapatmış
gözlerim siyah değil...

Gözlerim siyah değil diyorum hava buz gibi soğuk içimde bir dağınıklık var yağmur yağıyor... Hava buz gibi soğuk ve yağmur yağıyor olunca... ben alıp yüzümü giderim mi demiştim? Hayır gidemem. Birden bir yürek kasılması gibi kendime kalırım. Bir ölüm haberi gibi, taş kesilmiş bir taş gibi, savruk bir mutlulukla sürüp giden senfoninin en neşeli yerinde, karanlık bulutları, fırtınaları haber veren güçlü bir kreşendo gibi kendime kalırım. Oysa hep yolboyları gelir aklıma. Ama neden yol boyları gelir aklıma, peki neden yol boyları aklıma, hadi neden yolboyları: deniz, mehtap ve şarkılar, çılgınca dansetmeler, çığlık çığlığa sevişmeler değil de? Hayır, ne dediniz? Biri kaderiyle oynuyor, yıldızlar bu kişinin ülkenin geleceğini rehine koyduğunu ve çok yakında büyük bir felaketin beklediğini söylüyor; hayır, ne dediniz? Başınızı emmebasma tulumba gibi sağa-sola, öne-arkaya sallamayacaksınız! Sorulara makul ve mantıklı cevaplar vereceksiniz! Katti surette evet-hayır demeyeceksiniz! Duydunuz zilin sesini; gazeteleri okuyor musunuz? Gazetelerdeki körfez haberlerini ve körfez haberleriyle ilgili yorumları, diplomatik çözüm önerileri yanında, kanlı çözüm önerileri de içinde olmak üzere çeşitli senaryoları, bu arada hükümet içindeki çatlaklara ilişkin söylentileri, eski bir koalisyon hükümetinin iki eski ortağının Irak'a yaptıkları gezilerin izlenimlerini, Suud Krallığı'ndaki Amerikan askerlerinin günlük yaşamlarını -sahi, sıradan bir işçinin, bir memurun, şimdiye geçmiş zamanla konuşan ("bakkallar niye umut satmazdı" örneğin, "gülüşler niye paranın yerini tutmazdı",) uzak bir kentin uzak bir mahallesinde, şimdi çoktan yıkılmış olması gereken eski bir evde birkaç parça eşyayla, (üstelik çalışmaya masası da yok.) yaşama tutunarak, umuda tutunarak ve aşka; iki yıllık bir meslek yüksek okulunun son sınıfında okumaya çalışan bir öğrencinin; üç çocuğuyla yaşam kavgası veren, bu arada sık sık çirkin tekliflerle, işsizlik ve açlıkla, ev kirasını bu ay da ödeyemezse sokağa atılma tehlikesiyle de karşı karşıya kalan yalnız bir kadının; hükmü onaylanmış ve dosyası meclisteki bir idamlığın, dosyası meclisteki öteki idamlıkların ve cezaları henüz onaylanmamış idamlıkların; on yıldır o cezaevi kapısından bu cezaevi kapısına koşturup duran tutuklu ve hükümlü yakınlarının; huzurevlerinin huzursuzluğuna terk edilmiş kimsesiz yaşlıların; cami kapılarına, çöpkutularına bırakılmış çocukların ve yersizyurtsuz 'serseri'lerin günlük yaşamlarının nesini merak edeceksiniz?- daha kaç bin askerin gelmesinin beklendiğini ve abluka altındaki Irak halkının askeri kurallara bağlanmış yaşamlarını, evet yalnızca bunları degil; ölüm haberlerini de okuyor musunuz? Kargoyla gönderilen bir kitap paketini açarken, kitabın içine yerleştirilmiş bombanın patlamasıyla - kitap ki sözümona kutsaldır- parçalanarak ölen laiklik yanlılığıyla bilinen Doçent Bahriye Üçok'un ölüm haberini; on yıldır, işkencede öldürülen oğlunun katilinin bulunmasını isteyen yaşlı bir ananın ve on yıldır işkencede öldürülen oğullarının katillerinin bulunmasını isteyen öteki anaların gazeteye geçmeyen haberlerini de okuyor musunuz-? Ölüm ilanlarına bakıyormusunuz, ki herbiri aynı sözcükle biter: Unutmadık!

Hayır, ne dediniz? Şimdi buradaydınız nereye gittiniz? Ama hepiniz birden nereye gittiniz, peki hepiniz birden nereye, hadi hepiniz birden...benim gözlerim siyah değil, diyorum; ama olabilirdi-acı bir uçurumdur- olabilirdi! Ben gene aynaya bakardım; Vivaldi çalmaz- biri radyoyu kapatmış- biz dans etmiyor olurduk. Yani hiçbir şey değişmezdi. Ben, ben olarak; siz ,siz olarak; Laliberte,laliberte olarak kalırdım,kalırdınız, kalırdı. Öte yandan, ama hiçbirşey de aynı kalmazdı. O zaman siyah gözlerle bakardım size. Sözgelimi infazdaki dosyamda boyum, kilom ve öteki özelliklerimin yanında bir de gözlerimin siyah olduğu yazılırdı. Siyah ayrıntıları saklar,tonları ortadan kaldırır, farkları silerdi...

Belki böyle tuhaflıklarım olur, belki olmazdı. Belki ortada bir neden yokken- mutlaka bir neden vardır!- gene böyle kederlenir, belki kederlenmezdim. Eski tulumbacılardan Kocamustafapaşalıablasıgüzelmustafa'nın yaşam öyküsünü belki merak ederdim-burda olmak benim en güzel tarafımdır- başka yerde olmazdım. Hayır, ne dediniz? Ben burda olurdum, biz hepimiz burda olurduk. Siz nerde olurdunuz, siz nerde olurdunuz, siz nerde olurdunuz yazılmış herşey ki tarihtir biraz, benim gözlerim siyah değil, acı bir uçurumdur.

Yangınlar düşmüştür içine, yangın aşklar düşmüştür; ölüm haberleri , ilanlar, cenaze törenleri ve tören kalabalığı-mezarlıklara yağmur yağardı, anımsa; aramalar,vur emirleri, gıyabi tutuklama kararları ve basılmış evler; grevler ve grev yerleri; mitingler ve yürüyüş kolları-biz onüç yaşında bir çocukla kolkola düşerdik hep, anımsa; kadınlı erkekli çıkılmış afiş geceleri ve mavilikler, anımsa; silah sesleri düşmüştür içine...

Eskiden, Haliç'in iki yakası arasında yolcu taşıyan yaşlı sandallar kadar yaşlı sandalcıların, martıların ve zamana meydan okuyarak uzaktan geçen, kaç padişah, kaç cumhurbaşkanı görmüş şirket-i Hayriye'den kalma vapurların silik görüntüleri; bu görüntülere şimdi yitik bir anlam kazandıran cebimdeki eski sarı yirmibeşliklerin çalamavi yüzleri; bu sandallardan biriyle Balat'a geçtiğim her kezinde, denizin bu denli yakın oluşuna şaşarak apansız kapıldığın düşüp boğulma korkusunun yerçekimsiz heyecanı; bu sırada nedense, iskelenin bir kaç sokak yukarısındaki kilisenin çanları çalar ve ben bütün bu olanların aslında daha önce olmuş olanların ilerki bir tarihe dayalı anımsanmasından başka birşey olmadığını düşünürdüm; sonra başka heyecanlar ve aklıma geldikçe şimdi bile ürperdiğim, sınavasorguya çekilme heyecanı- sorguya çekilir gibi sınava çekilirdik anımsa, korkusu da düşmüştür içine. Ve her sabah bu sandallardan biriyle karşıya geçip, tuhaf bir raslantıyla gene aynı sandalla geriye dönen kuru temizleme işçisi yetmişlik Kamile teyzenin yorgunluğu kadar, ana tarafını Osmanlı paşalarından birine, baba tarafını da Osmanlı paşalarından başka birine çıkaran,üçüncü sigarası kahvesi, kedileri ve radyo başında bir istasyondan ötekine yüzyıllık şarkıları çıkarma tutkusuyla daha en az yüzyıl yaşarım diye mahalleliye çalım satan Duriyanım teyze'nin yaşama direnci; o yıllardaki kolera salgını ve o salgın sırasında gazetelerin olaya ilişkin haberleriyle ters orantılı mahallecek umursamazlığınızın sonradan paniğe kapılan serinkanlılığı ve aynı anda yakılan çöplerin taa Dilsiz'in kahvesinden duyulan kokusu; salgına karşı basit bir önlem olarak sandık sandık kapışılan limonların yeşilimtrak sarısı; aile fa-

Lali Berte'ye Mektuplar

Biz Gitsek Eskişehir Enözeltip'e

cialarını anlatan yirmibeş kuruşluk destanların ve yılın en sevilen şarkıları ve türküleri kitabının ve bu kitaptaki yerlerini en yeni baskılarda da koruyan şarkıların arabesk hüznü de düşmüştür içine. Çocukluğun ve çocukluk aşklarının- Aysel'in ve Zerafet'in; kiralık bisikletlerin ve yazlık sinemaların, Darülaceze çöplüğünde bulunmuş şairler edipler ve muharrirler kitabının ve daha başka kitapların- bunlar arasında Lenin'in birkaç kitabıyla birlikte eski Şafak dergileri de vardı; gene o günlerde, program sırasında rezalet çıkaranların arkası kalın kimseler olduğunu bilme-den -nereden bilebilirdi?- dışarı attığı için üç gün Harbiye konukluğundan sonra saçı sıfıra vurulmuş, her yanı çürükler içinde dönen ve bir çocuk gibi zırıl zırıl ağlayan kapı komuşumuz iri yarı Gülbey abinin, Gülbeyaz ablanın; Urfa türküleri kadar güzel esmer Fatma ablanın, deri işçisi İzzet abinin, çoğunu anlamadan okuduğun kitaplarının; birgün, o zamanlar bir anlam veremediğin, kimsenin de bir anlam veremediği apansız bir telaşla uzak bir semte taşınmalarının; sonra birbiri ardınca hızla geçip giden günlerin; Şark kıraathanesi'nin yanındaki ceviziçi dükkana sığınmış tabelacının; Orhan Gencebay'ın arabesk, Eva Bender'in çıplak, Farabi'nin bilge ve daha başka birçok yağlıboya tablonun yanında, İsmet İnönü'nün şimdi kayıp bir portresinin ve Van Gogh'un iki, Cezanne'ın bir tablosunun kopyalarının da soluk renkleri düşmüştür içine...

Eski yangınların ve eski yangın şarkılarının ve eski yangınları söndürmeye koşan eski tulumbacılardan Kocamustafapaşalıablasıgüzelmustafa'nın bilinmeyen yaşamının yitik öyküsü kadar, bütün taht kavgalarında yenilen ve bazı tarihçilere göre kendi isteğiyle sığındığı, bazı tarihçilere göre de, ağabeyi II. Bayazıd'ın komplosu sonucu Rodos şövalyelerine tutsak düştüğü rivayet edilen -Osmanlı tahtından uzak tutulmak için üstelik yüklü bir meblağ ödendiği de söyleniyor- ve Avrupa ülkelerinde kent kent dolaştırılmayı yüreği kaldıramayarak hastalık ve kahırdan, başka bazı tarihçilere göre Papa tarafından zehirlendiği için ölen şehzade Cem'in başka bir olasılığı bulunmayan yaşamının yitik öyküsü de düşmüştür içine. Aşk uğruna tahttan feragat eden II.Edward'ın soyluluğunun insanı yücelten güzelliği kadar, taht uğruna kardeşini boğduran II. Mehmet'in bunu yasallaştırmasıyla, II.Mehmet'ten sonra gelen padişahların büyük çoğunluğunun da kundaktakiler dahil, kardeşlerini ve amcalarını boğdurmalarındaki barbarlığın insanı alçaltan dehşeti de düşmüştür içine.

Eskiden, mutad hale gelmiş bölünmelerden birinin sonucu olarak iki ayrı dergi halinde çıkmaya başlayan Kitle'lerden birini ötekinden ayırmak için fiyatlarından yola çıkarak bulduğumuz yedibuçuklukitle - beşlikkitle ayrımının ironisi kadar, anımsa; şimdi yıllar sonra sayıları başdöndürücü bir hızla artan dergiler karşısında bir ayrım koyamamanın tirajik sonuçları da düşmüştür içine. Dogmatik olmamak için, bir dik üçgenden iki kenarın toplamının üstelik karelerinin toplamı olduğunu bilmeden- hipotenüsün karesine eşit olduğu gerçeğini de reddetmeye götüren bilgiçlik ve cehaletimizin vardığı inanılmaz boyutun anlatılmaz kederi kadar, herşeyi oportünist- revizyonist önderliklerin çizgiye inançsızlıkları ve yozlaşmış burjuvalıkları ile açıklayan dogmatizmimizin basit kafa yapısının yol açtığı tirajik sonuçların anlatılmaz kederi de düşmüştür içine...

Bir söylentiye göre, yetmişli yıllarda bir devrimcinin ivedi ve önemli bir buluşmaya giden başka bir devrimciye birkaç günlüğüne verdiği ceketine, birkaç gün sonra Eskşehir'de, Porsuk çayı kıyısındaki bir kahvede tanımadığı birinin sırtında raslamasının- yakasında kırmızı bir boya lekesi varmış; başka bir söylentiye göre, aynı kişi ve aynı ceket sözkonusu edilerek, bunun Tunceli'de Munzur kıyısındaki bir kahvede, daha başka söylentilere göre de daha başka kentlerde ve bu kentlerdeki kahvelerde- Adana, Diyarbakır, Antep, Sivas, Kayseri ve Kırşehir'in yanısıra Batı Berlin ve Beyrut da bu kentler arasında sayılıyor- gerçekleştiğinin şaşırtıcı gerçekdışılığı kadar, bundan ondört onbeş yıl sonra bile hala önü alınmayan toplu yalanlamaların yaratamadığı şaşkınlık da düşmüştür içine. Yok saydıklarımızın acısı kadar, bizim daha şimdiden yok saydıklarımızın acısı da; geçmişe sünger çekmek isteyen hapisten eski ve yeni çıkmış eski militanların buldukları gerekçelerin yaşam karşısındaki buruk çaresizliği kadar, bizim sünger çekmemek için bulduğumuz gerekçelerin çaresiz burukluğu da; 12 Eylül'ün en hızlı günlerinden YÖK yasasıyla birlikte sakallarını kesmeleri istenen öğretim üyelerimizden yavuz bir şairimizin, sakalı ele vermemek için çaresiz kestiğini anlatırkenki yüzünün taşıdığı uzlaşmacı anlam kadar, ama öte yandan, sakalı ele vermemek için öğretim üyeliğinden bu başka nedenlerle istifa eden öğretim üyelerimizin yüzlerinin taşıdığı uzlaşmazlık anlamını da; aydınlar dilekçesine imza koyup, sonra sıkıyı görünce imzalarını geri çeken imzacıların- bilmiyordum, yardım için dediler imzaladım...o sıra kağıt oynuyorduk, dikkat etmedim...kooperatif üyeliği için sandım... sarhoştum, v.b- onursuzluğu kadar, aydınlar dilekçesinin yargı karşısında da israrla ve inatla savunan bir avuç imzacı aydının onuru da; ölüm haber ve ilanlarının, anma törenleri ve anma törenlerinde söylediğimiz marşların ve yukarı, daha yukarı kaldırdığımız yumrukların öfkesi ve hüznü kadar, umudu bizde arayan umutsuzlar karşısında, bizim saklayacak yer bulamadığımız karşı umutsuzluğumuzun ve işi şakaya vuran olgunluğumuzun durup dururken kapıldığı korku da düşmüştür içine. Benim gözlerim siyah değil ki, acı bir uçurumdur.

Hayır, ne dediniz.? Son vapur kalktı son otobüs kaçtı son tren hareket etti. Gecenin bu saatinde her yer kapalı, ben gitsem Eskişehir Enözeltip'e giderim. Biz gitsek Eskişehir Enözeltip'e gideriz. Biz gitmeyiz. Götürürler! Listeyi okurlar. Kuryeyle gönderilmiştir adımadımız. Hep de yanlış yazarlar. Başka bir yaşama çıkar gibi, başka bir anlama çıkarın. Ben çıkmam. Çıkarırlar! İncitir bileklerimizi zincirkelepçe. Biz bütün haritalarda Bolu üzerinden Eskişehir Enözeltip'e gideriz.Diri diri gömülmeye gideriz. Siz nereye gidersiniz siz nereye gidersiniz siz nereye gidersiniz- Yazılmış herşey ki tarihtir biraz- gecenin bu saatinde her yer kapalı.

(Biliyor musun, son günlerde [illegible] kendimle karşılaşıyorum. Örneğin, [illegible] avluya çıkarken o içeri giriyor. Selamlaşıyoruz kapıda . Gülümsüyorum. Omuzum omuzuna dokunuyor bilinçle, güven duygusuyla ... Tam bardağı ağzına kadar suyla doldurmuş içecekken, suda yüzüm. Arkatmda durmuş gülümsüyor. Başka şeylerde oluyor. Sözgelimi, aradığım bir sözcüğü o söylüyor bana. Uslu olsun, diyor, dikbaşlıyı bu karşılar... Okuduğum kitapların arasına sayfayı kırmayayım diye küçük kartonlar koyuyor. Ya da gazete okuduğum bir yazıyı kesmek için jilet aranırken, o benden önce kesip yastığının üzerine bırakıyor...Gece. Birden uyanıyorum. Uyanmama bir neden bulmak için dışarı çıkıyorum. Kapıdan daha başımı uzatır uzatmaz, o başını kaldırıyor okuduğu kitaplardan, notlardan...İyi, diyorum, benim yerime de çalışıyor...

Keşke bunun için de bir gökkuşağı verebilseydim sana.) Ekim 1990

Yılan ve Gökkuşağı

The Serpent and The Rainbow, Yönetmen: Wes Craven, Görüntü Yönetmeni: John Cindley, Müzik: Brad Fiedel, Eser: Wade Davis, Senaryo: Richard Maxwell, A.R. Simon, Oynayanlar: Bill Pullman, Cathy Tyson, Zakes Mokae

"Bu dünyanın insanı irkilten yanı korkunçluğu değil, olağan görünüşüdür" diyor Adorno. Lukacs bu düşünceyi Kafka'dan sözederken alıntılıyor. Gerçekten de Kafka külliyatından gelişi güzel seçilecek herhangi bir yapıt iyi okunduğunda, en çarpıcı korku - gerilim filmlerinden daha çok irkiltir insanı. Kafka süssüz, düz anlatımıyla kendi yaşadığı tarihselliğin çerçevesi içinde, olağan olanın dehşetine yaklaştırır insanı. Amerikan korku filmi ise olağan olandan hep uzak kalmış, dehşeti ve korkuyu olağan dışında, olağanüstü ve metafizik güçlerde aramıştır. Gündelik hayatın bayağılığını tüketim artı eğlence formülüyle aşmaya çalışan bir toplum, elbette olağan olan herşeyden kaçmak istemektedir. Eğlence ve tüketimin pembe ufuklarına yelken açmış toplum bu kaçış esnasında "düşünce"yi de ıskalar. Düşüncenin ıskalanmasının bedeli ise bilinçaltında her geçen an daha da büyüyen kolektif karabasanlardır .Böylece aslında olağan olan şeyler fantazilerin ardına gizlenir.

Belli başlı beş, altı reçetenin yeni gelişen özel efekt ve teknikler ile sürekli başka isimler ve hikayeler ile yinelenmesinden ibaret olan korku film endüstrisi, işte bu kolektif karabasanlardan yola çıkar. Ucuz bütçeler, ilkel teknikler ve zeka düzeyi düşük senaryolarla çekilen kötü bir korku filminin cuma gecesi televizyonda karşımıza çıkmasının; kenar mahalledeki video klüplerinde "korku" etiketiyle bir sürü zırvalığın rafları doldurmasının da gösterdiği gibi, Hollywood bu türün neredeyse fabrikasyon üretimine geçmiştir.

Bu can sıkıcı ve artık birbirinin tekrarı olmaktan ileriye gidemeyen fabrikasyon üretimin dışına çıkmak isteyen, türü gerek tema gerekse biçimsel olarak yenilemek derdinde olan yönetmenler de var. Şu sıralar sinemalarda "Yılan ve Gökkuşağı" adlı filmi gösterilen Wes Craven de bunlardan biri.

Craven "Yılan ve Gökkuşağı"nda türe bazı yenilikler getiriyor. Birincisi, filmini, Duvalier diktatörlüğünün polis-devlet işbirliğiyle baskısını doruğa çıkardığı bir Haiti dekoru üstünde kuruyor. İkincisi, filmdeki korku ve dehşeti metafizik güçler değil, "vudu" büyüsü kisvesi altına bürünmüş devlet terörü yaratıyor. Bu üç yenilik, gerilim dozu azımsanmayacak, sürükleyici bir hikayenin zeminini oluşturuyor.

Amerika'daki büyük bir ilaç firması Harwardlı genç bir antropoloğu esrarengiz bir ilacın peşine düşmesi için Haiti'ye gönderir. Tıbben ölü olan insanlar gömüldükten sonra mezardan çıkmakta, ortalıkta canlı canlı dolaşmaktadırlar. Bu olay Amerikalıların da dikkatini çekmiş ve eğer ortada böylesi bir ilaç varsa, o ilacı anestezide kullanmaya karar vermişlerdir. Genç antropolog Dennis Alan'ı Haiti'ye çeken sadece bilim aşkı da değildir; aynı ülkeye bir önceki gidişinde içtiği bir sıvının etkisiyle korkunç kabuslar görmüş ve bir pilot arkadaşı da bilinmeyen kişilerce öldürülmüştür. Yarım kalan bir serüveni tamamlamak için Haiti'ye gelen genç Amerikalıyı her köşesinde dehşetin dolaştığı bir garip coğrafya ve baskı altında sinmiş bir "ezilenler" kalabalığı beklemektedir. Üstlerinde toprak kokusuyla yarı çıldırmış insanların sakat dolaştığı ülkede iyi ile kötü, vudu büyüsüyle devlet baskısı içiçe geçmiştir. Ne var ki genç antropolog ve güzel siyahi bayan arkadaşı, Zombi gizinin altında yatan dalavereyi keşfetmekte gecikmeyeceklerdir.

Hazırlanması son derece karmaşık bir takım işlemlerden sonra gerçekleşen bir toz, derisiyle temas ettiği insanın tüm bedensel fonksiyonlarını belirli bir süreç için durdurur. Tıbbi olarak ölü kabul edilen insan ise yaşadığını bilmekte, tabuta konulduğunu, mezara indirildiğini ve üstüne toprak atıldığını görmektedir. Tozun formülünü bilen polis şefi bu insanlık dışı yöntemi muhaliflere uygular. Böylece hem gücünü halka olağanüstü bir şey gibi gösterir, hem de muhaliflerini "canlı bir ölü" haline getirerek sindirir.

Genç Amerikalının tek amacı, tozu Amerika'ya kaçırmak değil, polis şefinin varlığında simgeleşen esrarengiz güçlerle kendi kişiliği ve iradesi arasındaki savaşı da kazanmaktır. Haiti toplumunun, işkence, polis baskısı, vudu vs. gibi olağan görüntüleri, onun için zaten bir kabustur ama bu dışsal kabusun haricinde, Dennis Alan'ın rüyaları, tozu bulup götürdüğü Amerika'daki günlük hayatı bile polis şefinin gücünün etkisi altındadır. Bu baskı düzanlam olarak vudu büyüsü olarak belirir, yananlam olarak ise Haiti halkını baskı altında tutan toplumsal bir gücün Batılı bir bilim adamının kişiliğine dek uzanan dehşetidir... (Dünyada olup bitenleri sağlıklı bir gözle inceleyen hangi insan 20. yüzyılın toplumsal dehşetlerinin zararlarından kendini koruyabilir ki?)

Tozu Amerika'ya götürmüş, misyonunu tamamlamış olmasına karşın Dennis Alan Haiti'ye tekrar geri döner. Nerede olursa olsun, Haiti'de

Craven "Yılan ve Gökkuşağı"nda türe bazı yenilikler getiriyor. Birincisi, filmini, Duvalier diktatörlüğünün Haiti dekoru üstüne kuruyor. İkincisi, filmdeki korku ve dehşeti metafizik güçler değil "vudu" büyüsü kisvesi altına bürünmüş devlet terörü yaratıyor.

olup bitenler, geride bıraktığı sevgilisi, polis şefinin işkenceleri onu hiçbir zaman bırakmayacaktır. Ne var ki, Haiti'de diktatörlük devrilmeden Dennis Alan için "mutlu son" mümkün değildir. Wes Craven bu noktanın altını özellikle çizmek istercesine halk ayaklanmasıyla, Dennis Alan ile polis şefi arasındaki savaşı paralel olarak kurgular. Amerikan korku sinemasına Western'lerden kalan "iyi ile kötü"nün iyi tarafından kazanılmasıyla biten düello geleneği, böylece Wes Craven'in ellerinde ilginç bir yenilik kazanır.

Düello klişesinin bu biçimde kullanılması kolay kolay es geçilebilecek bir nokta değil, çünkü "kötü" düzanlam olarak nasıl belirirse belirsin, Amerikan korku sineması için yananlam olarak her zaman belirli bir kavrama tekabül eder: Komünizm, proletarya, "beyaz Anglo-Sakson Hıristiyan" olmayan herkes, üçüncü dünyalı göçmenler, çekirdek aileyi tehdit eden şeyler vb. gibi kavramlardır bunlar. Ayrıca, kötü olan hiçbir zaman tümüyle yokedilemez. Mesela dizi haline gelmiş bir çok korku filmindeki temel motif serbest cinselliklerini yaşamaya çalışan genç ve sağlıklı Amerikalıları tehdit eden çirkin ve korkunç yaratıkların bir türlü yokedilememeleridir. (Pehlivan tefrikası gibi bir sonraki filmde yine bir yerlerden çıkıp gelirler...) Bu tip filmlerdeki hayali canavarları görüp, yaşam biçimlerinin tehdit edildiğini hisseden gençlik de, hayali olmayan günlük yaşamlarında erdemsiz hedonizmlerine daha çok sarılırlar.

Kısaca "kötü-olan"ın karşıtları Amerikan toplumunun günlük yaşamındaki "erdemleri"nin temelini oluşturur. "Yılan ve Gökkuşağı" nda ise "kötü"nün yananlamı bunlardan hiçbiri değil, ayrıca değişmez ve ezeli olarak da gösterilmiyor. Ama tüm bunlar Craven'in filmini bir başyapıt haline falan getirmiyor, sadece sıradışı ve farklı kılıyor. Kaldı ki, film tema olarak bazı önemli zaaflar da taşıyor. Haiti halkının zombi tozu bilmecesini çözmek için beyaz bir bilim adamına şüphesiz ihtiyacı yok. Ama egzotik mekanlarda geçen çoğu Amerikan filminde olduğu gibi, gizli bir ırkçılık burada da pis pis sırıtıyor. Ayrıca filme kaynaklık eden romanın yazarı Wade Davis'in vuduya olan derin hayranlığına karşın , filmde vudunun ne olduğu ne amaçla kullanıldığı çok belirsiz kalıyor.

Film bazı tematik klişeleri yıkmasına karşın, türün anlatım biçimine yeni hiçbir şey getirmiyor. Öznel kamera kullanımları; ses kuşağındaki ani oynamalar, patlamalar; hızlı kesmeler, etkileyici bir kurgu; makyaj hileleri, özel efektler vs. gibi anlatım trükleri korku filmine gelecek seyirciyi tatmin edecek düzeyde... Ama farklı bir anlatım bekleyenleri de hayal kırıklığına uğratacak kadar sıradan. Yine de Craven'in bazı sahnelerdeki anlatım başarısının hakkını teslim etmek gerekli. Örneğin, "canlı canlı gömülme"yi anlatan planların kamera ve ses kullanımı, kurgusu olağanüstü... Sıradan sevişme sahnesini, slow-motion tekniğini kullanarak ve ses bandıyla oynayarak şaşırtıcı bir gerilime dönüştürmesi de başarılı... Ayrıca sesi bütün film boyunca ustalıkla kullandığını da belirtmeliyiz. Brad Fiedel'in nefes kesici müziğinin de altını çizmek gerekli. Craven'in Haiti dekorunu çok iyi kullanmasına müthiş bir destek veriyor bu müzik.

Sonuç olarak korku türünün tema olarak farklı, anlatım olarak alışılmış örneklerinden biriyle karşı karşıyayız. Ama, kendine malzeme olarak ABD toplumunun toz pembe günlük yaşamının tatlı rutinini bozan soyutlaşmış dış güçleri seçen bu türün, Haiti"ye, oradaki bir diktatörlüğe, farklı bir dine el atması yabana atılır bir gelişme değil. Amerikalılara özgü korku ve dehşet motifleri; korku filmlerine hiç ihtiyaç duymadan yaşayan ücra bir üçüncü dünya ülkesinde insanları hem ruhsal hem de fiziksel işkencelerle yöneten "devlet dehşeti"nin yanında çok masum kalıyor. ■

Mehmet Açar

Tek Yenilik Magic Box

KISIR DÖNGÜDE RODEO

Hasan Necip

Yükseklik korkusuna kapılacağı korkusuyla dama çıkmayan adama boşluk ne ifade ediyorsa, toplum için de kısır döngü o aslında. Çevresinde dolandığımız, mıknatıs gücüne direnmeye çabaladığımız, ancak sıklıkla yenik düştüğümüz bir daire. Sporda, başka sektörlerde...

"Sokak" dergisi kapandıktan sonra, burada düşündüğünü söyleyebilmeye uygun bir platform bulmak ne kadar sevindirici. Çünkü spor basınımız ya gerekli cesareti bulmaktan yoksun, ya da ancak zaman zaman kollektif cesaret örnekleri sergileyebiliyor ki, o da en makbulundan değil, tabii. Cesaret falan bir yana, ayrıca bir de tatsızlığa sebebiyet verdiler. lig başlamadan. Basın tribününün, tüm gazetecilere dar geldiğine hükmettiler (kimbilir belki de haklıydılar) ve bundan böyle sarı basın kartı sahibi, ancak AİPS kartı sahibi olmayan (Uluslararası Spor Yazarları Derneği) gazetecilerin, ancak kendilerine "tahsis edilmiş" bir tribünde oturabileceklerine karar verdiler. Kimseye, yani sarı basın kartı sahiplerine danışmadan, emrivakiyle. Neticede, lig başlamadan, İnönü stadında Galatasaray-Everton maçını, Bizans zindanları gibi, (hatta katakomb da diyebilirsiniz) bir yerlerden, dehlizlerden geçtikten sonra paryalar gibi, basın tribününün altında, boks ringi gibi halatlarla çevrelenmiş, biraz da panayır yeri, ya da Kırkpınar'ı andıran bir köşede seyrettik, rodeo seyredercesine.

Ne o, Avrupa'da öyleymiş. Herşeyimiz Avrupalı da, bir tek basın tribünümüz kalmıştı.Zaten Avrupa Topluluğu da bu küçük noktaya takmış olmalı kafayı, o nedenle nazlanıyor bizi içine almakta.

Ama Allah var. Çok şükür sarı basın kartı sahibi, AİPS kartı sahibi olmayan gazeteciler, ki bunların arasında değil basın tribününe ayak basmak, hayatında cimnastik yapmamış olanlar da vardı, metreler dolusu imza topladılar ve neticede uygulama düzeltildi. Spor yazarları ve diğer gazeteciler, yine eskisi gibi, içten bir sevgiyle birbirimize kavuştuk. Koyun millet olmanın bu imza toplama işinde faydası dokundu yani. Alaturkalıkta her zaman yarar vardır.

Şimdi, eğri oturup doğru konuşursak, spor yazarlarının ilkede o denli haksız olmadıkları, son Beşiktaş-Malmö maçında iyice ortaya çıktı. Gerçekten, basın tribünleri, büyük maçlarda dar geliyor tüm gazetecilere. Aslında uygulama, tarz olarak, emrivaki oluşturması açısından yanlıştı. Yoksa oranın yolgeçen hanı olduğu doğrudur.

İrlanda "hezimetini" salt Piontek'in kaprislerine bağlamak insafsızlık olur. Ama ortada bir motivasyon eksikliği olduğunu ifade etmeliyiz

Osmanlı'nın Yükselişi Ve Çöküşü

Ve bu hengame içinde lig başladı. Hazin olan, Derwall ve Milne gibi "iyi yabancılara", cici Robinson Crusoe'lara karşılık, şimdi bir sömürgeciler devrinin yeniden hortlaması. Osmanlı İmparatorluğunun yükselişine ve çöküşüne benzedi bu iş. Biraz kısa sürede ama olsun. İlkin Held'i, sonra Piontek'i, nihayet Hiddink'i, kronolojik sırayla katıyorum kolonyalistlere. Biz ülkeyi var yeni baştan yaratmak, siz birşey bilmezsiniz, biz biliriz, biz var size burda herşeyi yeniden öğretmek, biz var sizi adam etmek. Dr. Shweitzer. Size mi kalmış birader? Bu zihniyet yüzünden, Kamerun sizi paçavraya çevirdi İtalya'da. Ne güzel demiş Özkan Sümer? Bunlar ülkelerinde büyük adamlar olabilir, büyük işler de başarmış olabilirler. Ancak, Türkiye'nin şartları farklıdır, burada bildiklerini uygulayıp uygulayamayacaklarını Allah bilir.

Piontek Bilmecesi

Yine de, gidişata göre, aralarında bu vartayı en iyi atlatacak Hiddink gibi geliyor bize. Tabii elinde Fenerbahçe gibi, kendisine güvenmiş, paralı bir malzeme var, bir camia var. Üstelik, Avrupa Kupalarında kalmış tek temsilcimiz. Az sermaye mi bu, üzerine yatırım yapılacak? Ama Herr Piontek, maşallah Ulusal Takımla ayı bokuyla oynar gibi oynuyor. Yaz boz tahtası, bir haftaki formuna göre bir adamı takıma alıyor, ertesi hafta dökülmüş, adamı kesiyor. Cirit atıyor, alanı boş buldu. Bizim bildiğimiz, milli takım, bir "nüve" oluşturur, oraya rötuşlar yaparsın, yani herkes böyle yapıyor, Amerika'yı yeniden keşfetmek istiyorsan o başka. Hani milli takım bir kulüptür falan gibi güzel laflar? Mazide kaldı, atasözü olacak nerdeyse. Şimdi Piontek'in lisanına terbiyesine falan diyecek yok televizyonda gördüğümüz kadarıyla, ama bu ne biçim uygulama. Sonra bir de Yusuf sorunu doğdu, sorunmuş gibi. Yani artık sorun bile değil Galatasaraylı Yusuf. Bu satırların yazarı kadar onun eski bir hayranı olmasın. Ama o, ve Erdal, o denli yetenekle, değişik nedenlerden, hayal kırıklığına düşülünce ilk akla gelir oldular. Yusuf moralsizmiş. Bizce morali iyi olsa ne olur, morali iyi iken gitti arabasını çarptı, gazeteler yine Yusuf'un moralsiz olduğunu yazdılar.

Yine tekrar ediyoruz, adamın, Avrupalıların büyük çoğunluğu gibi, disiplin açısından bir eksiği yok. İrlanda'ya

uçarken, bu kez bir adam fazla diye Trabzonlu Orhan'ı takımdan kesmiş, ve tutturmuş ben 16 adamla giderim, diye? Fatih Terim, bir çıkış yapacak olmuş "Hocam alalım, bir kişi fazladan ne çıkar, alt tarafı yedek kulübesinin orada oturur." Ama Piontek, prensipleri uğruna Orhan'ı götürmemiş. Doğrudur, ilkelerinizi bir çiğnemeye başlarsanız, sonu gelmez ve ilke kalmaz ortada. Fatih'in ve hepimizin artık bunu anlaması gerek.

...Ve Maç...

Diyeceğimiz, İrlanda "hezimetini" - çünkü herşeye rağmen bu sözcük burada cuk oturuyor - salt Piontek'in kaprislerine bağlamak insafsızlık olur. Realizm eksikliğini yönetim kadrosunun tavsiyeleriyle bağdaştıramayız. Ancak, bir motivasyon eksikliği var. Yüksek tirajlı bir gazetede çıkan habere göre, Herr Piontek, Dublin'e varır varmaz, bu Avrupa Şampiyonası bizim için önemli değil, Dünya Kupasını hedefliyoruz, demiş. El insaf, kaç yıl beklenecek. Gazete bile isyan etmiş bu demece. Sepp Piontek'in Danimarka'yı ihya etmiş olması, bizce ancak Kuzey toplumlarının birbirine yakınlığı ile açıklanabilir. Belki de, kendisini getirten Federasyon'un da hatası bunu görmemekte yatıyor.

Kuzey ve Güney dünyaları arasındaki bir diğer önemli farkı da Dublin maçında birkez daha gözledik. Maça, bir İskandinav hakem vermişler. Hem de, Dünya Kupasında Ruslara karşı Maradona'nın topu kaleden resmen eliyle çıkarmasına göz yumduktan sonra gerisin geriye yollanmış bir hakem. Maçın sonucunda yüzde 20 oranında o hakemin etkili olduğuna inanıyoruz. Dört tane yemişken, merhameti es geçip kuralları uygulamak uğruna aleyhimize verdiği penaltı ne denli yasalsa, Sercan'ın kaleci tarafından biçilmesi de o denli kural dışıydı. Ancak, Kuzey zihniyetinin -ki bunu eleştirmeye hiç hakkımız yok- bir yansımasını, hakemin sert futbola prim vermesinde gördük. Ve doğrusu, bizimkiler, herşeyden önce İrlandalılar önünde fazla yumuşak kaldılar. Ama diyeceksiniz, sert oynasalardı ne olurdu, cezalandırılırdık, sarı ve kırmızı kartlar yağabilirdi, bir kısmı haklı olmak üzere. Çünkü malum sert oynamasını da beceremiyoruz. Böylelikle, bir kısır döngü başlardı. Yükseklik korkusuna kapılacağı korkusuyla dama çıkmak istemeyen adama boşluk ne ifade ediyorsa, bizler için kısır döngü o kavramı canlandırıyor. Çevresinde dolandığımız, mıknatıs gücüne direnmeye çabaladığımız, ancak sıklıkla yenik düştüğümüz bir daire. Maçtan sonra meslekdaşlarla sohbet yelpazesi, Piontek'in "fena adam olmamakla birlikte çok ta makbul olmadığından", "3-5-2'nin bize gitmediğine" kadar uzanıyordu. Fakat çıbanbaşını kim bulacak, haksızlık etmeden?

Galatasaray Laboratuarı

Mesela Galatasaray da bir başka deneme tahtası. O da kobay gibi yabancı deniyor. Rotariu'ya bir diyeceğimiz yok. Ama ikinci yabancı için nerdeyse, AT'nin falan nüfus kütüklerini karıştıracaklar. Florya tesislerinde köle pazarında cariye beğendirir gibi yabancı deniyorlar. Gelen giden güzellik kraliçesi adayı sanki. Mustafa Denizli, ki genelde beğendiğimiz bir teknik adamdır, orada Neron gibi, iki dudağının arasında veya bir parmağında herşey. Aşağı indiriyor parmağı, gladyatör, yani Galatasaray mekanizması, yabancı apar-topar ülkesine gönderiliyor. Atatürk Havalimanı yakın zaten oraya.

Toplu Cehalet

Bu arada, ağzından bal damlayan Özkan Sümer'in Trabzonspor'u en istikrarlısı gibi gözüküyor bize başa oynayan takımlar arasında. Bizce şampiyonluğun en büyük adayı. Ayağını yere sağlam basıyor, eksiklerini doldurmuş, bir de Orhan gibi bir başbelasına sahip. Beşiktaş'a gelince, maalesef son Malmö maçında, camia olarak ezilmişliğini bir kez daha kanıtladı. O ne cehalettir, bir hafta öncesinden, yenik başlayacağın maçı çantada keklik görmek. İsveç ekolünü ki bir zamanlar dünyada hatırı sayılıyordu, nasıl küçük görürsün? Bir kere 92 Avrupa Şampiyonası orada düzenleniyor, adam futbolu hafife alır mı bu dönemde. Neyse, şans eseri, oynamadan, nasılsa 2-0 öne geçmişsin iki süper yetenek Metin ve Feyyaz'ın sayesinde, maçı nasıl verirsin. Alır gidersin yahu. Çok yazık oldu Beşiktaş'a. Ne kadar üzülse, ne kadar üzülsek azdır.

Magic Box

Bu yılın bir yeniliği de Magic Box'ın arz-ı endam etmesi. Aman iyi ki etti de TRT stresinden kurtulduk. Gerçi başta çok hataları vardı. Dostumuz Bülent Karpat o söyleşilerde, samimi olalım talimatını, laübaliliğe kaçırıyordu ve neticede çok antipatik olabilen bir izleyici dışlama oluyordu. Sunucuyla sporcu, sanki dalga geçiyorlardı izleyiciyle. Fakat düzeldi Magic Box ve bize bir alternatif sundu. Ancak, bu iş, stadların canına okudu. Bir de kapalı tribün asgari 60 bin lira olunca, bu milletin cebinde sanıldığından fazla para bulunduğuna her zaman inanmış olmama rağmen (Ne diyordu Ali Koçman, Anadolu'yu şöyle bir sallasanız altın dökülür), takımlar boş stadlara oynamaya başladılar. Ancak ne TRT verecek maçı, ne Magic Box ta, o zaman stad dolacak.

Bölgecilik

Fener, Beşiktaş ve Trabzon maçlarının oynandığı gece, Beşiktaş Malmö'ye maçı verdikten sonra bizim Maçka'da kurukahveciye daldım, sigara alacağım. Radyo Trabzon maçını veriyor. Kaç kaç? 4-1 oldu ağabey. Hay Allah. Ağabey, sizin haliniz de bizden parlak değil yani. Ulan inek, bir kere ben Galatasaraylıyım. Sonra, en çok dayanışma göstermemiz gereken bir günde bu takımcılık nedir? Hıncal Uluç, çok haklı, bu şiddet olaylarını vurgularken, heriflerin kini, gerçek menfaatlerini görmeye engel olacak raddeye varmış. Birgün fena patlayacak gerçekten bu öfke. Ne bu kompleks, bu alınganlık, yüzüme bir ifade mi verdim, hay aksi şeytan desene Trabzon bir tane daha yedi, derken? Genel bir tavrı yansıttığına inandığım için bu olayı buraya getirdim. ■

12 Eylül Üzerine

12 Eylül'de askeri faşist güçlerin, ABD ve bazı emperyalist güçlerin de onayıyla ve yıllar önce hazırlanmış senaryoların da sonucu olarak, bilfiil iktidarı ele geçirdikten sonra, emperyalizme göbekten bağlı Türk tekelci burjuvazisi, yapısı gereği içine girmiş olduğu ekonomik ve siyasi krizin faturasını Türkiye ve K........ işçi sınıfına ve diğer tüm emekçi katmanlara ve onların ekonomik ve politik örgütleri olan, devrimci, sosyalist ve yurtsever sendikalara, derneklere ve hareketlere ödetmek için hiçbir kural tanımadıkları gibi yapmadıkları çılgınlık da kalmadı. Tıpkı ağzı kana bulaşmış kurtlar gibi. Faşist güçlerin fiilen iktidarı ele geçirdikten sonra, 1980-88 arasındaki dönemde yaratmış oldukları ekonomik ve sosyal tahribatların kısa bir dökümünü Nokta dergisi 12 eylül'le ilgili broşürde yapmıştır. Bu verilere göz gezdirdiğimizde uygulanan vahşeti tüm çıplaklığıyla daha net bir şekilde görmüş oluyoruz.

Konunun bütünselliği açısından broşürdeki verilerden bir kısmını burada aktarmak istiyorum:

Gözaltına alınan insan sayısı 650 bin, fişlenen insan sayısı 1 milyon 683 bin, bunlardan 141-142-163 maddeden olanlar 71 bin, açılan dava dosyası 230 bin, sivil mahkemelerde yargılanan insan sayısı 14 bin 555, sivil mahkemelerde açılan dava sayısı 9 bin 508, toplam yargılanan "örgüt üyesi" sayısı 98 bin 404, hüküm giyen "örgüt üyesi" sayısı 21 bin 764, haklarında "yurda dön" çağrısı yaplan insan sayısı 29 bin, vatandaşlıktan çıkarılan insan sayısı 14 bin, pasaport verilmeyen insan sayısı 388 bin, faaliyetten men edilen dernek sayısı 23 bin 700, hakkında soruşturma açılan dernek sayısı 200, toplam 644 cezaevindeki tutuklu ve hükümlü sayısı 52 bin.

Bunlar sadece 1988 Eylül'üne kadar insan haklarına ve basına yansıyanlardır. Ancak bu rapora kuzey K.........'da süregelen uygulamaların/vahşetin ulaşmış çok nisbi bir kısmının yansımış olduğunu raporu biraz dikkatli incelediğimizde anlamak mümkündür. Çünkü K........'daki yüzlerce köyün, mezranın, meyve bahçesinin, ekin tarlasının, ormanın yakılması, tahrip edilmesi ve bir milyonun çok üstünde K......... halkının, dolaylı ve dolaysız çeşitli illere göç ettirilmesi vb olaylarla ilgili birşey görmüyoruz. Fakat bunlara rağmen ne kadar ürkütücü bir tabloyla karşı karşıya olduğumuz kolayca anlaşılıyor.

Zaten 12 Eylül'ün amacı da Kı 'da olsun, Türkiye'de olsun tüm devrimci, sosyalist ve yurtsever kurum ve kişileri imha etmekti. Bu alanda geçici de olsa bazı başarılar göstermedi değil. Çünkü idamlarda, işkencelerde ve mücadele içinde şehit edilen devrimci ve yurtsever çoktan binleri aştı. Cezaevlerinde çürütülmek istenen binlercesi bunun dışında. Diğer yandan da, kitleleri depolitize etmek için tüm sindirme ve yozlaştırma araç ve yöntemlerine başvuruldu. Bu araç ve yöntemlere başvurulurken, tüm insani değerler ve toplum ahlakı korkunç bir şekilde ayaklar altına alındı. Bu faşizan uygulamalar sonucu, bugün kitlelerde büyük bir yozlaşma, depolitizasyon ve tek kelimeyle büyük bir çürüme gözleniyor.

Bu çürüme sadece sıradan kitlelerle de sınırlı kalmayarak, aydınlara, demokratlara, işçilere ve onların ekonomik ve politik örgütlerine de yansıdı. Bunun doğal sonucu olarak devrimci ve sosyalist güçlerdeki kadroların büyük bir kesiti kendilerini çürümenin ve yozlaşmanın erozyonundan kurtaramadılar. Bu da devrimci saflarda bunalımların, yılgınlıkların ve kararsızlıkların çıkmasına neden oldu. İşte şimdi çekilen sıkıntıların en önemli nedenlerinden biri kadroların böylesine büyük boyutlarda, ayrı alanlarda erozyona uğramasıdır.

Bu ağır yenilgi, bazı devrimci ve sosyalist güçlerde olsun veya herhangi bir nedenle bağlı oldukları siyasi yapılanmaların dışına düşen bazı bireylerde olsun, özgüvenin tamamen sarsılmasına neden oldu. Şimdi içinde bulunduğumuz dönem, bu sarsıntıların şu veya bu şekilde etkisinde kalan devrimci ve sosyalist güçlerin ve/veya bireylerin kendilerini toparlayıp yeniden politik arenaya dönme veya daha aktif bir pozisyona girme sürecine tekabül ediyor. Çok doğaldır ki bu süreç bazı yeni girişim ve ataklarla beraber sancılı da olacaktır. Unutulmaması gereken bir başka nokta sürecin uzamasının hem devrimci ve sosyalist güçlerin, hem de emekçi kitlelerin aleyhine olduğudur.Bu nedenle devrimci ve sosyalist güçler olsun ve/veya bireyler olsun teorik ve örgütsel sorunların çözümünde kantarın ağırlık noktasını mücadele alanına kaydırmalıdırlar. Bunu söylerken, teorik sorunları önemsememe veya gözardı etme yanlısı değilim. Ancak birçok sorunun çözümü pratik yaşam içinde daha sağlıklı ve daha az sancılı olacaktır.

Bir yandan sözünü ettiğim gelişmeler, bir yandan da despot Saddam yönetimi tarafından Kuveyt'in işgal edilmesinden sonra bölgede "var"olan güçler dengesinin alt üst olması, Türk egemen, faşist güçlerinin bu alt üst oluşta, emperyalist güçlerin de onayıyla yeni fütuhat hayalleri ve bölgede oluşturulmak istenen yeni yapılanmalarda (paktlarda) yer alma özlemleri, sorunlara futursuzca dalmaları; genelde Ortadoğudaki devrımci ve yurtsever güçleri, özelde Türkiyeli ve K.........'lı devrimci, yurtsever ve hatta demokrasi saflarında yer alabilecek tüm grup ve bireyleri yeni ve çetin bir dönemle karşı karşıya getirmiştir. Hiçbir devrimci ve yurtsever gücün bugünkü yapılanmasıyla içinde bulunduğumuz çetin ve karmaşık dönemin üstesinden gelmesi hayal dahi edilemez.

İşte bu nedenle içinde bulunduğumuz dönemin çözülmesi gereken canalıcı sorunlarından biri de hiç kuşkusuz birlik sorunudur. Bu alanda Türkiye'de olsun, kuzey K........'da olsun birçok girişimde bulunuldu ve halen bazı girişimler de sürdürülüyor. Ancak sürdürülen tüm bu girişimlere rağmen, bugüne kadar elle tutulur ve umut verici bir mesafe kat edilmiş değildir. Sürdürülen yöntem ve anlayışla olumlu bir sonuca gidilebileceği izlenimi de vermiyor. Çünkü birliklerin, kişilerin veya grupların öznel istemleriyle, zorlamalarıyla arzulanan sonuca gidemeyeceği aşikardır. Birlikler, ancak yapısı gereği mücadele süreci içinde, yaşamın gereksinimleri sonucu, yani nesnel koşulların olgunlaşması ve kendini dayatması sonucunda arzulanan sonuca gidebilir. Yine birlik sorunu ele alınırken, soruna salt teorik, programatik bir perspektifle de yaklaşılmamalı. İçinde bulunduğumuz dönemin maddi ve psikolojik atmosferi gözönüne alınmalı. Soruna bu bağlamda yaklaştığımızda, içinde bulunduğumuz ortamda güç ve eylem birlikleri ve daha ileri olan cepheler daha gerçekçi gözüküyor. Çünkü kuzey K.........'da olsun, Türkiye'de olsun yapılacak güç ve eylem birliklerinin, cephe çalışmaları/girişimlerinin siyasi birliklerin önünde varolan, fakat bir türlü giderilemeyen engelleri süreç içinde asgariye indireceğini tahmin etmek güç değil. Ayrıca cephe birlikteliği içinde yapılacak çalışmalar kişiler/kadrolar arasında hem yeni bir şekillenmeyi hem de güven ortamını yaratacaktır.

Mehmet Cibran

Zeus Sunağı Bergama Halkınındır

Sayın Somersan,

"Demokrat! Muhalefet" Dergisinin Eylül 1990 tarihli 4. sayısında yayınlanan "12 Eylül'ün Onuncu yılında DARBE VE ÇEVRE" başlıklı yazınızı okudum. Yazınız içinde "Hasankeyf'i yoket, Zeus Sunağını iste" ara başlığı altında GAP projesi nedeniyle binlerce yıl önce buralarda yaşamış insanlardan ve uygarlıklardan geriye kalan tarihi ve kültürel değerlerin yokedildiğine dikkat çekiyor, bu işi yapan siyasi iktidarın Berlin'deki Zeus Sunağını geri istediğini yazıyorsunuz.

Yazınızda dile getirdiğiniz, siyasi iktidarın "Çevre" ile "Tarihi ve Kültürel" değerlere karşı tutumu konusundaki düşüncelerinize katılıyorum. Ancak, Zeus'un Tapınağını koruyamayanların Zeus Sunağı'nı istediğini yazmanızın bilgi eksikliğinden kaynaklandığını sanıyorum.

Zeus Sunağı'nın geri getirilmesi konusunda yürütülen kampanyayı Bergama Belediyesi başlatmıştır. Bergama Belediyesi bu kampanyayı başlatıncaya kadar, 70 yıllık Cumhuriyet tarihimizde Zeus Sunağı'nı geri almak konusunda hiç bir hükümetin herhangi bir girişimi ya da isteği olmamıştır.

Bergama Belediyesi 1990 Şubat'ında başlattığı bir kampanya ile Zeus Sunağı'nın geri getirilerek hala Bergama Akrapolün'de duran temelleri üzerinde yeralmasını istiyor. Bu konuda yapılan, çalışmalar Bergama Belediye Başkanı ve Meclis Üyelerinin Berlin'deki "Pergamon Museum"da Zeus Sunağı önünde yaptıkları gösteri ve basın toplantısı aracılığıyla Avrupa kamuoyunun gündemine girdi. Kampanyanın Türkiye sınırlarını aşması ve Belediyenin yaptıkları, Kültür Bakanlığının da dikkatini çektiği için, Kültür Bakanlığı görüşme yapmak üzere Belediye Başkanını Ankara'ya davet etti. Kültür Bakanlığı Müsteşarı Acar OKAN bu görüşmeden sonra, Belediyenin çalışmalarını desteklediklerini ve Bakanlık olarak bu konuda bir dosya hazırlamaya başlayacaklarını söyledi. Son zamanlarda Dışişleri Bakanlığının da, Sunağın Almanya'ya nasıl ve hangi izin (!) le götürüldüğünü araştırdığını öğrenmiş bulunuyoruz.

Zeus Sunağı'nın geri istenmesi konusunda, resmi makamların yaptıkları şimdilik yalnızca bunlardan ibaret.

Zeus Sunağı'nı önce Bergamalılar ve Bergama Belediyesi istiyor. Şimdiye değin tüm girişimleri ve kampanyayı da Bergama Belediyesi yaptı. Son olarak, Bergama halkının değişik kesimlerinin temsilcilerinin katılımıyla bir "Zeus Sunağı Komitesi" kuruldu. Komite, Zeus Sunağı kampanyasını yürütecek.

Yürütülen kampanya çerçevesinde, Bergama ve Bergama Akrapolü olmak üzere, Dikili Festivali, Çanakkale Festivali ve Çeşme'de imza toplandı. İmza kampanyası bugünlerde 54. İzmir Fuarında açılan bir "Stand"da sürdürülüyor. Bu imza kampanyası üniversitelerin açılmasıyla Üniversiteye taşınacak. Şu anda Türkiye'de, Almanya'da İsveç'te, Paris'te vb. başka yerlerde, gönüllü kişiler kendi çevrelerinde imza toplayarak kampanyamıza destek veriyorlar.

Kampanyamızda şimdiye değin topladığımız elimize ulaşan imza sayısı 200.000 civarında. Biz bu rakamı yıl sonuna kadar 1.000.000 sayısına ulaştırmayı hedefliyoruz.

"Her taş yerinde ağırdır." Bergamalılar Zeus Sunağını Berlinde dursun diye yapmadılar. O insanlar Berlin'in olduğu toprakları bile bilmiyordu. Zeus Sunağı 2000 yıl Bergama'da kalmıştır. Üstelikte sökülüp, takılarak tekrar inşaa edilebilecek kadar sağlam kalmamıştır. Pek çok ulusun egemenliğine girmiş olmasına karşın 120 yıl önce Almanya'ya kaçırılıncaya kadar Bergamalılar onu korumuştur.

Bergama halkının başlattığı "Zeus Sunağı Bergamanındır. Geri istiyoruz" kampanyası sürüyor. Kampanyamıza sizden de destek, ilgi ve yardım bekliyoruz.

Uygarlıklar kenti Bergama'dan size kendim ve Bergama Halkı adına içten selamlar gönderiyorum.

SEFA TAŞKIN
Bergama BELEDİYE BAŞKANI

ÖLÜMLER NEYİN GÖSTERGESİDİR?

"Terör" sözcüğünün Türkçe karşılığı, "yıldırma" dır. Saygın bilim adamlarını, gazetecileri, politikacıları öldürmek, toplumu yılgınlığa itmek için düzenlenen oyunlardır.

Bu çabaların neye yönelik olduğu çok açıktır. Toplumumuzun demokratik, çağdaş, akılcı bir toplum olması istenmemektedir. Çünkü davranışlarını, attığı adımları akılcı yöntemlerle yaşama geçiren toplumlarda, duyguları sömürerek halkın sırtından geçinme, demokrasinin aklın egemenliği doğrultusunda yaşama geçtiği bir toplumda, oyların yönünü saptırarak, uzun süre yönetimde kalma olanağı yoktur.

Ne zaman, işçi, öğrenci, çiftçi, geniş halk yığınlar örgütlenmeye, hak istemeye başlasa, öldürme, yıldırma eylemleri birbirini izlemeye başlar. Yığınların örgütlenmesini, hak istemesini önlemek için, toplumun tümünü yılgınlığa itecek girişimler, yöntemler bulmaya çalışılır. Bu girişimler, şu ya da bu örgütün değil, halkın sesini kısmak, örgütlenmesini önlemek isteyenlerin attığı, bilinçli adımlardır.

Toplumun uyanmasını, bilinçlenmesini, hakkını arayacak örgütleri kurmasını kesintiye uğratmak için atılacak adımları boğmak için iş başına getirilecek yönetime bir gerekçe bulmak zorunludur. 12 Eylül 1980 öncesi yapılanlar, kıyılan canlar, bu düşüncenin amacına ulaşması için atılan adımlar, seçilen kurbanlardır. Günümüzde,benzer oyun, benzer girişimlerle, yeniden oynanmak istenmektedir. Gerçek halk demokrasisi kurulmadığı sürece, bu oyunlar değişik yöntemlerle sürdürülecektir.

Ne zaman, zamlar birbirini izlemeye başlasa, kamuoyunun ilgisini başka alana çekmek için, saygın bir insan öldürülür, günlerce bu olay tartışılırken, zamlar unutturulur. Prof. Dr. Muammer AKSOY'un, Gazeteci-Yazar Çetin EMEÇ'in Gazeteci Turan DURSUN'un, Bahriye ÜÇOK'un öldürüldüğü günlerde, Türkiye'nin KİT ürünlerine yapılan zamlarla kavrulmakta oluşu epeyce düşündürücü değil mi?

Körfez bunalımıyla alt-üst olan ekonomik sarsıntıyı unutturup kamuoyunun ilgisini başka alanlara çekmek için, şu

günlerde neler yapılacağını kestirmek hiç te olanaksız değil.

Ölümler, soygunlar, yoğun bir biçimde, yeniden Türkiye'nin gündemine getirilirken, bu olaylarda ayak izleri değil, baş izleri aramak gerekmektedir.

Okullara zor-lu din dersleri koyup insanların teknoloji, bilim çağında, b...tların arkasındaki güçler tarafından yönetilmesini bir yazgı olarak düşünmelerini sağlamaya çalışarak, bundan yararlanan geniş halk yığınlarını soymaya kalkanların, gerici örgütlere oluk oluk para akıtanların, bu sonuçlara gelmemizi isteyenler olduklarını çok iyi görmemez gerekmektedir.

5 kişinin yiyip 95 kişinin midesini ovduğu bir ülkede, bu oyunlar sık sık oynanacaktır. Bu oyunlara gelmemenin yolunun olayların kaynağını iyi saptamak, halkın ipi çeken kuklacıları görmesini saklamaktan geçtiğini bilmemiz gerekir. Bunun için de, tüm devrimci, demokratik örgütlerin, adımlarını çok akılcı, ayakları yere basan bir yerde atmaları zorunludur. Artık, yerdeki acıları, gökyüzüne taşıma olanağı yoktur. Kumaşın dokusu, ipliğinden ayrı olmaz. Bir toplumda, her türlü eşitsizlik, acımasızlık, kol geziyorsa, o toplumda çalkantılar bitmez. Önemli olan, çalkantıları bitirip insanca yaşanacak bir toplumsal, ekonomik toplum yapısı kurmaktır.

Ülkenin yeraltı, yerüstü zenginlik kaynaklarını, kendi çıkarları için satanların suyun gözlerini tuttuğu, hayali dışsatımcıların, devleti dolayısıyla halkı zarara uğratanların bağışlandığı, buna karşın, "Bu ülkede eşitsizlik, yolsuzluk..." var diyenlerin yıllarca hücrelerde, tutukevlerinde çürütüldüğü bir ülkede, bu mantıksız, bilim dışı zorba yönetim çarkını çevirmenin, halkı dilsiz bir kul, edilgen, verilen buyruklara hiç karşılık vermede uyan bir sürü durumuna getirmenin bu tür oyunlarla olanaklı duruma getirildiğini, tüm aydınların bilmesi zorunludur.

Karanlığın çetesi ne denli güçlü olsa, sabahın gelmesini önleyemez. Bu evrensel gerçeği, yılmadan, usanmadan yaşama geçirmek, tüm aydınların, insan sevgisini, kendi çıkarları önünde tutanların zorunlu görevleridir. Bu görevi yerine getirmeye kalkanların, aklı bilimin gereklerini, kılı kırk yararcasına ince eleyip sık dokuyarak yollarını aydınlatacak birer ışık olarak görmeleri gerektiği açıktır.

Faik AKÇAY
Toplumsal, Siyasal Bilimler Uzmanı

İKİ İDAM GÜNCESİ

7 Ekim 1984'de idam edilen İLYAS HAS ve 25 Ekim 1984'de idam edilen HIDIR ASLAN 'ın ölüme gidişlerini hücre arkadaşları anlatıyor.

Bir an bir hücre düşünelim.. Ranzası, penceresi yok. Doğrudan doğal ışık ve temiz hava alan iğne deliği kadar bile hava gözeneği yok. 24 saat elektrik ışığının altında nemli hücrelerde yaşayan onun üzerinde ölüm adaylarıydık. Yaşamımız belki de dışardaki kadar güzel değildi, ama o hücre şartlarında Cunta'nın alabildiğine baskı ve yasaklarının sürdüğü koşullarda olabildiğince yaşâmın en iyisini, en güzelini kurmaya çalıştık. Ve kurduğumuza da inanıyoruz. Hiç eksik olmayan neşemiz, türkülerimiz, söyleşilerimiz, kahkahalarımız, oyunlarımız, coşkularımız ve kavgamızla bir bütündü hücrede yaşam. Bu yaşamda herkesin payı vardı. Ama gerek İlyas ve gerekse Hıdır kardeşimizin bu yaşamın güzelleştirilmesinde payları büyüktür. Çünkü onlar kaybolmayan neşeleri, coşkuları, içten sıcak davranışları, cana yakınlığı ve paylaşmayı seven kişilikleriyle örnek birer insandılar.

Bu yaşamın bir gün biteceğini ve en azından bazı arkadaşların aramızdan ebediyyen ayrılabileceğini düşünüyorduk ve işte 6 yıl önce yine böyle bir Ekim ayında iki can kardeşimizi bir daha hiç uyanmayacakları sonsuz uykularına uğurlamak üzere uykularından uyandırıyorduk.

Günlerdir şafak vakti beklediğimiz kapının kilit sesi, gecenin o amansız sesliliğinin ortasına bir bomba gibi düştü. Daha gece yarısında... Şafak aydınlığın, yeni bir günün , yeninin habercisi ... Aydınlık ve yeni olan korkutuyor karanlık yüzlüleri. Karanlığa sığınıyorlar. Gecenin ve karanlığın bekçileri şafağı bekleyememişlerdi. Bekleyemiyorlar artık.

Güz, hemen her şeyin toprağa düştüğü bir mevsim, ama toprak düşeni bire bin veriyor geriye. 84 güzünün o Ekim günlerinde, bir günün koyu karanlığında amansız bir sessizlik kol geziyordu, pırıl pırıl bir ay ve yıldızların yanıp sönen ışıklarında.

Burunlarına kadar indirdikleri tas miğferleri gizleyemiyordu korkak yüreklerinden yüzlerine ve gözlerine yayılmış ölüm resimlerini. Kendilerini ölüme götüreceklerin böyle ölüm yüzlüler olmasından utanır olmuştu ölüm adayları.

Ölüme son yolculuğa başlayanın daha başlangıçta yürüyüşü hayrete düşürmüştü karanlık yüzlüleri. Çayını son yudumuna kadar içti, sigarasını son nefesine dek her zamanki gibi derin derin çekti. Kalemi kağıdı masada boynu bükük bırakmadı. İnançlarından başka hiçbir şeye sığınma ihtiyacı duymadı hayatının son anlarını yaşarken. Merdivenleri çıkarken dizleri titremedi, dönüp arkasına bakmadı. Gecenin koyu karanlığını yırtan yoldaşlarının kavga türkülerine, "hoşça kalın dostlarım, hoşça kalın halkım" diyen çocuksu bir gülümseyişin hiç eksik olmadığı mavi gözleriyle sessizce katılıyordu. Ve final anında sandalyeyi kendi teperken, o, türküleriyle halkının yüreğinde, bilincinde ölümsüzleşiyordu. Cellatları düşlerinde ve günlerinde her gün ölürken...

Altı yıl, altı koca yıl geçti. Bilinçleriniz , hüzünleriniz,. kavgalarınız, türküleriniz, coşkularınızla bizimleydiniz, sizinleydik, bizimle olacaksınız; Özenç'imizin dediği gibi, "O büyük gün geldiğinde" nerede ve nasıl olursak olalım, zafer türkülerini birlikte söyleyeceğiz.

İLYAS, HIDIR YAŞIYOR!

Veli Biçer, Oktay Alat,
Mehmet Soyatlar, Raşit Tüz
Çanakkale Cezaevi

ne yapsaydı? beslese miydi?

biz, insan haklarına son derece saygılıyız...

belli insanların haklarına tabii...

Kemal